
ВІДЬМАК
ОСТАННЄ БАЖАННЯ
АНДЖЕЙ САПКОВСЬКИЙ

Andrzej Sapkowski

OSTATNIE ŻYCZENIE

Powieść

Анджей Сапковський

ВІДЬМАК

ОСТАННЄ БАЖАННЯ

Роман

ХАРКІВ 2016 КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.162.1
ББК 84.4ПОЛ
С19

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням:
Sapkowski A. Wiedźmin. Ostatnie życzenie / Andrzej Sapkowski. —
Warszawa : SuperNowa, 2014. — 332 p.

Публікується з дозволу автора і його літературних агентів,
NOWA Publishers (Польща)
і Агентства Олександра Корженевського (Росія)

Обережно! Ненормативна лексика!

Переклад з польської *Сергія Легези*

Коментарі *Сергія Легези* й *Олесі Стужук*

Художнє оформлення *Катерини Кравець*

ISBN 978-617-12-0989-3 (PDF}
ISBN 978-617-12-0499-7 (укр.)
ISBN 978-83-7578-063-5 (пол.)

© Andrzej Sapkowski, Warszawa, 2014
© CD PROJEKT S.A., карта, обкладинка
© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2016
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

ОЛОС РОЗУМУ-1

Вона прийшла до нього перед ранком.

Увійшла дуже обережно, тихо, безшелесно, пливла через кімнату наче примара, наче з'ява, а єдиний звук, який супроводжував її рух, видавала опанча, що терлася об голу шкіру. Утім, саме той тихесенький, ледь чутний шурхіт розбудив відьмака, а може, лише вирвав із напівсну, в якому він монотонно колихався, немов у безодні, підвішений між дном і поверхнею спокійного моря, серед легенько розгойданих пасм фукусу.

Він не ворухнувся, не здригнувся навіть. Дівчина підпливла ближче, скинула опанчу, поволі, із ваганням, сперлася зігнутим коліном об край ложа. Він дивився на неї з-під примружених повік, не виказуючи, що вже не спить. Дівчина обережно залізла на постіль, на нього, обійнявши його стегнами. Спершись на напружені руки, мазнула по його обличчю волоссям, що пахло ромашкою. Рішуча й мовби нетерпляча, схилилася, торкнулася кінчиком перса його повіки, щоки, губ. Він посміхнувся, взявши її за плечі, дуже повільно, обережно, делікатно. Вона випросталася, тікаючи від його пальців, променисто, підсвічена, розмита у своєму сяйві в імлистій сірості ранку. Він ворухнувся, проте рішучим натиском обох долонь вона заборонила йому змінювати позицію, легкими, але наполегливими рухами стегон домагаючись відповіді.

Він відповів. Вона вже не тікала від його долонь, відкидала голову назад, стріпувала волоссям. Шкіра її була холодною і дивно гладенькою. Очі, які він бачив, коли вона наближала обличчя до його щоки, були великі й темні, наче очі русалки.

Заколисаний, він потонув у ромашковому морі, яке збурилося і зашуміло, втративши спокій.

ВІДЬМАК

I

Потім казали, що чоловік той прийшов у місто з півночі, через браму Линварів[1]. Йшов пішки, а нав'юченого коня вів за повід. Стояло пізнє пообіддя, і крам линварів та римарів було замкнено, а вуличка була порожньою. Було тепло, але чоловік той мав напнутого на плечі чорного плаща. Чим привертав увагу.

Затримався він перед корчмою «Старий Наракорт», постояв хвильку, дослухаючись до гомону голосів. У корчмі, як завжди о цій порі, було повно людей.

Незнайомець не зайшов до «Старого Наракорту». Потяг коня далі, вуличкою вниз. Там була інша корчма, менша, і звалася вона «Під Лисом». Тут було пусто. Корчма мала не найліпшу славу.

Корчмар підняв голову від діжки з квашеними огірками й зміряв гостя поглядом. Чужинець, все ще у плащі, стояв перед шинквасом рівно, нерухомо, мовчав.

— Що дати?

— Пива, — сказав незнайомець. Голос мав неприємний.

Корчмар обтер руки полотняним фартухом та наповнив кухоль. Кухоль був надщербленим.

Незнайомець не був старим, але волосся мав майже біле. Під плащем він носив потертий шкіряний кубрак[2], шнурований під шиєю та на плечах. А коли стягнув плаща, усі помітили, що на спині, на паску, мав меча. Не було у тому нічого дивного, у Визімі чи не всі ходили зі зброєю, тільки-от ніхто не носив меча на спині, ніби лук чи колчан.

---

[1] Линвар — ремісник, який виготовляє мотузки, шнури, линви.

[2] Кубрак — рід верхнього одягу, грубий простий кунтуш, куртка із довгими полами.

7

Незнайомець не всівся за стіл поміж нечисленими гостями, а й далі стояв біля шинквасу, міряючи хазяїна пронизливим поглядом. Сьорбнув із кухля.

— Шукаю кімнату на ніч.

— Не маю, — буркнув корчмар, зиркаючи на чоботи незнайомця, закурені та брудні. — У «Старому Наракорті» спитайте.

— Я волів би тут.

— Не маю, — корчмар нарешті упізнав акцент незнайомця. То був рівієць.

— Заплачу́, — промовив чужинець тихо, мовби вагаючись.

Саме тоді й розпочалася та паскудна історія. Віспуватий бурмило, котрий похмуро спостерігав за незнайомцем із тієї самої миті, як той увійшов, устав і приступив до шинквасу. Двійко його приятелів стали позаду, на відстані двох кроків.

— Нема місця, гультіпако, сволото рівійська, — чвиркнув віспуватий, ставши впритул до незнайомця. — Нам тут, у Визімі, такі, як ти, не потрібні. Це порядне місто!

Незнайомець узяв кухля та відсунувся. Глянув на корчмаря, але той відвів очі. Йому б і на думку не спало захищати рівійця. Зрештою, хто тих рівійців любить?

— Кожен рівієць — злодій, — вів далі віспуватий, дихаючи пивом, часником і злістю. — Чуєш, що кажу, вилупку?

— Не чує. Йому вуха лайном позакладало, — сказав один із тих, задніх, а другий зареготав.

— Плати й вали звідси! — верескнув подзьобаний.

Незнайомець тільки тепер подивився на нього.

— Пиво доп'ю.

— А ми тобі допоможемо, — просичав бурмило.

Він вибив з рук рівійця кухоль і, одночасно хапаючи зайду за плече, вчепився пальцями у ремінь, який перекреслював навкіс груди чужинця. Один із тих, іззаду, піднімав кулак для удару. Чужак крутнувся на місці, вибиваючи віспуватого з рівноваги. Меч засичав у піхвах та коротко зблиснув у світлі каганців. Завирувало. Крик. Хтось із відвідувачів кинувся до виходу. З гуркотом упав стілець, луснула об підлогу глиняна миска. Корчмар — губи у нього тремтіли — дивився на жахливо розрубане обличчя віспуватого, який, чіпляючись пальцями за край

шинквасу, саме зсувався, зникав з очей, немовби тонув. Ті двійко лежали на підлозі. Один нерухомо, а другий звивався і трясся у темній калюжі, що швидко збільшувалася. У повітрі, свердлячи вуха, вібрував тонкий, істеричний жіночий крик. Корчмар затремтів, хапнув ротом повітря й почав блювати.

Незнайомець відступив під стіну. Зігнутий, напружений, уважний. Меча він тримав обома руками, водячи вістрям у повітрі. Ніхто не рухався. Жах, неначе холодне багно, заліплював обличчя, сковував рухи й затикав горлянки.

Стражники увірвалися до корчми зі стукотом і грюкотом, утрьох. Мабуть, були поблизу. Мали напоготові оплетені ременями палиці, але, побачивши трупи, відразу вихопили мечі. Рівієць притулився спиною до стіни, лівицею витяг з-за халяви кинджал.

— Кинь те! — зарепетував один зі стражників тремтячим голосом. — Кинь те, харцизяко! Із нами підеш!

Другий стражник копнув лавку, що не дозволяла йому зайти до рівійця збоку.

— Біжи по людей, Жмутик! — крикнув до третього, який тримався ближче до дверей.

— Не треба, — сказав незнайомець, опускаючи меча. — Сам піду.

— Підеш, сучий вилупку, але на мотузці! — зайшовся отой, із тремтливим голосом. — Кинь меча, бо я тобі довбню розвалю!

Рівієць випростався. Швидко сунув клинок під ліву пахву, а правицею, здійнявши її над головою, у бік стражників, швидко накреслив у повітрі складний знак. Блиснули сріблясті заклепки, якими було густо всіяно довгі, аж по лікті, манжети шкіряного каптану.

Стражники відсахнулися на крок, закриваючи обличчя ліктями. Хтось із гостей схопився на ноги, хтось знову побіг до дверей. Ще раз, дико і страшно, закричала жінка.

— Сам піду, — повторив незнайомець гучним металевим голосом. — А ви троє — попереду. Ведіть до бургомістра. Я дороги не знаю.

— Так, пане, — проммимрив стражник, опустивши голову. Рушив до виходу, непевно озираючись. Двійко інших спішно пішли за ним, задкуючи. Незнайомець крокував слідом, ховаючи меча до піхов, а кинджал за халяву. Як проходили вони повз столи, то гості заслоняли лиця полами кубраків.

II

Велерад, бургомістр Визіма, пошкріб підборіддя й замислився. Не був він ані забобонним, ані боязким, але це не надихало його зостатися сам на сам із біловолосим. Нарешті він наважився.

— Вийдіть, — наказав стражникам. — А ти сідай. Ні, не тут. Отам, подалі, як твоя ласка.

Незнайомець усівся. Не мав він уже ані меча, ані чорного плаща.

— Слухаю, — сказав Велерад, бавлячись важкезним буздиганом[1], що лежав на столі. — Я Велерад, бургомістр Визіма. Що маєш мені сказати, мосьпане розбійнику, перед тим, як підеш до темниці? Троє убитих, спроба накласти прокляття — незле, аж ніяк незле. За такі речі у нас, у Визімі, на палю саджають. Та я людина справедлива, спочатку тебе вислухаю. Кажи.

Рівієць розстебнув кубрак, дістав з-під нього сувій білої козячої шкіри.

— На роздоріжжях, по корчмах прибиваєте, — сказав він тихо. — Правда те, що там пишете?

— А, — буркнув Велерад, дивлячись на витравлені на шкірі руни. — Така, значить, справа. Як я відразу не здогадався? Авжеж, найщиріша правда. Підписано: Фольтест, король, владця Темерії, Понтару й Магакаму. Виходить, правда. Але відозва відозвою, а закон законом. У Визімі я закон та порядок пильную! Людей мордувати не дозволю! Зрозумів?

Рівієць кивнув на знак того, що зрозумів. Велерад гнівно посопів.

— Знак відьмацький маєш?

Незнайомець знову поліз за комір каптану, видобув круглий медальйон на срібному ланцюжку. На медальйоні було вибито голову вовка із вишкіреними іклами.

— Ім'я якесь маєш? Можеш будь-яке назвати, не з цікавості запитую, а щоб розмову полегшити.

— Звуся Ґеральтом.

— Та хоч і Ґеральтом. Судячи з вимови — з Рівії?

— З Рівії.

---

[1] Буздиган — різновид булави із головкою з шипами.

— Так. Знаєш що, Ґеральте? Із тим, — Велерад поплескав долонею по відозві, — із тим — дай собі спокій. То поважна справа. Багацько вже намагалися. То, брате, не те саме, що пару гультяїв захльостати.

— Знаю. Це мій фах, бургомістре. Написано — три тисячі оренів нагороди.

— Три тисячі, — бургомістр закопилив губи. — І принцесу докупи, як люди балакають, хоча милостивий Фольтест того й не дописав.

— У принцесі я не зацікавлений, — сказав спокійно Ґеральт. Сидів, склавши руки на колінах. — Написано — три тисячі.

— Що за часи, — зітхнув бургомістр. — Що за паршиві часи! Ще років двадцять тому хто б і подумав, навіть на п'яну голову, що такі професії будуть? Відьмаки! Мандрівні вбивці василісків! Бродячі різуни драконів та утопців! Ґеральте! У твоєму цеху пиво дозволено пити?

— Дозволено.

Велерад плеснув у долоні.

— Пива! — гукнув. — А ти, Ґеральте, сідай ближче. Бо чого ж то я.

Пиво було холодним і пінистим.

— Паршиві часи настали, — ремствував Велерад далі, сьорбаючи з кухля. — Наплодилося усілякої мерзоти. У Магакамі, у горах, аж роїться від боболаків. У лісах раніше хоч би вовк який вив, а зараз — на тобі: примари, боровики якісь, куди не плюнь — вовкулак чи інша яка зараза. По селах русалки та жалібниці дітей крадуть, на сотні вже рахуємо. Хвороби, про які раніше й не чув ніхто, аж волосся дибки. Ну, а до комплекту ще й оте! — він попхнув сувій шкіри по столу. — Не дивина, Ґеральте, що такий попит на ваші послуги.

— Ця королівська відозва, бургомістре, — підвів голову Ґеральт. — Чи знаєте подробиці?

Велерад відхилився на спинку стільця, сплів руки на череві.

— Подробиці, кажеш? А знаю. Не те щоб з перших рук, але з достовірних джерел.

— Про те мені, власне, і йдеться.

— От ти уперся. Як знаєш. Слухай. — Велерад ковтнув пива, притишив голос. — Милостивий наш Фольтест, ще королевичем, за правління старого Меделла, свого батька, демонстрував нам, що може утнути, а утнути міг чимало. Ми сподівалися, що із часом те минеться. Але ж швидесенько після коронації, відразу по смерті старого короля, Фольтест

самого себе перевершив. Ми аж роти пороззявляли. Коротше: зробив він дитинку своїй рідній сестрі Адді. Адда була від нього молодшою, але завжди вони трималися купи, і ніхто нічого й не підозрював, ну, може, тільки королева… Отож: дивимося, аж тут Адда — нате вам, із таким ото пузом, а Фольтест починає розводитися про шлюб. Із сестрою, уявляєш, Ґеральте? Ситуація диявольськи загострилася, бо Визімір з Новіграда саме вирішив видати за Фольтеста свою Дальку, вислав посольство, аж тут треба тримати короля за руки-ноги, бо той готовий бігти та гнати тих послів утришия. Вдалося, на наше щастя, бо Визімір спересердя випустив би нам тельбухи. Потім, не без допомоги Адди, яка зуміла вплинути на свого братуся, вдалося знеохотити щеня від швидкого шлюбу. Ну а потім Адда народила, у належний час, аякже. А тепер слухай, бо починається. Те, що народилося, бачив небагацько хто, але одна повитуха вискочила з вікна вежі, а у другої потьмарився розум, і вона й досі ходить зателепкувата. Думаю, що виродок був не вельми гожий. Була це дівчинка. Зрештою, вона відразу ж померла, бо ніхто, як мені здається, не поспішив перев'язати пуповини. Адда, на своє щастя, пологів не пережила. А потім, брате, Фольтест укотре вчинив дурню. Виродка треба було відразу спалити або, я знаю, закопати десь на відлюдді, але не ховати у саркофазі у підземеллях палацу.

— Запізно тепер бідкатися. — Ґеральт підвів голову. — У будь-якому разі треба було прикликати когось із Відунів.

— Ти про отих здирників із зірками на капелюхах? А як же! Злетілося їх із десяток, але вже потім, як стало зрозуміло, що у тому саркофазі лежить. І що з нього ночами вилазить. А вилазити почало не відразу, ні. Сім років після поховання була тиша. Аж тут якось уночі — на місяць уповні — крик у палаці, вереск, безлад! Що тут довго говорити, ти на тому знаєшся, та й відозву читав. Немовля у труні підросло, та неабияк, а зуби в нього стали такі, що аж жах. Одним словом — стриґа. Шкодую, що ти трупів тих не бачив. Як я. Тоді обминав би ти Визім стороною.

Ґеральт мовчав.

— У ті часи, — продовжував Велерад, — Фольтест, як я вже казав, закликав до нас цілу громаду чаклунів. Ґелґотали вони один поперед одного, мало не побилися отими своїми ціпками, що вони їх носять, напевно, аби псів відганяти, коли їх ними цькують. А я так вважаю, що

цькують регулярно. Перепрошую, Ґеральте, якщо маєш іншу думку про чародіїв, при твоєму фахові напевне маєш, але як на мене, то дармоїди вони й дурні. Ви, відьмаки, серед людей зужили більшої довіри. Бо ви, як би то сказати, конкретні.

Ґеральт усміхнувся, але не прокоментував.

— Та до справи. — Бургомістр зазирнув у кухоль і долив собі й рівійцю. — Деякі поради чаклунів здавалися мені аж ніяк не дурнуватими. Один пропонував спалити стриґу разом із палацом та саркофагом, другий радив відрубати їй довбешку заступом, інші більше схилялися до забивання кілків у різні частини її тіла, зрозуміло, удень, коли дияволиця спала у труні, виснажена нічними втіхами. На жаль, знайшовся один блазень, у загостреній шапці на лисій голові, горбатий пустельник, який придумав, що то є чари, що їх можна зняти і що зі стриґи знову стане Фольтестова донечка, чарівна, мов писанка. Треба тільки просидіти у крипті цілу ніч — і все, справу вирішено. Після чого — уявляєш, Ґеральте, що то був за дурень, — пішов він на ніч до палацу. Як легко здогадатися, мало що від нього лишилося, тільки шляпа та палиця. Але Фольтест учепився у ту ідею, як реп'ях у собачий хвіст. Заборонив будь-які спроби вбити стриґу, а з усіх закутків краю понастягував шарлатанів, аби ті відчарували принцесу зі стриґи. Ото була мальовнича компанія! Якісь баби покручені, якісь кульгавці, брудні, брате, завошивлені, аж жаль брав. Ну й гайда вони чарувати, головним чином над мискою та кухлем. Зрозуміло, декого Фольтест та Рада швиденько викрили, кількох навіть на частоколі повісили, але замало, замало. Я б їх усіх повісив. Про те, що стриґа, натомість, раз у раз когось та загризала, не звертаючи ані на шарлатанів, ані на їх закляття ні найменшої уваги, я вважаю, говорити не треба. Як і про те, що Фольтест у палаці вже не мешкав. Ніхто не мешкав.

Велерад перервався, сьорбнув пива. Відьмак мовчав.

— І так воно, Ґеральте, тягнеться вже шість років, бо те уродилося років чотирнадцять тому. Мали ми за цей час трохи інших турбот, бо повоювали із Визіміром з Новіграда, але із пристойних, зрозумілих причин, йшлося про перенесення межових стовпів, а не про якихось там дочок чи заручини. Фольтест, до речі, починає вже бубонити про шлюб й розглядає парсуни[1], що їх надсилають із сусідніх дворів, —

[1] Парсуни (*заст.*) — портрети.

а раніше звичайно викидав їх у вбиральню. Але час від часу його знову охоплює ота манія, і розсилає він тоді кінних, аби ті шукали нових чаклунів. Ну й нагороду обіцяє, три тисячі, через що збіглося сюди кілька відчайдухів, мандрівних лицарів, навіть один пастушок, знаний у всій околиці кретин, нехай земля йому пухом. А стриґа все ще добре почувається. Тільки й того, що час від часу когось загризе. Можна призвичаїтися. А з тих героїв, що її намагаються відчарувати, хоча б та користь, що бестія нажирається на місці й не швендяє поза замком. А у Фольтеста тепер новий палац, цілком ладний.

— За шість років, — Ґеральт підвів голову, — за шість років ніхто не владнав справи?

— Отож бо. — Велерад дивився на відьмака проникливо. — Бо справу неможливо владнати, і доведеться із тим змиритися. Я кажу про Фольтеста, про нашого милостивого й улюбленого владику, який все ще прибиває ті відозви на перехрестях. Тільки й того, що охочих, здається, поменшало. Щоправда, останнім часом з'явився був один, але хотів три тисячі наперед. Ну то ми запхали його до мішка й кинули в озеро.

— Шахраїв не бракує.

— Ні, не бракує. Їх навіть забагато, — погодився бургомістр, стежачи за відьмаком. — Саме тому, як підеш до палацу, не проси золота наперед. Якщо взагалі туди підеш.

— Піду.

— Що ж, твоя справа. Утім, пам'ятай мою пораду. І якщо вже про нагороду мова, то останнім часом почали балакати і про другу її частину, я вже казав. Принцесу за дружину. Не знаю, хто те вигадав, але якщо стриґа виглядає так, як розповідають, то це жарт надзвичайно похмурий. І все ж не забракло дурнів, які погнали галопом до замку, тільки-тільки поширилася звістка, що є можливість увійти до королівської родини. А конкретно, двоє шевців-підмайстрів. Чому шевці такі дурнуваті, Ґеральте?

— Не знаю. А відьмаки, бургомістре? Намагалися?

— Було кілька, авжеж. Найчастіше, як чули, що стриґу треба відчарувати, а не забити, знизували плечима та йшли собі. Тому моя повага до відьмаків значно виросла, Ґеральте. Ну а потім приїхав один, молодший від тебе, імені я не пам'ятаю, якщо він взагалі його називав. Той спробував.

— І що?

— Зубата принцеса розтягла його кишки на чималу відстань. На половину пострілу з лука.

Ґеральт покивав.

— Це всі?

— Був ще один.

Велерад помовчав хвильку. Відьмак його не квапив.

— Так, — сказав нарешті бургомістр. — Був ще один. Спочатку, як Фольтест став погрожувати йому шибеницею, якщо той уб'є чи покалічить стриґу, він розсміявся і почав збиратися. Ну, а тоді…

Велерад знову заговорив тихіше — майже зашепотів, перехилившись через стіл.

— Тоді взявся за завдання. Бачиш, Ґеральте, тут, у Визімі, є пара розумних людей, навіть на високих посадах, яким уся та справа обридла. Пліткують, що ці люди потихеньку переконали відьмака, аби той не бавився у церемонії чи чари, забив стриґу, а королю сказав, що чари не подіяли, що донечка впала зі сходів, ну, що стався нещасний випадок під час роботи. Король, зрозуміло, розізлиться, але закінчиться все просто тим, що він не заплатить ані орена нагороди. Негідник відьмак на те: мовляв, задарма ми можемо самі на стриґу ходити. Що ж було робити? Ми скинулися, поторгувалися… Тільки що ніц з того не вийшло.

Ґеральт звів брови.

— Кажу ж — ніц, — сказав Велерад. — Відьмак не схотів іти відразу, першої ж ночі. Лазив, таївся, крутився околицею. Нарешті, як розповідають, побачив стриґу, напевно у ділі, бо бестія не вилазить з крипти, аби ноги розім'яти. Побачив її і тієї само ночі здимів. Без прощання.

Ґеральт злегка скривився, що, мабуть, мало бути схожим на посмішку.

— Розумні люди, — почав він, — напевно ж усе ще мають оті гроші при собі? Відьмаки наперед не беруть.

— Ага, — сказав Велерад. — Напевно мають.

— А плітка не говорить, скільки там?

Велерад вишкірився.

— Одні подейкують: вісімсот…

Ґеральт похитав головою.

— Інші, — буркнув бургомістр, — говорять про тисячу.

— Небагато, особливо взявши до уваги, що плітки завжди перебільшують. Король, врешті-решт, дає три тисячі.

— Не забувай про наречену, — глузливо відказав Велерад. — Про що ми говоримо? Звісно ж, тих трьох тисяч ти не отримаєш.

— Звідки то відомо?

Велерад ляснув долонею по столі.

— Ґеральте, не псуй моєї думки про відьмаків! Це триває вже понад шість років! Стриґа порішає з півсотні людей щорічно, тепер менше, бо всі тримаються від палацу подалі. Ну, брате, я вірю у чари, багацько бачив і вірю, до певної, звісно ж, міри, у можливості магів та відьмаків. Але із тим відчаруванням — це ж дурня, вигадана горбатим і зашмарканим мандрівним дідом, який ошалів від пустельницького їдла, дурня, і у дурню ту не вірить ніхто. Окрім Фольтеста. Ні, Ґеральте! Адда народила стриґу, бо спала із власним братом — така вона, правда, й жодні чари тут не зарадять. Стриґа жере людей, як воно у стриґ заведено, і її треба правильно й без церемоній вбити. Слухай, два роки тому кмети з якогось там задуп'я під Магакамом, у яких дракон жер овець, пішли купою, забили його ломами й навіть не вважали за доцільне тим похвалятися. А ми тут, у Визімі, чекаємо дива й замикаємо на засув двері, як місяць уповні, або ж прив'язуємо злодіїв до стовпа перед замком, розраховуючи, що тварюка нажереться і повернеться до труни.

— Непоганий метод, — посміхнувся відьмак. — Злочинність скоротилася?

— Анітрохи.

— До того нового палацу — це куди?

— Проведу тебе особисто. Що там із пропозицією від розумних людей?

— Бургомістре, — сказав Ґеральт. — Навіщо поспішати? Адже й насправді може статися нещасний випадок під час роботи, незалежно від моїх намірів. Тоді розумні люди мають подумати, як уберегти мене від гніву короля і приготувати ті тисячу п'ятсот оренів, про які подейкують.

— Мала бути тисяча.

— Ні, пане Велераде, — сказав відьмак рішуче. — Той, кому ви давали тисячу, втік лише подивившись на стриґу, навіть не торгувався. А це значить, що ризик куди більший, аніж на тисячу. А чи не більший він за півтори — подивимося. Звичайно, я спочатку попрощаюся.

16

Велерад почухав голову.

— Ґеральте? Тисяча двісті?

— Ні, бургомістре. Це не легка робота. Король дає три, а мушу я вам сказати, що інколи відчарувати легше, аніж убити. Кінець кінцем, один із моїх попередників забив би стриґу, якби це було так просто. Чи ви вважаєте, що вони дали себе загризти лиш тому, що боялися короля?

— Добре, брате, — Велерад похмуро кивнув. — Домовилися. От тільки перед королем — анічичирк про можливість нещасного випадку під час роботи. Щиро тобі раджу.

III

Фольтест був худорлявим, мав гарне — занадто гарне — обличчя. Не було йому ще й сорока, як вирішив відьмак. Сидів король на стільці-карлі[1], вирізьбленім з чорного дерева, простягнувши ноги у бік каміну, біля якого грілися два пси. Поряд, на скрині, сидів старший кремезний бородань. За королем стояв іще один, багато вдягнений, із бундючним виразом на обличчі. Вельможа.

— Відьмак із Рівії, — сказав король по хвильці тиші, що запала після слів Велерада.

— Так, пане. — Ґеральт схилив голову.

— Від чого в тебе так голова посивіла? Від чарів? Бачу, що ти не старий. Та годі, годі. Це жарт, можеш нічого не говорити. Досвід, як смію припускати, маєш ти неабиякий?

— Так, пане.

— Я б охоче послухав.

Ґеральт уклонився ще нижче.

— Ви ж відаєте, пане, що наш кодекс забороняє говорити про те, що ми робимо.

— Зручний кодекс, мосьпане відьмаче, дуже зручний. Але так, без подробиць: із боровиками ти мав справу?

— Так.

— З вампірами? Із лісовиками?

— Також.

---

[1] Карло — різновид стільця без спинки.

Фольтест завагався.

— Зі стриґами?

Ґеральт підняв голову, зазирнув королю в очі.

— Також.

Фольтест відвів погляд.

— Велераде!

— Слухаю, милостивий пане!

— Ти ознайомив його з подробицями?

— Так, милостивий пане. Він стверджує, що принцесу можна відчарувати.

— Це я знаю здавна. У який спосіб, мосьпане відьмаче? Ах, вірно, як же я забув. Кодекс. Добре. Тільки одне невеличке зауваження. Було вже тут у мене кілька відьмаків. Велерад, ти йому говорив? Добре. Тому я знаю, що спеціальністю вашою є, скоріше, убивство, а не зняття проклять. Але про це і не йдеться. Якщо хоча б волосина упаде з голови моєї доньки — ти свою покладеш на плаху. Пам'ятай. Остріте, і ви, пане Сеґеліне, зостаньтеся, дайте йому стільки інформації, скільки потребуватиме. Вони завжди чимало розпитують, ті відьмаки. Нагодуйте його, та нехай живе у палаці. І не лазить по корчмах.

Король устав, свиснув псам і рушив до дверей, розкидаючи солому, яка вкривала підлогу. У дверях він повернувся.

— Якщо тобі все вдасться, відьмаче, нагорода твоя. Може, ще докину щось, якщо добре справишся. Звичайно, балачки поспільства населення про одруження з принцесою — не мають і слова правди. Ти ж не думаєш, що я віддам доньку за першого-ліпшого приблуду?

— Ні, пане. Не думаю.

— Добре. Це доводить, що ти розумний.

Фольтест вийшов, причинивши за собою двері. Велерад і вельможа, які до того часу стояли, одразу ж розсілися за столом. Бургомістр допив наполовину повний келих короля, заглянув до джбана, вилаявся. Остріт, який зайняв місце Фольтеста, дивився на відьмака спідлоба, погладжуючи різьблені поруччя. Сеґелін, бородань, кивнув Ґеральту.

— Сідайте, мосьпане відьмаче, сідайте. Зараз вечерю подадуть. Про що ви хотіли б побалакати? Бургомістр Велерад, ймовірно, вже все вам сказав. Я його знаю і відаю, що сказав він, радше, забагато, аніж замало.

— Лише кілька запитань.

— Питайте.

— Бургомістр говорив, що після появи стриґи король закликав чимало Відунів.

— Так і було. Але не говоріть: «стриґа», говоріть: «принцеса». Легше уникнете такої помилки при королі… і пов'язаних із тим неприємностей.

— Чи серед Відунів був хтось відомий? Уславлений?

— Були такі й тоді, і пізніше. Не пам'ятаю імен. А ви, пане Остріте?

— Не пам'ятаю, — сказав вельможа. — Але знаю, що дехто втішався славою та визнанням. Балакали про те чимало.

— Вони погоджувалися із тим, що закляття можна зняти?

— Були далекі від згоди, — посміхнувся Сеґелін. — Щодо будь чого. Але думка така звучала. Мала то бути проста справа, яка не потребувала магічних здібностей: як я зрозумів, досить, аби хтось провів ніч, від заходу сонця до третіх півнів, у підземеллі, біля саркофагу.

— Справді — проста, — пирхнув Велерад.

— Я хотів би почути опис… принцеси.

Велерад схопився зі стільця.

— Принцеса виглядає, наче стриґа! — проревів. — Як найбільш стриґовата стриґа, про яку я чув! Її високість королівська донька, проклятий виродок, має чотири лікті зросту, нагадує барильце пива, має пащеку від вуха до вуха, повну зубів-стилетів, червоні буркала та руді патли! Лаписька із пазурами, неначе у лісового кота, висять до самої землі! Дивно, що ми не почали ще розсилати мініатюри до дружніх дворів! Принцесі, хай її зараза вдушить, вже чотирнадцять, час подумати про сватання за якогось принца!

— Вгамуйся, бургомістре, — зморщився Остріт, поглядаючи у бік дверей. Сеґелін злегка посміхнувся.

— Опис хоча й живописний, проте досить точний, а саме те мось-пане відьмаче і мав на увазі, вірно? Велерад забув додати, що принцеса рухається із неймовірною швидкістю і що вона набагато сильніша, ніж можна подумати, судячи з її росту та статури. А те, що їй чотирнадцять, — це факт. Якщо воно істотно.

— Істотно, — сказав відьмак. — Чи напади на людей відбуваються тільки за повного місяця?

— Так, — відповів Сеґелін. — Якщо вона нападає поза старим палацом. У палаці люди гинуть завжди, незалежно від фази місяця. Але назовні вона виходить тільки під час повні, та й те не кожної.

— Чи був хоча б один випадок нападу вдень?

— Ні. Вдень не було.

— Вона завжди пожирає жертви?

Велерад сплюнув на солому.

— Хай тобі, Ґеральте, зараз же вечеря буде. Тьфу! Пожирає, надкусює, залишає — по-всякому буває, напевно, від настрою залежить. Одному тільки голову відгризла, пару інших — випатрала, а кількох — обгризла добіла, догола, можна сказати. Така вже, мать її!

— Обережно, Велераде, — сикнув Остріт. — Про стриґу бовкай, що захочеш, але Адди не ображай при мені, бо при королі — не посмієш!

— Чи був такий, на кого вона напала, а той вижив? — запитав відьмак, здавалося, не звертаючи уваги на вибух вельможі.

Сеґелін й Остріт перезирнулися.

— Так, — сказав бородань. — На самому початку, шість років тому, кинулася вона на двох солдатів, які стояли біля крипти на варті. Одному вдалося втекти.

— І пізніше, — втрутився Велерад, — мірошник, на якого вона напала під містом. Пригадуєте?

IV

Мірошника привели на другий день, пізно ввечері, до кімнатки над кордегардією[1], де поселили відьмака. Привів його солдат у плащі із відлогою.

Розмова результатів майже не дала. Мірошник був переляканий, белькотів, затинався.

Більше відьмаку сказали його шрами: стриґа мала чималий розмах щелеп і насправді гострі зуби: на диво довгі верхні ікла — чотири, по два з кожного боку. Пазурі, напевне, гостріші, аніж у дикого кота, хоча й не такі криві. Зрештою, тільки тому мірошнику і вдалося вирватися.

---

[1] Кордегардія — приміщення для стражі, здебільшого біля (чи над) брамою замку чи міста.

Скінчивши огляд, Ґеральт кивнув мірошнику й солдату, відпустивши їх. Солдат випхав хлопа за двері й скинув відлогу. То був то Фольтест власною персоною.

— Сиди, не вставай, — сказав король. — Візит неофіційний. Ти задоволений розвідкою? Я чув, що ти був у замку у полудень.

— Так, пане.

— Коли візьмешся до справи?

— До повного місяця ще чотири дні. Після повні.

— Бажаєш спочатку придивитися?

— Немає такої потреби. Але наїдена… принцеса… буде менш рухливою.

— Стриґа, майстре, стриґа. Не гратимемося у дипломатію. Принцесою вона тільки-но буде. Зрештою, про те я й прийшов із тобою порозмовляти. Відповідай, неофіційно, коротко і ясно: буде чи не буде? Тільки-от не прикривайся аніяким там кодексом.

Ґеральт потер чоло.

— Я, королю, підтверджую: чари можна зняти. І якщо не помиляюся, то дійсно — провівши ніч у замку. Треті півні, якщо застануть стриґу поза саркофагом, ліквідують прокляття. Так звичайно зі стриґами й чинять.

— Так просто?

— Це не просто. Треба ту ніч пережити — це раз. Можуть, крім того, бути відхилення від норми. Наприклад, не одна ніч, а три. По черзі. Також є випадки… ну… безнадійні.

— Так, — підвищив голос Фольтест. — Я це від декого весь час чую. Убити потвору, бо то невиліковний випадок. Майстре, я впевнений, що із тобою вже розмовляли. Ґа? Зарубати людожерку без церемоній, одразу, а королю сказати, що на то не було іншої ради. Король не заплатить, ми заплатимо. Дуже вигідний варіант. І дешевий. Бо король накаже відтяти відьмаку голову чи повісити його, а золото залишиться у кишені.

— А король справді накаже відтяти відьмаку голову? — скривився Ґеральт.

Фольтест деякий час дивився рівійцю у вічі.

— Король і сам не знає, — сказав нарешті. — Але враховувати таку можливість відьмаку, гадаю, варто.

Тепер хвилину помовчав Ґеральт.

— Я маю намір зробити все, що в моїх силах, — сказав нарешті. — Але якщо все піде погано, то я буду боронити своє життя. Вам, пане, також варто враховувати таку можливість.

Фольтест устав.

— Ти мене не зрозумів. Не про те йдеться. Це ясно, ти її уб'єш, якщо стане гаряче, — подобається це мені чи ні. Бо інакше вона вб'є тебе — напевне і незворотньо. Я того не розголошую, але я б не покарав нікого, хто вбив би її, захищаючи себе. Але я не дозволю, аби вбили її, не спробувавши врятувати. Уже були спроби підпалити старий палац, стріляли в неї з луків, викопували вовчі ями, ставили сильця і капкани, поки я кількох не повісив. Але не про те йдеться. Майстре, слухай!

— Слухаю.

— Після тих третіх півнів, якщо я все добре розумію, стриґи не буде. А що буде?

— Якщо все піде добре — чотирнадцятирічна дівчинка.

— Червоноока? Із крокодилячими зубами?

— Нормальна чотирнадцятирічна дівчинка. От тільки…

— Ну?

— Фізично.

— Не мала баба клопоту. А психічно? Щодня на сніданок відерце крові? Дівоче стегенце?

— Ні. Психічно… Як би то сказати… Думаю, що десь на рівні, я знаю, трирічної-чотирирічної дитини. Довгий час буде вимагати дбайливого догляду.

— Зрозуміло. Майстре?

— Слухаю.

— Чи то може до неї повернутися? Пізніше?

Відьмак мовчав.

— Ага, — сказав король. — Може. І що тоді?

— Якщо вона після довгої, кількаденної непритомності помре, треба спалити тіло. І швидко.

Фольтест насупився.

— Утім, я не думаю, — додав Ґеральт, — що до того дійде. Для певності, пане, дам вам кілька вказівок, як зменшити небезпеку.

— Уже зараз? Не ранувато, майстре? А якщо…

— Уже зараз, — перервав його рівець. — Усіляко буває, королю. Може статися, що вранці знайдете у крипті відчаровану принцесу й мій труп.

— Аж так? Попри мій дозвіл на захист? Який тобі, здається, не дуже й потрібний?

— Це серйозна справа, королю. Ризик великий. Тому слухайте: принцеса завжди мусить носити на шиї сапфір, краще за все — інклюз, на срібному ланцюжку. Завжди. Удень й уночі.

— Що таке — інклюз?

— Сапфір із бульбашкою повітря всередині каменя. Крім того, у кімнаті, де вона буде спати, треба час від часу спалювати у каміні гілочки ялівцю, ліщини та жарновця.

Фольтест замислився.

— Дякую тобі за поради, майстре. Дотримаюся їх, якщо… А тепер ти послухай мене уважно. Якщо ти зрозумієш, що випадок безнадійний, — уб'єш її. Якщо знімеш прокляття, а дівчина не буде… нормальною… якщо ти будеш мати хоча б тінь сумнівів, чи вдалося це тобі повністю, — уб'єш її також. Не бійся, нічого тобі не загрожує з мого боку. Я кричатиму на тебе — на людях; вижену з палацу і з міста, але не більше. Вочевидь, нагороди не дам. Може, щось виторгуєш сам знаєш від кого.

Вони з хвилину помовчали.

— Ґеральте. — Фольтест уперше звернувся до відьмака по імені.

— Слухаю.

— Скільки правди у балачках, що дитина виявилася саме такою, бо Адда була моєю сестрою?

— Мало. Чари треба накласти, жодне закляття не накладається саме по собі. Але я вважаю, що ваш зв'язок із сестрою був причиною накладання чарів, а тому — і кінцевого результату.

— Так я і думав. Так говорив дехто з Відунів, хоча й не всі. Ґеральте? Звідки беруться такі справи? Чари, магія?

— Не знаю, королю. Відуни вивчають причини цих явищ. Для нас, відьмаків, досить і знання, що сконцентрована воля може такі явища викликати. А ще знання, як їх перемагати.

— Убиваючи?

— Найчастіше. Зрештою, за це нам найчастіше й платять. Мало хто бажає знімати прокляття, королю. Як правило, люди хочуть просто

вберегти себе від загрози. А якщо на совісті потвори є жертви, то з'являється ще й мотив помсти.

Король підвівся, зробив кілька кроків по кімнаті, затримався перед мечем відьмака, що висів на стіні.

— Цим? — запитав він, не дивлячись на Ґеральта.

— Ні. Той — на людей.

— Я чув. Знаєш що, Ґеральте? Я піду з тобою до крипти.

— Виключено.

Фольтест повернувся, очі його заблищали.

— Чи ти знаєш, чаклуне, що я її не бачив? Ані після народження, ані… потім. Я боявся. Можу її вже ніколи не побачити, вірно? Я маю право хоча б подивитися, як ти станеш її убивати.

— Повторюю: виключено. Це певна смерть. Для мене теж. Якщо я послаблю увагу, волю… Ні, королю.

Фольтест відвернувся, рушив до дверей. Ґеральту якусь мить здавалося, що він вийде без слова, без прощального жесту, але король зупинився, глянув на нього.

— Ти викликаєш довіру, — сказав. — Хоч я і знаю, який ти крутій. Розповіли мені, що сталося у корчмі. Я впевнений, що ти забив отих опришків виключно для розголосу, щоби вразити людей, мене. Мені зрозуміло, що ти міг угамувати їх без убивства. Боюся, я ніколи не дізнаюся, чи ти йдеш рятувати мою доньку, чи вбивати її. Але я на те погоджуюся. Мушу погодитися. Знаєш, чому?

Ґеральт не відповів.

— Бо я вважаю, — сказав король, — що вона страждає. Правда?

Відьмак втупив у короля пронизливий погляд. Не погодився, не кивнув, не зробив ані найменшого поруху, але Фольтест знав. Знав відповідь.

V

Ґеральт востаннє визирнув у вікно замку. Швидко сутеніло. За озером ледь миготіли вогні Визіма. Навколо замку був пустир — смуга нічийної землі, якою місто за шість років відгородилося від небезпечного місця, не залишивши там нічого, окрім руїн, згнилих стовпів, балок та щербатого частоколу, що їх, мабуть, невигідно було розбирати та виносити.

Якнайдалі, на протилежний бік маєтності, переніс свою резиденцію і сам король — груба вежа його нового палацу чорніла на тлі неба, а те потроху насичувалося темною синявою.

Відьмак повернувся до запорошеного столу, за яким в одній із порожніх, обдертих кімнат він готувався: неспішно, спокійно, ретельно.

Знав: часу має чимало — стриґа не залишить крипту до опівночі.

На столі перед ним стояла невеличка кута скринька. Відчинив її. Усередині щільно, у вистелених сухою травою вічках, стояли флакони темного скла. Відьмак вийняв три.

З підлоги підняв довгий пакунок, ретельно загорнутий у смушок і оперезаний ремінцем. Розгорнув його, вийняв меча з оздобленим руків'ям, у чорних лискучих піхвах, укритих низками рунічних знаків та символів. Оголив лезо, те зблиснуло дзеркально. Клинок був з чистого срібла.

Ґеральт прошепотів формулу, випив одне за одним те, що містилося у двох флаконах, за кожним разом кладучи ліву долоню на руків'я меча. Потім щільно загорнувся у свій чорний плащ і усівся. На підлогу. У кімнаті не було навіть стільця. Зрештою, як і в усьому замку.

Він сидів нерухомо, із заплющеними очима. Подих його, спочатку рівний, раптом зробився прискореним, хрипким, неспокійним. А потім зупинився. Суміш, яка допомагала відьмакові отримати повний контроль над усіма органами тіла, складалася переважно з чемериці, блекоти, глоду та молочаю. Інші її компоненти не мали назв у жодній з людських мов. Для особи, яка не була, як Ґеральт, призвичаєна до суміші з дитинства, та виявилася б смертельною отрутою.

Відьмак різко повернув голову. Слух його, тепер надмірно загострений, із легкістю виловив у тиші шелест кроків по заростому кропивою подвір'ю. Це не могла бути стриґа. Було ще занадто світло. Ґеральт закинув меча на спину, сховав клунок у попелі у зруйнованому комині й тихо, мов нетопир, збіг сходами.

На подвір'ї було ще настільки світло, аби чоловік, який наближався, зміг побачити обличчя відьмака. Чоловік — був то Остріт — різко відсахнувся, гримаса відрази та страху мимоволі викривила його уста. Відьмак посміхнувся криво — знав, як виглядає. Якщо випити суміш беладони, аконіту та очанки, обличчя стає крейдяним, а зіниці розширюються на всю райдужку. Але мікстура дозволяла бачити і в найглибшій темряві, а відьмаку того й треба було.

Остріт швидко опанував себе.

— Вигляд такий маєш, наче ти вже труп, чаклуне, — сказав він. — Напевно, з переляку. Не бійся. Я несу тобі помилування.

Відьмак не відповів.

— Ти не чуєш, що я кажу, рівійський знахаре? Ти врятований. І багатий. — Остріт зважив у руці чималу торбину й жбурнув її Ґеральту під ноги. — Тисяча оренів. Бери, сідай на коня і забирайся звідси!

Рівієць мовчав.

— Не витріщайся на мене! — сказав Остріт голосніше. — І не марнуй мого часу. Я не хочу стояти тут до опівночі. Чи ти не розумієш? Не бажаю, аби ти знімав закляття. Ні, ти не вгадав. Я не разом із Велерадом та Сеґеліном. Я не бажаю, щоб ти її вбивав. Тобі просто треба забратися геть. Усе має лишитися як є.

Відьмак не ворухнувся. Не хотів, щоби вельможа зрозумів, наскільки прискорені зараз його рухи та реакції. Швидко сутеніло, і те було йому на користь, бо навіть напівтемрява була занадто яскравою для його зіниць.

— І чому ж, пане, все повинно залишитися як є? — запитав він, намагаючись повільно вимовляти кожне слово.

— А це, — Остріт пихато задер підборіддя, — до дідька мало тебе обходить.

— А якщо я вже знаю?

— Цікаво.

— Фольтеста буде легше усунути з трону, якщо стриґа дошкулятиме людям іще сильніше? Якщо королівський безум достобіса остогидне вельможам і простому люду, вірно? Я їхав через Реданію, через Новіград. Чимало подейкують про те, що у Визімі дехто дочекатися не може короля Визіміра як визволителя та істинного монарха. Але мене, пане Остріте, не обходять ані політика, ані наслідування тронів, ані палацові перевороти. Я тут, щоби виконати роботу. Ти ніколи не чув про почуття обов'язку і звичайну чесність? Про професійну етику?

— Зважай, до кого мовиш, волоцюго! — розлючено гарикнув Остріт, поклавши долоню на руків'я меча. — З мене досить, я не звик дискутувати із невідомо ким. Гляньте на нього: етика, кодекси, мораль! Хто б говорив? Розбійник, що тільки-но з'явився, так і повбивав людей? Той, хто уклінно гнувся перед Фольтестом, а за його спиною торгувався із Велерадом, наче найманий рубака? І ти насмілюєшся дерти носа,

пахолку? Вдавати Відуна? Мага? Чародія? Геть звідси, поки я тобі плазом по пиці не дав!

Відьмак навіть не зрушився, стояв спокійно.

— Це ви йдіть звідси, пане Остріте, — сказав. — Темнішає.

Остріт відступив на крок, вихопив меча.

— Ти сам цього забажав, чаклуне. Я тебе вб'ю. Анітрохи не допоможуть тобі твої штучки. Я маю при собі черепаховий камінь, агат.

Ґеральт посміхнувся. Балачки щодо сили черепахового агату були настільки ж розповсюдженими, наскільки й безпідставними. До того ж відьмак і не думав витрачати сили на закляття, ба, більше, наражати срібний клинок на зустріч із лезом Остріта. Він прослизнув під «вісімки», які виписувало вістря меча, й вигином зап'ястка, сріблястими шипами на манжеті, вдарив вельможу у скроню.

VI

Остріт прийшов до тями швидко, поводив навколо очима — у цілковитій темряві. Помітив, що зв'язаний.

Ґеральта, який стояв поруч, не бачив. Але зорієнтувався, де перебуває, і завив: протяжно, розпачливо.

— Мовчи, — сказав відьмак. — Бо приволочеш її передчасно.

— Ти клятий убивцю! Де ти? Розв'яжи мене зараз же, негіднику! Будеш за те висіти, сучий сине!

— Мовчи.

Остріт важко дихав.

— Залишиш мене їй на поталу? Зв'язаного? — запитав уже тихіше, додаючи брудне прізвисько майже пошепки.

— Ні, — сказав відьмак. — Відпущу тебе. Але не зараз.

— Ти, розбійнику, — засичав Остріт. — Щоби відволікти стриґу?

— Так.

Остріт замовк, перестав борсатися і лежав спокійно.

— Відьмаче?

— Так.

— Це правда, я хотів повалити Фольтеста. Не я один. Але я один прагнув його смерті, хотів, аби він помер у муках, аби ошалів, аби живцем згнив. Знаєш чому?

Ґеральт мовчав.

— Я кохав Адду. Королівську сестру. Королівську коханку. Королівську дівку. Я кохав її… Відьмаче, ти тут?

— Тут.

— Я знаю, про що ти думаєш. Але було не так. Повір мені, я не накладав жодних проклять. Я не знаюся на жодних чарах. Тільки раз сказав зі злості… Тільки раз. Відьмаче? Слухаєш?

— Слухаю.

— Це його мати, стара королева. Це напевне вона. Не могла дивитися, що він і Адда… Але не я. Я тільки раз, знаєш, намагався умовляти її, а Адда… Відьмаче! Запаморочилося мені, і я сказав… Відмаче? То я? Я?

— Це вже не має значення.

— Відьмаче? Північ близько?

— Близько.

— Випусти мене раніше. Дай мені більше шансів.

— Ні.

Остріт не почув скреготу відсунутої могильної плити, але відьмак — почув. Нахилився і розрізав кинджалом пута вельможі. Остріт, не чекаючи слів, скочив, незграбно пошкутильгав, а потім побіг. Очі його вже настільки призвичаїлися до темряви, що він бачив шлях, який вів з головної зали до виходу.

Із гуркотом вискочила з підлоги плита, що блокувала вхід у підземелля. Ґеральт, завбачливо заховавшись за балюстрадою сходів, помітив потворну постать стриґи, яка пружно, швидко й безпомилково мчала услід за гупанням чобіт Остріта, що віддалявся. Стриґа не видавала ані найменшого звуку.

Потворний, тремтячий, моторошний виск роздер ніч, струсонув старі мури й тривав, вібрував, то піднімаючись, то спадаючи. Відьмак не міг точно оцінити відстань — через загострений слух, — але він знав, що стриґа наздогнала Остріта швидко. Занадто швидко.

Він вийшов на середину зали і став біля самого входу до крипти. Відкинув плаща.

Повів плечима, щоб меч улігся на спині зручніше. Натягнув рукавички. Він мав іще трохи часу. Знав, що стриґа, хоч і наїдена після останньої повні, не покине труп Остріта скоро. Серце й печінка були для неї цінним запасом живлення для довгого перебування у летаргії.

Відьмак чекав. До зорі, як він вирахував, залишалося ще зо три години. Спів півня міг би його лише збити з пантелику. Зрештою, навколо, скоріше за все, і не було аніяких півнів.

Він почув. Стриґа йшла поволі, чалапаючи по підлозі. А потім він її побачив.

Опис був точним. Непропорційно велика голова, посаджена на коротку шию, мала ореол сплутаного, розкуйовдженого рудого волосся. Очі світилися у темряві, наче два карбункули. Стриґа зупинилася і дивилася на Ґеральта. Раптом розчахнула пащу — немов похваляючись рядами білих загострених зубиськ, а потім клацнула щелепою зі стуком, що нагадував гупання віка. І відразу скочила, з місця, без розбігу, цілячи у відьмака закривавленими пазурами.

Ґеральт відскочив убік, крутнувся у блискавичному піруеті, стриґа тернулася об нього, теж крутнулася, розтинаючи повітря пазурами. Не втратила рівноваги, напала знову, одразу, з напівоберту, клацаючи зубами перед грудьми Ґеральта. Рівієць відскочив в інший бік, тричі змінивши напрямок обертання, дезорієнтував стриґу. Відскакуючи, він міцно, хоча й без замаху, ударив її у бік голови сріблястими заклепками, натиканими на тильному боці рукавички, на фалангах пальців. Стриґа потворно загарчала, наповнюючи замок гучним відлунням, припала до землі, завмерла й заходилась вити: глухо, зловороже, люто.

Відьмак зловтішно посміхнувся. Перша спроба, як він і розраховував, пройшла нормально. Срібло було вбивчим для стриги, як і для більшості потвор, прикликаних до життя чарами. Тож існував шанс: бестія не відрізнялася від інших, а це гарантувало можливість відчарування, а срібний меч, у крайньому разі, гарантував життя і йому самому.

Стриґа не квапилася із наступним нападом. Цього разу вона наближалася повільно, шкірячи ікла, бридко пускаючи слину. Ґеральт відступив, пішов півколом, обережно ставлячи стопи, сповільнюючи та прискорюючи рухи, чим виводив стриґу з концентрації, перешкоджаючи їй у підготовці до стрибка. Йдучи, відьмак розкрутив довгий, тонкий, міцний ланцюг із грузилом на кінці. Ланцюг був зі срібла.

У мить, коли стриґа напружилася і стрибнула, ланцюг свиснув у повітрі й, звиваючись наче гадюка, в одну мить обвив плечі, шию і голову

потвори. Стриґа впала на льоту, вискнувши так, що зробилося боляче вухам. Борсалася на підлозі, дико ричала — незрозуміло, чи то від люті, чи то від пекучого болю, якого завдавав їй ненависний метал. Ґеральт був задоволений — якби виникла потреба, він міг запросто вбити стриґу у цю ж мить. Але відьмак не виймав меча. До цього часу ніщо у поведінці стриґи не свідчило, що це міг бути отой невиліковний випадок.

Ґеральт відступив на безпечну відстань і, не спускаючи погляду з фігури, яка борсалася на підлозі, почав глибоко дихати, концентруючись.

Ланцюг порвався, срібні ланки дощем сипонули на всі боки, задзеленчали по камінню. Засліплена лютою, виючи, стриґа кинулася в атаку. Ґеральт чекав спокійно, піднятою правою рукою креслив перед собою Знак Аард.

Стриґа відлетіла на кілька кроків, наче вдарена молотом, але втрималася на ногах, простягла пазурі, оголила ікла. Волосся її здибилося і залопотіло, неначе йшла вона під різким вітром. Важко, хекаючи, крок за кроком, поволі — йшла. Усе-таки йшла.

Ґеральт занепокоївся. Він не очікував, що Знак цілковито паралізує стриґу, але не сподівався, що бестія так легко подолає опір. Не міг тримати Знак занадто довго, це надмірно виснажувало, а до стриґи залишилося вже тільки з десяток кроків. Він раптово зняв Знак і відскочив убік. Як і очікував, стриґа від несподіванки полетіла уперед, втратила рівновагу, перекинулася, послизнулася на підлозі й гепнулася донизу сходами, у розчахнутий на підлозі вхід до крипти. Знизу пролунало її потужне виття.

Аби виграти час, Ґеральт заскочив на східці, що вели на галерею. Не дістався навіть середини, коли стриґа вистрибнула з крипти: бігла наче величезний чорний павук. Відьмак почекав, поки вона забіжить за ним на сходи, після чого перескочив балюстраду й приземлився на підлозі. Стриґа крутнулася і, відштовхнувшись, полетіла на нього у неправдоподібному, більш ніж десятиметровому стрибку. І вже не давала збити себе з пантелику піруетами так легко — двічі її пазурі залишили сліди на шкіряному каптані рівійця. Але новий, відчайдушно міцний удар сріблястих заклепок рукавички відкинув стриґу, примусив її похитнутися. Ґеральт, відчуваючи лють, що здіймалася

в ньому, хитнувся, вигнув тулуб назад і потужним копняком у бік звалив бестію з ніг.

Рик, який та видала, був голоснішим за всі попередні. Аж штукатурка посипалася зі стелі.

Стриґа скочила на ноги, трусячись від непідконтрольної злості та жадоби вбивства. Ґеральт чекав. Він уже витяг меча й описував ним кола у повітрі, йшов, крутився навколо стриґи, пильнуючи, щоб рухи меча не збігалися із ритмом і темпом його кроків. Стриґа не стрибала, а наближалася поволі, водячи очима за світлою смугою клинка. Ґеральт раптово зупинився й застиг із піднятим мечем. Стриґа, збита з пантелику, також стала. Відьмак описав вістрям повільне півколо й зробив крок у бік стриґи. Потім іще один. А потім скочив, крутячи над головою «вісімки».

Стрига зіщулилася, відступила зигзагом, Ґеральт знову опинився поруч, клинок миготів у його руці. Очі відьмака палали ворожим блиском, з-за зціплених зубів виривався хриплий рик. Стриґа знову відступила, її штовхала назад сила сконцентрованої ненависті, злості та насилля, що випромінювала людина, яка її атакувала; ті били в неї хвилями, вдиралися до мозку й нутрощів. Вона, аж до болю перелякана не знаним раніше відчуттям, видала з себе схвильований, тонкий писк, розвернулася і кинулася навтьоки світ за очі, у темну плутанину коридорів замку.

Ґеральт, якого били дрижаки, стояв посеред зали. Один. Довго ж це тривало, подумав він, поки той танець на краю прірви, той божевільний, макабричний балет бою привів до сподіваного результату, дозволив досягнути психічної єдності із супротивником, проникнути до рівнів зосередженої волі, яка переповнювала стриґу. Злої, хворобливої волі, із сили якої стриґа, власне, й повстала. Відьмак затремтів від спогаду про мить, коли він поглинув той заряд зла, аби спрямувати його, наче віддзеркалюючи, на потвору. Ніколи ще він не стикався із такою концентрацією ненависті й убивчого шалу, навіть у василісків, які в цьому сенсі мали найгіршу славу.

Тим краще, подумав він, йдучи у бік входу до крипти, який чорнів на підлозі, наче величезна калюжа. Тим краще, тим більший удар отримала сама стриґа. Це дасть йому трохи більше часу на подальші дії, поки бестія опритомніє від шоку. Відьмак сумнівався, що його виста-

чило б ще на одне таке зусилля. Дія еліксирів слабшала, а до світанку було ще далеко. Стриґа не повинна дістатися до крипти до зорі, інакше усі його попередні зусилля підуть намарне.

Він спустився сходами. Крипта була невеличка й містила три кам'яні саркофаги. На першому від входу кришку було наполовину відсунуто. Ґеральт витяг з-за пазухи третій флакончик і швидко випив його вміст, увійшов у саркофаг і влігся. Як і очікував, той був подвійним — для матері й доньки. Тільки він насунув кришку, згори знову почулося ревіння стриґи. Ґеральт ліг горілиць поруч із муміфікованим трупом Адди, а на плиті зсередини накреслив Знак Ирден. На груди собі поклав меча й поставив маленьку клепсидру, наповнену фосфоризуючим піском. Схрестив руки. Він уже не чув криків стриґи, котра бешкетувала у замку. Перестав чути будь-що, бо вороняче око й чистотіл почали діяти.

VII

Коли Ґеральт розплющив очі, пісок у клепсидрі пересипався вже до кінця, і це означало, що летаргія була навіть довшою, ніж належало. Нашорошив вуха й нічого не почув. Його почуття вже нормалізувалися. Він узяв у руку меча, провів долонею по кришці саркофагу, пробубонівши формулу, після чого легенько, на півпальця, відсунув плиту.

Тиша.

Він відсунув покришку більше, сів, тримаючи зброю напоготові й вистромивши голову над саркофагом. У крипті було темно, але відьмак знав, що надворі — розвиднюється. Він викресав вогонь, запалив мініатюрний каганець й підняв його, породжуючи на стінах крипти дивні тіні.

Порожньо.

Він видерся із саркофагу — усе боліло, задерев'яніле, було зимно. І тоді він помітив її. Лежала горілиць біля саркофагу, гола й непритомна.

Була, скоріше, бридкою. Худенька, із малими гострими груденятами, брудна. Волосся — світло-руде — сягало їй майже до поясу. Поставивши каганець на кришці саркофагу, він сів навпочіпки й нахилився. Губи вона мала бліді, на вилиці — чималий синяк від його удару. Ґеральт зняв рукавички, відклав меч і безцеремонно задер їй пальцем

верхню губу. Зуби були нормальні. Потягнувся до її руки, заплутаної у скуйовдженому волоссі. Ще до того, як намацав долоню, побачив розплющені очі. Але пізно.

Вона хльоснула його пазурами по шиї, розітнула глибоко, кров бризнула їй на обличчя. Завила, цілячи другою рукою в очі. Він упав на неї, перехоплюючи зап'ястки обох рук, притискаючи їх до підлоги. Вона клацнула зубами — вже закороткими — біля його лиця. Він ударив її лобом в обличчя, притис сильніше. Вона вже не мала колишньої сили, тільки звивалася під ним, вила, випльовуючи кров — його кров, — що заливала їй рота. Кров витікала швидко. Не було часу. Відьмак вилаявся і міцно вкусив її за шию, зразу за вухом, уп'яв зуби й стискав їх, допоки нелюдське виття не змінилося на тоненький, розпачливий крик, а потім — на придушений схлип, плач скривдженої чотирнадцятирічної дівчинки.

Він відпустив її, коли перестала рухатися, устав на коліна, висмикнув з кишені на рукаві шмат полотна й притис його до шиї. Намацав меч, який лежав поруч, приклав непритомній дівчині вістрям до горла і схилився над її долонями. Нігті були брудні, поламані, закривавлені, але… нормальні. Геть нормальні.

Відьмак насилу встав. Через вхід до крипти вже вповзала липкомокра сірість світанку. Він рушив до східців, але похитнувся і важко осів на підлогу. Через набрякле вже полотно кров лилась йому по руці й стікала в рукав. Він розстебнув каптан, роздер сорочку, рвав, дер на шмаття і мотав його навколо шиї, знаючи, що часу в нього обмаль, що зараз він зомліє…

Встиг. І зомлів.

У Визімі, над озером, півень, розпушивши пір'я у холодній вогкості, хрипко проспівав утретє.

VIII

Він побачив білені стіни й балки стелі кімнатки над гауптвахтою. Ворухнув головою, кривлячись від болю, застогнав. Шию мав перев'язану, грубезно, солідно, управно.

— Лежи, чарівнику, — сказав Велерад. — Лежи, не ворушись.

— Мій… меч…

— Так, так. Безумовно, твій срібний відьмачий меч найважливіший. Він тут, не бійся. І меч, і скринька. І три тисячі оренів. Так, так, нічого не говори. То я старий дурень, а ти — мудрий відьмак. Фольтест повторює те вже другий день.

— Другий…

— Атож, другий. Нівроку вона розпанахала тобі шию, видко було все, що ти там маєш усередині. Втратив ти чимало крові. На щастя, ми погнали до замку одразу після третіх півнів. У Визімі ніхто в ту ніч не спав. Не могли. Страшезний ви там ґвалт здійняли. Тебе моя балаканина не стомлює?

— Прин… цеса?

— Принцеса як принцеса. Худа. І якась дурнувата. Рюмсає безперестанно. І сцить у ліжко. Але Фольтест говорить, що це зміниться. Сподіваюся, не на гірше, га, Ґеральте?

Відьмак заплющив очі.

— Добре, йду вже. — Велерад встав. — Відпочивай. Ґеральте? Перш ніж піду, скажи, навіщо ти хотів її загризти? Га? Ґеральте?

Відьмак спав.

ОЛОС РОЗУМУ-2

I

— Ґеральте.

Він підвів голову, вирваний зі сну. Сонце стояло високо й наполегливо просочувалося крізь віконниці сліпучо-золотими плямами, нишпорячи по кімнаті щупальцями світла. Відьмак заслонив очі долонею, зайвим, рефлекторним жестом, якого ніяк не міг позбутися, — адже достатньо звузити зіниці у вертикальні шпарини.

— Уже пізно, — сказала Неннеке, відчиняючи віконниці. — Ви заспалися. Іоло, щезни звідси. Тебе вже тут немає.

Дівчина різко сіла, звісилася з ліжка, піднімаючи опанчу з підлоги. На плечі, на тому місці, де ще мить тому були її вуста, Ґеральт відчував цівку холонучої слини.

— Зачекай, — сказав він нерішуче. Вона глянула на нього й швидко відвернулася.

Вона змінилася. Уже не мала в собі нічого від русалки, нічого від сяючої ромашкової примари, якою була на світанку. Очі її були сині, а не чорні. І була вона веснянкувата — на носі, по декольте, на руках. Ластовиння те було чарівне, пасувало до її шкіри й рудуватого волосся. Але він не бачив їх тоді, на світанку, коли вона була його сном. Із соромом та прикрістю він зрозумів — те, що він відчуває, це жаль до неї, жаль за тим, що вона не лишилася мареннням. І що він ніколи собі не вибачить того жалю.

— Зачекай, — повторив він. — Іоло… Я хотів…

— Не розмовляй із нею, Ґеральте, — сказала Неннеке. — Вона все одно тобі не відповість. Щезни звідси, Іоло. Поспіши, дитинко.

Дівчина, загорнувшись в опанчу, почовгала у бік дверей, шльопаючи по підлозі босоніж: збентежена, зарум'янена, незграбна. Нічим не нагадувала вже…

Йеннефер.

— Неннеке, — сказав він, потягшись за сорочкою. — Сподіваюся, ти не маєш претензій… Може не станеш її карати.

— Дурненький, — пирхнула жриця, підходячи до ложа. — Ти забув, де ти є. Це не пустинь, не монастир. Це храм Мелітеле. Наша богиня не забороняє жрицям… нічого. Майже.

— Ти заборонила їй до мене озиватися.

— Я не заборонила, а звернула увагу на безглуздість. Іола мовчить.

— Що?

— Мовчить, бо взяла таку обітницю. То різновид відмови, завдяки якій… А, та що я буду тобі пояснювати, все одно не зрозумієш, навіть не спробуєш зрозуміти. Мені відомі твої погляди на релігію. Ні, не вдягайся ще. Хочу перевірити, як гоїться твоя шия.

Вона всілася на краю ліжка й вправно розмотала лляний бандаж, що щільно обмотував шию відьмака. Той скривився від болю.

Одразу після його прибуття в Елландер Неннеке позбулася паскудних грубих швів із шевської дратви, якою зашили його у Визімі, розкрила рану й перев'язала знову. Результат був очевидним — до храму він приїхав майже здоровим, ну, може, трохи негнучким. Тепер знову був хворим і недужим. Але він не протестував. Знав жрицю довгі роки, знав, наскільки колосальні її знання про лікування і наскільки багатою і всеохопною аптекою вона володіє. Зцілення у храмі Мелітеле могло піти йому виключно на користь.

Неннеке обмацала рану, промила її і почала лаятися. Він знав уже те напам'ять, бо почала з першого дня і не забувала сварити кожного разу, скільки бачила згадку від пазурів принцеси з Визіма.

— Жахливо! Щоб дати так себе розпанахати звичайній стризі! М'язи, сухожилля, на волосину розминулася із сонною артерією! Велика Мелітеле, Ґеральте, що із тобою діється? Як трапилося, що ти підпустив її настільки близько? Що ти хотів із нею зробити? Трахнути?

Він не відповів, а тільки злегка усміхнувся.

— Не усміхайся наче дурник. — Жриця піднялася й узяла з комода торбу із пов'язками. Незважаючи на вагу й низенький зріст, рухалася вона моторно й привабливо. — У тому, що сталося, немає нічого смішного. Втрачаєш рефлекси, Ґеральте.

— Ти перебільшуєш.

— Аж ніяк не перебільшую. — Неннеке наклала на рану зелену кашку із різким запахом евкаліпту. — Ти не мав дати себе поранити — а дав, до того ж, дуже серйозно. Майже фатально. Навіть при твоїх небачених регенераційних здібностях мине кілька місяців, поки повернеш собі повну мобільність шиї. Я тебе застерігаю, за цей час не випробовуй сил у битвах із рухливим супротивником.

— Дякую за застереження. Порадь мені ще: з чого я маю весь цей час жити? Зібрати кількох панянок, купити воза й організувати пересувний будинок розпусти?

Неннеке стенула плечима, перев'язуючи йому шию швидкими, впевненими рухами пухкеньких долонь.

— Я маю тобі радити й учити жити? Я що, твоя мати, чи як? Ну, готово. Можеш одягатися. У рефекторії[1] на тебе чекає сніданок. Поспіши, бо інакше будеш готувати собі сам. Я не маю наміру тримати дівчат на кухні до полудня.

— Де я тебе пізніше знайду? У санктуаріумі[2]?

— Ні. — Неннеке встала. — Не у санктуаріумі. Ти тут — бажаний гість, відьмаче, але по санктуаріуму не швендяй. Піди пройдися. А як треба буде — я тебе сама знайду.

— Добре.

II

Ґеральт учетверте пройшовся тополиною алейкою, що вела від брами до помешкань і до втопленого в стрімчасту скелю блоку святилища й головного храму. Після короткого розмислу він не став повертатися під дах, а звернув до садів і господарських будівель. Кільканадцять жриць у сірому робочому вбранні ревно працювали там на полінні грядок і годуванні птаства у курниках. Переважали серед них молоді й дуже молоді, мало не діти. Дехто з них, проходячи повз, вітався із ним кивком чи усмішкою. Він відповідав на привітання, але жодної не впізнавав. Хоча бував у храмі часто, раз, інколи навіть два рази на рік, ніколи не натрапляв більше ніж на три-чотири знайомих обличчя.

---

[1] Рефекторій — приміщення їдальні, столова зала у монастирях та культових місцях.

[2] Санктуаріум — центральне священне місце в храмі з олтарем, що присвячений божеству.

Дівчата приходили та йшли собі — як віщунки до інших храмів, як акушерки та цілительки, спеціалізовані на жіночих та дитячих хворобах, як мандрівні друїдки, учительки чи гувернантки. Але ніколи не бракувало нових, які прибували звідусіль, навіть з найдальших околиць. Храм Мелітеле в Елландері був знаним і користувався заслуженою славою.

Культ богині Мелітеле був одним із найстарших, а свого часу — одним із найрозповсюдженіших, своє ж начало вів із часів незапам'ятних, ще долюдських. Чи не кожна долюдська раса і кожне первісне, ще кочове людське плем'я шанували якусь богиню врожаю чи плідності, опікунку землеробів і садівників, покровительку кохання та шлюбу. Більшість із тих культів і злилися у культ Мелітеле.

Час, що досить немилосердно обійшовся з іншими релігіями й культами, ефективно ізолюючи їх у забутих, рідко відвідуваних, загублених у забудові міст храмиках та святиньках, виявився ласкавим до Мелітеле. Мелітеле й надалі не бракувало ані віруючих, ані спонсорів. Учені, аналізуючи це явище, тлумачачи популярність богині, звикли сягати до пракультів Великої Матері, Матері-Природи, вказували на зв'язки із природними циклами, з відродженням життя й іншими, гучно називаними явищами. Приятель Ґеральта, трубадур Любисток, який полюбляв удавати із себе спеціаліста з усіх можливих галузей, шукав простіших пояснень. Культ Мелітеле, розводився він, є культом типово жіночим. Адже Мелітеле — покровителька плідності, народження, вона опікунка породіль. А жінка, яка народжує, мусить кричати. Окрім звичних вересків, змістом яких звичайно є обіцянки-цяцянки, що вже ніколи у житті не віддасться вона жодному паршивому хлопу, породілля мусить звертатися до якогось божества, а Мелітеле тут — саме те, що потрібно. А оскільки жінки народжували, народжують і будуть народжувати, — доводив поет, — то Мелітеле не повинна хвилюватися за свою популярність.

— Ґеральте.

— Ти тут, Неннеке. Я тебе виглядав.

— Мене? — Жриця глянула на нього іронічно. — Не Іолу?

— Іолу також, — визнав він. — Маєш щось проти?

— У цю мить — так. Не хочу, аби ти їй заважав і розпитував її. Вона має приготуватися і молитися, якщо з того трансу щось та має вийти.

— Я вже казав тобі, — сказав він прохолодно, — що не хочу жодного трансу. Не думаю, що такий транс хоч у чомусь мені допоможе.

— А я, — легенько скривилася Неннеке, — не вважаю, що такий транс хоч у чомусь тобі зашкодить.

— Мене не можна загіпнотизувати, я маю імунітет. Боюся за Іолу. Це може виявитися надзусиллям для медіума.

— Іола не медіум і не психічно хвора ворожбитка. Ця дитина наділена особливою ласкою богині… Не корчи дурнуватої міни, прошу. Я говорила, що твої погляди на релігію мені відомі, це мені ніколи занадто не перешкоджало й у майбутньому, напевне, також перешкоджати не буде. Я — не фанатичка. Ти маєш право вважати, що нами править Природа й прихована в ній Міць. Тобі можна думати, що боги — в тому числі й моя Мелітеле — це лише персоніфікації тієї сили, придумані для ужитку простачків, щоб ті легше її розуміли, щоб прийняли її існування. Для тебе сила ця — сила сліпа. А для мене, Ґеральте, віра дозволяє сподіватися від природи того, що уособлює моя богиня: ладу, закону, добра. І надії.

— Я знаю.

— Якщо знаєш, то звідки застереження щодо трансу? Чого ти боїшся? Що, я накажу тобі бити чолом об підлогу перед статуєю і співати псалми? Ґеральте, ми тільки посидимо хвильку разом, ти, я й Іола. І побачимо, чи здібності цієї дівчини дозволяють читати у сплетенні сил, яке тебе оточує. Може, ми довідаємося про щось, що нам треба знати. А може, не довідаємося нічого. Може, сили призначення, що тебе оточують, не захочуть нам відкритися, залишаться прихованими та незрозумілими. Ми того не знаємо. Але чому б нам не спробувати?

— Тому, що це не має сенсу. Не оточує мене жодне призначення. А якщо навіть і так, то якого дідька там гребтися?

— Ґеральте, ти хворий.

— Поранений, ти хотіла сказати.

— Я знаю, що хотіла сказати. Щось із тобою не так, я це відчуваю. А я ж знаю тебе з пуп'янка, коли я з тобою познайомилася, ти мені до паска спідниці сягав. А тепер відчуваю, що ти крутишся у якійсь клятій коловерті, заплутаний, потрапивши у петлю, а та поволі стискається. Я хочу знати, про що йдеться. Сама я не зумію, мушу довіритися здібностям Іоли.

— Ти не занадто глибоко бажаєш сягнути? Навіщо та метафізика? Якщо хочеш, я тобі сповідуюся. Наповню твої вечори оповідями про найцікавіші випадки кількох останніх років. Організуй барильце пива, аби в мене горло не пересохло, і можемо почати хоч і зараз. Утім, боюся, що я тобі набридну, бо жодних петель і сплетінь ти там не знайдеш. Так, звичайні відьмацькі історії.

— Я охоче їх послухаю. Але транс, повторюся, не зашкодив би.

— А ти не думаєш, — посміхнувся він, — що моя невіра у сенс такого трансу наперед перекреслює його доцільність?

— Ні, не думаю. А знаєш чому?

— Ні.

Неннеке нахилилася й зазирнула йому в очі із дивною усмішкою на блідих вустах.

— Бо це був би перший з відомих мені доказів того, що невіра має яку-небудь силу.

ЕЩИЦЯ ІСТИНИ

I

Увагу відьмака привернули рухливі чорні цяточки на ясному тлі неба, позначеного пасмами імли. Було їх чимало. Птахи кружляли, виписували повільні, спокійні кола, потім різко знижувалися й одразу злітали угору, махаючи крилами.

Відьмак деякий час спостерігав за птахами, оцінюючи відстань і можливий час, потрібний на її подолання, із поправкою на рельєф місцевості, гущину лісу, на глибину й напрям яру, про який він здогадувався. Нарешті він відкинув плаща й на дві дірки вкоротив паска, що навскіс перетинав груди. Над його правим плечем з'явилися голівка та руків'я меча, закинутого за спину.

— Зробимо гак, Пліточко, — сказав він. — Зійдемо з тракту. Птаство, як мені здається, кружляє там не без причини.

Кобилка, зрозуміло, не відповіла, але рушила з місця, послухавшись голосу, до якого звикла.

— Хтозна, може, воно лось здохлий, — говорив Ґеральт. — А може, й не лось. Хтозна?

Яр був саме там, де він і передбачав, — у якийсь момент відьмак згори глянув на крони дерев, що тісно заполонили розпадину. Утім, узбіччя байраку були похилі, а дно сухе, без тернів і без гнилих пеньків. Подолав він яр із легкістю. На тім боці був березовий гайок, а за ним — чимала галявина, поросла вересом, і вітролом, що стримів угору щупальцями сплутаних гілок та коренів.

Птахи, сколошкані появою вершника, здійнялися вище, закаркали дико, різко, хрипливо.

Ґеральт одразу побачив перший труп — білизна баранячого кожушка й матова блакить сукні чітко вирізнялися серед пожовклих куп осоки.

Другий труп він не бачив, але знав, де той лежить, — розташування останків виказувала позиція трьох вовків, які спокійно роздивлялися вершника, присівши на хвости. Кобила відьмака пирхнула.

Вовки, наче за командою, безшелесно, не поспішаючи, потрюхикали в ліс, раз у раз повертаючи у бік вершника трикутні голови. Ґеральт зіскочив з коня.

Жінка у кожушку і в блакитній сукні не мала обличчя, горла та більшої частини лівого стегна. Відьмак пройшов повз неї, не зупиняючись.

Чоловік лежав долілиць. Ґеральт не перевертав тіло, бачачи, що вовки й птахи й тут не байдикували. Зрештою, оглядати труп більш докладно потреби не було — спину й плечі вовняного кубрака вкривав чорний, розгалужений візерунок засохлої крові. Було очевидно, що чоловік згинув від удару в зашийок, а вовки знівечили тіло згодом.

На широкому чересі, поряд із коротким кордом у дерев'яних піхвах, чоловік носив шкіряного капшука. Відьмак зірвав його, викинувши по черзі на траву кресало, шматок крейди, віск для печатки, жменю срібних монет, складаний ножик для гоління у кістяній оправі, кроляче вухо, три ключі на кільці й амулет із фалічним символом. Два листи, писані на полотні, зволожились від дощу й роси, руни розповзлися і змазалися. Третій, на пергаменті, був також зіпсутий вологою, але його ще можна було прочитати. Був то кредитний лист, виставлений ґномським банком у Мурівелі на купця із назвиськом Руллє Аспер чи Аспен. Сума акредитиву була невеличкою.

Нахилившись, Ґеральт підняв правицю трупа. Як він і сподівався, мідний перстень, що врізався в опухлий і посинілий палець, мав знак цеху зброярів — стилізований шолом із забралом, два схрещені мечі й руну «А», вирізану під ними.

Відьмак повернувся до трупу жінки. Коли перевертав тіло, щось укололо його у палець. Була це троянда, пришпилена до сукні. Квітка зав'яла, але не втратила кольору — пелюстки були темно-небесні, майже сині. Ґеральт уперше в житті бачив таку троянду. Він перекинув тіло долилиць і здригнувся.

На заголеному тепер, деформованому зашийку жінки було виразно видно сліди зубів. Не вовчих.

Відьмак обережно відступив до коня. Не зводячи погляду із краю лісу, скочив у сідло. Двічі об'їхав галявину, звісившись, уважно оглядаючи землю й роздивляючись навкруги.

— Так, Пліточко, — сказав він тихо, стримуючи коня. — Справа ясна, хоча й не до кінця. Зброяр і жінка приїхали верхи, з боку того лісу. Без сумніву, були вони у дорозі з Мурівелю додому, бо ніхто не возить із собою непогашений акредитив занадто довго. Чому їхали сюдою, а не трактом — невідомо. Але їхали через вересовище, пліч-о-пліч. І тоді-то, невідомо навіщо, обидва спішилися чи впали з коней. Зброяр загинув одразу. Жінка бігла, тоді впала й також загинула, а те щось, що не залишило слідів, тягло її по землі, тримаючи зубами за зашийок. Усе це сталося два чи три дні тому. Коні розбіглися, не станемо їх шукати.

Кобила, зрозуміло, не відповідала, форкала неспокійно, реагуючи на знайомий їй голос.

— Те щось, що забило їх обох, — продовжував Ґеральт, дивлячись на край лісу, — не було ані вовкулаком, ані лєшим. Жоден із них не лишив би стільки для стерв'ятників. Якби тут була драговина, я сказав би, що то кікімора або віппер. Але тут немає драговини.

Нахилившись, відьмак трохи відкинув попону, що закривала бік коня, відкривши другий меч із блискучим оздобленим ефесом та чорним карбованим руків'ям.

— Так, Пліточко. Зробимо гак. Треба перевірити, чому зброяр та жінка їхали бором, а не трактом. Якщо станемо байдуже оминати такі пригоди, то не заробимо навіть на овес для тебе, вірно, Пліточко?

Кобилка слухняно рушила вперед, через вітролом, обережно переступаючи через ями від вивернутих дерев.

— Хоча то й не вовкулака, не станемо ризикувати, — продовжував відьмак, вийнявши із торби при сідлі сушений букетик борцю і вішаючи його біля мундштука.

Кобила форкнула. Ґеральт трохи розшнурував каптан під шиєю і витяг назовні медальйон із вишкіреною вовчою пащекою. Медальйон висів на срібному ланцюжку й погойдувався у ритмі ходи коня, зблискуючи, наче ртуть, у променях сонця.

II

Уперше червону черепицю гостроверхого даху вежі він помітив з вершини пагорбу, на який піднявся, зрізаючи вигин ледь помітної стежки. Косогір, зарослий ліщиною, завалений сухим галуззям і устелений

товстим килимом жовтого листя, не здався достатньо безпечним для спуску. Відьмак відступив, обережно з'їхав по схилу, повертаючись на стежку. Їхав поволі, раз у раз стримуючи коня, звішувався з сідла й видивлявся сліди.

Кобила смикнула головою, заржала дико, затупала, затанцювала на стежці, піднімаючи куряву засохлого листя.

Ґеральт обійняв шию коня лівицею; правою рукою, склавши пальці у Знак Аксія, водив над лобом тварини, шепотячи заклинання.

— Аж так погано? — бурмотів, роздивляючись навколо, не знімаючи Знака. — Аж так? Спокійно, Пліточко, спокійно.

Чари подіяли швидко, але кобила, навіть підштовхнута п'ятами, рушила неохоче, тупо, неприродно, втративши гнучкий ритм ходи. Відьмак спритно зіскочив на землю й пішов далі пішки, тягнучи коня за вуздечку. Побачив мур.

Між муром і лісом не було проміжка, чіткої межі. Молоді деревця і кущі ялівця переплітали своє листя із плющем і диким виноградом, що вчепився у кам'яну стіну. Ґеральт задер голову. Й у ту саму мить відчув, як до зашийку, дратуючи, піднімаючи дибки волосся, присмоктується і сповзає вниз невидиме м'яке створіння. Він знав, що то є.

Хтось дивився.

Він повільно й плавно розвернувся. Пліточка форкнула, м'язи на її шиї заграли, зарухалися під шкірою. На узбіччі пагорбу, з якого він тільки-но з'їхав, нерухомо стояла дівчина, спершись рукою об стовбур вільхи. Її біла, довга аж до землі сукня контрастувала із блискучою чорнотою довгого скуйовдженого волосся, що спадало на плечі. Ґеральтові здалося, що вона усміхається, але впевненості він не мав — стояла далекувато.

— Привіт, — сказав він, піднімаючи долоню у приязному жесті. Зробив крок до дівчини. Та, легко повертаючи головою, слідкувала за його рухами. Обличчя вона мала бліде, а очі чорні й величезні. Усмішка — якщо то була усмішка — зникла з її обличчя, наче стерта ганчіркою. Ґеральт зробив ще один крок. Листя шелеснуло. Дівчина збігла по схилу наче сарна, майнула між кущами ліщини й перетворилася на білу смугу, коли зникала у лісі. Довга сукня, здавалося, аж ніяк не обмежувала її рухів.

Кобила відьмака полохливо заіржала, засмикала головою. Ґеральт, все ще дивлячись у бік лісу, рефлекторно заспокоїв її Знаком. Потягши конячку за вуздечку, пішов далі вздовж муру, тонучи по пояс у лопухах.

На брамі — солідній, окутій залізом і посадженій на іржаві завіси — був великий мідний кнокер. Після секундного вагання Ґеральт простягнув руку й торкнувся до позеленілого кільця. Одразу ж відскочив, бо саме в ту мить брама відчинилася, скриплячи, хрустячи, загортаючи вбік купки трави, камінці й гілочки. За брамою не було нікого — відьмак бачив лише порожнє подвір'я, занедбане й поросле кропивою. Він увійшов, тягнучи коня за собою. Приголомшена Знаком кобила не пручалася, але ноги переставляла напружено й невпевнено.

Подвір'я з трьох сторін обмежував мур і решткі дерев'яних риштувань, четвертою стороною був фасад особняку, строкатий від віспинок повідбиваної штукатурки, брудних патьоків і гірлянд плюща.

Віконниці, із облізлою фарбою, було зачинено. Двері — також.

Ґеральт закинув віжки Плітки на стовпчик біля брами й повільно покрокував у бік особняку алеєю, посипаною гравієм; та вела повз низький парапет невеличкого фонтану, заповненого листям та сміттям. У центрі фонтану, на вигадливому цоколі, вигинався дельфін із оббитим хвостом, різьблений із білого каменю.

Поряд із фонтаном, на тому, що колись дуже давно було клумбою, ріс кущ троянди. Нічим, окрім кольору квіток, кущ той не відрізнявся від інших трояндових кущів, які Ґеральту доводилося бачити. Квіти були винятковими — мали колір індиго, із легким відтінком пурпурового на кінчиках деяких пелюсток. Відьмак торкнувся однієї, наблизив обличчя й понюхав. У квітки був типовий трояндовий запах, але інтенсивніший.

Двері особняку — й одночасно усі віконниці — із тріском розчинилися. Ґеральт різко підняв голову. Алейкою, скрегочучи гравієм, просто на нього перло чудисько.

Права рука відьмака блискавично злетіла вгору, над праве плече, а ліва, тієї ж миті, міцно смикнула ремінець на грудях, через що руків'я меча саме вскочило у долоню. Клинок, із сичанням вилетівши із піхов, описав коротке сяюче півколо й завмер вістрям до атакуючої бестії. Чудовисько, побачивши меч, загальмувало й зупинилося. Гравій бризнув на всі боки.

Відьмак не ворухнувся.

Страшидло було людиноподібним, одягненим у підлатаний, але доброго ґатунку одяг, не позбавлений витончених, хоча й абсолютно

нефункціональних оздоблень. Людиноподібність, утім, не сягала вище брудного плісированого коміра — бо над ними здіймалася гігантська, неначе у ведмедя, кудлата макітра із величезними вухами, парою диких витрішок і страшезною пащекою, повною кривих іклів, у якій, наче вогонь, миготав червоний язицюра.

— Геть звідси, смертний! — гарикнуло чудовисько, махаючи лапами, але не рухаючись із місця. — Бо я тебе зжеру! На шматки роздеру!

Відьмак не рухався і не опускав меча.

— Ти оглух? Геть звідси! — вереснуло страшидло, після чого видало звук, що був чимось середнім між кувіканням вепра й ревом оленя-самця. Усі віконниці загрюкали й загупали, струшуючи бруд і штукатурку з підвіконь. Ні відьмак, ні потвора не рухалися.

— Біжи, поки цілий! — заревіло страшидло, але наче менш упевнено. — Бо як ні, то…

— То що? — перервав його Ґеральт.

Чудовисько різко засопіло, схиливши набік потворну голову.

— Гляньте, який сміливець, — промовило спокійно, шкірячи ікла та скоса глипаючи на Ґеральта. — Опусти оте залізяччя, як твоя ласка. Може, ти не дотумкав, що перебуваєш на подвір'ї мого власного дому? А може, там, звідки ти заявився, є звичай погрожувати господарю мечем на його власному подвір'ї?

— Є, — підтвердив Ґеральт. — Але тільки господарю, який вітає гостей ревінням і обіцяє роздерти їх на шматки.

— А, зараза, — захвилювалося чудовисько. — Він ще мене ображати стане, приблуда. Гість знайшовся! Пхається на подвір'я, нищить чужі квіти, хазяйнує тут і думає, що ото винесуть йому хліб-сіль. Тьфу!

Страшидло сплюнуло й стулило пащу. Нижні ікла лишилися зверху, роблячи його схожим на вепра.

— І що? — вимовив відьмак за мить, опускаючи меча. — Будемо отак стояти?

— А що пропонуєш? Лягти? — пирхнуло чудовисько. — Сховай оте залізяччя, кажу.

Відьмак вправно засунув зброю у піхви на спині, не опускаючи руки, погладив голівку руків'я, що стирчало над плечем.

— Волів би я, — сказав він, — щоби ти не робив занадто різких рухів. Цей меч завжди можна вийняти, до того ж скоріше, ніж ти думаєш.

— Я бачив, — харкнуло чудовисько. — Якби не це, то ти давно вже був би за брамою, зі слідом мого каблука на сраці. Чого хочеш? Звідки ти тут узявся?

— Заблукав, — збрехав відьмак.

— Заблукав, — повторило чудовисько, кривлячи пащеку у грізній гримасі. — Ну так виблукайся. За браму, значить. Настав ліве вухо на сонце, тримай так, і хутко повернешся на тракт. Ну, чого чекаєш?

— Вода тут є? — запитав спокійно Ґеральт. — Конячка в мене зажохлася. Я також, якщо ти не заперечуєш.

Чудовисько переступило з ноги на ногу, пошкребло за вухом.

— Слухай-но, ти, — сказало. — Чи ти мене насправді не боїшся?

— А маю?

Чудовисько роззирнулося, хрюкнуло, розмашисто підтягнуло широкі штани.

— А, зараза, що там я. Гість у дім. Не щодня трапляється хтось, хто при мені не втікає чи не зомліває. Ну добре. Якщо ти стомлений, але поштивий подорожній — запрошую тебе усередину. Якщо ж ти розбійник або ж злодій, застерігаю: дім цей виконує мої накази. Усередині цих стін розпоряджаюся я!

Він підняв волохату лапу. Усі віконниці знову загупали об стіну, а в кам'яному горлі дельфіна щось глухо загурчало.

— Запрошую, — повторило чудовисько.

Ґеральт не ворухнувся, дивлячись на нього допитливо.

— Сам живеш?

— А тебе обходить, із ким я живу? — гнівно відказало страшидло, роззявляючи пащу, а тоді голосно зареготало. — Ага, розумію. Певне, йдеться тобі про те, чи маю я сорок пахолків, так само вродливих, як і я. Не маю. Ну то як, скористаєшся запрошенням, даним від щирого, зараза, серця? Як ні, тоді брама — ондечки, за твоїм задом!

Ґеральт злегка вклонився.

— Запрошення приймаю, — сказав він формально. — Закону гостинності не порушу.

— Мій дім — твій дім, — відповіло страшидло так само формально, хоча й трохи недбало. — Туди, гостю. А коня давай сюди, до криниці.

Особняк і зсередини аж благав про ґрунтовний ремонт, проте було тут у міру чисто й доглянуто. Меблі, напевно, зроблені були добрими

ремісниками, навіть якщо це сталося дуже давно. У повітрі висів гострий запах пилу. Було темно.

— Світло! — ревнуло чудовисько, і скіпка, заткнута у залізний держак, одразу вибухнула полум'ям і кіптявою.

— Непогано, — сказав відьмак.

Чудовисько зареготало.

— Й тільки? Бачу, аби чим тебе й справді не здивуєш. Я казав тобі, що дім виконує мої накази. Сюди, прошу. Зважай, сходи круті. Світло!

На сходах чудисько повернуло голову.

— А що то теліпається у тебе на шиї, гостю? Що воно таке?

— Подивися.

Істота взяла медальйон у лапу, піднесла до очей, легенько натягуючи ланцюжок на шиї Ґеральта.

— Недоброзичливий вираз обличчя у того звіра. Що воно таке?

— Цеховий знак.

— Ага, напевне, ти зайнятий виготовленням намордників. Сюди, прошу. Світло!

Середину великої кімнати, повністю позбавленої вікон, займав величезний дубовий стіл, повністю порожній, якщо не зважати на великий підсвічник з позеленілої міді, укритої фестонами застиглого воску. На чергову команду чудовиська свічки загорілися, замигтіли, трохи розганяючи темряву.

Одна зі стін кімнати була завішена зброєю — висіли тут композиції із круглих щитів, схрещених протазанів[1], рогатин і ґвізарм[2], важких кончарів[3] і сокир. Половину протилежної стіни займала топка величезного каміну, над яким виднілися шеренги полущених та облізлих портретів. Стіна навпроти входу заповнена була мисливськими трофеями — сохаті лосі й розлогі роги оленів кидали довгі тіні на вишкірені голови вепрів, ведмедів і рисей, на кошлаті та пошарпані крила опудал орлів та шулік. Центральне — й почесне — місце займала побуріла, попсована, із вилізлою тирсою, макітра скельного дракона. Ґеральт підійшов ближче.

---

[1] Протазан — різновид держакової зброї, спис із довгим широким пласким наконечником.

[2] Гвізарма — різновид держакової зброї, алебарда із гаком на кінці (для перерізання сухожиль коням та стягання вершників з сідла).

[3] Кончар — різновид півторучного меча, застосовувався для колючих ударів.

— Уполював його мій дідуньо, — сказало страшидло, кидаючи у жерло каміну величезну колоду. — То був, думаю, останній у цій місцевості, який дав себе вполювати. Сідай, госте. Ти, певно, голодний?

— Відмовлятися не стану, господарю.

Чудовисько усілося за стіл, опустило голову, схрестило на череві волохаті лапи, з хвилину щось бурмотіло, крутячи млинок гігантськими палюхами, після чого ревнуло стиха, гепнувши лапою об стіл. Полумиски й тарілки дзенькнули срібно та олов'яно, кришталево задзвонили бокали. Запахло печивом, часником, майораном і мускатним горіхом. Ґеральт не виказав здивування.

— Так, — потерло лапи чудовисько. — Це ж краще за слуг, ні? Пригощайся, гостю. Тут — пулярка, тут шинка з вепра, тут паштет з… Не знаю, з чого. З чогось. Отут — рябчики. Ні, зараза, куріпки. Переплутав закляття. Їж, їж. Це порядне, справжнє їдло, не бійся.

— Не боюся. — Ґеральт розірвав пулярку на дві частини.

— Я й забув, — пирхнуло чудовисько, — що ти не з лякливих. А, скажімо, звати тебе як?

— Ґеральт. А тебе, господарю?

— Нівеллен. Але в цих місцях кличуть мене Виродок або Іклач. І лякають мною дітей. — Чудисько влило собі у горло вміст величезного бокалу, після чого занурило пальчиська у паштет й вигрібло із миски десь із половину заразом.

— Лякають дітей, — повторив Ґеральт із повним ротом. — Напевне, безпідставно?

— Абсолютно. Твоє здоров'я, Ґеральте!

— І твоє, Нівеллене.

— Як тобі вино? Зауважив, що воно з винограду, а не з яблук? Але якщо тобі не смакує, начарую інше.

— Дякую, непогане. Магічні здібності маєш від народження?

— Ні. Тільки з того часу, як оце в мене виросло. Морда, значить. Сам не знаю, звідки то взялося, але дім виконує, що собі захочу. Нічого серйозного, умію начаровувати їдло, питво, одяг, чисту постіль, гарячу воду, мило. Будь-яка баба зуміє те саме й без чарів. Відчиняю і зачиняю вікна й двері. Запалюю вогонь. Нічого серйозного.

— І то — щось. А ту… морду, як ти кажеш, здавна маєш?

— Дванадцять років.

— Як то сталося?

— А тебе воно обходить? Налий собі ще.

— Охоче. Мене воно не обходить, питаю з цікавості.

— Причина зрозуміла й прийнятна, — гучно розсміялося чудовисько. — Але я її не прийму. Ніц тобі до того — і крапка. Утім, щоб хоча б частково заспокоїти твою цікавість, покажу тобі, як я виглядав раніше. Поглянь, он, там, на портрети. Перший, як дивитися від каміна, то мій татусь. Другий — одна зараза знає хто. А третій — це я. Бачиш?

З-під пилюки й павутиння, з портрету дивився водянистими очима такий собі товстунчик із пухким, смутним і прищавим обличчям. Ґеральт, якому відома була поширена серед портретистів схильність робити компліменти клієнтам, сумно покивав.

— Бачиш? — повторив Нівеллен, вишкіривши ікла.

— Бачу.

— Хто ти такий?

— Не розумію.

— Не розумієш? — Чудовисько підвело голову, баньки в нього загорілися, неначе в кота. — Мій портрет, гостю, висить поза світлом свічок. Я його бачу, але я не людина. Принаймні, не в цю мить. Людина, аби оглянути портрет, встала б і підійшла ближче, напевно, мусила б узяти підсвічник. Ти того не зробив. Висновок простий. Але я питаю відверто: ти людина?

Ґеральт не відвів погляду.

— Якщо ти так ставиш питання, — відповів він по хвильці мовчання, — то не до кінця.

— Ага. Хіба це не буде нетактовно, якщо я запитаю, ким ти, в такому разі, є?

— Відьмаком.

— Ага, — повторив Нівеллен за хвилину. — Якщо я добре пам'ятаю, відьмаки в цікавий спосіб заробляють собі на життя. За плату вбивають потвор.

— Ти добре пам'ятаєш.

Знову запала тиша. Вогники свічок пульсували, били вгору тонкими вусиками вогню, віддзеркалювалися у різьбленому кришталю бокалів, у каскадах воску, що стікав по свічникові.

Нівеллен сидів нерухомо, злегка рухаючи гігантськими вухами.

— Уявімо, — сказав він нарешті, — що ти встигнеш витягти меча раніше, ніж я до тебе доскочу. Уявімо, що навіть устигнеш мене рубанути. При моїй вазі мене це не затримає, звалю тебе з ніг самою інерцією. А потім усе вже вирішать зуби. Як вважаєш, відьмаче, хто з нас двох має більший шанс, якщо дійде до перегризання горлянок?

Ґеральт, притримуючи великим пальцем олов'яну кришечку карафи, налив собі вина, відпив, відкинувся на спинку стільця. Дивився на чудовисько усміхаючись, і усмішка та була винятково паскудною.

— Та-а-ак, — протяжно сказав Нівеллен, длубаючись пазуром у кутку пащі. — Треба визнати, ти вмієш відповідати на запитання, не вживаючи багацько слів. Цікаво, як ти впораєшся із наступним, яке я тобі поставлю. Хто за мене заплатив?

— Ніхто. Я тут випадково.

— Чи ти не брешеш?

— Не маю звички брехати.

— А які маєш звички? Мені розповідали про відьмаків. Я запам'ятав, що відьмаки крадуть малих дітей, яких потім годують магічними зіллями. Ті, хто те переживе, самі стають відьмаками, чаклунами із нелюдськими здібностями. Їх учать вбивати, викорінюють із них усілякі людські почуття та інстинкти. Роблять із них потвор, які мають убивати інших потвор. Чув я, як казали, що саме час, щоби хтось почав полювати на відьмаків. Бо потвор усе менше, а відьмаків — більше. З'їж куріпку, поки вона не вистигла.

Нівеллен і собі взяв з миски куріпку, вклав її цілу в пащу і схрумкав, наче сухарик, тріскочучи чавленими між зубами кістками.

— Чому ти нічого не кажеш? — запитав нерозбірливо, ковтаючи. — Що з того, що про вас кажуть, є правдою?

— Майже нічого.

— А що є брехнею?

— Те, що потвор все менше.

— Факт. Їх чимало, — вишкірив ікла Нівеллен. — Одна, власне, сидить перед тобою й роздумує, чи добре зробила, запросивши тебе. Мені відразу не сподобався твій цеховий знак, гостю.

— Ти — ніяка не потвора, Нівеллене, — сухо сказав відьмак.

— А, зараза, це щось нове. Тож, як на тебе, ким я є? Киселем із журавлини? Табунцем диких гусей, що відлітають у вирій смутним

листопадовим ранком? Ні? То, може, — цнотою, втраченою біля джерела цицкатою донькою мірошника? Ну, Ґеральте, скажи мені, ким я є. Не бачиш, я аж трясуся від цікавості?

— Ти не потвора. Інакше ти не зміг би торкатися цієї срібної таці. І вже у жодному разі не взяв би до рук мій медальйон.

— Ха! — заревів Нівеллен так, що полум'я свічок на мить зробилося горизонтальним. — Сьогодні, схоже, день розкриття великих і страшних таємниць! Зараз я довідаюся, що ці вуха виросли в мене, бо дитиною я не любив вівсянку на молоці!

— Ні, Нівеллене, — спокійно відказав Ґеральт. — Це сталося через накладене прокляття. Я впевнений, що ти знаєш, хто те прокляття наклав.

— А якщо й знаю, то що?

— Прокляття можна зняти. У більшості випадків.

— І ти, як відьмак, вочевидь умієш прокляття знімати. У більшості випадків?

— Умію. Хочеш, щоб я спробував?

— Ні. Не хочу.

Чудовисько роззявило пащу й звісило червоного язицюру, довжиною на дві п'яді.

— Сторопів, га?

— Сторопів, — признався Ґеральт.

Чудовисько захихотіло, розвалившись у кріслі.

— Я знав, що сторопієш, — сказало. — Налий собі ще, сядь зручніше. Оповім тобі всю історію. Відьмак ти чи ні, а в тебе з очей добро визирає, а я маю бажання погомоніти. Налий собі.

— Уже нема чого.

— А, зараза. — Чудовисько хекнуло, після чого знову луснуло лаписьком об стіл. Поряд із двома порожніми карафами з'явився, невідомо звідки, чималий глиняний глек у вербовому кошику. Нівеллен зубами здер воскову печатку.

— Як ти, напевне, помітив, — почав він, наливаючи, — місцевість тут досить безлюдна. До найближчих людських осель — чималий шмат дороги. Бо, бач, мій татуньо й мій дідуньо свого часу не давали зайвих приводів для любові ані сусідам, ані купцям, які їздили трактом. Кожен, хто сюди діставався, у кращому разі втрачав свій скарб, якщо татусь

помічав його з вежі. А пара найближчих поселень згоріли, коли татусь вирішив, що спізнилися вони із даниною. Мало хто любив мого татуся. Крім мене, природно. Страшно я плакав, коли одного разу привезли на возі те, що залишилося з мого татуся після удару дворучника. Дідуньо тоді активним розбоєм вже не займався, бо з того дня, коли отримав по черепу залізним моргенштерном, жахливо заїкався, слинив і рідко коли вчасно встигав до вбиральні. Так воно й вийшло, що як спадкоємець повинен я був водити дружину.

— Молодий я тоді був, — продовжував Нівеллен, — справжній молокосос, тож хлопці з дружини крутили мною, як хотіли. Я командував ними, як можеш здогадатися, так само, як товсте порося може командувати вовчою зграєю. Ми швидко стали коїти такі речі, яких татусь, якби був він живим, ніколи б не дозволив. До дідька подробиці, перейду відразу до справи. Одного дня помандрували ми аж до Ґеліболю, під Мірт, та пограбували храм. На додачу була там і молода жриця.

— Що то був за храм, Нівеллене?

— А зараза його знає, Ґеральте. Але мусив то бути недобрий храм. На олтарі там, як пригадую, лежали черепи й маслаки, горіло зелене полум'я. Смерділо як нещастя. Але до справи. Хлопці знерухомили жрицю й обдерли з неї шати, після чого сказали, що я мушу змужніти. Ну я і змужнів, дурний шмаркач. Під час змужніння жриця наплювала мені у пику і щось прокричала.

— Що?

— Що я потвора у людській шкірі, що буду потворою у потворній, щось про любов, про кров, не пам'ятаю. Кинджальчик, маленький такий, мала хіба, захований у волоссі. Вбила себе, а тоді… Ми втекли звідти, Ґеральте, кажу тобі, мало коней не позаганявши. Недобрий то був храм.

— Розказуй далі.

— Далі було так, як сказала жриця. За кілька днів прокидаюся я вранці, а слуги, як мене побачать, у крик і дременули геть. Я до люстра… Знаєш, Ґеральте, запанікував я, якийсь напад у мене стався, пам'ятаю все наче крізь туман. Коротше, були трупи. Кілька. Користався тим, що траплялося під руку, а зробився я раптом дуже сильним. А дім допомагав мені, як міг: грюкали двері, літав у повітрі реманент, вогонь палав. Хто зумів — той утік з переляку, тітонька, кузина, парубки

з дружини, та що там — втекли навіть пси, виючи й підібгавши хвости. Утекла моя кицька Глитайка. Зі страху шляк трафив навіть папугу тітоньки. Скоро я лишився сам-один, ревучи, виючи, шаліючи, б'ючи що під руку трапиться — головним чином дзеркала.

Нівеллен перервав себе, зітхнув, шморгнув носом.

— Як напад минув, — продовжив він за хвилину, — було вже трохи запізно. Був я сам. Уже нікому не міг пояснити, що змінився я тільки й виключно ззовні, що хоча й у страшній подобі, але я лише дурнуватий підліток, що рюмсає у порожньому замку над тілами слуг. Потім прийшов потворний страх: вони повернуться, уб'ють, раніше, ніж я встигну щось пояснити. Але ніхто не повернувся.

Чудовисько замовкло на хвильку, витерло носа рукавом.

— Не хочу повертатися у ті перші місяці навіть подумки, Ґеральте, мене й зараз тіпає, як згадаю. Перейду до справи. Довго, дуже довго сидів я у замку, неначе миша під віником, і носа назовні не вистромляв. Якщо хтось з'являвся, а таке ставалось рідко, я не виходив, наказував домові пару раз гепнути віконницями або ревів собі через злив у дощову трубу — частіше за все, цього вистачало, аби за гостем тільки хмара куряви залишилася. Так було аж до дня, коли визирнув я на світанку у вікно — і що бачу? Якийсь товстун зрізає троянду з куща тітоньки. А треба тобі знати, що то не абищо, а небесні троянди з Назаїру, паростки ще дідусь привіз. Злість мене взяла, вискочив я надвір. Товстун, коли повернув собі голос, що його втратив був, як мене побачив, пропищав, що хотів тільки кілька квіточок для донечки, та щоб я над ним зглянувся, відпустив живого-здорового. Я вже приготувався витурити його за головну браму, коли мені як блиснуло щось, пригадав собі байки, які колись оповідала мені Лєнка, моя няня, стара карга. Зараза, подумав я, але ж кажуть, що гожі дівчата жаб на королевичів перетворюють і навпаки, так, може… Може, є у тій балаканині дещиця істини, якийсь шанс… Підскочив я на два сажні, заревів так, що дикий виноград зі стіни зірвався, та як крикну: «Дочка або життя!» Нічого кращого мені на думку не спало. Купець — бо то був купець, — у плач, а тоді визнав, що дочці його вісім років. Що, смієшся?

— Ні.

— Бо і я не знав, чи сміятися мені, чи плакати над своєю засраною долею. Жаль мені зробилося купчину, дивитися я не міг, як він тремтить,

запросив його всередину, пригостив, на прощання відсипав золота та камінчиків у мішок. А треба тобі сказати, що у підземеллі лишилося чимало добра, ще з татусевих часів, я не дуже розумів, що із тим робити, тож міг дозволити собі широкий жест. Купець аж засяяв, дякував так, що весь обплювався. Певно, десь він похвалився своєю пригодою, бо й двох місяців не минуло, а сюди прибув інший купець. Мав із собою наготовлений чималий мішок. І доньку. Також величеньку.

Нівеллен випростав ноги під столом, потягнувся так, що аж крісло затріщало.

— Із купцем я домовився на раз-два, — продовжував. — Вирішили ми, що він її мені залишить на рік. Довелося допомогти йому чіпляти на мула мішок, сам би він його не підняв.

— А дівчина?

— Якийсь час її сіпало тільки від мого вигляду, вона була переконана, що я її ось-ось зжеру. Але за місяць ми вже їли за одним столом, теревенили й ходили на довгі прогулянки. Та хоча була вона мила й на диво кмітлива, язик у мене, коли я із нею балакав, заплітався. Бачиш, Ґеральте, я завжди був несміливим з дівчатами і завжди виставляв себе на посміховисько, навіть із дівахами зі скотарні, тих, із гноєм на литках, яких хлопці з дружини вертіли, як хотіли. Навіть ті наді мною потішалися. А вже тепер, думав я, із такою мордякою… Навіть не спромігся їй натякнути на причину, задля якої я так дорого оплатив рік її життя тут. Рік тягнувся, наче сморід за затяжним військом[1], аж врешті купець заявився й забрав її. Я ж, засмучений, замкнувся у домі й кілька місяців не реагував на жодних гостей із доньками, які тут з'являлися. Але за рік, проведений у товаристві, я зрозумів, як воно тяжко буває, коли немає до кого відкрити рота. — Чудовисько видало з себе звук, що мав бути зітханням, але прозвучав наче гикавка.

— Наступна, — сказав він за мить, — звалася Фенне. Була вона мала й кмітлива щебетуха, справжнісінький корольок. Зовсім мене не боялася. Одного дня, була саме річниця мого постригання[2], ми обпи-

---

[1] Затяжне військо — різновид війська, яке формується із «затяжці», навербованих солдатів (на противагу війську охочому — добровольчому).

[2] Обряд постригання — обряд переведення спадкоємця рицаря у воїнський стан; рицарі стриглися коротко, щоби волосся не заважало під шоломом.

лися меду і… хе-хе. Одразу після всього я вискочив з ліжка — і до дзеркала. Визнаю, був я розчарований і засмучений. Морда лишилася така сама, ну, може, із трохи дурнуватішим виразом. А ще кажуть, що в казках — народна мудрість! Гівно воно, а не мудрість, і гівна варте, Ґеральте. Ну, але Фенне швиденько постаралася, аби я забув про переживання. То була весела дівчина, кажу ж тобі. Знаєш, що вона вигадала? Ми вдвох лякали небажаних гостей. Уяви собі: заходить такий на подвір'я, розглядається, аж тут із ревом на нього вискакую я — навкарачки, а Фенне, повністю гола, сидить у мене на спині й трубить у дідів мисливський ріг!

Нівеллен затрясся зі сміху, блискаючи білизною іклів.

— Фенне, — продовжив він, — була в мене цілий рік, а потім повернулася додому, із великим приданим. Зуміла вийти заміж за якогось власника шинку, вдівця.

— Розповідай далі, Нівеллене. Це цікаво.

— Вважаєш? — сказало чудовисько, із хрускотом дряпаючи між вухами. — Ну добре. Наступна, Примула, була донькою зубожілого рицаря. Рицар, як сюди прибув, мав худющого коня, заіржавілу кірасу й неймовірні борги. Паскудний він був, кажу тобі, Ґеральте, наче купа гною, і смердів так само. Примула, я руку міг би віддати відрубати, була зачата, коли він був на війні, не інакше, бо була вона досить гарненькою. І я у неї не викликав страху, що й не дивно, бо порівняно із її родичем я міг видатися й зовсім красивим. Мала вона, як виявилося, неабиякий темперамент, та і я набрався упевненості, тож задніх не пас. Уже через два тижні були ми із Примулою у дуже близьких стосунках, під час яких вона любила смикати мене за вуха й викрикувати: «Загризи мене, звіре!», «Розтерзай мене, тварюко!» і всякі такі ідіотизми. У перервах я бігав до дзеркала, але, подумай тільки, Ґеральте, дивився у нього з усе більшим занепокоєнням. Щоразу менше сумував я за поверненням того, менш згожого вигляду. Бач, Ґеральте, раніше я був наче кисле тісто, а зробився — хлоп хоч куди. Раніше я постійно хворів, кашляв, лилося в мене з носа, а тепер ніщо мене не брало. А зуби? Ти б не повірив, які я мав попсовані зуби! А тепер? Можу ніжку від стільця перекусити. Хочеш, перекушу ніжку від стільця?

— Ні. Не хочу.

— Може, й добре, — роззявило пащу чудовисько. — Панянку розважало, коли я так похвалявся, й у домі лишилося дуже мало цілих стільців. — Нівеллен позіхнув, язик при тому звернувся у трубку. — Щось змучився я балаканиною, Ґеральте. Коротше: були потім ще дві — Ілька та Веніміра. Усе відбувалося так само, аж до нудоти. Спершу мішанина страху й відрази, потім — нитка симпатії, зміцнена дрібними, але коштовними подарунками, потім «згризи мене, зжери мене усю», потім повернення татуся, сентиментальне прощання і зменшення скарбниці. Я вирішив робити більші перерви на самотність. Звичайно, у те, що дівочий поцілунок змінить мій вигляд, я вже давно перестав вірити. І змирився із тим. Більше того, я вирішив, що добре бути таким, який є зараз, і що жодних змін мені не треба.

— Жодних, Нівеллене?

— Жоднісіньких! Я ж кажу тобі: кінське здоров'я, пов'язане із цією подобою, — це раз. Два: моя інакшість діє на дівчат наче афродизак. Не смійся! Я більш ніж упевнений, що людиною мав би добряче побігати, аби добитися такої, скажімо, Веніміри, яка була вельми вродливою панною. Здається мені, що на такого, як на тому портреті, вона б навіть і не глянула. І по-третє: безпека. Татусь мав ворогів, кілька з них ще живі. Ті, кого вклала у землю дружина під моїм жалюгідним командуванням, мали родичів. У підвалах є золото. Якби не жах, який я викликаю, хтось би по мене прийшов. Хоча б і селюки з вилами.

— Здаєшся геть упевненим, — сказав Ґеральт, граючись порожнім бокалом, — що в теперішній подобі ти нікого проти себе не налаштував. Жодного батька, жодну дочку. Жодного родича чи нареченого доньки. Га, Нівеллене?

— Та заспокойся ти, Ґеральте, — образилося чудовисько. — Про що ти кажеш? Батьки від радощів землі під собою не чули, кажу ж — я був щедрим надмірно. А доньки? Не бачив ти їх, коли вони сюди прибували, у полотняних суконьках, із лапками, червоними від прання, згорблені від носіння цебрів. Примула ще зо два тижні після приїзду мала на спині й стегнах сліди від ременя, яким її лупцював лицарський татуньо. А у мене вони наче принцеси ходили, до рук брали виключно віяло, навіть не відали, де тут кухня. Я наряджав їх і чіпляв на них блискучі цяцьки. Вичаровував на їхні прохання гарячу воду у бляшану ванну, яку татусь загарбав для матусі ще у Ассенґарді. Ти собі уявляєш?

Бляшана ванна! Рідко який комес[1] — та що там я! — рідко який володар[2] має у себе бляшану ванну. Для них це був казковий дім, Ґеральте. А що стосується ліжка, то… Зараза, цнота нині рідша, ніж скельний дракон. Жодної я не змушував, Ґеральте.

— Але ти підозрював, що хтось мені за тебе заплатив. Хто міг заплатити?

— Лайдак, який захотів решти з мого підвалу, але не мав більше дочок, — упевнено сказав Нівеллен. — Людська зажерливість безмежна.

— І ніхто інший?

— І ніхто інший.

Вони помовчали, вдивляючись у нервове, мерехтливе полум'я свічок.

— Нівеллене, — раптом сказав відьмак. — Ти зараз сам?

— Відьмаче, — відповіло чудовисько, трохи затнувшись, — думаю, саме зараз я повинен тебе обкласти лайкою, схопити за карк і спустити зі сходів. Знаєш, за що? За те, що маєш мене за дурника. Від самого початку я бачу, як ти нашорошуєш вуха, як поглядаєш на двері. Ти добре знаєш, що я живу не сам. Я правий?

— Правий. Вибачаюся.

— Зараза на твої вибачення. Ти її бачив?

— Так. У лісі, біля брами. Це та причина, через яку купці із доньками тепер їдуть звідси ні з чим?

— А, ти й про це, значить, знаєш? Так, це саме та причина.

— Дозволиш запитати…

— Ні. Не дозволю.

Знову помовчали.

— Що ж, воля твоя, — сказав нарешті відьмак, устаючи. — Дякую за гостинність, господарю. Час мені у дорогу.

— Справедливо. — Нівеллен також встав. — Через певні обставини я не можу запропонувати тобі переночувати у замку і проводити ніч у навколишніх лісах не раджу. З того часу, як місцевість збезлюдніла, вночі тут недобре. Тобі треба повернутися на тракт до сутінок.

---

[1] Комес — окружний правитель, інколи — воєвода, начальник війська у окремих частинах держави.

[2] Володар — у Середньовіччі: намісник, визначений головою держави.

— Матиму на увазі, Нівеллене. Ти впевнений, що не потребуєш моєї допомоги?

Чудовисько скоса глянуло на нього.

— А ти впевнений, що міг би мені допомогти? Зміг би зняти це з мене?

— Не лише про таку допомогу йшлося.

— Ти не відповів на моє запитання. Хоча… Можливо, й відповів. Не зумів би.

Ґеральт глянув йому просто в очі.

— Вам тоді не пощастило, — сказав. — Зі всіх храмів Ґеліболю і долини Німнар ви вибрали саме храм Корам Аг Тера, Левоголового Павука. Щоб зняти прокляття, накладене жрицею Корам Аг Тера, потрібні вміння та здібності, яких у мене немає.

— А у кого є?

— Усе ж це тебе цікавить? Ти казав, що добре так, як є.

— Як є, так. Але не так, як може бути. Я боюся…

— Чого ти боїшся?

Чудовисько зупинилося у дверях кімнати, повернулося.

— Досить з мене, відьмаче, твоїх запитань, які ти ставиш замість того, щоб відповідати на мої. Мабуть, треба тебе інакше запитати. Слухай, з якогось часу мені сняться паскудні сни. Може, точнішим було б слово «потворні». Чи я слушно боюся? Стисло, прошу.

— Прокинувшись після такого сну, чи ти ніколи не мав ніг у грязюці? Хвої на постелі?

— Ні.

— А чи…

— Ні. Стисло, прошу.

— Ти боїшся слушно.

— Чи можна тому зарадити? Стисло, прошу.

— Ні.

— Нарешті. Ходімо, проведу тебе.

На подвір'ї, поки Ґеральт поправляв в'юки, Нівеллен погладив кобилку по ніздрях, похлопав по шиї. Пліточка, зрадівши пестощам, схилила голову.

— Люблять мене тваринки, — похвалилося чудисько. — І я їх також люблю. Моя кицька Глитайка хоча й утекла спочатку, але повернулася

потім до мене. Довгий час вона була єдиною істотою, яка товаришувала зі мною в нещасті. Вереена також…

Він заткнувся, скривив пащу. Ґеральт посміхнувся.

— Також любить котів?

— Пташок, — вишкірив зуби Нівеллен. — Видав себе, зараза. А, що там мені. Це не чергова купецька донька, Ґеральте, і не чергова спроба пошуку дещиці істини у старих побрехеньках. Це щось важливіше. Ми кохаємо одне одного. Якщо ти засмієшся, я тобі пику натовчу.

Ґеральт не засміявся.

— Твоя Вереена, — сказав він, — скоріше за все, русалка. Ти про це знаєш?

— Підозрював. Худесенька. Чорнява. Говорить рідко, мовою, якої я не знаю. Не їсть людської їжі. Цілими днями пропадає в лісі, потім повертається. Це типово?

— Більш-менш. — Відьмак дотяг попругу. — Напевно, ти думаєш, що вона не повернулася б, перетворися ти знову на людину?

— Я в тому впевнений. Знаєш, як русалки бояться людей? Мало хто бачив русалку зблизька. А я і Вереена… Ех, зараза. Бувай, Ґеральте.

— Бувай, Нівеллене.

Відьмак штурхнув кобилку у бік п'ятою і рушив до брами. Чудовисько пленталося збоку.

— Ґеральте?

— Слухаю.

— Я не настільки дурний, як ти вважаєш. Ти приїхав услід за одним із купців, які були тут останнім часом. Щось із якимось трапилося?

— Так.

— Останній був у мене три дні тому. Із донькою, не найкращою, зрештою. Я наказав дому зачинити всі двері й віконниці й не подавав ознак життя. Вони покрутилися подвір'ям і поїхали собі. Дівчина зірвала одну троянду з куща тітоньки й приколола собі до сукні. Шукай їх десь інде. Але зважай, що це паскудні місця. Я казав тобі, вночі у лісі небезпечно. Чути й видно нехороші речі.

— Дякую, Нівеллене. Буду пам'ятати про тебе. Хтозна, може я знайду когось, хто…

— Може. А може, ні. Це моя проблема, Ґеральте, моє життя і моя кара. Я навчився це зносити, призвичаївся. Якщо погіршиться, я теж

призвичаюся. А якщо стане геть кепсько, то не шукай нікого, приїдь сюди сам і закінчи справу. По-відьмацьки. Бувай, Ґеральте.

Нівеллен розвернувся і жваво закрокував у бік особняка. Уже не озирався ні разу.

III

Місця були відлюдні, дикі й зловісно-ворожі. Ґеральт так і не повернувся на тракт до сутінок, не хотів робити гак і поїхав навпростець, через бір. Ніч він провів на лисій верхівці високого пагорбу, із мечем на колінах, біля маленького вогнища, у яке час від часу підкидав жмутки борцю. Серед ночі він помітив далеко в долині відблиск вогню й почув божевільне виття і співи, а також щось, схоже на крик катованої жінки. Рушив туди, ледь посіріло, але знайшов тільки витоптану галявину й обгорілі кістки у ще теплому попелі. Щось, що сиділо у кроні гігантського дубу, верещало й сичало. Міг то бути лєший, але міг бути й звичайний лісовий кіт. Відьмак не зупинився, аби перевірити.

IV

Близько полудня, коли він поїв Пліточку біля джерельця, кобила заіржала пронизливо й відступила, шкірячи жовті зуби й гризучи вудила. Ґеральт мимовільно заспокоїв її Знаком і тоді помітив правильне коло, утворене капелюшками червоних грибів, що виступали з-під моху.

— Справжня з тебе стає істеричка, Пліточко, — сказав він. — Адже це звичайнісіньке відьомське коло. Навіщо ці сцени?

Кобила форкнула, повертаючи до нього голову. Відьмак потер чоло, спохмурнів і замислився. Потім застрибнув у сідло й повернув коня, швидко рушивши назад власними слідами.

— «Люблять мене тваринки», — пробурчав. — Вибач, конику. Виявляється, що ти маєш більше розуму, аніж я.

V

Кобила притискала вуха, форкала, рвала підковами землю, не хотіла йти. Ґеральт не заспокоював її Знаком — зіскочив з сідла, перекинув

віжки через голову конячки. За спиною він вже не мав свого старого меча у піхвах зі шкіри ящірки — їх місце тепер займала блискуча, чудова зброя із хрестовим ефесом, добре збалансованим руків'ям, що закінчувалося кулястою голівкою білого металу.

Цього разу брама перед ним не відкрилася. Була відчиненою, як він її і лишив, коли виїжджав.

Він почув спів. Слів не розумів, не міг навіть ідентифікувати мову, з якої вони походили. Але не було у тому потреби — відьмак знав, відчував і розумів саму природу, суть того співу, тихого, пронизливого, що розтікався по жилах хвилею нудотного, паралізуючого жаху.

Спів нагло урвався, й тоді він її побачив.

Вона притулялася до спини дельфіна у висохлому фонтані, обіймаючи вкритий мохом камінь маленькими ручками, настільки білими, що видавалися прозорими. З-під гриви чорного сплутаного волосся блищали витріщені на нього величезні, широко розплющені очі кольору антрациту.

Ґеральт поволі наблизився м'яким, пружним кроком, йдучи півколом від сторони муру, повз кущ блакитних троянд. Створіння, тулячись до спини дельфіна, повертало за ним маленьке личко з виразом невимовної туги, сповнене такого чару, що йому весь час вчувалася пісня — хоч маленькі бліді губоньки були стулені й крізь них не вилітало ні найменшого звуку..

Відьмак зупинився на відстані десяти кроків. Меч, який він потроху витягав з чорних емальованих піхов, розжарівся і засяяв у нього над головою.

— Це срібло, — сказав він. — Цей клинок — зі срібла.

Бліде личко ні здригнулося, антрацитові очі не змінили виразу.

— Ти так сильно нагадуєш русалку, — спокійно продовжував відьмак, — що могла б обдурити будь-кого. Тим більше що ти рідкісна пташка, чорноволоса. Але коні ніколи не помиляються. Розпізнають таких, як ти, інстинктивно й безпомилково. Хто ти? Вважаю, що — муля чи альп. Звичайний вампір не вийшов би на сонце.

Куточки блідих губоньок затремтіли й легенько піднялися.

— Привабив тебе Нівеллен у своїй подобі, вірно? Сни, про які він згадував, навіювала ти. Здогадуюся, що то були за сни, й співчуваю йому.

Створіння не рухалося.

— Ти любиш птахів, — продовжував відьмак. — Але це не заважає тобі прокушувати людям обох статей шиї, так? Авжеж, ти й Нівеллен! Пречудова з вас була би пара: чудовисько й вампіриця, володарі лісового замку. Миттєво запанували б ви над усією місцевістю. Ти, вічно спрагла крові, й він, твій захисник, покликаний убивця, сліпе знаряддя. Але спочатку він мусив стати справжнім чудиськом, а не людиною в личині чудиська.

Великі чорні очі звузилися.

— Що з ним, чорноволоса? Співала, отже, пила кров. Звернулася до крайнього засобу, тобто тобі не вдалося поневолити його розуму. Я правий?

Чорна голівка легесенько, майже непомітно, кивнула, а кутики вуст піднялися ще вище. Маленьке личко набуло потворного виразу.

— Зараз ти, напевне, вважаєш себе за господиню цього замку?

Кивок, цього разу куди більш виразний.

— Ти муля?

Повільний заперечливий рух головою. Сичання, що пролунало, могло походити лише з блідих, розтягнених у жахливій посмішці вуст, хоча відьмак і не помітив, аби вони ворухнулися.

— Альп?

Заперечення.

Відьмак відступив і сильніше стиснув руків'я меча.

— Значить, ти…

Кутики вуст почали підніматися вище, все вище, губи розтягнулися…

— Брукса! — крикнув відьмак, кидаючись до фонтану. З-під блідих губ блиснули білі гострі ікла. Вампіриця скочила, вигнула спину, наче леопард, і заверещала.

Звукова хвиля ударила відьмака, наче таран, спираючи дихання, крушачи ребра, пронизуючи вуха й мозок шпичками болю. Відкинутий назад, він іще встиг схрестити зап'ястки обох рук у Знак Геліотропу. Чари значною мірою замортизували силу, із якою він урізався спиною у стіну, але все одно в очах йому потемнішало, а рештки повітря вирвалися з грудей разом зі стогоном.

На спині дельфіна, у кам'яному колі висохлого фонтану, на місці, де ще мить тому сиділа тендітна дівчина у білій сукні, розстелився величезний чорний нетопир, роззявивши довгу вузьку пащеку, повну рядів

голчастої білизни. Перетинчасті крила розгорнулися і безшумно затріпотіли, а створіння кинулося на відьмака, неначе стріла, випущена з арбалету. Ґеральт, відчуваючи на устах металевий присмак крові, прокричав закляття, виставляючи перед собою долоню із пальцями, розкритими у Знак Квен. Нетопир, із шипінням, рвучко розвернувся, регочучи злетів угору й одразу стрімко кинувся униз, цілячи в зашийок відьмака. Ґеральт відскочив убік, рубонув, але мимо. Нетопир плавно, граційно, розвернувшись на одному крилі, облетів його й знов атакував, роззявляючи зубатий писок на безокій морді. Ґеральт чекав, націливши в бік створіння меч, який тримав обіруч. В останню мить він скочив, — але не в бік, а вперед, тнучи навідліг, зі свистом, повітря. Не дістав. Було це настільки неочікувано, що він випав з ритму і на мить спізнився з вивертом. Він відчув, як пазурі тварюки рвуть йому щоку, а оксамитно-вологе крило хльоскає по зашийку. Крутнувся на місці, переніс тягар тіла на праву ногу й різко рубонув назад, знову промахнувшись по фантастично швидкому створінню.

Нетопир замахав крилами, здійнявся й полетів у бік фонтану. У ту ж мить, коли закривлені пазурі заскреготіли об камінь парапету, потворний, обслинений писок вже розмазувався, метаморфував, зникав, проте бліді губки, що з'являлися на його місці, так і не сховали вбивчих ікол.

Брукса пронизливо завила, модулюючи голос у макабричний заспів, витріщила на відьмака сповнені ненависті очі й вереснула знову.

Удар хвилі був настільки потужним, що проламав Знак. В очах у Ґеральта замиготіли чорні й червоні кола, у скронях і у тімені загупало. Крізь біль, що пронизував вуха, він почув голоси, стогони й виття, звуки флейти й гобоя, шум вітру. Шкіра на його обличчі змертвіла й змерзла. Він упав на одне коліно й затрусив головою.

Чорний нетопир безшумно плив до нього, роззявивши у польоті зубасті щелепи. Ґеральт, хоча й приголомшений хвилею вереску, зреагував інстинктивно. Зірвався на ноги, блискавично припасовуючи темп своїх рухів до швидкості польоту потвори, зробив три кроки вперед, вольт й півоберт, а після того — швидкий, наче думка, удар обіруч. Вістря не зустріло опору. Майже не зустріло. Він почув вереск, але тепер це був вереск болю, спричинений дотиком срібла.

Брукса, виючи, метаморфувала на спині дельфіну. На білій сукні, трохи вище лівого перса, було помітно червону пляму під порізом,

розміром з мізинець. Відьмак скреготнув зубами — удар, який мав розполовинити бестію, став лише подряпиною.

— Кричи, вампірице, — гарикнув він, стираючи кров зі щоки. — Верещи. Втрачай сили. А тоді я зітну твою чарівну голівку.

Ти. Ослабнеш першим. Чаклун. Заб'ю.

Уста брукси не рухалися, але відьмак виразно чув слова, вони звучали у його мозку, вибухаючи, глухим дзвоном, відлунюючи, як з-під води.

— Побачимо, — процідив він, йдучи, похилившись, у бік фонтану.

Уб'ю. Уб'ю. Уб'ю.

— Побачимо.

— Вереена!

Нівеллен, із головою, похиленою на груди, вчепившись обіруч в одвірок, виліз із дверей особняку. Хитаючись, він рушив у бік фонтану, невпевнено махаючи лапами. На грудях каптан був заплямований кров'ю.

— Вереена! — проревів він знову.

Брукса сіпнула головою в його бік. Ґеральт, здіймаючи меч для удару, підскочив до неї, але реакції вампіриці були значно швидші. Різкий вереск — і нова хвиля збила відьмака з ніг. Він гепнувся навзнак, проїхавшись по гравію алейки. Брукса вигнулася й зіп'ялася для стрибка, ікла в її устах блиснули, неначе розбійницькі кинджали. Нівеллен, розчепіривши лапи, наче ведмідь, спробував її схопити, але вона вереснула просто йому у пащу, відкинувши на кілька сажнів назад, на дерев'яне риштування під муром, що зламалося із пронизливим тріском, ховаючи його під стосами деревини.

Ґеральт вже був на ногах, біг півколом, огинаючи подвір'я і намагаючись відвернути увагу брукси від Нівеллена. Вампіриця, шурхочучи білою сукнею, мчала просто на нього, легко, неначе метелик, ледь торкаючись землі. Не верещала вже, не намагалася метаморфувати. Відьмак знав, що вона вже змучена. Але знав і те, що, навіть змучена, вона й надалі смертельно небезпечна. За спиною Ґеральта Нівеллен грюкав дошками й ревів.

Ґеральт відскочив ліворуч, коротко крутнувши мечем, дезорієнтуючи потвору. Брукса насувалася на нього — біло-чорна, розтріпана й страшна. Він недооцінив її — вереснула на ходу. А він, не здужавши скласти Знак, полетів назад, увігнавшись спиною у мур, біль у хребті

пронизав аж до кінчиків пальців, паралізував плечі й підтяв коліна. Упав навколішки. Брукса, мелодійно завиваючи, плигнула до нього.

— Вереена! — ревнув Нівеллен.

Вона відвернулася. І тоді Нівеллен з розмаху всадив їй поміж грудей зламаний гострий кінець триметрової жердини. Вона не крикнула. Тільки зітхнула. Відьмак, почувши те зітхання, затремтів.

Вони стояли — Нівеллен, широко розставивши ноги, тримав жердину обіруч, затиснувши її кінець під пахвою. Брукса, неначе білий метелик на голці, повисла на другому кінці деревини й також ухопилася за неї обома долонями.

Вампіриця несамовито зітхнула й раптом сильніше натиснула на кілок. Ґеральт побачив, як у неї на спині, на білій сукні, розквітає червона пляма, з якої у гейзері крові вилазить огидне й мерзотне обламане вістря. Нівеллен відчайдушно закричав, зробив крок назад, потім другий, а потім став швидко відступати, не відпускаючи жердини й тягнучи за собою прохромлену бруксу. Ще крок, і він уперся спиною в стіну особняка. Кінець жердини, затиснутої під пахвою, заскреготів об камінь.

Брукса поволі, майже пестливо, пересунула маленькі долоні вздовж жердини, витягнула руки, вхопилася міцно за ключину й навалилася на неї знову. Уже майже метр скривавленої деревини стирчав у неї зі спини. Очі її були широко розплющені, голова — відхилена назад. Зітхання її стали частішими, ритмічними й переходили у хрипіння.

Ґеральт підвівся, але, заворожений цією картиною, не зміг спромогтися хоч на якусь дію. Він почув слова, що глухо бриніли всередині черепа, наче під склепінням холодного й мокрого льоху.

Мій. Або нічий. Кохаю тебе. Кохаю.

Ще одне страшне, переривчасте, здушене кров'ю зітхання. Брукса шарпнулася і ще посунулася уздовж жердини, випростала руки. Нівеллен розпачливо заревів і, не відпускаючи ключини, спробував відсунути вампірицю якомога далі від себе. Марно. Та присунулася ще ближче й схопила його за голову. Він завив іще пронизливіше, закрутив волохатою довбешкою. Брукса знову посунулася по жердині й нахилила голову до горла Нівеллена. Ікла зблиснули сліпучою білизною.

Ґеральт скочив. Скочив, наче бездумна звільнена пружина. Кожен рух, кожен крок, який він мав зараз виконати, був його натурою, був

завченим, невідворотним, автоматичним і смертельно точним. Три швидкі кроки.

Третій, як і сотні таких кроків до того, прийшовся на ліву ногу: був твердим, впевненим.

Закрут тулуба, різкий, замашний удар. Побачив її очі. Нічого вже не могло змінитися. Почув голос. Нічого. Крикнув, щоби заглушити слово, яке вона повторювала. Нічого не могло. Рубонув.

Ударив упевнено, як сотні разів до того, серединою леза, й одразу, продовжуючи рух, зробив четвертий крок і півоберт.

Клинок, під кінець півоберту вже звільнений, пішов слідом, сяйнувши, розсіюючи віялом червоні краплі.

Волосся кольору воронячого крила, віючись, хвилею, пливло у повітрі, пливло, пливло, пливло…

Голова упала на гравій.

Потвор все менше?

А я? Чим є я?

Хто кричить? Птахи?

Жінка в кожушку й блакитній сукні?

Троянда з Назаїру?

Як тихо!

Як порожньо. Яка пустка.

В мені.

Нівеллен, згорнувшись калачиком, корчачись від спазмів і тремтіння, лежав під стіною особняка в кропиві, обійнявши руками голову.

— Уставай, — сказав відьмак.

Молодий симпатичний чолов'яга міцної статури із блідою шкірою, який лежав під муром, підвів голову й роззирнувся навколо. Він був геть спантеличений. Протер очі великими пальцями. Глянув на свої долоні. Обмацав обличчя. Застогнав тихо, сунув пальця до рота й довго водив ним по яснах. Знову схопився за обличчя і знову застогнав, торкнувшись чотирьох спухлих ран на щоці, що кривавилися. Заридав, а тоді засміявся.

— Ґеральте! Як це? Як це воно… Ґеральте!

— Устань, Нівеллене. Встань і йди. У в'юках у мене є ліки, які потрібні нам обом.

— Я вже не маю… Не маю? Ґеральте? Як це?

Відьмак допоміг йому встати, намагаючись не дивитися на маленькі, такі білі, що аж прозорі руки, стиснуті на жердині, вбитій між малими груденятами, обліпленими вогкою червоною тканиною. Нівеллен знову застогнав.

— Вереена…

— Не дивися. Ходімо.

Вони пішли через подвір'я, повз кущ блакитних троянд, підтримуючи один одного. Нівеллен безупинно обмацував обличчя вільною рукою.

— Не віриться, Ґеральте. Після стількох років? Як воно можливо?

— У кожній казці є дещиця істини, — тихо сказав відьмак. — Кохання і кров. Обоє мають потужну міць. Маги та вчені сушать собі над тим голови вже багато років, але не дійшли жодного висновку, крім того, що…

— Що — що, Ґеральте?

— Кохання має бути справжнім.

ГОЛОС РОЗУМУ-3

— Я — Фальвік, граф Моен. А це лицар Тай з Дорндаля.

Ґеральт недбало вклонився, розглядаючи рицарів. Обидва були в обладунках і кармінових плащах зі знаком Білої Троянди на лівому плечі. Це трохи здивувало відьмака, бо навколо, як він знав, не було жодної командорії ордену.

Неннеке, здавалося б невимушено й безтурботно усміхнена, помітила його здивування.

— Ці шляхетні добродії? — промовила знехотя, зручніше всідаючись на своєму схожому на трон кріслі, — перебувають на службі милостивого володаря цих земель герцога Гереварда.

— Князя, — виправив із притиском Тай, молодший з рицарів, пронизуючи жрицю ворожим поглядом світло-голубих очей. — Князя Гереварда.

— Не вдаватимемося у незначні ономастичні деталі. — Неннеке глузливо посміхнулася. — За моїх часів князями, зазвичай, титулували лише тих, у чиїх жилах текла королівська кров, але тепер це, здається, не має жодного значення. Повернімося до знайомства й з'ясування мети візиту лицарів Білої Троянди до мого скромного храму. Ти маєш знати, Ґеральте, що капітул саме клопочеться перед Геревардом про землі для ордену, тому багацько рицарів Троянди пішли на службу до князя. А чимало місцевих, як присутній тут Тай, присягнули й прийняли червоний плащ, котрий так йому личить.

— Це честь для мене. — Відьмак знову вклонився, так само недбало, як і попереднього разу.

— Сумніваюся, — холодно промовила жриця. — Вони прийшли сюди не з почестями. Навпаки. Прибули із вимогою, аби ти якнайшвидше звідси забрався. Прибули, щоб тебе вигнати, якщо говорити

коротко й по суті. Ти це вважаєш це за честь для себе? Я — ні. Я це вважаю образою.

— Шляхетні рицарі, здається, турбувалися дарма, — знизав плечима Ґеральт. — Я не збираюся тут оселятися. Заберуся звідси сам, без додаткових стимулів і нагадувань, і то скоро.

— Негайно! — гарикнув Тай. — Ні на мить не зволікаючи. Князь наказує…

— На території цього храму наказую я, — перебила Неннеке холодним владним тоном. — Зазвичай я стараюся, щоб мої накази не дуже суперечили політиці Гереварда. Доки та політика є логічною і зрозумілою. У цьому конкретному випадку вона ірраціональна, тож я не сприйматиму її серйозніше, ніж вона на те заслуговує. Ґеральт із Рівії мій гість, панове. Його перебування у моєму храмі мені приємне. Тому Ґеральт із Рівії залишатиметься у моєму храмі так довго, як він того забажає.

— Ти маєш нахабство опиратися князю, жінко? — крикнув Тай і, відкинувши плащ на плече, продемонстрував у всій красі рифлений, ламінований міддю нагрудник. — Насмілюєшся ставити під сумнів авторитет влади?

— Тихіше, — сказала Неннеке й примружила очі. — Тон нижче. зважай на те, що говориш і до кого говориш.

— Я знаю, до кого говорю! — ступив уперед рицар. Фальвік, той, котрий старший, міцно ухопив його за лікоть, стиснув так, що аж скреготнула залізна рукавичка. Тай люто рвонувся. — І я вимовляю слова, які є волею князя, володаря цих земель! Знай, жінко, що на подвір'ї чекають дванадцять солдатів…

Неннеке сунула руку до мішечка на паску й вийняла з нього невеличку порцелянову баночку.

— Я насправді не знаю, — промовила спокійно, — що станеться, якщо я оце зараз розіб'ю у тебе під ногами, Таю. Може, в тебе луснуть легені. Може, поростеш шерстю. А може, й те, й інше, хто знає? Хіба лише милостива Мелітеле.

— Не смій погрожувати нам своїми чарами, жрице! Наші солдати…

— Ваші солдати, якщо хоч котрийсь із них торкнеться жриці Мелітеле, висітимуть на акаціях уздовж шляху до міста, і ще раніше, ніж сонце торкнеться обрію. Вони про це чудово знають. І ти про це знаєш,

Таю, тож досить поводитися неначе хам. Я приймала тебе при пологах, засраний шмаркачу, і мені шкода твоєї матері, але не спокушай долю. Не змушуй мене вчити тебе гарних манер!

— Добре, добре, — втрутився відьмак, трохи знуджений цією виставою. — Схоже, що моя скромна особа стає причиною серйозного конфлікту, а я не бачу приводу для цього. Пане Фальвіку, ви здаєтеся мені більш урівноваженим, аніж ваш товариш, якого, як я бачу, розбурхує молодечий запал. Послухайте, пане Фальвіку: ручаюся, що полишу тутешню місцевість скоро, за кілька днів. Ручаюся також, що я не мав і не маю наміру працювати тут, беручи доручення і замовлення. Я тут не як відьмак, а як особа приватна.

Граф Фальвік глянув йому в очі, й Ґеральт одразу ж зрозумів свою помилку. У погляді лицаря Білої Троянди була чиста, непохитна й нічим не погамована ненависть. Відьмак зрозумів і упевнився, що це не герцог Геревард вигонить і викидає його, а саме Фальвік і йому подібні.

Рицар повернувся до Неннеке, шанобливо вклонився й почав говорити. Говорив спокійно й ґречно. Говорив логічно. Але Ґеральт знав, що Фальвік бреше як собака.

— Шановна Неннеке, прошу вибачення, але князь Геревард, мій сеньйор, не бажає і не стане терпіти у своїх володіннях відьмака Ґеральта з Рівії. Байдуже, чи Ґеральт із Рівії полює на потвор, чи вважає себе особою приватною. Князь знає, що Ґеральт із Рівії приватною особою не буває. Відьмак притягує нещастя, неначе магніт — ошурки. Чарівники обурюються і пишуть петиції, друїди просто погрожують…

— Не бачу підстав, аби Ґеральт із Рівії відповідав за наслідки розбещеності тутешніх чарівників і друїдів, — перебила жриця. — З якого це часу Гереварда цікавлять думки тих чи інших?

— Годі дискусій, — задрав підборіддя Фальвік. — Чи я висловився недостатньо ясно, шановна Неннеке? Тоді скажу так ясно, що ясніше вже нікуди: ані князь Геревард, ані капітул ордену не бажають жодного дня терпіти в Елландері відьмака Ґеральта з Рівії, відомого як Блавікенський Різник.

— Тут не Елландер! — Жриця підхопилася з крісла. — Тут — храм Мелітеле! А я, Неннеке, головна жриця Мелітеле, ані хвилини більше не бажаю терпіти на території храму ваші особи, панове!

— Пане Фальвіку, — тихо озвався відьмак. — Дослухайтеся до голосу розуму. Я не бажаю неприємностей, та й вам, здається, вони також не дуже потрібні. Я полишу цю місцевість найпізніше за три дні. Ні, Неннеке, мовчи, прошу. Мені все одно час у дорогу. Три дні, пане граф. Я не прошу про більше.

— І правильно, що не просиш, — мовила жриця раніше, ніж Фальвік устиг зреагувати. — Ви чули, хлопці? Відьмак залишиться тут на три дні, бо таке його бажання. А я, жриця Великої Мелітеле, стану приймати його у себе ці три дні, бо таке моє бажання. Перекажіть це Гереварду. Ні, не Гереварду. Перекажіть це його дружині, шляхетній Ермеллі, додавши, що коли вона й надалі зацікавлена в безперервному отриманні афродизіаків з моєї аптеки, то нехай краще заспокоїть свого герцога. Нехай стримає його настрої та примхи, що все більше набувають ознак маразму.

— Годі! — тонко крикнув Тай, зірвавшись на фальцет. — Не бажаю слухати, як якась шарлатанка зневажає мого сеньйора і його дружину! Не потерплю такої образи! Відтепер тут правитиме тільки орден Білої Троянди й настане кінець вашому лігву пітьми й забобонів! А я, лицар Білої Троянди…

— Слухай-но, шмаркачу, — перервав його Ґеральт, паскудно посміхаючись. — Припни свого язичка. Ти говориш із жінкою, яку належить шанувати. Особливо рицареві Білої Троянди. Щоправда, аби ним стати, віднедавна треба тільки сплатити до скарбниці капітули тисячу новіґрадських крон, тому орден і виповнився синами лихварів і кравців, проте якісь традиції, певно, ще у вас затрималися. Чи, може, я помиляюся?

Тай зблід і потягнувся до боку.

— Пане Фальвіку, — сказав Ґеральт, не перестаючи посміхатися. — Якщо він витягне меча, то я його відберу й відлупцюю молокососа плазом по сраці. А потім виб'ю ним двері.

Тай тремтячими руками витягнув з-за пояса залізну рукавичку і з брязкотом жбурнув її на підлогу до ніг відьмака.

— Приниження ордену я змию твоєю кров'ю, виродку! — крикнув. — На витоптаній землі! Виходь на подвір'я!

— У тебе щось упало, синку, — спокійно сказала Неннеке. — Тож підніми, тут не можна смітити, тут храм. Фальвіку, забери звідси

цього йолопа, бо станеться лихо. Ти знаєш, що маєш переказати Геревардові. Утім, я напишу йому особистого листа, бо ви, як посланці, не справляєте враження гідних довіри. Геть звідси. Знайдете вихід самі, сподіваюся?

Фальвік, стримуючи оскаженілого Тая залізною хваткою, уклонився, хруснувши обладунком. Потім глянув в очі відьмакові. Відьмак не посміхався. Фальвік закинув на плече карміновий плащ.

— Це був не останній наш візит, шановна Неннеке, — сказав він. — Ми сюди повернемося.

— Саме цього я і боюся, — холодно відповіла жриця. — З усім несхваленням з мого боку.

ЕНШЕ ЗЛО

I

Як завжди, першими його помітили діти й коти. Смугастий котяра, який спав на нагрітому сонцем штабелі дров, здригнувся, підняв круглу голову, притис вуха, пирхнув і чмихнув у кропиву. Трилітній Драґомір, син рибалки Тріґлі, котрий на порозі хати докладав усіх зусиль, аби ще сильніше виквацяти виквацяну вже сорочку, розкричався, не зводячи повних сліз очей з вершника, який проїздив повз нього.

Відьмак їхав поволі, не намагаючись випередити віз із сіном, що зайняв усю вуличку. За ним, витягуючи шию і щомиті міцно натягуючи мотузку, трюхкотів нав'ючений віслюк, прив'язаний до луки сідла. Окрім звичайних в'юків довговухий тягнув на спині чимале щось, замотане у попону. Сіро-білий бік віслюка вкривали темні смуги засохлої крові.

Віз нарешті завернув у бокову вуличку, що вела до комор і пристані, звідки віяло бризом, смолою і бичачою сечею. Ґеральт поквапив коня. Не зреагував на здушений крик торговки овочами: та вдивлялася у кістляву пазуристу лапу, що вистромилася з-під попони й погойдувалася у ритмі трюхикання віслюка. Не обернувся він і на зростаючий натовп людей, які йшли за ним, збуджені і схвильовані.

Перед будинком війта, як завжди, було повно возів. Ґеральт зіскочив із сідла, поправив меч на спині й перекинув вуздечку через дерев'яну конов'язь. Натовп, який ішов за ним, утворив навколо віслюка півколо.

Крики війта чути було вже перед входом.

— Не можна, кажу! Не можна, трясця! По-людськи не розумієш, мерзотнику?

Ґеральт увійшов. Перед війтом, низеньким і огрядним, червоним від гніву, стояв селянин, тримаючи за шию гусака. Гусак виривався.

— Чого… Заради всіх богів! Це ти, Ґеральте? Чи мене очі підводять? — І знову, звертаючись до селюка: — Забирай це, хаме! Оглух?

— Балакали, — белькотів селянин, косячись на гусака, — шо тре дати шось вельможному, бо інакше…

— Хто балакав? — гарикнув війт. — Хто? Що я ніби що? Хабарі беру? Не можна, кажу! Геть, кажу! Привіт, Ґеральте.

— Привіт, Кальдемейне.

Війт, потискаючи долоню відьмака, другою рукою хлопнув його по плечу.

— Не було тебе тут десь зо два роки, Ґеральте. Що? Досі ніяк не нагрієш собі місця? Звідки прибув? А, собача срака, яка різниця звідки. Гей, хтось-бо, нумо, принесіть пива! Сідай, Ґеральте, сідай. У нас тут казна-що, бо завтра ярмарок. Що там у тебе, розповідай!

— Потім. Спершу вийдемо.

Назовні натовп був уже вдвічі більшим, але вільний простір довкола віслюка не зменшувався. Ґеральт відкинув попону. Натовп охнув і відсахнувся. Кальдемейн широко роззявив рота.

— На всіх богів, Ґеральте! Що воно?

— Кікімора. Чи немає за неї якоїсь нагороди, пане войте?

Кальдемейн переступив з ноги на ногу, дивлячись на павукоподібне, обтягнене сухою чорною шкірою тіло, на заскліле око з вертикальною зіницею, на голчасті ікла у закривавленій пащі.

— Де… Звідки воно…

— На греблі, за чотири милі перед містечком. На болотах. Кальдемейне, там мали пропадати люди. Діти.

— Ага, було таке. Але ніхто… Хто міг припустити… Гей, людоньки, додому, до роботи! Це не вистава! Закрий те, Ґеральте. Мухи злітаються.

У хаті війт мовчки схопив глечик пива й одним духом вихилив до дна. Важко зітхнув, шморгнув носом.

— Нагороди немає, — сказав похмуро. — Ніхто навіть не припускав, що щось таке сидить у солоних болотах. Факт, кілька осіб пропали у тих місцях, але… Мало хто по тій греблі лазив. А ти звідки там узявся? Чому не їхав головним трактом?

— На головних трактах для мене непросто із заробітком, Кальдемейне.

— Я й забув. — Війт стримав відрижку, надувши щоки. — А така ж була спокійна місцевість. Навіть хованці рідко коли сцяли бабам у молоко.

І на тобі, під боком якесь страховидло. Виходить, я тобі дякувати повинен. Бо заплатити — я тобі за нього не заплачу. Не маю на те фондів.

— Кепсько. Придалося б мені трохи грошенят, щоб перезимувати. — Відьмак відсьорбнув із глечика й обтер губи від піни. — Збираюся до Їспадену, але не знаю, чи встигну до того, як сніги дорогу закриють. Можу застрягнути в якомусь із містечок уздовж Лютоньського тракту.

— У Блавікені довго забавлятимешся?

— Трохи. Не маю часу на забавки. Зима йде.

— Де зупинишся? Може, у мене? Вільна кімната є на горищі, навіщо маєш дозволяти корчмарям, тим злодіям, обдирати себе? Поговоримо, розповіси, що у великому світі чути.

— Чому ж ні? Але що на те твоя Лібуша? Останнім разом я помітив, що вона мене не любить.

— У моєму домі від баби голосу — зась. Але, між нами, не роби при ній того, що останнього разу, за вечерею.

— Йдеться про те, що я кинув у щура виделкою?

— Ні. Йдеться про те, що ти влучив, хоча й було темно.

— Я думав, що воно буде весело.

— Було. Але не роби того при Лібуші. Слухай, а та… як її там… Кікі…

— Кікімора.

— Вона тобі для чогось потрібна?

— Цікаво, для чого? Якщо немає нагороди, можеш наказати викинути її на гній.

— Непогана ідея. Гей, там, Карелько, Борґу, Носікамику! Є там хтось?

Увійшов міський стражник із протазаном на плечі, з гуркотом зачепившись вістрям за одвірок.

— Носікамику, — сказав Кальдемейн, — візьми когось на допомогу й забери з-під хати віслюка разом із тим свинством, що запаковане у попону, відвези до хліва та втопи у ямі для гною. Зрозумів?

— Як накажете. Але… Пане войте…

— Чого?

— Може, перш ніж топити оту мерзоту…

— Ну?

— Показати б Майстрові Іріону. Ану ж йому для чогось знадобиться.

Кальдемейн ляснув себе по лобі долонею.

— А ти не дурень, Носікамику. Слухай, Ґеральте, може, наш місцевий чародій відвалить тобі щось за ту падаль. Рибалки зносять йому різних дивориб, восьминогів, клабаутерів та білокровок, багато хто на тому заробив. Ходімо, пройдемося до вежі.

— Ви винайняли чародія? На постійно чи тимчасово?

— На постійно. Майстер Іріон. Мешкає у Блавікені вже рік. Зацний маг, Ґеральте, одразу побачиш.

— Сумніваюся, чи зацний маг заплатить за кікімору, — скривився Ґеральт. — Наскільки мені відомо, вона для приготування жодного еліксиру не годиться. Скоріше, ваш Іріон мені лише дорікатиме. Ми, відьмаки, із чародіями одне одного не любимо.

— Ніколи не чув, щоби Майстер Іріон хоч комусь дорікав. Чи заплатить — я не присягатимуся, але спробувати не завадить. На болотах таких кікімор може бути й більше, і що тоді? Нехай чародій огляне потвору й у разі чого накладе на болота якісь там чари — абощо.

Відьмак трохи подумав.

— Переконав, Кальдемейне. Що ж, ризикнемо зустрітися з Майстром Іріоном. Ходімо?

— Ходімо. Носікамику, віджени тих дітлахів і бери висловухого за мотузку. Де моя шапка?

II

Вежа, збудована з гладенько обтесаних гранітних блоків і увінчана зубчастими мерлонами[1], виглядала імпозантно, височіючи над поре-паними черепицями особняків та запалими стріхами хатин.

— Бачу, відновив її, — сказав Ґеральт. — Чарами чи вас загнав до роботи?

— Головно чарами.

— Який він, той ваш Іріон?

— Порядний. Людям допомагає. Але вовкуватий, відлюдник. З вежі майже не виходить.

На дверях, оздоблених розеткою та інкрустованих світлим деревом, висів чималий кнокер у формі пласкої вирячкуватої риб'ячої голови,

---

[1] Мерлони (фр. «виступ») — зубчасті виступи на вершинах фортечних будівель.

що тримала у зубастій пащі мідне кільце. Кальдемейн, схоже, обізнаний із дією механізму, наблизився і, відкашлявшись, промовив:

— Вітає війт Кальдемейн у справі до Майстра Іріона. Із ним вітає відьмак Ґеральт із Рівії, також у справі.

Довгий час нічого не відбувалося, нарешті риб'яча голова ворухнула зубастою щелепою й видихнула хмаринку пари.

— Майстер Іріон не приймає. Йдіть собі, добрі люди.

Кальдемейн переступив на місці, глянув на Ґеральта.

Відьмак стенув плечима. Носікамик, зосереджений і серйозний, длубався у носі.

— Майстер Іріон не приймає, — металево повторив кнокер. — Йдіть собі, добрі…

— Я не добра людина, — голосно перебив Ґеральт. — Я відьмак. Там, на віслюку, кікімора, яку я убив дуже близько від містечка. Кожен чародій-резидент зобов'язаний дбати про безпеку в околицях. Майстер Іріон не має удостоювати мене розмовою, не мусить він мене й приймати, раз така його воля. Але кікімору нехай він огляне й зробить висновки. Носікамику, відкрий кікімору й звали її сюди, під самі двері.

— Ґеральте, — тихо сказав війт. — Ти поїдеш, а мені тут доведеться…

— Ходімо, Кальдемейне. Носікамику, витягай пальця з носа й роби, що я сказав.

— Зараз, — промовив кнокер зовсім іншим голосом. — Ґеральте, це справді ти?

Відьмак тихенько вилаявся.

— Я втрачаю терпіння. Так, це справді я. І що з того, що то справді я?

— Підійди ближче до дверей, — сказала риб'яча голова, пирхаючи хмаринкою пари. — Один. Впущу тебе.

— Що з кікіморою?

— Гори вона вогнем. Хочу поговорити з тобою, Ґеральте. Тільки з тобою. Вибачте, войте.

— Та що там мені, Майстре Іріоне, — махнув рукою Кальдемейн. — Бувай, Ґеральте. Побачимося пізніше. Носікамику! Потвору на гній!

— Як накажете.

Відьмак підійшов до інкрустованих дверей, що ледь прочинилися, рівно настільки, щоби він міг протиснутися, після чого відразу ж зачинилися, полишивши його у повній темряві.

— Гей! — закричав він, не приховуючи гніву.

— Уже, — відповів голос, на диво знайомий. Відчуття було настільки несподіваним, що відьмак заточився і простягнув руку, шукаючи опори. Не знайшов.

Сад квітнув білим і рожевим, пах дощем. Небо перетинала кольорова дуга веселки, поєднуючи крони дерев із далеким синюватим гірським хребтом. Хатинка посеред саду, маленька й скромна, тонула у мальвах. Ґеральт глянув собі під ноги й визначив, що стоїть по коліна у чебреці.

— Ну, Ґеральте, ходи ж бо, — пролунав голос. — Я перед домом.

Він увійшов у сад, між дерев. Зліва помітив рух і озирнувся. Світлокоса дівчина, геть гола, йшла вздовж кущів із повним кошиком яблук. Відьмак урочисто пообіцяв собі більше нічому не дивуватися.

— Нарешті. Привіт, відьмаче.

— Стреґоборе! — здивувався Ґеральт. Відьмак зустрічав у своєму житті злодіїв, які виглядали неначе міські райці[1], райців, які виглядали неначе старцівство[2], повій, які виглядали неначе королеви, королев, які виглядали неначе тільні корови, й королів, які виглядали неначе злодії. А Стреґобор завжди виглядав так, як, згідно з усіма правилами й уявленнями, мусив виглядати чародій. Був він високим, худим, згорбленим, мав великі сиві кущисті брови й довгий гачкуватий ніс. До того ж носив довгі чорні шати з неймовірно широкими рукавами, а в руці тримав довгий посох із кришталевою кулькою. Жоден зі знайомих Ґеральту чародіїв не виглядав, як Стреґобор. А найдивніше — Стреґобор насправді й був чародієм.

Вони сіли на ґанку, оточеному мальвами, у плетені крісла, за столик зі стільницею з білого мармуру. Гола блондинка із кошиком яблук наблизилася, посміхнулася, розвернулася і знову подалася до саду, погойдуючи стегнами.

— Це також ілюзія? — запитав Ґеральт, дивлячись на погойдування.

— Також. Як і все тут. Але це, любий мій, ілюзія першокласна. Квіти пахнуть, яблука можеш їсти, бджола може тебе вжалити, а її, — чародій вказав на блондинку, — можеш…

---

[1] Райці — члени міських рад, вибірні радники.

[2] Старцівство — мандрівні старці, що жили жебракуванням та співами пісень — народних та духовних.

— Може, пізніше.

— Слушно. Що ти тут робиш, Ґеральте? І далі убиваєш представників вимираючих видів за гроші? Скільки ти отримав за кікімору? Напевне, ніц, бо інакше не прийшов би сюди. Подумати тільки, є люди, які не вірять у призначення. Хіба що ти знав про мене. Знав?

— Не знав. Де-де, але це останнє місце, де я сподівався з тобою здибатися. Якщо мені пам'ять не зраджує, то раніше ти мешкав у Ковірі, у схожій вежі.

— Багато змінилося з тих часів.

— Хоча б твоє ім'я. Кажуть, ти тепер Майстер Іріон.

— Так звався творець цієї вежі, помер він десь років із двісті тому. Я вирішив, що слід його якось вшанувати, зайнявши його гніздо. Працюю тут резидентом. Більшість містян живе з моря, а, як ти знаєш, моя спеціалізація, крім ілюзій, — це погода. Часом шторм утихомирю, часом викличу, часом західним вітром прижену ближче до берега зграйку мерланів чи тріски. Жити можна. Вірніше, — додав він похмуро, — жити було можна.

— Чому «було можна»? Звідки зміна імені?

— Призначення має чимало облич. Моє — чарівне ззовні й огидне всередині. Воно простягло до мене свої криваві пазурі…

— Анітрохи ти не змінився, Стреґоборе, — скривився Ґеральт. — Плетеш нісенітниці й корчиш при тому мудру та значущу міну. Не можеш говорити нормально?

— Можу, — зітхнув чорнокнижник. — Якщо тебе це ощасливить, то можу. Дістався я аж сюди, криючись і втікаючи від потворної істоти, яка хоче мене знищити. Втеча нічого не дала, та істота мене знайшла. І, скоріше за все, завтра, найпізніше — післязавтра вона спробує мене вбити.

— Ага, — сказав незворушно відьмак. — Тепер я розумію.

— Мені здається, що моя можлива смерть тебе не надто хвилює?

— Стреґоборе, — відказав Ґеральт, — такий уже світ. Мандруючи, бачиш багато чого. Двоє хлопів чубляться на смерть за межу посеред поля, яке завтра стопчуть коні дружин двох комесів, котрі бажають знищити один одного. Уздовж шляхів на деревах гойдаються повішеники, у лісах розбійники ріжуть горлянки купцям. У містах на кожному кроці надибуєш трупи в канавах. У палацах колють одне одного стилетами, а на бенкетах раз у раз хтось валиться під стіл, синій від отрути.

Я звик. То чому мене має хвилювати смерть, яка тільки загрожує — до того ж загрожує тобі?

— До того ж загрожує мені, — повторив із докором Стреґобор. — А я вважав тебе за приятеля. Розраховував на твою допомогу.

— Востаннє ми зустрічалися, — сказав Ґеральт, — при дворі короля Іді у Ковірі. Я прийшов по платню за вбиту амфісбену, яка тероризувала округу. Тоді ти й твій побратим Завіст наввипередки називали мене шарлатаном, бездумною машиною для вбивства і, якщо я не помиляюся, стервоїдом. У результаті Іді мало того, що не заплатив мені ані шеляга, так іще й звелів за дванадцять годин забратися з Ковіру, а оскільки клепсидра в нього була зіпсована, то я ледь устиг. А тепер ти говориш, що розраховуєш на мою допомогу. Говориш, що тебе переслідує потвора. Чого ти боїшся, Стреґоборе? Якщо вона тебе дістане, скажеш їй, що ти потвор любиш, що бережеш їх і дбаєш, аби жоден відьмак-стервоїд не порушував їхнього спокою. Звичайно, якщо потвора тебе випатрає і зжере, вона виявиться страшезно невдячною.

Чародій мовчав, відвернувшись. Ґеральт засміявся.

— Не надувайся, наче жаба, маже. Кажи, що тобі загрожує. Побачимо, що вдасться зробити.

— Ти чув про Прокляття Чорного Сонця?

— Авжеж, чув. Тільки під назвою Манія Божевільного Ельтібальда. Так, кажуть, звали мага, який розпочав потіху, в результаті якої було замордовано або ув'язнено у вежах кількадесят дівчат із високих родів, навіть королівських. Начебто були вони одержимі демонами, прокляті, змінені Чорним Сонцем, бо так на вашому пихатому жаргоні зветься найзвичайніше у світі затемнення.

— Ельтібальд, котрий зовсім не був божевільним, розшифрував написи на менгірах дауків, на могильних плитах у некрополях вожґорів, дослідив легенди й перекази боболаків. У всіх ішлося про затемнення, так що сумнівів майже не залишалося. Чорне Сонце мало сповістити про швидке повернення Ліліт, яку на Сході досі шанують під іменем Нійа, і погибель людської раси. Шлях для Ліліт мали торувати «шістдесят дівчат у коронах злотих, які кров'ю наповнять русла річок».

— Маячня, — сказав відьмак. — До того ж — не римовано. Усі пристойні пророцтва римовані. Загальновідомо, чого тоді добивалися Ельтібальд і Рада Чародіїв. Ви скористалися маячнею божевільного,

аби посилити вашу владу. Щоб зруйнувати союзи, розірвати заручини, створити плутанину в династіях, словом, міцніше посмикати за мотузки, прив'язані до коронованих маріонеток. А ти мені заливаєш тут про віщування, яких посоромився б і ярмарковий дід.

— Можна скептично ставитися до теорії Етільбальда, до інтерпретації пророцтв. Але неможливо поставити під сумнів факт потворної мутації серед дівчат, які народилися одразу після затемнення.

— І чому ж неможливо поставити те під сумнів? Я чув цілком протилежне.

— Я був при розтині однієї з них, — сказав чародій. — Ґеральте, те, що ми знайшли всередині черепу й хребта, не можна описати однозначно. Якась червона губка. Внутрішні органи перемішані, деякі взагалі відсутні. Усе вкрите рухливими війками, синьо-рожевими клаптиками. Серце із шістьма камерами. Дві практично атрофовані, й усе ж таки. Що ти на це?

— Я бачив людей, які мали замість рук орлині кігті, людей із вовчими іклами. Людей із додатковими суглобами, додатковими органами й додатковими відчуттями. Усе то було наслідком вашого копирсання у магії.

— Кажеш, ти бачив багато різних мутантів, — підвів голову чорнокнижник. — А скількох із них ти убив за гроші, відповідно до свого відьмацького покликання? Га? Бо можна мати вовчі ікла й обмежитися тим, щоб вишкіряти їх до дівок у трактирі, а можна водночас мати вовчу натуру й нападати на дітей. А саме так було з дівчатками, які народилися після затемнення: у них виявилася майже рефлекторна схильність до жорстокості, агресії, несамовитих вибухів гніву, а також — буйний темперамент.

— У кожної баби можна знайти щось таке, — зіронізував Ґеральт. — Що ти мені тут плетеш? Питаєш, скількох мутантів я убив, але чому не цікавишся, скількох я відчарував, звільнив від прокляття? Я, зневажений вами відьмак. А що вчинили ви, могутні чорнокнижники?

— Застосували вищу магію. Нашу, й жерців, у різних храмах. Усі випробовування закінчилися смертями дівчаток.

— Це погано характеризує вас, а не дівчаток. Отже, маємо перші трупи. Я так розумію, що розтинали тільки їх?

— Не тільки. Не дивися так на мене, ти добре знаєш, що були й наступні трупи. Спочатку було вирішено елімінувати усіх. Ми усунули… певну кількість. Усіх піддали розтину. Одну піддали вівісекції.

— І ви, сучі діти, насмілюєтеся критикувати відьмаків? Ех, Стреґоборе, настане день, коли люди помудрішають і доберуться до вашої шкіри.

— Не думаю, щоб такий день настав швидко, — уїдливо сказав чародій. — Не забувай, що ми діяли саме для захисту людей. Мутантки втопили б у крові цілі країни.

— Так твердите ви, магіки, задерши носи вище вашого німбу непогрішимості. Якщо вже про це мова, то ти ж не стверджуватимеш, що у вашому полюванні на отих можливих мутанток ви жодного разу не помилилися?

— Хай тобі, — сказав Стреґобор після тривалого мовчання. — Буду щирим, хоч і не мушу, якщо ми вже про мої інтереси. Ми помилилися, і більше ніж один раз. Їхня селекція була на диво непростою. І тому теж ми перестали їх… прибирати, а почали ізолювати.

— Ваші славнозвісні вежі, — пирхнув відьмак.

— Наші вежі. Утім, то була чергова помилка. Ми їх недооцінили, і багато від нас повтікало. Серед принців, особливо молодших, яким не було чим зайнятися і ще менше — чого втрачати, поширилася якась божевільна мода звільняти ув'язнених кралечок. Більшість, на щастя, скрутили собі в'язи.

— Наскільки мені відомо, ув'язнені у вежах швидко помирали. Поговорюють, не без вашої допомоги.

— Брехня. Утім, вони і справді швидко впадали в апатію й відмовлялися їсти… Що цікаво, незадовго до смерті у них з'являвся дар ясновидіння. Ще один доказ мутації.

— Що не доказ, то менш переконливий. Більше — не маєш?

— Маю. Сільвена, володарка у Нароку, до якої нам ніколи не вдавалося навіть наблизитися (бо вона захопила владу занадто швидко). Тепер у тому краю кояться жахіття. Фіалка, дочка Евермірa, втекла з вежі за допомогою мотузки, сплетеної з коси, і тепер тероризує Північний Вельхад. Берніку з Тальґару звільнив ідіот-принц. Тепер осліплений, сидить у ямі, а найпомітнішим елементом пейзажу в Тальґарі є шибениця. Знайдуться й інші приклади.

— Певно що знайдуться, — сказав відьмак. — Наприклад, у Ямурлаці панує старець Абрад, має він золотуху, не має жодного зуба, народився років, либонь, за сто до того затемнення і не засне, поки когось не закатують у його присутності. Вирізав усіх родичів і прорідив половину

країни у несамовитих, як ти це окреслив, нападах гніву. Є і відлуння буйного темпераменту, бо ж у молодості, кажуть, навіть називали його Абрад Задерисукня. Ех, Стреґоборе, було б чудово, якби жорстокість володарів можна було витлумачити мутацією чи прокляттям.

— Послухай, Ґеральте…

— І не подумаю. Не переконаєш ти мене ні у своїй правоті, ні, тим більше, у тому, що Ельтібальд не був божевільним злочинцем. Повернімося до потвори, яка начебто тобі загрожує. Май на увазі, що після твого вступу мені ця історія не подобається. Але я вислухаю тебе до кінця.

— Не перебиваючи насмішкуватими зауваженнями?

— Цього обіцяти не можу.

— Що ж, — Стреґобор сунув долоні в рукави шат, — тоді це триватиме довше. Отже, історія почалася у Крейдені, маленькому князівстві на півночі. Дружиною Фредефалька, князя Крейдену, була Арідея, мудра освічена жінка. У її роду було багато видатних адептів чорнокнижницької майстерності й, напевно у спадок, вона отримала досить рідкісний і потужний артефакт, Дзеркало Негалені. Як тобі відомо, Дзеркала Негалені використовують здебільшого пророки та віщуни, бо вони безпомилково, хоча й туманно, пророкають майбутнє. Арідея досить часто зверталася до Дзеркала…

— Із традиційним, думаю, запитанням, — перервав Ґеральт. — «Хто на світі найгарніший»? Як мені відомо, усі Дзеркала Негалені діляться на ввічливі й розбиті.

— Ти помиляєшся. Арідею більше за все цікавила доля країни. А на її запитання Дзеркало пророчило паскудну смерть їй і багатьом людям від руки чи за вини дочки Фредефалька від першого шлюбу. Арідея доклала зусиль, щоб звістка про це дійшла до Ради, а Рада відправила до Крейдену мене. Зайве додавати, що первородна дочка Фредефалька народилася невдовзі після затемнення? Якийсь час я спостерігав за малою. За цей час вона встигла замучити канарку й двох цуценят, а також ручкою гребінця вибила око служниці. Я провів декілька тестів за допомогою заклять, більшість із них підтвердила, що мала — мутант. Я пішов із тим до Арідеї, бо Фредефальк світа за донькою не бачив. Арідея ж, як я казав, була розумною жінкою…

— Авжеж, — знову перервав Ґеральт. — І, напевно, вона не дуже любила пасербицю. Воліла, аби трон унаслідували її власні діти. Про

подальші події я здогадуюся. Як і про те, що там не знайшлося нікого, хто скрутив би їй голову. І тобі заразом.

Стреґобор зітхнув, звів очі до неба, на якому все ще мінилася різнокольорова й мальовнича веселка.

— Я був за те, щоб її просто ізолювати, але княгиня вирішила інакше. Послала малу до лісу з найнятим горлорізом, ловчим. Пізніше ми знайшли його у хащах. Лежав без штанів, тож легко було відтворити перебіг подій. Вона встромила йому шпильку від брошки у мозок, через вухо, напевно тоді, коли його увагу поглинуло зовсім інше.

— Якщо вважаєш, що мені його шкода, — буркнув Ґеральт, — то помиляєшся.

— Ми влаштували облаву, — продовжував Стреґобор, — але за малою і слід захолов. Я ж мусив поспіхом залишити Крейден, бо Фредефальк щось підозрював. Тільки за чотири роки я отримав звістку від Арідеї. Вона відстежила малу, та жила у Магакамі із сімома гномами, яких переконала, що вигідніше грабувати купців на тракті, ніж дихати пилюкою в копальнях. Скрізь її звали Жуланою, бо тих, кого вона ловила живцем, любила нахромлювати на загострені кілки. Арідея кілька разів наймала вбивць, але жоден із них не повернувся. Потім стало непросто знайти охочих, зужила та вже неабиякої слави. Мечем навчилася працювати так, що мало який чоловік міг їй протистояти. Викликаний, я таємно прибув до Крейдену тільки для того, щоб довідатися, що хтось отруїв Арідею. Скрізь уважали, що то сам Фредефальк, який дібрав собі молодший і соковитіший мезальянс, але я думаю, що це Ренфрі.

— Ренфрі?

— Так її звали. Кажу, отруїла Арідею. Князь Фредефальк незабаром загинув на полюванні за дивних обставин, а найстарший син Арідеї безслідно щез. Це теж могла бути робота малої. Кажу «малої», а мала вона вже тоді сімнадцять років. І добряче так підросла.

— У той час, — продовжив чародій, помовчавши, — вона і її гноми нагнали страху на весь Магакам. Але одного разу вони через щось там посварилися, навіть не знаю, за що, чи через поділ трофеїв, чи через черговість ночей у тижні, досить і того, що порізали одне одного ножами. Сімка гномів різанини не пережила. Вижила тільки Жулана. Єдина. Але тоді вже і я був поблизу. Зустрілися ми ніс до носа: вона одразу мене впізнала й здогадалася про роль, яку я відіграв тоді

у Крейдені. Кажу тобі, Ґеральте, я ледь устиг промовити закляття, а руки в мене тремтіли як не знаю в кого, поки та дика кішка летіла на мене з мечем. Я запакував її у ловку брилу гірського кришталю, шість ліктів на дев'ять. Коли вона впала у летаргію, я вкинув брилу у гномську копальню і завалив шахту.

— Халтурна робота, — прокоментував Ґеральт. — Можна відчарувати. Не міг її спалити у жужель? Адже ви знаєте стільки симпатичних заклять.

— Не я. Не моя спеціальність. Але маєш рацію, я схалтурив. Знайшов її якийсь ідіот-принц, віддав силу-силенну грошей за контрзакляття, відчарував і тріумфально привіз додому, до якогось збіднілого королівства на сході. Батько його, старий розбійник, виявився розумнішим. Дав синові прочухана, а Жулану наказав розпитати про скарби, які вона награбувала разом із гномами й уміло заховала. Помилка його полягала в тому, що коли її голою розтягли на катівській лаві, асистував йому старший син. Так склалося, що назавтра той найстарший син, уже сирота, позбавлений усієї рідні, панував у тому королівстві, а Жулана отримала місце першої фаворитки.

— Значить, вона не бридка.

— Справа смаку. Фавориткою вона була недовго, до першого палацового перевороту, хоча це й сильно сказано, бо тамтешній палац більше нагадував хлів. Швидко з'ясувалося, що й про мене вона не забула. У Ковірі вона влаштувала на мене три замахи. Я вирішив не ризикувати й перечекати у Понтарі. Вона знайшла мене й там. Цього разу я втік до Анґрену, але й там мене відшукала. Не знаю, як вона це робить, сліди я замітав добре. То має бути властивість її мутації.

— І що тебе стримало від того, щоб знову зачарувати її у кришталь? Муки сумління?

— Ні. Їх я не мав. Утім, з'ясувалося, що вона стала імунною до магії.

— Це неможливо.

— Можливо. Досить мати відповідний артефакт чи ауру. Може, це також пов'язано з її мутацією, якщо та прогресує. Я втік із Анґрену й сховався тут, у Лукомор'ї, у Блавікені. Мав я спокій на рік, але вона знову мене відстежила.

— Звідки знаєш? Вона вже у містечку?

— Так. Я бачив її у кристалі. — Чародій підняв чарівну паличку. — Вона не сама, командує бандою, це знак, що готує щось серйозне.

Ґеральте, я вже не маю куди тікати, не знаю місця, де міг би сховатися. Так. Те, що ти прибув сюди саме у цей момент, не може бути випадком. Це призначення.

Відьмак підняв брови.

— Що ти маєш на увазі?

— Це ж очевидно. Ти вб'єш її.

— Я не найманий горлоріз, Стреґоборе.

— Ти не горлоріз, згоден.

— Я убиваю потвор за гроші. Бестій, які загрожують людям. Страховиськ, породжених чарами й закляттями таких, як ти. Не людей.

— Вона — не людина. Вона саме потвора, мутант, проклятий виродок. Ти привіз сюди кікімору. Жулана гірша від кікімори. Кікімора вбиває з голоду, Жулана — для задоволення. Убий її, і я заплачу будь-яку суму, що скажеш. У межах розумного.

— Я вже казав тобі, історію про мутацію та прокляття Ліліт я вважаю дурнею. Дівчина має причини, щоб поквитатися з тобою, я у це не втручатимуся. Зверніся до війта, до міської сторожі. Ти місцевий чародій, тебе охороняє міське право.

— Та плювати мені на право, на війта і його допомогу! — вибухнув Стреґобор. — Я не потребую захисту, я хочу, щоб ти її убив! До цієї вежі не увійде ніхто, я у цілковитій безпеці. Але що мені з того, я не маю наміру сидіти тут до кінця своїх днів. Жулана не відступиться, поки житиме, я про те знаю. То маю сидіти у цій вежі й чекати на смерть?

— Вони сиділи. Знаєш що, маже? Треба було залишити полювання на дівчат іншим, могутнішим чародіям, треба було передбачити наслідки.

— Прошу, Ґеральте.

— Ні, Стреґоборе.

Чорнокнижник мовчав. Несправжнє сонце на несправжньому небі не пересунулося до зеніту, але відьмак знав, що у Блавікені вже сутеніє. Відчув голод.

— Ґеральте, — сказав Стреґобор. — Коли ми слухали Ельтібальда, багато хто з нас сумнівався. Але ми вирішили обрати менше зло. Тепер я тебе прошу про подібний вибір.

— Зло є злом, Стреґоборе, — серйозно сказав відьмак і підвівся. — Менше, більше, середнє, все одно, пропорції тут умовні, а межі затерті. Я не святий пустельник, не тільки добро чинив у житті. Але якщо

я вже маю вибирати поміж одним злом та іншим, то волію не вибирати зовсім. Мені час. Побачимося завтра.

— Може, — сказав чародій. — Якщо встигнеш.

III

У «Золотому Дворі», солідному заїзді містечка, було людно й гамірно. Гості, місцеві і приїжджі переважно займалися справами, типовими для своєї нації чи професії. Поважні купці сварилися із ґномами за ціни на товари та проценти по кредитах. Купці менш поважні щипали за сідниці дівчат, які розносили пиво й капусту з горохом. Місцеві недоумки вдавали із себе добре поінформованих. Дівки намагалися сподобатися тим, хто мав грошенята, одночасно віднаджуючи тих, хто грошенят не мав. Візники й рибалки пили так, наче зранку заборонять розводити хміль. Моряки співали пісеньку, що славила морські хвилі, відвагу капітанів і принади сирен — останнє мальовничо й детально.

— Напруж пам'ять, Сотніку, — промовив Кальдемейн до корчмаря, перехиляючись через шинквас, щоб той почув у гармидері. — Шестеро хлопів і діваха, вдягнені у чорну шкіру, понабивану сріблом за новіградською модою. Я бачив їх на заставі. Зупинилися у тебе чи «Під Тунцем»?

Корчмар зморщив опуклого лоба, витираючи кухоль смугастим фартухом.

— Тут, войте, — сказав нарешті. — Балакали, що на ярмарок приїхали, а всі при мечах, навіть дівка. У чорне, як ви й кажете, одягнені.

— Угу, — кивнув війт. — Де вони зараз? Тут я їх не бачу.

— У меншому алькові. Золотом платили.

— Піду сам, — сказав Ґеральт. — Нема чого перетворювати те на урядову справу, принаймні зараз, стосовно них усіх. Приведу її сюди.

— Може, й добре. Але дивися, не хочу тут скандалу.

— Дивитимуся.

Моряцька пісенька, судячи зі зростання кількості ненормативних слів, наближалася до величного фіналу.

Ґеральт відхилив заслону, що закривала вхід до альокову, — зашкарублу й липку від бруду.

За столом у альокові сиділо шестеро чоловіків. Тієї, на кого він сподівався, серед них не було.

— Чого? — гарикнув той, хто помітив його першим, лисуватий, із обличчям, знівеченим шрамом, що проходив через ліву брову, перенісся і праву щоку.

— Хочу побачитися із Жуланою.

З-за столу піднялися дві однакові постаті з ідентично нерухомими обличчями, світлим скуйовдженим волоссям до плечей, в ідентичних тісних строях із чорної шкіри, що аж блищали від срібних оздоб. Однаковими рухами близнюки взяли з лави однакові мечі.

— Тихо, Вире. Сідай, Німіре, — сказав чоловік зі шрамом, спираючись ліктями на стіл. — Із ким, брате, ти, кажеш, хочеш погомоніти? Хто вона — Жулана?

— Добре знаєш, про кого я.

— Що воно за один? — запитав напівголий бурмило, спітнілий, навхрест перепоясаний ременями, із опасками на передпліччях, наїжаченими шипами. — Ти його знаєш, Ногорне?

— Не знаю, — відказав чоловік зі шрамом.

— Це альбінос якийсь, — захихотів худий темноволосий чоловік, що сидів поряд із Ногорном. М'які риси, великі чорні очі й вуха з гострими кінчиками безпомилково видавали ельфа-напівкровку. — Альбінос, мутант, вибрик природи. І дозволяють же таким приходити у шинки між порядних людей…

— Я його вже десь бачив, — сказав кремезний засмаглий тип із заплетеним у косу волоссям, міряючи Ґеральта злим поглядом примружених очей.

— Не важливо, де ти його бачив, Тавіку, — сказав Ногорн. — Слухай-но, брате. Ківріл хвильку тому страшно тебе образив. Не викличеш його? Такий нудний вечір.

— Ні, — спокійно сказав відьмак.

— А мене, якщо я виллю тобі на довбешку оту рибну юшку, викличеш? — зареготав голий до поясу.

— Спокійно, П'ятнастко, — сказав Ногорн. — Він сказав «ні» — то ні. Ну, брате, кажи, що там хотів сказати, та йди собі. Маєш можливість піти сам. Якщо не скористаєшся, винесе тебе обслуга.

— Тобі я не маю нічого сказати. Хочу побачитися із Жуланою. Із Ренфрі.

— Чули, хлопці? — Ногорн глянув на приятелів. — Він хоче побачитися із Ренфрі. А з якою ж метою, брате, можна дізнатися?

— Не можна.

Ногорн підняв голову й глянув на близнюків, ті ж ступили крок уперед, брязкаючи срібними клямрами високих чобіт.

— Згадав, — сказав раптом той, із косою. — Уже згадав, де я його бачив!

— Що ти там бурмочеш, Тавіку?

— Перед домом війта. Привіз якогось дракона на продаж, таку помісь павука із крокодилом. Люди балакали, що то відьмак.

— Що воно таке — відьмак? — запитав той голий, П'ятнастка. — Га? Ківріле?

— Найманий чаклун, — сказав напівельф. — Штукар за жменю срібників. Казав же я — вибрик природи. Образа законів людських та Божих. Таких палити треба.

— Ми чаклунів не любимо, — скреготнув Тавік, не зводячи з Ґеральта примружених баньок. — Щось мені здається, Ківріле, що будемо ми мати у цій дірі більше роботи, ніж думали. Тут їх більше, ніж один, а відомо, що тримаються вони разом.

— Свій до свого по своє, — зловісно посміхнувся напівкровка. — Як тільки земля таких, як ти, носить? Хто вас плодить, виродків?

— Більше толерантності, якщо твоя ласка, — спокійно сказав Ґеральт. — Твоя матір, як бачу, мусила часто ходити лісами самою, аби тобі тепер мати причини думати над власним походженням.

— Можливо, — відповів напівельф, не перестаючи посміхатися. — Але я, принаймні, свою матір знаю. Ти, як відьмак, сказати таке про себе навряд чи можеш.

Ґеральт трохи зблід і стиснув губи. Ногорн, чиєї уваги те не минуло, гучно засміявсь.

— Ну, брате, такої образи пробачати не можна. Те, що у тебе на спині, виглядає як меч. То як? Вийдете з Ківрілом надвір? Вечір такий нудний.

Відьмак не відреагував.

— Засраний боягуз, — пирснув Тавік.

— Що він там говорив про матір Ківріла? — монотонно продовжував Ногорн, спершись підборіддям на сплетені долоні. — Щось страшенно гидке, я так зрозумів. Що гуляща, чи якось так. Гей, П'ятнастко, чи годиться нам слухати, як якийсь приблуда ображає матір приятеля? Матір, це ж, мать її так, святе!

П'ятнастка охоче встав, відчепив меча, кинув його на стіл. Випнув груди, поправив наїжачені срібними шипами опаски на зап'ястках, сплюнув та ступив крок уперед.

— Якщо маєш якісь сумніви, — сказав Ногорн, — то П'ятнастка саме викликає тебе до бою навкулачки. Я ж казав, що тебе звідси винесуть. Звільніть місце.

П'ятнастка наблизився, здіймаючи кулаки. Ґеральт поклав долоню на руків'я меча.

— Зважай, — сказав. — Ще крок, і будеш шукати свої руки на підлозі.

Ногорн і Тавік скочили з місць, хапаючись за мечі. Мовчазні близнюки однаковими рухами вихопили свої. П'ятнастка відсахнувся. Не ворухнувся тільки Ківріл.

— Що тут діється, дідько вас забери? І на мить вас самих не можна залишити?

Ґеральт дуже повільно розвернувся і глянув в очі кольору морської води.

Вона майже не поступалася йому зростом. Солом'яне волосся носила обрізаним нерівно, трохи нижче вух. Стояла, обпершись однією рукою на одвірок, у тісному оксамитовому каптанчику, оперезаному оздобленим поясом. Спідниця її була нерівна, асиметрична — з лівої сторони сягала литки, з правої — відкривала міцне стегно над халявою високого чобота з лосиної шкіри. З лівого боку мала вона меча, з правого — кинджал із великим рубіном на оголів'ї.

— Оніміли?

— Це відьмак, — буркнув Ногорн.

— Ну то й що?

— Хотів розмовляти з тобою.

— Ну то й що?

— Це чаклун! — загудів П'ятнастка.

— Ми чаклунів не любимо, — пробурчав Тавік.

— Спокійно, хлопці, — сказала дівчина. — Він хоче зі мною порозмовляти, це не злочин. Ви розважайтеся далі. І без скандалів. Завтра — торговий день. Ви ж не хочете, щоб ваші вибрики завадили ярмарку, такій важливій події у житті милого містечка?

У тиші, що запала, пролунало тихе, паскудне хихотіння. Ківріл, усе ще недбало розкинувшись на лаві, сміявся.

— А бодай тобі, Ренфрі, — видавив напівкровка. — Важлива… подія!

— Заткнися, Ківріле. Негайно!

Ківріл перестав сміятися. Негайно. Ґеральт не здивувався. У голосі Ренфрі прозвучало щось дуже дивне. Щось, що асоціювалося із червоним відблиском пожежі на клинках, передсмертним виттям, іржанням коней і запахом крові. Іншим теж щось подібне уявилося, бо зблідла навіть засмагла пика Тавіка.

— Ну, біловолосий, — перервала тишу Ренфрі. — Вийдемо до більшого залу, долучимося до вийта, із яким ти сюди прийшов. Він, напевне, також хоче зі мною порозмовляти.

Кальдемейн чекав біля шинквасу, а, побачивши їх, перервав тиху розмову з корчмарем, випростався і схрестив руки на грудях.

— Слухайте, панянко, — сказав твердо, не гаючи часу на обмін пустими ґречностями. — Я знаю від оцього-от відьмака з Рівії, що вас привело до Блавікену. Судячи з усього, ви плекаєте образу на нашого чародія.

— Може. І що з того? — запитала тихо Ренфрі, також не дуже ґречним тоном.

— А те, що для таких образ є міські чи каштелянські суди. Хто за образу в нас на Лукомор'ї залізом хоче мститися, той уважається звичайним розбійником. А ще те, що або ви рано-вранці заберетеся геть із Блавікену разом зі своєю чорною компанією, або я вас у яму посаджу, пре… Як воно називається, Ґеральте?

— Превентивно.

— Власне. Зрозуміли, панянко?

Ренфрі встромила руку в гаманець на поясі й дістала складений у кілька разів пергамент.

— Прочитайте це, війте, якщо ви грамотні. І більше не називайте мене «панянко».

Кальдемейн узяв пергамент, читав довго, потім мовчки подав Ґеральту.

— «До моїх комесів, васалів та вільних підданих, — прочитав відьмак уголос. — Усім і кожному сповіщаю, що Ренфрі, крейденська княжна, перебуває на нашій службі й мила нам, тож гнів наш накличе на себе будь-хто, якщо їй перешкаджатиме. Одон, король…» «Перешкоджати» пишеться інакше. Але печатка схожа на автентичну.

— Бо і є автентичною, — сказала Ренфрі, вириваючи пергамент. — Її поставив Одон, ваш милостивий пан. Тому не раджу мені перешкоджати. Незалежно від того, як воно пишеться. Наслідки можуть виявитися сумними. І не саджатимете, мосьпане вийте, мене до ями. І не називатимете мене панянкою. Жодного закону я не порушила. Поки що.

— Якщо порушиш його хоча б на п'ядь, — Кальдемейн виглядав так, ніби хотів сплюнути, — кину в яму разом із твоїм пергаментом. Клянуся всіма богами, панянко. Ходімо, Ґеральте.

— Із тобою, відьмаче, — Ренфрі торкнулася Ґеральтового плеча, — ще кілька слів.

— Не спізнися на вечерю, — кинув вийт через плече. — Бо Лібуша розсердиться.

— Не запізнюся.

Ґеральт сперся об шинквас. Граючись медальйоном із вовчою пащею, що висів у нього на шиї, дивився у небесно-зелені очі дівчини.

— Я чула про тебе, — сказала та. — Ти Ґеральт із Рівії, біловолосий відьмак. Стреґобор — твій приятель?

— Ні.

— Це полегшує справу.

— Не дуже. Не маю наміру лишатися осторонь.

Очі Ренфрі звузилися.

— Стреґобор завтра помре, — сказала вона тихо, відкидаючи з чола нерівно підрізане волосся. — Було б меншим злом, якби помер тільки він.

— Якщо, точніше, перш ніж Стреґобор помре, помруть іще кілька осіб. Іншої можливості я не бачу.

— Кілька, відьмаче, це скромно сказано.

— Щоб мене налякати, потрібно щось більше, ніж просто слова, Жулано.

— Не називай мене Жуланою. Я того не люблю. Річ у тому, що я бачу іншу можливість. Варто було б це обговорити, але що ж. Лібуша чекає. Вона хоча б ладна, та Лібуша?

— Це все, що ти хотіла мені сказати?

— Ні. Але зараз іди вже. Лібуша чекає.

IV

Хтось був у його кімнаті на горищі. Ґеральт знав про це ще до того, як наблизився до дверей, відчувши ледь чутну вібрацію медальйону. Задув каганець, яким присвічував собі на сходах. Вийняв кинджал із-за халяви, сунув за пояс. Натиснув клямку. У кімнаті було темно. Не для відьмака.

Він переступив поріг удавано повільно, сонно, неквапливо зачинив за собою двері. Наступної секунди скочив, сильно відштовхнувшись, щучкою, навалився на людину, яка сиділа у нього на ліжку, притис до постелі, ліве передпліччя всадив під підборіддя й потягнувся за кинджалом. Не дістав його. Щось було не так.

— Початок цілком непоганий, — глухо проказала вона, нерухомо лежачи під ним. — Я розраховувала на це, але не думала, що ми так швидко опинимося у ліжку. Забери руку з мого горла, будь ласка.

— Це ти.

— Це я. Слухай, є дві можливості. Перша: ти злізеш з мене, і ми порозмовляємо. Друга: залишимося у тій позиції, але тоді я хотіла б принаймні зняти чоботи.

Відьмак вибрав перше. Дівчина зітхнула, встала, поправила волосся та спідницю.

— Запали свічку, — сказала. — Я не бачу у темряві, як ти, а люблю бачити свого співрозмовника.

Вона підійшла до столу, висока, худа, гнучка, усілася, витягнувши перед собою ноги у високих чоботях. Не мала на виду жодної зброї.

— Маєш щось випити?

— Ні.

— Тоді добре, що я принесла, — засміялася вона, ставлячи на стіл дорожню баклагу й два шкіряні кубки.

— Уже майже північ, — холодно сказав Ґеральт. — Може, перейдемо до справи?

— Зараз. Ось, пий. Твоє здоров'я, Ґеральте.

— Навзаєм, Жулано.

— Мене звати Ренфрі, хай тобі грець, — скинула вона голову. — Дозволяю тобі випускати княжий титул, але припини звати мене Жуланою!

— Тихіше, перебудиш увесь дім. Чи я нарешті довідаюся, навіщо ти залізла сюди у вікно?

— Якийсь ти нетямущий, відьмаче. Я хочу врятувати Блавікен від різанини. Щоб це з тобою обговорити, я лізла по дахах, наче кицька навесні. Цінуй.

— Ціную, — сказав Ґеральт. — Тільки от не знаю, яка користь із такої розмови. Ситуація ясна. Стреґобор сидить у чародійській вежі, щоб його дістати, ти мусила б організувати облогу. Якщо ти це зробиш, твій ґлейт тобі не допоможе. Одон тебе не захищатиме, якщо ти відкрито порушиш закон. Війт, варта, весь Блавікен виступить проти тебе.

— Якщо весь Блавікен виступить проти мене, то страшенно жалкуватиме. — Ренфрі посміхнулася, показавши хижі білі зуби. — Ти ж бачив моїх хлопців? Запевняю, своє ремесло вони знають. Уявляєш, що станеться, як дійде до бійки між ними й тими телятками з міської варти, які на кожному кроці перечіплюються об власні алебарди?

— Ти, Ренфрі, вважаєш, що я у такій битві стоятиму осторонь і спостерігатиму? Як бачиш, я мешкаю у війта. За потреби стану на його боці.

— І не сумніваюся, — посерйознішала Ренфрі, — що станеш. Тільки от, напевне, сам-один, бо решта поховаються по підвалах. Немає на світі бійця, який упорався б одразу із сімома мечниками. Цього не зуміє зробити жодна людина. Але, біловолосий, перестаньмо лякати одне одного. Я казала: різанині й кровопроливу можна запобігти. Конкретно, є дві особи, які могли б тому запобігти.

— Я сама увага.

— Одна, — сказала Ренфрі, — це сам Стреґобор. Він добровільно вийде зі своєї вежі, я заберу його кудись на пустирище, а Блавікен знову порине у благословенну апатію і швидко забуде про всю справу.

— Стрегобор, може, й схожий на божевільного, але не аж так.

— Хтозна, відьмаче, хтозна. Існують аргументи, які не можна відкинути, існують пропозиції, які не можна відхилити. До таких належить, наприклад, трідамський ультиматум. А я поставлю чаклуну саме трідамський ультиматум.

— І в чому суть отого ультиматуму?

— Це моя солодка таємниця.

— Та хай. Утім, я сумніваюся у його результативності. У Стреґобора, коли він про тебе говорить, зуби цокотять. Ультиматум, який схилив би

його до добровільної здачі у твої чарівні ручки, мусить бути справді переконливим. Тож краще перейдемо до другої особи, яка може запобігти різанині в Блавікені. Спробую вгадати, хто це.

— Цікаво, наскільки ти здогадливий, біловолосий.

— Це ти, Ренфрі. Ти сама. Виявиш воістину княжу, та що там — королівську — великодушність і забудеш про помсту. Я вгадав?

Ренфрі відкинула голову й голосно засміялася, вчасно затуливши рота долонею. Потім посерйознішала і втупилася у відьмака блискучими очима.

— Ґеральте, — сказала. — Я була княжною, але у Крейдені. Мала я все, про що тільки мріяла, навіть просити не доводилося. Слуг на побігеньках, суконьки, чобітки. Трусики з батисту. Коштовності й прикраси, буланого поні, золотих рибок у басейні. Ляльок і дім для них, більший за цю твою кімнату. І так було аж до дня, коли твій Стреґобор і та курва Арідея наказали ловчому забрати мене у ліс, зарізати й принести їм моє серце й печінку. Чудово, правда?

— Ні, швидше огидно. Тішуся, що ти тоді упоралася із тим ловчим, Ренфрі.

— Та гівно там — упоралася. Він змилувався й відпустив мене. Але спочатку зґвалтував, сучий син, забрав сережки і золоту діадемку.

Ґеральт глянув їй просто в очі, бавлячись медальйоном. Вона не відвела погляду.

— І це був кінець княжни, — промовила. — Суконька подерлася, батист безповоротно втратив білизну. А потім були бруд, голод, сморід, кії та копняки. Я віддавалася першому-ліпшому волоцюзі за миску супу чи за дах над головою. Знаєш, яке в мене було волосся? Неначе шовк, а сягало на добрий лікоть нижче заду. Коли завелися там воші, мені обтяли його ножицями для стрижки овець, до самих коренів. Так уже ніколи й не відросло як слід.

Вона на мить замовкла, відкинула з чола нерівні пасма.

— Я крала, щоб не здохнути з голоду, — продовжила. — Убивала, щоб не вбили мене. Сиділа у ямах, де смерділо уриною, не знаючи, чи мене назавтра повісять, чи тільки відшмагають і виженуть. І весь цей час моя мачуха й твій чаклун дихали мені у спину, підсилали вбивць, намагалися отруїти. Наводили вроки. Виявити великодушність? Вибачити йому по-королівськи? Та я йому по-королівськи відірву голову, а може, спершу й обидві ноги, подивимося.

— Арідея і Стреґобор намагалися тебе отруїти?

— Звісно. Яблуком, заправленим витяжкою з беладонни. Урятував мене один гном. Дав мені блювотне, після якого, думала, мене навиворіт виверне, наче панчоху. Але я вижила.

— То був один із семи гномів?

Ренфрі, яка саме наливала, завмерла з баклагою над кубком.

— Ого, — сказала. — Багато ти про мене знаєш. А що? Ти щось маєш проти гномів? Чи інших гуманоїдів? Правду кажучи, вони ставилися до мене краще, ніж більшість людей. Але тебе воно не повинно обходити. Казала ж я, Стреґобор і Арідея гнали мене, неначе дикого звіра, доки могли. Потім більше не могли, я сама перетворилася на мисливця. Арідея скопитилася у власному ліжку, пощастило їй, що я не добралася до неї раніше, мала для неї спеціальну програму. А тепер маю таку для чаклуна. Ґеральте, як ти вважаєш, він заслужив на смерть? Скажи.

— Я не суддя. Я відьмак.

— Власне. Я говорила, що є дві особи, які можуть запобігти кровопролиттю у Блавікені. Друга — це ти. Тебе чаклун впустить до вежі, і ти його вб'єш.

— Ренфрі, — спокійно сказав Ґеральт. — Чи дорогою до моєї кімнати ти, бува, не падала з даху головою вниз?

— Ти відьмак чи ні, дідько тебе роздери? Кажуть, ти вбив кікімору, привіз її на віслюку, щоб продати. Стреґобор гірший за кікімору, бо та — лише нерозумне бидло, яке вбиває, бо такою її боги створили. Стреґобор — мучитель, маніяк, потвора. Привези його до мене на віслюку, і я не пошкодую золота.

— Я не найманий горлоріз, Жулано.

— Ні, — погодилася вона, посміхаючись. Відкинулася на спинку стільця і схрестила ноги на столі, навіть не намагаючись прикритися спідницею. — Ти відьмак, оборонець людей, яких захищаєш від Зла. А в цьому разі Зло — це залізо й вогонь, які розгуляються тут, коли ми встанемо один проти одного. Тобі не здається, що я пропоную менше зло, найкраще з рішень? Навіть для цього сучого сина Стреґобора. Ти можеш убити його милосердно, одним ударом, зненацька. Він помре, не знаючи, що помирає. А я йому цього не гарантую. Навпаки.

Ґеральт мовчав. Ренфрі потягнулася, піднімаючи руки.

— Розумію твоє вагання, — сказала. — Але відповідь я маю отримати негайно.

— Ти знаєш, чому Стреґобор із княгинею бажали вбити тебе, тоді, у Крейдені, й пізніше?

Ренфрі різко випросталася, зняла ноги зі столу.

— Це ж очевидно, — вибухнула. — Хотіли позбутися первородної доньки Фредефалька, бо я була спадкоємицею престолу. Діти Арідеї народжені з морганатичного зв'язку[1] й не мали жодних прав на…

— Ренфрі, я говорю не про те.

Дівчина опустила голову, але тільки на мить. Очі її блиснули.

— Ну, добре. Я начебто якось там проклята. Проклята у лоні матері. Маю бути…

— Закінчи.

— Потворою.

— А ти нею є?

Мить, дуже коротку мить вона здавалася беззахисною і надломленою. І дуже сумною.

— Не знаю, Ґеральте, — прошепотіла, після чого риси обличчя її знову пожорсткішали. — Бо й звідки, най мені грець, я маю знати? Якщо скалічу пальця, той кривавить. Кривавлю і я — щомісяця. Якщо обжеруся, болить у мене черево, а якщо обіп'юся — голова. Коли я весела, то співаю, а як сумна — лаюся. Якщо я когось ненавиджу, то вбиваю, а як… Гей, най йому, досить того. Твоя відповідь, відьмаче.

— Моя відповідь така: «ні».

— Пам'ятаєш, що я говорила? — запитала вона після хвилини мовчання. — Є пропозиції, які неможливо відхилити, бо наслідки бувають страшні. Я тебе серйозно застерігаю, моя — саме до таких і належала. Подумай добре.

— Я подумав добре. І ти постався до мене серйозно, бо я також тебе серйозно застерігаю.

---

[1] Морганатичний зв'язок — різновид нерівних шлюбних відносин, при яких дружина, яка стоїть нижче від чоловіка на соціальних східцях, не має права на отримання завдяки шлюбу вищого соціального становища.

Ренфрі помовчала якийсь час, бавлячись низкою перлин, що тричі обвивали струнку шию, пустотливо западаючи між двома зграбними півкулями, які виднілися у вирізі каптана.

— Ґеральте, — сказала вона. — Чи Стреґобор просив тебе мене вбити?

— Так. Вважав, що це буде меншим злом.

— Можу припустити, що йому ти відмовив, як і мені?

— Можеш.

— Чому?

— Бо я не вірю у менше зло.

Ренфрі злегка усміхнулася, потім її губи скривилися у дуже негарній при жовтому світлі свічки гримасі.

— Кажеш, не віриш. Бач, ти правий, але тільки почасти. Існує тільки Зло й Більше Зло, а за ними обома, у тіні, стоїть Дуже Велике Зло. Дуже Велике Зло, Ґеральте, це таке, яке ти навіть уявити собі не можеш, навіть якщо думаєш, що нічого вже не може тебе здивувати. І бач, Ґеральте, інколи буває, що Дуже Велике Зло хапає тебе за горлянку й каже: «Вибирай, братику, або я, або оте, трохи менше».

— Можна дізнатися, куди ти хилиш?

— Нікуди. Я трохи випила й тепер філософствую, шукаю загальні істини. Власне, одну я знайшла: менше зло існує, але ми не можемо вибирати самі. Це Дуже Велике Зло може змусити нас до такого вибору. Хочемо ми того чи ні.

— Схоже, я випив замало. — Відьмак їдко посміхнувся. — А північ, як воно з північчю буває, тим часом минула. Перейдемо до конкретики. Ти не вб'єш Стреґобора у Блавікені, я не дозволю тобі цього. Не дозволю, аби дійшло тут до битви й різанини. Вдруге пропоную тобі: облиш помсту. Відмовся від вбивства. Таким чином доведеш йому — і не тільки йому, — що ти не нелюд і не кровожерна потвора, не мутант і не виродок. Доведеш йому, що він помилявся. Що дуже тебе скривдив своєю помилкою.

Ренфрі мить дивилася на медальйон відьмака, що обертався на ланцюжку, який той крутив у пальцях.

— А якщо я відповім тобі, відьмаче, що я не зумію вибачити чи відмовитися від помсти, то буде це рівнозначне з визнанням його — і не тільки його — правоти, вірно? Доведу тим самим, що все ж є потворою,

нелюдським демоном, проклятим богами? Слухай, відьмаче. На самому початку поневірянь прихистив мене один вільний кмет. Сподобалася я йому. Втім, оскільки він мені аніскільки не подобався, а, скоріше, навпаки, то щоразу, коли він хотів мене взяти, дубасив так, що вранці я ледве сповзала з ліжка. Одного разу я встала затемно й перерізала кмету горлянку. Косою. Тоді я ще не була такою вправною, як тепер, і ніж видався мені замалим. І, бач, Ґеральте, слухаючи, як кмет булькоче й давиться, дивлячись, як він дригає ногами, я відчула, що сліди його палиці й кулака зовсім уже не болять і що стає мені добре, так добре, що аж… Я пішла вранці, насвистуючи, — здорова, весела й щаслива. І пізніше, щоразу було так само. Якби було інакше, хто б витрачав час на помсту?

— Ренфрі, — сказав Ґеральт. — Незалежно від твоїх міркувань і мотивів ти не підеш звідси, насвистуючи, і не буде тобі так добре, що аж. Не підеш ти веселою і щасливою, але підеш живою. Завтра рано-вранці, як і наказав війт. Я вже говорив тобі, але повторю. Ти не вб'єш Стреґобора у Блавікені.

Очі Ренфрі блищали у світлі свічки, блищали перли у вирізі каптанчика, блищав медальйон із пащею вовка, крутячись на срібному ланцюжку.

— Шкода мені тебе, — раптом повільно сказала дівчина, вдивляючись у блискуче срібне коло. — Стверджуєш, що не існує меншого зла. Стоїш на площі, на бруківці, залитій кров'ю, сам, такий самотній, бо не зумів зробити вибір. Не вмів, але зробив. Ти ніколи не будеш знати, ніколи не будеш упевненим, ніколи, чуєш… А платня тобі — камінь і зле слово. Шкода мені тебе.

— А ти? — запитав відьмак тихо, майже пошепки.

— Я також не вмію вибирати.

— Хто ти є?

— Я та, ким є.

— Де ти є?

— Холодно… мені…

— Ренфрі! — Ґеральт стиснув медальйон у долоні.

Вона скинула голову, наче прокинувшись, кілька разів здивовано кліпнула. Дуже коротку мить здавалася наляканою.

— Ти виграв, — раптом різко сказала вона. — Ти виграв, відьмаче. Завтра вранці я виїжджаю з Блавікену й ніколи не повернуся до цього

задрипаного містечка. Ніколи. Налий, якщо там іще щось залишилося у баклазі.

Звична іронічна, фіглярська посмішка повернулася на її губи, коли вона відставила порожній кубок на стіл.

— Ґеральте?

— Я тут.

— Той холерний дах занадто стрімкий. Я б воліла вийти на світанку. У темряві я можу впасти й забитися. Я княжна, в мене делікатне тіло, горошину крізь сінник відчуваю. Якщо його не набито як слід сіном, звісно. Що скажеш?

— Ренфрі, — мимоволі усміхнувся Ґеральт. — Чи такі речі пристойно говорити княжні?

— Та що ти, трясця твоїй матері, можеш знати про княжен? Я була княжною, і я знаю, що весь сенс буття такого — це можливість робити що забажається. Я маю сказати тобі прямо, чого мені бажається, чи ти сам здогадаєшся?

Ґеральт усміхнувся і не відповів.

— Не хочу навіть думати, що я тобі не подобаюся, — скривилася дівчина. — Об заклад б'юся, що тебе лякає доля вільного кмета. Ех, біловолосий. У мене немає при собі нічого гострого. Зрештою, перевір сам.

Вона поклала ноги йому на коліна.

— Стягни з мене чоботи. Халява — найкраще місце, щоб сховати ножа.

Боса, вона встала, шарпнула за пряжку пояса.

— Тут я також нічого не приховую. Ані тут, як бачиш. Погаси ту холерну свічку.

Назовні у темряві кричав кіт.

— Ренфрі?

— Що?

— Це батист?

— Напевне так, трясця тобі. Я ж княжна чи як?

V

— Тату, — монотонно скиглила Марілька. — Коли ми підемо на ярмарок? На ярмарок, тату!

— Цить, Марілько, — буркнув Кальдемейн, витираючи тарілку хлібом. — Про що ти кажеш, Ґеральте? Вони виїжджають із містечка?

— Так.

— Ну, не думав я, що так рівно піде. Із тим пергаментом, із печаткою Одона, вони тримали мене за горлянку. Робив я добру міну, але насправді хрін там що зумів би зробити.

— Навіть якби вони відкрито порушили закон? Учинили ґвалт, бійку?

— Навіть. Одон, Ґеральте, страх який дратівливий король, посилає на ешафот за будь-що. А в мене дружина, дочка, добре мені на своєму місці, немає необхідності ламати голову, звідки брати масло для каші. Одним словом, добре, що вони виїжджають. А як, власне, було?

— Тату, я хочу на ярмарок!

— Лібушо! Забери звідси Марільку! Так, Ґеральте, я й не думав, що вийде. Розпитував я Сотніка, корчмаря із «Золотого Двору», про ту новіградську компанію. Та ще зграя. Декого впізнали.

— Так?

— Той зі шрамом на пиці — це Ногорн, колишній охоронець Еберґарда, із так званої вольної анґренської компанії. Ти чув про вольну компанію? Ясно, хто ж не чув. Той бик, якого кличуть П'ятнасткою, також звідти. А навіть якщо й ні, не думаю, що його прізвисько походить від п'ятнадцяти добрих вчинків, які він зробив у житті. Той чорнявий напівельф — це Ківріл, розбійник і професійний убивця. Кажуть, мав якийсь стосунок до різанини у Трідамі.

— Де?

— У Трідамі. Ти не чув? Розголос був років десь три… так, три роки тому, бо Марілька мала дві весни. Барон із Трідаму тримав у ямі якихось зарізяк. Їх камради, а серед них, кажуть, і той напівкровка Ківріл, захопили паром через річку, повний прочан, було це під час Свята Ніс. Послали до барона вимогу, щоби звільнив тих. Барон, зрозуміло, відмовив, тоді вони почали убивати прочан, по черзі, одного за іншим. Доки барон став поступливішим і звільнив отих із ями, пустили за течією десятьох. Баронові потім загрожувало вигнання або навіть і сокира, одні докоряли, що піддався, тільки коли стількох повбивали, інші здійняли галас, що скоїв він дуже велике зло, що прен… прецедент виник чи якось так, що треба було отих перестріляти з арбалетів разом із заручниками або штурмом

узяти їх із човнів, не поступатися й на палець. Барон у суді теревенив, що вибрав менше зло, бо на поромі було понад чверть сотні людей, баби, діти.

— Трідамський ультиматум, — прошепотів відьмак. — Ренфрі…

— Що?

— Кальдемейне, ярмарок.

— Що?

— Не розумієш, Кальдемейне? Вона мене обдурила. Не поїдуть. Змусять Стреґобора вийти з вежі, як змусили барона із Трідаму. Або мене змусять до… Не розумієш? Вони убиватимуть людей на ярмарку. Ваш ринок, у тих мурах, — це справжнісінька пастка!

— На всіх богів, Ґеральте! Сідай! Куди ти, Ґеральте?

Марілька, перелякана криком, захлипала, зіщулившись у кутку кухні.

— А я тобі казала! — крикнула Лібуша, тицяючи рукою в бік відьмака. — Казала! Одне зло від нього!

— Тихо, бабо! Ґеральте! Сідай!

— Треба їх зупинити. Зараз, поки люди не вийшли на ринок. Скликай сторожу. Як вони виходитимуть із заїзду, за шиї їх і в колодки.

— Ґеральте, будь розсудливий. Так не можна, не можна їх чіпати, якщо нічого не вчинили. Опиратимуться, проллється кров. Це професіонали, виріжуть мені людей. Як дійде до Одона, я головою заплачу. Добре, я зберу сторожу, піду на торг, там за ними приглядатиму.

— Це нічого не дасть, Кальдемейне. Якщо натовп вийде на площу, не запобігнеш паніці й різанині. Їх треба знешкодити зараз, доки на ринку порожньо.

— Це буде беззаконня. Я не можу цього дозволити. Із тим напівельфом і Трідамом — це може бути плітка. Ти можеш помилятися — і що тоді? Одон з мене шкіру спустить.

— Треба вибрати менше зло!

— Ґеральте! Я забороняю! Як вийт — забороняю! Облиш меча! Стій!

Марілька кричала, затуливши личко рученятами.

VI

Ківріл, заслонивши очі долонею, подивився на сонце, що піднімалося з-за дерев. Ринок оживав, туркотіли підводи й возики, перші торговки

вже заповнювали прилавки товаром. Стукав молоток, співав півень, голосно верещали чайки.

— Гарний має бути день, — сказав задумливо П'ятнастка.

Ківріл глянув на нього скоса, але промовчав.

— Як там коні, Тавіку? — запитав Ногорн, надягаючи рукавички.

— Готові, осідлані. Ківріле, все ще малувато їх на тому ринку.

— Буде більше.

— Непогано б щось ізжерти.

— Пізніше.

— Авжеж. Матимеш пізніше час. І бажання.

— Дивіться, — сказав раптом П'ятнастка.

Відьмак наближався з боку головної вулички, йшов між лотками й прямував просто до них.

— Ага, — сказав Ківріл. — Ренфрі мала рацію. Дай мені арбалет, Ногорне.

Він згорбився, нап'яв тятиву, наступивши на стремено. Старанно уклав стрілу в рівчачку. Відьмак ішов. Ківріл підняв арбалет.

— Ані кроку далі, відьмаче!

Ґеральт затримався. До групи лишалося десь кроків із сорок.

— Де Ренфрі?

Напівкровка скривив своє красиве личко.

— Під вежею, передає чаклунові пропозицію. Вона знала, що ти прийдеш. Веліла передати тобі дві речі.

— Кажи.

— Перша річ — це послання, яке звучить: «Я є тією, ким є. Вибирай. Або я, або те, друге, менше». Начебто ти знаєш, про що йдеться.

Відьмак кивнув, підняв руку, хапаючи руків'я меча, що стирчало над правим плечем. Блиснув клинок, описуючи дугу над його головою. Повільним кроком відьмак рушив у напрямку групи.

Ківріл засміявся паскудно й зловісно.

— Отож-бо. Вона й це передбачила, відьмаче. А тому зараз ти отримаєш другу річ, яку вона веліла тобі переказати. Просто межі очі.

Відьмак ішов. Напівельф підняв арбалет до щоки. Стало дуже тихо.

Клацнула тятива. Відьмак махнув мечем, пролунало протяжне дзвеніння удареного металу, стріла підлетіла, крутячись, угору, сухо стукнула у дах, задудоніла у ринві. Відьмак ішов.

— Відбив… — простогнав П'ятнастка. — Відбив у польоті…

— Докупи, — скомандував Ківріл.

Сикнули мечі, витягнені з піхов, група зімкнулася пліч-о-пліч, наїжачилася вістрями.

Відьмак прискорив кроки, його хода, на диво плавна і м'яка, перейшла в біг — не прямо, на наїжачену мечами групу, але вбік, огинаючи її по спіралі, щоразу звужуючи витки.

Тавік не витримав, кинувся назустріч, скорочуючи дистанцію. За ним рвонули близнюки.

— Не розбігатися! — гаркнув Ківріл, крутячи головою, бо втратив відьмака з поля зору. Він вилаявся, відскочив убік, зрозумівши, що група розпалася, закрутилася поміж прилавками у шаленому хороводі.

Тавік був першим. Іще мить тому він наздоганяв відьмака, аж раптом помітив, що той промайнув повз нього ліворуч і біжить у протилежному напрямку. Тавік задріботів ногами, аби пригальмувати, але відьмак промчав поруч, раніше, ніж він встиг підняти меча. Тавік відчув сильний удар вище стегна, розвернувся і зрозумів, що падає. Уже на колінах, здивований, глянув на своє стегно й зайшовся у крику.

Близнюки, одночасно атакуючи чорну розмиту фігуру, яка мчала на них, зіткнулися, на мить втративши ритм. Вистачило. Вир, розрубаний на всю ширину грудей, зігнувся навпіл, з похиленою головою зробив іще кілька кроків і звалився на прилавок із овочами. Німір, діставши у скроню, закрутився на місці й упав біля канави, важко, безвольно.

На ринку стало тісно від торговок, які кинулися навтьоки, загуркотіли перекинуті прилавки, здійнялися курява та крик. Тавік іще раз спробував підвестися на тремтячих руках і впав.

— Зліва, П'ятнастко! — рикнув Ногорн, оббігаючи півколом, аби зайти відьмаку зі спини.

П'ятнастка швидко обернувся. Недостатньо швидко. Отримав раз, по животу, витримав, приготувався до удару і тоді отримав удруге, у бік шиї, одразу за вухом. Напружений, ступив чотири невпевнені кроки й упав на візок, повний риби. Візок покотився. П'ятнастка зсунувся на бруківку, срібну від луски. Ківріл і Ногорн ударили одночасно, з двох боків, ельф замашним ударом згори, Ногорн, присівши, низько, пласко. Обидва удари було парирувано, два металеві клацання злилися

в одне. Ківріл відскочив, спіткнувся, утримався на ногах, хапаючись за дерев'яні конструкції прилавку. Ногорн кинувся і затулив його піднятим вертикально мечем. Відбив удар такий сильний, що його аж назад відкинуло, мусив присісти. Підскакуючи, поставив блок. Занадто повільно. Отримав рублений удар поперек обличчя, симетрично до старого шраму.

Ківріл відштовхнувся плечима від ятки, перескочив Ногорна, який саме падав і атакував з півоберту, обіруч, схибив і моментально відскочив. Удару не відчув, ноги під ним підігнулися тільки тоді, коли він після рефлекторного блоку намагався перейти від фінта до чергової атаки. Меч випав у нього з руки, розсіченої з внутрішнього боку, вище ліктя. Він упав навколішки, труснув головою, хотів встати й не зміг. Опустив голову на коліна, так і завмер у червоній калюжі, серед розкиданих капусти, бубликів та риби.

На торжище увійшла Ренфрі.

Вона повільно ступала м'якими кошачими кроками, оминаючи візки та прилавки. Натовп, що, наче рій шершнів, гудів на вуличках і під стінами будинків, затих. Ґеральт стояв нерухомо, із мечем в опущеній руці. Дівчина наблизилася на десять кроків і зупинилася. Стало видно, що під каптанчиком вона має кольчугу, коротку, яка ледь прикриває стегна.

— Ти зробив вибір, — сказала ствердно Ренфрі. — Упевнений, що вірний?

— Тут не буде другого Трідаму, — мовив Ґеральт із зусиллям.

— І не було б. Стреґобор посміявся з мене. Сказав, що я можу вирізати увесь Блавікен і ще кілька навколишніх сіл на додачу, а він усе одно з вежі не вийде. І нікого, включно з тобою, туди не впустить. Що ти так дивишся? Так, я тебе ошукала. Я все життя ошукую, коли треба, так чому мені робити виняток для тебе?

— Йди звідси, Ренфрі.

Та засміялася.

— Ні, Ґеральте. — Вона видобула меча, швидко, спритно.

— Ренфрі.

— Ні, Ґеральте. Ти зробив вибір. Черга за мною.

Одним різким рухом вона зірвала зі стегон спідницю, закрутила нею у повітрі, обертаючи матерію навколо лівого передпліччя. Ґеральт

відступив, підняв долоню, складаючи пальці у Знак. Ренфрі знову засміялася, коротко, хрипко.

— Нічого не станеться, біловолосий. Це мене не візьме. Тільки меч.

— Ренфрі, — повторив він. — Виїжджай. Якщо ми схрестимо клинки, я… вже не… зумію…

— Знаю, — сказала вона. — Але я… Я теж не можу інакше. Просто не можу. Ми є тим, чим ми є. Ти і я.

Рушила на нього легким кроком, розгойдуючись. У випрямленій і відставленій убік правиці полискував меч, у лівій руці волочилася по бруківці спідниця. Ґеральт відступив на два кроки.

Вона стрибнула, махнула лівицею, спідниця зафуркотіла у повітрі, а вслід за нею, прикритий, блиснув меч у ощадному, короткому ударі. Ґеральт відскочив, тканина його навіть не зачепила, а клинок Ренфрі зісковзнув по косому блоку. Він рефлекторно контратакував серединою леза, зв'язав обидва клинки короткою «вісімкою», намагаючись вибити в неї зброю. Це було помилкою. Вона відбила його вістря і відразу, від зігнутих колін, скручуючи стегна, утяла, цілячи в обличчя. Він ледь устиг відбити той удар і відскочив від тканини, що падала на нього. Закрутився в піруеті, уникаючи клинка, що миготів у блискавичних ударах, відскочив знову. Вона налетіла на нього, кинула спідницю просто в очі, тяла пласко, зблизька, з півоберта. Він вислизнув з-під удару, крутнувшись поруч із нею. Вона знала цей фокус. Прокрутилася разом із ним і зблизька, так, що він відчув її дихання, проїхала йому вістрям уздовж грудей. Біль різонув його, але не вибив із ритму. Він крутнувся ще раз, у протилежний бік, відбив клинок, що летів до його скроні, зробив швидкий фінт і атакував. Ренфрі відскочила; намірилась до удару згори. Ґеральт, присівши у випаді, блискавично рубонув її знизу, самим кінчиком меча, через відкриті стегно й пах.

Вона не скрикнула. Падаючи на коліно й на бік, випустила меч, вчепилася обома руками у розсічене стегно. Кров поштовхами запульсувала між пальцями, світлими струмочками стікаючи на оздоблений пояс, на лосині чоботи, на брудну бруківку. Натовп у тісних вуличках захвилювався і закричав.

Ґеральт сховав меч.

— Не йди… — застогнала вона, згортаючись у клубок.

Він не відповів.

— Холодно… мені…

Він не відповів. Ренфрі застогнала знову, зіщулившись іще сильніше. Кров швидкими струмочками виповнювала ямки між камінням.

— Ґеральте… обійми мене…

Він не відповів.

Вона повернула голову і завмерла, притулившися щокою до бруківки. Стилет із дуже вузьким вістрям, доти схований під тілом, вислизнув із її мертвих пальців.

За мить, що дорівнювала вічності, відьмак підняв голову на звук посоха Стреґобора, що стукав об бруківку. Чарівник поквапливо наближався, оминаючи трупи.

— Ото різанина, — просопів він. — Бачив, Ґеральте, усе бачив у кристалі…

Підійшов ближче, схилився. У довгих, до землі, чорних шатах, обпертий на посох, здавався він старим, дуже старим.

— Вірити не хочеться, — покрутив головою. — Жулана геть мертва.

Ґеральт не відповів.

— Ну, Ґеральте… — Чарівник випростався. — Йди по підводу. Заберемо її до вежі. Треба зробити розтин.

Глянув на відьмака й, не дочекавшись відповіді, схилився над тілом.

Хтось незнайомий відьмаку потягся до руків'я меча й дуже швидко вихопив його.

— Тільки торкнися її, чаклуне, — сказав хтось незнайомий відьмаку. — Тільки торкнися її, і твоя голова полетить на бруківку.

— Ти що, Ґеральте, здурів? Тебе поранено, у тебе шок! Розтин — єдиний спосіб, щоби перевірити…

— Не торкайся її!

Стреґобор, побачивши занесений клинок, відскочив і махнув палицею.

— Добре! — крикнув. — Як хочеш! Але ти ніколи не будеш знати! Ніколи не будеш мати впевненості! Ніколи, чуєш, відьмаче?

— Геть.

— Як хочеш. — Чарівник відвернувся й ударив посохом об бруківку. — Я повертаюся до Ковіру, ні на день довше не залишуся у цій дірі. Ходімо зі мною, не залишайся тут. Ці люди нічого не знають, бачили лише, як ти вбиваєш. А ти огидно вбиваєш, Ґеральте. Ну, йдеш?

Ґеральт не відповів, навіть не дивився на нього. Сховав меча. Стреґобор стенув плечима і швидко відійшов, ритмічно постукуючи палицею.

Із натовпу вилетів камінь, вдарився об бруківку. За ним другий пролетів над плечем Ґеральта. Відьмак випростався, підняв обидві долоні і зробив ними швидкий жест. Натовп зашумів, каміння полетіло густіше, але Знак відкидав його убік — воно пролітало повз ціль, захищену невидимим округлим панцирем.

— Досить!!! — гарикнув Кальдемейн. — Припиніть, хай вам грець!

Натовп загув, неначе хвиля прибою, але каміння летіти перестало. Відьмак стояв нерухомо. Війт наблизився до нього.

— Чи це, — сказав він, вказуючи широким жестом на розкидані по площі нерухомі тіла, — вже все? Таке менше зло, яке ти вибрав? Ти вже зробив те, що вважав за потрібне?

— Так, — через силу відповів Ґеральт, не відразу.

— Твоя рана серйозна?

— Ні.

— Тоді забирайся звідси.

— Так, — сказав відьмак. Постояв іще хвильку, уникаючи погляду війта. Потім повільно, дуже повільно, повернувся.

— Ґеральте.

Відьмак озирнувся.

— Не повертайся сюди ніколи, — сказав Кальдемейн. — Ніколи.

ОЛОС РОЗУМУ-4

— Порозмовляймо, Іоло.

Мені необхідна ця розмова. Кажуть, мовчання — золото. Може. Не знаю, чи того воно варте. Разом із тим, свою ціну воно має. За нього треба платити.

Тобі легше, так, не заперечуй. Адже ти мовчиш із власної волі, ти зробила мовчання жертвою для своєї богині. Я не вірю в Мелітеле, як не вірю і в існування інших богів, але ціную твій вибір, твою жертву, ціную й шаную те, у що ти віриш. Бо твої віра і посвячення, ціна мовчання, яку ти платиш, роблять тебе кращою, вартіснішою істотою. Принаймні, можуть тебе такою зробити. А моя невіра не може нічого. Вона безсила.

Питаєш, у що я, в такому разі, вірю?

Вірю в меч.

Як бачиш, ношу їх два. Кожен відьмак має два мечі. Недоброзичливці кажуть, що срібний — на потвор, а залізний — на людей. Звичайно ж, це неправда. Є потвори, яких можна дістати виключно срібним клинком, але існують і такі, для яких убивче залізо. Ні, Іоло, не будь-яке залізо, тільки з метеоритів. Питаєш, що воно — метеорит? Це зірка, яка падає. Безперечно, ти не раз бачила зірку, яка падає, коротку сяючу смугу на нічному небі. Дивлячись на неї, ти напевне загадувала якесь бажання, а може, була то для тебе ще одна причина, аби вірити у богів. Для мене метеорит — це тільки шматок металу, який, падаючи, вгрузає у землю. Металу, з якого можна зробити меч.

Можеш, звичайно, можеш узяти мій меч у руку. Відчуваєш, який він легкий? Навіть ти без напруження його піднімаєш. Ні! Не торкайся вістря, поранишся. Воно гостріше за бритву. Мусить таким бути.

О, так, я тренуюся часто. Кожну вільну мить. Не можна мені втрачати вправність. Сюди, у найдальший закуток храмового парку, я також

прийшов, аби розім'ятися, випалити із м'язів те паскудне, підступне оніміння, яке охоплює мене, той холод, що струменіє у мені. А ти мене тут знайшла. Смішно, кілька днів я намагався знайти тебе. Виглядав тебе. Хотів…

Я потребую цієї розмови, Іоло. Сідаймо, порозмовляймо хвильку.

Адже ти мене зовсім не знаєш, Іоло.

Я звуся Ґеральтом. Ґеральтом із… Ні. Просто Ґеральтом. Ґеральт із нізвідки. Я відьмак.

Мій дім — Каер Морен, Відьмаче Оселище. Я звідти походжу. Є… була така фортеця. Небагато від неї залишилося.

Каер Морен… Там виробляли таких, як я. Уже не виробляють, а в Каер Морені уже ніхто не живе. Ніхто, крім Весеміра. Питаєш, хто такий Весемір? Він мій батько. Чого ти дивишся на мене здивовано? Що у тому дивного? Кожен має якогось батька. Мій — Весемір. То й що з того, що він не справжній батько, що з того? Справжнього я не знав, як не знав і матері. Навіть не знаю, чи вони живі. Та й насправді мене це мало турбує.

Так, Каер Морен… Там я пройшов звичайну мутацію. Випробовування Травами, а потім — як завжди. Гормони, зілля, зараження вірусом. І знову. І ще раз. До результату. Начебто Зміни я переніс на диво добре, хворів дуже мало. Тож мене визнали шмаркачем із надзвичайною імунністю й обрали для певних подальших, більш складних… експериментів. Ці були гірші. Значно гірші. Але, як бачиш, я вижив. Єдиний з усіх, кого для експериментів обрали. З того часу в мене біле волосся. Повна відсутність пігменту. Як мовиться, побічна дія. Дріб'язок. Майже не заважає.

Потім мене вчили різних речей. Досить довго. Нарешті настав день, коли я залишив Каер Морен і вирушив на битий шлях. Уже мав і свій медальйон, о, саме цей. Знак Школи Вовка. Також я мав два мечі: срібний і залізний. Крім двох мечів я ще ніс у собі переконання, запал, мотивацію і… віру. Віру в те, що я потрібний і корисний. Бо світ, Іоло, мав би бути сповненим потвор і бестій, а моїм завданням було оберігати тих, кому оті бестії загрожували. Коли я вирушив із Каер Морену, марив про зустріч із моїм першим чудовиськом, не міг дочекатися миті, коли стану з ним віч-на-віч. І дочекався.

Моє перше чудовисько, Іоло, було лисим і мало винятково огидні, зіпсовані зуби. Я зустрів його на гостинці, де разом із друзяками-потворами, мародерами якоїсь там армії, він затримав хлопського воза

й витягнув з того воза дівчинку, може, тринадцятилітню, а може, навіть меншу. Друзяки його тримали батька дівчинки, а лисий здирав з неї сукню і репетував, що настав час, аби вона дізналася, що таке справжній чоловік. Я під'їхав, спішився і сказав лисому, що і для нього настав такий час. Мені це здалося страшенно дотепним. Лисий відпустив шмаркачку й кинувся на мене із сокирою. Був він дуже повільним, але витривалим. Я вдарив його двічі, і тільки тоді він упав. Удари не були дуже чисті, але виявилися доволі, сказати б, видовищні, настільки, що колеги лисого втекли, побачивши, що відьмацький меч може зробити з людиною…

Я тобі ще не набрид, Іоло?

Мені потрібна ця розмова. Справді потрібна.

То на чому я зупинився? Ага, на моєму першому шляхетному вчинку. Бач, Іоло, у Каер Морені мені вбивали у голову, аби я не втручався у такі справи, щоб оминав їх, не грався у мандрівного лицаря і не заміщав охоронців закону. Вирушив я на шлях не для того, аби красуватися, а для того, щоб за гроші виконувати доручену мені роботу. А я, наче якийсь дурник, навіть не від'їхавши п'ятдесяти миль від гір, устряв у халепу. Знаєш, чому я так зробив? Хотів, аби дівчина, заливаючись слізьми вдячності, цілувала мені, своєму рятівникові, руки, а її батько — дякував мені на колінах.

Натомість батько дівчини втік разом із мародерами, а дівчина, на яку пролилося більшість крові з лисого, обригалася і з нею сталася істерика, а коли я до неї наблизився, то зомліла зі страху. З того часу я у такі історії втручався дуже рідко.

Я робив своє. Швидко навчився — як. Під'їжджав до огорожі села, затримувався під частоколом селищ і міст. І чекав. Якщо там плювали, лаялися та кидалися камінням, я їхав далі. Якщо замість того хтось виходив і давав мені доручення, його виконував.

Я відвідував міста й фортеці, шукав відозви, прибиті до стовпів на роздоріжжях. Шукав повідомлення: «Негайно потрібен відьмак». А потім, зазвичай, було якесь урочище, підземелля, некрополь чи руїни, лісовий яр чи грот у горах, повний костей та смердючого стерва. І було щось, що жило лише для того, аби вбивати. З голоду, для задоволення, з чиєїсь хворобливої волі, з інших причин. Мантикора, виверна, імляк, жагніца, жеритва, перестрах, лєший, вампір, гуль, грайвер,

вовкулак, гігаскорпіон, стриґа, з'ядарка, кікімора, віппер. І був танець у темряві й удари меча. І були страх і відраза в очах того, хто пізніше віддавав мені платню.

Помилки? Аякже. Я їх робив.

Але дотримувався принципів. Ні, не кодексу. Я звик інколи кодексом прикриватися. Люди це полюбляють. Тих, хто має якісь кодекси й керується ними, вони шанують і поважають.

Немає жодного кодексу. Ніколи не укладалося жодного відьмацького кодексу. Свій я собі вигадав. Просто. І дотримувався його. Завжди…

Не завжди.

Бувало й так, коли, здавалося б, немає місця жодним сумнівам. Потрібно сказати собі: «Це мене не обходить, це не моя справа, я — відьмак». Потрібно б послухатися голосу розуму. Дослухатися інстинкту, якщо вже не того, що диктує досвід. Або ж і звичайного, найзвичайнісінького страху.

Я мусив послухатися голосу розуму, тоді…

Не послухався.

Думав, що вибираю менше зло. Вибрав менше зло. Менше зло! Я — Ґеральт із Рівії. Якого також звуть Різником з Блавікену.

Ні, Іоло. Не торкайся моєї руки. Контакт може викликати в тебе… Ти можеш побачити…

А я не хочу, щоб ти побачила. Я не хочу відати. Знаю моє призначення, що крутить мною, наче вир. Моє призначення? Воно йде за мною слід у слід, але я ніколи не озираюся.

Петля? Так, Неннеке, здається, відчуває це. Що мене смикнуло тоді, там, у Ціntрі? Як я міг так по-дурному ризикувати?

Ні, ні і ще раз ні. Я ніколи не озирався. А до Ціntри я не повернуся ніколи, оминатиму Ціntру, наче осередок чуми. Ніколи туди не повернуся.

Ха, якщо мої розрахунки вірні, то дитина має народитися у травні, майже на свято Беллетейн. Якщо воно і справді так, то мали б цікавий збіг обставин. Бо Йеннефер теж народилася у Беллетейн…

Ходімо вже, Іоло. Сутеніє.

Дякую, що ти захотіла зі мною порозмовляти.

Дякую тобі, Іоло.

Ні, зі мною все гаразд. Я почуваюся добре.

Цілком добре.

ИТАННЯ ЦІНИ

I

На горлі відьмак мав ножа.

Він лежав, занурившись у змилки й відкинувши голову на слизький краєчок дерев'яної балії. У роті відчував гіркий присмак мила. Ніж, тупий, наче сім нещасть, болісно шкріб його по адамовому яблуку, з хрускотом просуваючись до підборіддя.

Цирульник, із міною митця, який усвідомлює народження шедевра, шкрябнув іще раз, для годиться, після чого обтер йому обличчя шматком лляного полотна, змоченим у чомусь, що могло бути наливкою з дягелю.

Ґеральт устав, дозволив пахолку облити себе цеберком води, обтрусився, вийшов із балії, лишаючи на підлозі сліди мокрих стоп.

— Рушник, пане. — Служник із цікавістю зиркав на його медальйон.

— Дякую.

— Ось одяг, — сказав Гаксо. — Сорочка, штани, підштаники, вамс[1]. А тут чоботи.

— Ви про все подумали, каштеляне. А у власних чоботях я не можу піти?

— Ні. Пива?

— Охоче.

Одягався поволі. Дотик чужого, шорсткого, неприємного одягу до розпареного тіла псував настрій, якого він набув, поки вилежувався у гарячій воді.

— Каштеляне?

— Слухаю вас, пане Ґеральте?

---

[1] Вамс — вузька куртка, підбита ватою, використовувалася, у тому числі, і як одяг солдатів та лицарів.

— Ви не знаєте, навіщо все це? Ну, для чого я тут потрібен?

— Не моя справа, — відказав Гаксо, косячись на служок. — Мені належить вас одягнути…

— Перевдягнути, хотіли ви сказати.

— …одягнути й супроводити на учту, до королеви. Надягніть вамс, пане Ґеральте. І сховайте під ним відьмацький медальйон.

— Тут лежав мій кинджал.

— Але вже не лежить. Він у безпечному місці, як і обидва ваші мечі й усе майно. Там, куди ви йдете, ходять без зброї.

Відьмак стенув плечима, обсмикнувши на собі тісний пурпуровий вамс.

— Що це? — запитав, вказуючи на гаптування на грудях.

— Власне, — сказав Гаксо. — А то б я забув. На час учти вас звати вельможним Равіксом із Чотирирога. Як гоноровий гість, сядете праворуч від королеви, таке її бажання. А на вамсі — це ваш герб. На полі злотому ведмідь чорний, що крокує, на ньому панна у шатах блакитних, із волоссям розпущеним і руками піднятими. Ви маєте це запам'ятати, бо хтось із гостей може мати бздик на ґрунті геральдики, таке часто трапляється.

— Ясно, запам'ятаю, — серйозно сказав Ґеральт. — А Чотириріг де розташований?

— Досить далеко. Ви готові? Можемо йти?

— Можемо. Скажіть іще, пане Гаксо, з якої нагоди ця учта?

— Принцесі Паветті виповнюється п'ятнадцять років, за звичаєм наїхало претендентів на її руку. Королева Каланте хоче видати її за когось із Скелліге. Ми зацікавлені в союзі з острів'янами.

— Чому саме з ними?

— На тих, хто з ними у союзі, вони нападають рідше, ніж на інших.

— Суттєва причина.

— Але не єдина. У Цінтрі, пане Ґеральте, традиція не дозволяє правити жінці. Наш король Ройґнер нещодавно помер від моровиці, а королева не хоче собі іншого чоловіка. Наша пані Каланте мудра і справедлива, але король — це король. Той, хто одружиться з принцесою, сяде на троні. Добре було б, якби ним став зацний чоловік. А таких треба шукати на островах. Там твердий народ. Ходімо вже.

На середині внутрішньої галереї, що оточувала мале й порожнє внутрішнє подвір'я, Ґеральт затримався і роззирнувся.

— Каштеляне, — сказав упівголоса, — Ми самі. Кажіть, для чого королеві відьмак. Ви мусите щось знати. Хто, як не ви?

— Для того, для чого й усім іншим, — буркнув Гаксо. — Цінтра така само, як і будь-яка інша країна. Маємо ми тут і вовкулаків, і василісків, та й мантикора знайдеться, якщо добре пошукати. То й відьмак може знадобитися.

— Не крутіть, каштеляне. Я питаю, навіщо королеві відьмак на учті, до того ж перевдягнений у блакитного ведмедя з розпущеним волоссям.

Гаксо також роззирнувся, навіть перехилився через балюстраду галереї.

— Щось недобре діється, пане Ґеральте, — буркнув. — У замку, значить. Щось страшить.

— Що?

— А що має страшити? Страшидло. Кажуть, мале, горбате, колюче, наче їжак. Вночі по замку блукає, дзвонить ланцюгами. Охає та стогне у кімнатах.

— Ви самі бачили?

— Ні, — Гаксо сплюнув. — І бачити не хочу.

— Дурню верзете, каштеляне, — скривився відьмак. — Купи воно не тримається. Ми йдемо на учту за заручини. І що я маю там робити? Пильнувати, щоби з-під столу не вискочив горбань і не застогнав? Без зброї? Вирядженій, наче блазень? Е-е-е, пане Гаксо.

— А, думайте собі, що забажаєте, — набурмосився каштелян. — Наказали мені нічого вам не говорити. Ви спитали, то я сказав. А ви — що я верзу. Дякую красненько.

— Вибачте, не хотів вас образити, каштеляне. Просто здивувався…

— Тоді перестаньте дивуватися. — Гаксо повернув голову, надалі набурмосений. — Ви тут не для того, аби дивуватися. І щиро вам раджу, пане відьмаче, якщо королева накаже роздягтися догола, розмальовати собі сраку блакитною фарбою і повиснути у сінях головою вниз, наче канделябр, то зробіть це без здивування і вагання. Інакше можуть спіткати вас чималі неприємності. Ви зрозуміли?

— Зрозумів. Ходімо, пане Гаксо. Що б воно там не було, а я зголоднів після тієї купелі.

II

Якщо не зважати на формальне церемоніальне вітання, коли вшанувала його як «пана Чотирирога», королева Каланте не перемовилася з відьмаком жодним словом. Учта ще не розпочалася, бенкетувальники, про появу яких гучно оголошував герольд, сходилися.

За величезним прямокутним столом могло вміститися більше ніж сорок мужів. На чолі сиділа Каланте — на троні з високою спинкою. По праву руку від неї, збоку, сидів Ґеральт, по ліву — сивоволосий бард із лютнею, якого звали Дрогодар. Два торцеві крісла ліворуч від королеви залишалися вільними.

Праворуч від Ґеральта, вздовж довшого боку столу, всілися каштелян Гаксо й воєвода із прізвищем, яке непросто було запам'ятати. За ними сиділи гості з королівства Аттре — похмурий мовчазний лицар Райнфарн і товстун-дванадцятиліток, яким він опікувався, княжич Віндгальм, один із претендентів на руку принцеси. Далі — кольорові і строкаті лицарі із Цінтри та васали з околиць.

— Барон Ейлемберт із Тігге! — оголосив герольд.

— Кудкудак, — пробурмотіла Каланте, штурхаючи Дрогодара. — Весело буде.

Худий і вусатий, багато вдягнений лицар низько вклонився, але його живі веселі очі й усмішка, що блукала по вустах, заперечували таку смиренність.

— Наші вітання, пане Кудкудаку, — церемоніально промовила королева. Схоже, прізвисько барона зрослося з ним сильніше від родового імені. — Рада, що прибули.

— А я радий запрошенню, — відповів Кудкудак і зітхнув. — Що ж, кину оком на принцесу, як дозволиш, королево. Важко жити самотньому, пані.

— Гей же, пане Кудкудаку. — Каланте легенько усміхнулася, накручуючи локон на палець. — Ви ж одружений, як нам добре відомо.

— Е-е-е, — підвищив голос барон. — Сама знаєш, пані, яка моя дружина слабенька й делікатна, а тепер у нашій місцевості саме віспа. Ставлю мої пас і меч проти старих лаптів, що за рік я буду вже й по жалобі.

— Бідолашний ти, Кудкудаку, але ж і таланить тобі теж. — Каланте усміхнулася ще миліше. — Дружина твоя і справді слабенька. Чула я,

що як під час минулорічних жнив упіймала тебе у стогу з дівкою, то гнала вас із вилами майже милю і не наздогнала. Маєш її краще годувати й голубити, а ще стежити, щоби в неї ночами спина не мерзла. І за рік, от побачиш, вона видужає.

Кудкудак посмутнів, але не дуже переконливо.

— Алюзію я зрозумів. Але на учті лишитися можу?

— Буду рада, бароне.

— Посольство зі Скелліге! — крикнув герольд, уже добряче охриплий.

Остров'яни вступили хвацьким, карбованим кроком, учотирьох, у лискучих шкіряних кубраках, обшитих тюленячим хутром, перепоясані картатими вовняними шарфами. Вів їх жилавий вояк із темним обличчям і орлиним носом, поруч ішов плечистий юнак із рудою чуприною. Усі схилилися перед королевою.

— Це велика честь, — сказала Каланте, трохи зашарівшись, — знову вітати у моєму замку славетного лицаря Ейста Турсеха зі Скелліге. Якби не добре відомий факт, що він ставиться до одруження з погордою, я б утішилася сподіванням, що, може, він прибув залицятися до моєї Паветти. Самотність нарешті тобі обридла, пане?

— І не раз, чарівна Каланте, — відповів смаглявий острів'янин, зводячи на королеву блискучі очі. — Утім, моє життя занадто небезпечне, щоб думати про тривалий зв'язок. Якби не це… Паветта — надто молода, вона ще панна, нерозквітлий пуп'янок, але…

— Але — що, лицарю?

— Яблуко від яблуні недалеко падає, — усміхнувся Ейст Турсех, блискаючи білими зубами. — Досить глянути на тебе, королево, аби знати, якою красунею стане принцеса, коли досягне віку, у якому жінка може ощасливити вояка. Але тепер за руку її повинні змагатися юні. Такі, як племінник нашого короля Брана, оцей от Крах ан Крайт, який саме для цього сюди й прибув.

Крах, нагинаючи руду голову, опустився перед королевою на одне коліно.

— Кого ж ти привів іще, Ейсте?

Кремезний міцний чолов'яга з бородою, наче мітла, й бурмило із волинкою за плечима встали на коліно поряд із Крах ан Крайтом.

— Це доблесний друїд Мишовур, який, як і я, є приятелем і радником короля Брана. А це — Драйг Бон-Ду, наш славетний скальд. А тридцять

моряків зі Скелліге чекають на подвір'ї, палко сподіваючись, що чарівна Каланте з Цінтри хоча б з'явиться у вікні.

— Сідайте, шляхетні гості. Ти, пане Турсеху, тут.

Ейст зайняв вільне місце на вужчому кінці столу, відділений від королеви тільки порожнім стільцем і місцем Дроґодара. Інші острів'яни сіли разом ліворуч, між сенешалем Віссенгердом і трійцею синів владики Стрепту, яких звали Равлик, Деряба та Деригірка.

— Це більш-менш усі. — Королева нахилилася у бік сенешаля. — Починаємо, Віссенгерде.

Сенешаль ляснув у долоні. Пахолки, несучи миски й жбани, вервечкою рушили до столу, їх вітав радісний гул бенкетувальників.

Каланте майже не їла, знехотя торкаючи срібною виделкою подані шматки. Дрогодар, щось поспіхом ковтнувши, далі бринькав на лютні. Решта гостей, натомість, істинно спустошували печених поросят, птаство, рибу та молюски, і першим у цьому був рудий Крах ан Крайт. Райнфарн з Аттре суворо шпетив молодого княжича Віндгальма, раз навіть дав йому по лапах за спробу ухопити жбан із сидром. Кудкудак, відірвавшись на мить від обгризання кістки, порадував сусідів наслідуванням свисту болотної черепахи. Ставало все веселіше. Піднімали перші тости, щораз незграбніші.

Каланте поправила вузький золотий обруч на попелястому, закрученому в локони волоссі і трохи повернулася у бік Ґеральта, зайнятого длубанням шкаралупи великого червоного лангуста.

— Ну, відьмаче, — сказала вона, — довкола досить голосно, аби ми змогли непомітно сказати кілька слів. Почнемо з люб'язностей. Втішаюся, що познайомилася з тобою.

— Це взаємна втіха, королево.

— По ґречностях — конкретика. Я маю для тебе роботу.

— Я здогадувався. Мало хто запрошує мене на учт з чистої симпатії.

— Що ж, напевне, ти не надто цікавий партнер за столом. Є ще щось, про що ти здогадуєшся?

— Є.

— І що ж це таке?

— Скажу тобі, коли довідаюся, яке завдання ти маєш для мене, королево.

— Ґеральте, — мовила Каланте, торкнувшись пальцями намиста зі смарагдів, найменший із яких був розміром з хруща, — як ти вважаєш, яке завдання можна мати для відьмака? Га? Криницю копати? Діру на даху латати? Зіткати гобелен, де було б представлено всі позиції, які король Вріданк і чарівна Серро випробували під час шлюбної ночі? Думаю, ти й сам добре знаєш, у чому полягає твоя професія.

— Так, знаю. А зараз можу сказати, про що я здогадався, королево.

— Мені цікаво.

— Здогадався я, що, як багато інших, ти плутаєш мою професію із зовсім іншим заняттям.

— Ох. — Каланте, невимушено нахилена у бік Дрогодара, який усе бренькав на лютні, справляла враження замисленої і мала відсутній вигляд. — А ким же, Ґеральте, є ті інші, яких так багато і з якими ти ласкаво зрівняв мене з погляду невігластва? І з яким це заняттям плутають твою професію ті дурні?

— Королево, — сказав Ґеральт спокійно, — їдучи до Цінтри, я зустрічав селян, купців, ґномів, мандрівних торговців, лудильників та лісорубів. Говорили вони про з'ядарку, яка десь у тутешніх лісах має свою криївку — хатинку на пазуристій курячій нозі. Згадували вони про перестраха, що гніздиться у горах. Про жагниць та сколопендроморфів. Казали, що можна знайти, якщо пошукати, і мантикору. Стільки завдань, які міг би виконати відьмак, не виряджаючись у чужі пір'я та герби.

— Ти не відповів на моє запитання.

— Королево, я не сумніваюся, що союз зі Скелліге, укладений через заміжжя твоєї доньки, потрібен Цінтрі. Також цілком можливо, що інтригани, які бажають цьому перешкодити, заслуговують на прочуханку, до того ж таким чином, аби володар не був у те замішаний. Певне, було б найліпше, якби ту прочуханку влаштував невідомий нікому пан із Чотирирога, який потім зникне зі сцени. А тепер я відповім на твоє запитання. Ти плутаєш мою професію із зайняттям найманого вбивці. Ті інші, яких так багато, — це ті, хто має владу. Не вперше мене кличуть до двору, де проблеми володаря вимагають швидких ударів мечем. Але я ніколи не вбивав людей заради грошей, незалежно — у добрій чи поганій справі. І ніколи того не робитиму.

Атмосфера за столом жвавішала відповідно до зменшення кількості пива. Рудий Крах ан Крайт знайшов удячних слухачів, оповідаючи про битву над Твітою. Намалювавши на столі за допомогою кістки з м'ясом, вмоченої у соус, мапу, він наносив тепер, голосно репетуючи, тактичну ситуацію. Кудкудак, доводячи влучність свого прізвиська, раптом заквоктав, наче справжня квочка, викликавши загальну веселість серед співрозмовників і замішання серед слуг, переконаних, що птиця, насміявшись із їхньої пильності, якось дісталася з дворища до зали.

— Отже, доля покарала мене занадто здогадливим відьмаком. — Каланте посміхнулася, але очі мала примружені і злі. — Відьмаком, який без тіні поваги чи хоча б звичайної шанобливості демаскує мої інтриги й мерзотні, злочинні плани. А чи мої чарівна врода і винятко-ва особистість не затьмарили, бува, твого розуму? Ніколи більше так не роби, Ґеральте. Не розмовляй так із тими, хто має владу. Багато хто з них не забуде тобі таких слів, а ти знаєш королів, відаєш, що можливостей у них достатньо. Кинджал. Отрута. Яма. Розпечені кліщі. Є сотні, тисячі засобів, до яких вдаються королі, звиклі мститися за свою уражену гордість. Ти не повіриш, Ґеральте, як легко вразити гордість декого з володарів. Рідко хто з них спокійно сприйме такі слова, як «ні», «не робитиму» чи «ніколи». Мало того, варто такого перервати, коли він говорить, чи вставити недоречне зауваження, і ти вже забезпечив собі ламання колесом[1].

Королева стулила білі вузькі долоні й легенько сперлася на них устами, зробивши ефектну паузу. Ґеральт не переривав і нічого не вставляв.

— Королі, — продовжила Каланте, — поділяють людей на дві категорії. Одним наказують, а інших — купують. Тому що вони свято вірять старій і банальній істині, що будь-кого можна купити. Будь-кого. Це тільки питання ціни. Ти з цим погоджуєшся? Ах, навіщо я питаю? Ти ж відьмак, виконуєш свою роботу й береш плату, то стосовно тебе слово «купити» втрачає презирливий відтінок. У твоєму випадку також і питання ціни — справа очевидна, пов'язана зі ступенем складності завдання, з якістю його виконання й майстерністю. А також із твоєю славою, Ґеральте. Старцівство на ярмарках виспівує про вчинки біловолосого

---

[1] Ламання колесом — різновид катування і покарання, коли кат ламає засудженому кістки, вдаряючи по них колесом від возу.

відьмака з Рівії. Якщо хоча б половина того є правдою, я можу закластися, що ціна твоїх послуг — чимала. Ангажувати тебе на такі прості й банальні справи, як палацові інтриги чи вбивства, було б марнотратством. Це можна вирішити іншими, дешевшими руками.

— РА-А-АХ! Гра-а-а-бра-а-ах! — проревів раптом Кудкудак, викликавши гучні оплески за імітацію звуків чергового звіра. Ґеральт не знав, якого саме, але ніколи не хотів би з чимось таким зустрітися. Він відвернувся, помітивши спокійний, ядучо-зелений погляд королеви. Дрогодар, опустивши голову і сховавши обличчя за завісою сивого волосся, що спадало на руки та інструмент, тихо бринькав на лютні.

— Ах, Ґеральте, — промовила Каланте, жестом забороняючи пахолку доливати у свій бокал. — Я говорю, а ти мовчиш. Ми ж на учті, й усі хочемо гарно розважитися. Розваж мене. Мені починає бракувати твоїх влучних зауважень і точних коментарів. Доречними були б також один-два компліменти, захват або запевнення у вірності. У довільному порядку.

— Що ж, королево, — сказав відьмак, — без сумніву, я малоцікавий партнер за столом. Дивуюся, що саме мені випала честь зайняти це місце. Можна ж було посадити когось відповіднішого. Будь-кого, кого б ти тільки захотіла. Досить тільки комусь наказати чи когось купити. Це ж тільки питання ціни.

— Говори, говори. — Каланте відкинула голову, примружилась і скривила губи на кшталт милої усмішки.

— Тож горжуся й пишаюся, що саме я сиджу поряд із королевою Каланте з Цінтри, чию вроду перевищує лише її мудрість. Не меншою честю вважаю і те, що королева чула про мене і що на підставі того, що вона чула, не бажає використовувати мене у банальних справах. Минулої зими князь Хробарік, не настільки милостивий, намагався найняти мене для пошуків красуні, якій набридли його грубі залицяння і яка утекла з балу, загубивши черевичок. Важко мені було переконати його, що для цього потрібен скоріше ловчий, а не відьмак.

Королева слухала, загадково усміхаючись.

— Та й інші володарі, поступаючись тобі, пані Каланте, у мудрості, не вагалися пропонувати мені завдання банальні. Головно йшлося про позбавлення життя пасинка, вітчима, мачухи, дядька, тітки — важко перерахувати. Були вони впевнені, що це — тільки питання ціни.

Посмішка королеви могла означати що завгодно.

— Тож я повторюю, — Ґеральт злегка вклонився, — що нетямлюся від гордості, маючи можливість сидіти поряд із тобою, пані. А гордість дуже багато значить для нас, відьмаків. Ти не повіриш, королево, як багато. Один володар якось уразив гордість відьмака пропозицією роботи, що не мала нічого спільного з честю і відьмацьким кодексом. Більше того, не взяв до уваги і ввічливої відмови, хотів утримати відьмака у своєму замку. Всі, хто потім коментував ті події, одностайно твердили, що це була не найліпша ідеєя того володаря.

— Ґеральте, — сказала Каланте по хвильці мовчання. — Ти помиляєшся. Ти напрочуд цікавий партнер за столом.

Кудкудак, обтріпуючи вуса й перед каптана від пивної піни, задер голову і пронизливо завив, дуже вдало наслідуючи вовчицю під час тічки. Собаки з подвір'я й околиць завили у відповідь. Один із братів зі Стрепту, наче Деригірка, змочивши пальця у пиві, вів грубу лінію навколо формації, намальованої Крахом ан Крайтом.

— Помилка й невміння! — вигукнув. — Не треба було так робити! Сюди, на фланг, треба було направити кінноту й ударити збоку!

— Ха! — проревів Крах ан Крайт, луплячи кісткою об стіл і заляпуючи одяг і обличчя сусідів краплинами соусу. — І ослабити середину? Ключову позицію? Безглуздя!

— Тільки сліпець або божевільний не скористався б у такій ситуації з маневру!

— Так воно і є! Слушно! — гукнув Віндгальм із Аттре.

— Хто тебе, шмаркачу, запитує?

— Та ти сам шмаркач!

— Писок стули, бо я тобі кісткою в морду дам!

— Сядь на жопу та помовч, Краху, — вигукнув Ейст Турсех, перервавши бесіду з Віссеґердом. — Досить цих чвар. Гей же, пане Дрогодаре! Шкода вашого таланту! Воістину, слухання ваших чарівних, але тихих гусел вимагає більше зосередженості і поваги. Драйже Бон-Ду, досить тобі жерти та жлуктити! Нікого за цим столом ти не вразиш ні одним, ні іншим. Подуй-но у свою волинку й потіш наші вуха добрячою військовою музикою. З твого дозволу, достойна Каланте!

— О, матінко моя, — прошепотіла королева до Ґеральта, на мить зводячи у німому розпачі погляд до стелі. Але кивнула, даючи дозвіл, і усміхалася цілком натурально й увічливо.

— Драйже Бон-Ду, — сказав Ейст, — заграй нам пісню про битву під Хочебужем! Принаймні вона не дасть нам приводу сумніватися у тактичних ходах командирів! І щодо того, хто вкрив себе там безсмертною славою! Здоров'я героїчній Каланте із Цінтри!

— Здоров'я! Слава! — кричали гості, наповнюючи бокали й глиняні чарки.

Волинка Драйга Бон-Ду видала з себе зловісне дудіння, а потім завила страхітливим, протяжним, модульованим стогоном. Бенкетувальники підхопили пісню, вибиваючи ритм, тобто стукаючи чим прийдеться об стіл. Кудкудак жадібно вдивлявся у мішок з козиної шкіри, без сумніву зачарований думкою про те, як ті звуки, що з мішка вирівалися, він візьме до свого репертуару.

— Хочебуж, — сказала Каланте, дивлячись на Ґеральта, — то моя перша битва. Хоч і остерігаюся викликати обурення й зневагу в гордого відьмака, зізнаюся тобі, що того разу ми билися за гроші. Ворог палив села, які платили нам данину, а ми, ненаситні й жадібні, замість того, щоб дозволити їм це, вирушили у поле. Банальна причина, банальна битва, банальні три тисячі трупів, покльованих круками. І зауваж: замість того щоб соромитися, сиджу я горда, наче пава, що про мене співають пісень. Навіть якщо й під таку жахливу й варварську музику.

Вона знову зобразила пародію на усмішку, щасливу й доброзичливу, підносячи порожній бокал у відповідь на тости, так само нескінченні, як і стіл. Ґеральт мовчав.

— Продовжимо. — Каланте прийняла подане Дрогодаром стегенце фазана й почала його акуратно обгризати. — Як я вже говорила, ти викликав мою зацікавленість. Мені казали, що ви, відьмаки, цікава каста, але я не дуже вірила. Тепер — вірю. Якщо вас ударити, то видаєте звук, який свідчить: викувано вас зі сталі, а не виліплено з пташиного гівна. Утім, це аж ніяк не змінює того факту, що ти тут, аби виконати завдання. І ти його виконаєш без зайвих мудрощів.

Ґеральт не посміхнувся зневажливо й паскудно, хоча мав величезну охоту. Мовчав.

— Я думала, — пробурмотіла королева, присвячуючи, здавалося, всю увагу фазановому стегенцю, — що ти щось скажеш. Або посміхнешся. Ні? Тим краще. Чи я можу вважати нашу умову укладеною?

— Незрозумілих завдань, — сухо відказав відьмак, — не можна виконувати зрозуміло, королево.

— Що ж тут незрозумілого? Адже ти відразу про все здогадався. Я і справді маю плани стосовно союзу зі Скелліге і щодо заміжжя моєї доньки, Паветти. Припустивши, що ті плани під загрозою, ти також не помилився, так само як і в тому, що ти мені потрібен, щоб ту загрозу елімінувати. Але на цьому твоя здогадливість і закінчилася. Супозиція, що я плутаю твою професію із заняттям найманого горлоріза, мене дуже зачепила. Врахуй, Ґеральте, що я належу до тих нечисленних володарів, які точно знають, чим займаються відьмаки і на що їх слід ангажувати. Проте якщо хтось убиває людей так само вправно, як ти, нехай і не за гроші, то він не повинен дивуватися, що багато хто приписує йому професійність іще й у цій царині. Твоя слава випереджає тебе, Ґеральте, а вона голосніша за проклятущу волинку Драйга Бон-Ду. І приємних нот у ній так само мало.

Волинщик, хоча й не міг чути слів королеви, скінчив свій концерт. Учасники учти нагородили його хаотичною гучною овацією та вересками, після чого з новим запалом кинулися нищити запаси їдла й питва, згадуючи перебіг різноманітних битв і непристойно жартуючи про жінок. Кудкудак видавав гучні звуки, втім, неможливо було зрозуміти, чи то була імітація якогось чергового звіра, чи спроба полегшити переобтяжений шлунок. Ейст Турсех перехилився через стіл.

— Королево, — сказав він, — напевне, існують важливі причини, через які ти весь час присвячуєш виключно пану з Чотирирога, але саме пора нам побачити принцесу Паветту. Чого ми чекаємо? Мабуть, не того, щоб Крах ан Крайт упився. А мить та близька.

— Як завжди, ти маєш рацію, Ейсте, — тепло усміхнулася Каланте. Ґеральт не переставав дивуватися багатому арсеналу її усмішок. — Вірно, із вельможним Равіксом ми обговорювали надзвичайно важливі справи. Не лякайся, я присвячу час і тобі. Але ж ти знаєш мої принципи: спочатку обов'язки, потім задоволення. Пане Гаксо!

Вона підняла долоню й махнула каштеляну. Гаксо без слів устав, вклонився і швидко побіг сходами, зникнувши в темній галерейці. Королева знову повернулася до відьмака.

— Чув? Балакаємо ми з тобою занадто довго. Якщо Паветта вже перестала чепуритися перед дзеркалом, то зараз вона буде тут. Тому

нашорош вуха, я не повторюватиму. Я хочу досягнути того, що задумала і про що ти досить точно здогадався. Жодних інших рішень бути не може. Стосовно тебе — ти маєш вибір. Ти можеш бути змушений діяти за моїм наказом… Про наслідки непокори, думаю, не треба спеціально розводитися. Слухняність, зрозуміло, буде гідно нагороджено. Або ж ти можеш зробити мені платну послугу. Зауваж, я не сказала: «Я можу тебе купити», бо вирішила не вражати твою відьмацьку гордість. Правда ж, це величезна різниця?

— Величезність цієї різниці якось не досягла моєї уваги.

— Тож напруж увагу дужче, коли я до тебе звертаюся. Різниця, дорогий мій, полягає у тому, що коли когось купують, то платять йому за власною примхою, а той, хто послугу надає, ціну визначає сам. Ясно?

— Більш-менш. Уявімо, що я вибираю форму платної послуги. Але ж я тоді маю знати, у чому та послуга полягає?

— Ні, не маєш. Наказ, безумовно, мусить бути конкретним і однозначним. Інша справа, коли йдеться про платні послуги. Мене цікавить результат. Нічого більше. Якими засобами ти цього досягнеш — твоя справа.

Підвівши голову, Ґеральт зустрів проникливий погляд чорних очей Мишовура. Друїд зі Скелліге, не зводячи погляду з відьмака, наче знічев'я кришив окраєць хліба, який тримав у долоні. Сипалися крихти.

Ґеральт глянув униз. Перед ним, на дубовій дошці столу, рухалися швидко, неначе мурашки, крихти, зернятка каші й червоні шматки лангустової шкаралупи. Збиралися у руни. Руни — на мить — об'єдналися у слово. У запитання.

Мишовур чекав, не зводячи з нього погляду. Ґеральт ледь помітно кивнув. Друїд опустив повіки і з кам'яним обличчям змів крихти зі столу.

— Шляхетне панство! — заволав герольд. — Паветта з Цінтри!

Гості стихли, повернувши голови у бік сходів.

За каштеляном та світловолосим пажем у кармазиновому кубрачку повільно, з опущеною головою, спускалася принцеса. Волосся вона мала того самого кольору, що і її матір, — попелясто-сіре, але заплетене у дві товсті коси, що спадали нижче пояса. Крім діадемки з майстерно різьбленою гемою і паска із маленьких золотих ланок — той скріпляв на стегнах довгу срібно-блакитну сукню, — Паветта не носила жодних оздоб.

Ескортована пажем, герольдом, каштеляном і Віссегердом, принцеса зайняла вільний стілець між Дроґодаром і Ейстом Турсехом. Лицар-

острів'янин одразу ж подбав про її бокал і розважив розмовою. Ґеральт не помітив, щоби принцеса відповідала більш ніж одним словом. Очі мала постійно опущені, прикриті довгими віями, навіть під час галасливих тостів, що сипанули на неї з усіх боків столу. Безсумнівно, її врода справила враження на всіх на учті — Крах ан Крайт аж перестав репетувати і тепер мовчки витріщався на Паветту, забувши навіть про кухоль із пивом. Віндгальм із Аттре також їв принцесу очима, міняючись усіма відтінками червоного, наче лише кілька крапель у клепсидрі відділяло його від шлюбної ночі. Підозріло зосереджено маленьке личко дівчини вивчали також Кудкудак і братця зі Стрепту.

— Ага, — тихо сказала Каланте, скоріше за все, задоволена ефектом. — Що скажеш, Ґеральте? Дівчина пішла у матір — це без фальшивої скромності. Аж трохи шкода її для тієї рудої колоди, для Краха. Уся надія на те, що колись зі щеняти може вирости хтось такого ж класу, як Ейст Турсех. Усе ж таки кров — та сама. Ти мене слухаєш, Ґеральте? Цінтра повинна укласти союз зі Скелліге, бо того вимагають державні інтереси. Моя дочка повинна вийти заміж за відповідну особу, бо це — моя дочка. Саме цей ефект ти мусиш мені забезпечити.

— Я маю це забезпечити? А твоєї волі недостатньо, королево?

— Може так скластися, що буде недостатньо.

— Що ж може бути сильнішим за твою волю?

— Призначення.

— Ага. Тому я, бідний відьмак, маю протистояти призначенню, яке сильніше за королівську волю. Відьмак бореться із призначенням! Що за іронія…

— У чому тут іронія?

— Пусте. Королево, схоже на те, що послуга, яку ти хочеш, межує з неможливістю.

— Якби вона межувала з можливістю, — процідила Каланте крізь усміхнені губи, — я б упоралася із тим сама, не потребуючи славетного Ґеральта з Рівії. Годі мудрувати. Усе можна вирішити, це лише питання ціни. Холера, у твоєму відьмачому ціннику має бути ціна за те, що межує з неможливістю. Здогадуюся — чимала. Ти забезпечиш мені ефект, про який я прошу, а я дам тобі те, що ти захочеш.

— Як ти сказала, королево?

— Я дам тобі те, чого ти захочеш. Не люблю, коли хтось змушує мене повторювати. Я оце думаю, відьмаче, ти перед кожною роботою, за яку берешся, намагаєшся віднадити працедавця настільки ж наполегливо, як мене? Час збігає. Відповідай: так чи ні.

— Так.

— Краще. Краще, Ґеральте. Твої відповіді вже куди ближче до ідеалу, все більше нагадують мені ті, яких я очікую, коли питання ставлю. А тепер простягни непомітно ліву руку й помацай за спинкою мого трону.

Ґеральт сунув долоню під жовто-синю драпіровку. Майже відразу намацав меч, пласко закріплений на оббитій тисненою козиною шкірою спинці. Добре знаний ним меч.

— Королево, — сказав він тихо, — не згадуючи те, що я говорив про вбивство людей: ти усвідомлюєш, що проти призначення меча не досить?

— Усвідомлюю. — Каланте відвернулася. — Потрібен іще відьмак, який триматиме руків'я. Як бачиш, про це я подбала.

— Королево…

— Ані слова більше, Ґеральте. Ми вже занадто довго спілкуємося. На нас дивляться, а Ейст сердиться. Порозмовляй трохи з кашеляном. З'їж собі щось, випий. Тільки не надто багато. Хочу, аби ти мав упевнену руку.

Він послухався. Королева доєдналася до розмови, яку вели Ейст, Віссегерд і Мишовур за мовчазної і млявої участі Паветти. Дрогодар відклав лютню і надолужував згаяне у їжі. Гаксо був неговіркий. Воєвода, ім'я якого непросто було запам'ятати, щось, видко, чув про проблеми і справи Чотирирога, бо ґречно запитав, чи добре жеребляться кобили. Ґеральт відповів, що — так, куди краще, ніж жеребці. Не був упевнений, чи його жарт добре сприйняли. Воєвода більше запитань не ставив.

Мишовур досі намагався спіймати погляд відьмака, але крихти на столі більше не рухалися.

Крах ан Крайт дедалі сильніше здружувався із двома братами зі Стрепту. Третій, наймолодший, уже ні на що не годився після спроби витримати темп пиття, який нав'язав Драйг Бон-Ду. Скальд, здавалося, витримав випробовування без найменшої шкоди для себе.

Зібрані в кінці столу молодші й менш впливові комеси, підвипивши, затягли, фальшивлячи, відому пісеньку про рогатого козлика і мстиву, позбавлену почуття гумору бабусю.

Кучерявий пахолок і капітан стражі у синьо-золотих барвах Цінтри підбігли до Віссегерда. Сенешаль, нахмурений, вислухав доповідь, устав, зайшов за трон і, низько нахилившись, щось пробурмотів до королеви. Каланте швидко зиркнула на Ґеральта, відповіла коротко, одним словом. Віссегерд нахилився ще нижче, зашепотів, королева гостро глянула на нього, мовчки вдарила долонею по ручці трону. Сенешаль схилився й переказав наказ капітану стражі. Ґеральт не розчув, який саме. Утім помітив, що Мишовур неспокійно ворухнувся і глянув на Паветту — принцеса сиділа нерухомо, опустивши голову.

У залі пролунали важкі металеві кроки, що перекрили гомін за столом. Усі підняли голови й обернулися.

Постать, що наближалася, була закутою в обладунок із комбінації залізних блях і травленої у воску шкіри. Опуклий, ребристий, укритий чорною та синьою емаллю нагрудник спускався на сегментований фартух і короткі латні щитки на стегнах. Панцерні наплічники наїжачилися гострими сталевими шпичаками, густо зарешічене забороло, витягнуте на кшталт собачого писка, було всіяне шипами, наче шкірка каштану.

Хрускаючи і скрегочучи, дивний гість наблизився до столу й став нерухомо навпроти трону.

— Достойна королево, шляхетні панове, — промовив прибулець із-за заслони шолому, коротко вклонившись. — Вибачте, що я порушую урочисту учту. Я — Єжак із Ерленвальду.

— Вітання тобі, Єжаче з Ерленвальду, — повільно промовила Каланте. — Займи місце за столом. У Цінтрі ми раді будь-якому гостеві.

— Дякую, королево. — Єжак із Ерленвальду схилився знову, торкаючись грудей кулаком у залізній рукавиці. — Утім, я прибув до Цінтри не як гість, а через важливу справу, яка не терпить зволікання. Якщо королева Каланте дозволить, я одразу й викладу цю справу, не гаючи вашого часу.

— Єжаче з Ерленвальду, — різко промовила королева, — похвальна турбота про наш час не виправдовує, на жаль, браку поваги. А таким є спілкування зі мною крізь залізне забрало. Тому зніми шолом. Ми якось витримаємо гаяння часу, який забере така дія.

— Обличчя моє, королево, поки що має лишатися прихованим. З твого дозволу.

Між присутніми прокотилися гнівний гомін, бурчання, тут і там акцентовані процідженим крізь зуби прокляттям. Мишовур, схиливши голову,

беззвучно ворухнув губами. Відьмак відчув, як закляття на мить наелектризувало повітря, як ворухнуло його медальйон. Каланте дивилася на Єжака, примруживши і постукуючи пальцями по бильцях трону.

— Дозволяю, — сказала вона нарешті. — Хочу вірити, що причина, якою ти керуєшся, достатньо важлива. Тож кажи, що тебе привело, Єжаче-без-обличчя.

— Дякую за дозвіл, — сказав прибулець. — Утім, не в силах знести докір щодо браку поваги, поясню, що йдеться про рицарську обітницю. Не можна мені відкривати обличчя до того, як проб'є північ.

Королева недбалим рухом долоні підтвердила, що приймає пояснення. Єжак ступив уперед, хруснувши шипастим панцироми.

— П'ятнадцять років тому, — заявив він голосно, — твій чоловік, пані Каланте, король Ройґнер, був заблукав на полюванні в Ерленвальді. Чимчикуючи по бездоріжжю, він упав з коня до яру й вивихнув ногу. Лежав на дні ущелини й кликав на допомогу, у відповідь же чув тільки шипіння змій та усе ближче виття вовкулаків. Він би, безумовно, загинув, якби не допомога, яку йому надали.

— Знаю, як воно було, — підтвердила королева. — Якщо й ти це знаєш, здогадуюся, що саме ти ту допомогу йому й надав.

— Так. Тільки завдяки мені він повернувся до замку цілим і здоровим. До тебе, пані.

— Тож я тобі маю віддячити, Єжаче з Ерленвальду. Удячності не зменшує і той факт, що Ройґнер, пан мого серця і ложа, уже пішов з цього світу. Радо б запитала, яким чином можу я тобі віддячити, утім, боюся, що шляхетного рицаря, який дає рицарські обітниці та керується у всіх вчинках лицарськими законами, таке запитання може образити. Бо закладаюся, що допомога, яку ти надав королю, не була безкорисливою.

— Ти, королево, добре знаєш, що безкорисливою вона не була. Також ти знаєш, що я, власне, і прийшов по нагороду, обіцяну мені королем за врятування його життя.

— Он як? — Каланте посміхнулася, і в її очах блиснули зелені вогники. — То ти знайшов короля на дні яру, беззбройного, полишеного на поталу змій і потвор, і, тільки коли він пообіцяв тобі винагороду, поспішив його рятувати? А якби він не захотів чи не зміг пообіцяти тобі нагороду, ти лишив би його там, а я б донині не знала, де біліють

його кістки? Ах, як шляхетно. Безсумнівно, учинком твоїм керувала тоді якась особлива лицарська обітниця.

Гомін серед присутніх посилився.

— І ти сьогодні прибув по свою нагороду, Єжаче? — продовжувала королева, посміхаючись дедалі зловісніше. — Через п'ятнадцять років? Напевне, ти розраховуєш на відсотки від суми, які набігли за цей час? Тут не ґномський банк, Єжаче. Ти кажеш, нагороду обіцяв тобі Ройґнер? Що ж, непросто буде притягти його сюди, щоб він тобі сплатив. Простіше хіба послати до нього, у потойбіччя, тебе. Там ви й домовитеся, хто що кому винен. Я занадто кохала свого чоловіка, Єжаче, щоб не думати про те, що могла його втратити ще тоді, п'ятнадцять років тому, якби він не почав із тобою торгуватися. Думка про це викликає у мене не дуже приязні почуття до твоєї особи. Замаскований прибульцю, чи розумієш ти, що в цю мить тут, у Цінтрі, у моєму замку й у моїх руках, ти настільки ж безпорадний і близький до смерті, як Ройґнер — тоді, на дні яру? Що ж ти запропонуєш мені, яку ціну, яку винагороду, якщо я пообіцяю, що ти вийдеш звідси живим?

Медальйон на шиї Ґеральта затрясся і завібрував. Відьмак швидко глянув на Мишовура й зустрів його пронизливий, стурбований погляд. Легенько похитав головою і питально звів брови. Друїд також заперечив, ледь помітним рухом кучерявої бороди вказавши на Єжака. Ґеральт не був упевнений.

— Твої слова, королево, — вигукнув Єжак, — розраховані на те, щоб мене залякати. І на те, щоб збудити гнів шляхетного панства, що тут зібралося. І презирство твоєї вродливої доньки Паветти. А перш за все, твої слова — неправдиві. І ти добре про те знаєш!

— Інакше кажучи, я брешу наче собака. — На губах Каланте заграла дуже неприємна посмішка.

— Ти добре знаєш, королево, — незворушно вів далі прибулець, — що сталося тоді в Ерленвальді. Знаєш, що врятований Ройґнер сам, із власної волі, заприсягнувся віддати мені все, чого я тільки забажаю. Усіх закликаю у свідки щодо того, що я скажу! Коли король, вирятований із халепи, супроводжений до свого почту, удруге запитав мене, чого я бажаю, я йому відповів. Попросив, щоб він віддав мені те, що він залишив удома, про що не знає і на що не сподівається. І король заприсягся, що так і буде. А після повернення він застав у замку тебе,

Каланте, у пологах. Так, королево, я чекав цього п'ятнадцять років, а відсотки з моєї винагороди зростали. Сьогодні, коли дивлюся на чарівну Паветту, бачу, що очікування було того варте! Панове й лицарі! Частина з вас прибула до Ціntри, аби претендувати на руку принцеси. Тож я засвідчую, що прибули ви дарма. Від дня свого народження, силою королівської клятви, чарівна Паветта належить мені!

Серед бенкетувальників здійнялася колотнеча. Хтось кричав, хтось лаявся, хтось іще гатив кулаком об стіл, перевертаючи посуд. Деригірка зі Стрепта вихопив ніж із печеного барана та вимахував ним. Крах ан Крайт, схилившись, схоже, намагався виламати дошку із хрестовини столу.

— Це нечувано! — репетував Віссегерд. — Які ти маєш докази? Докази?

— Обличчя королеви, — вигукнув Єжак, простягши долоню в залізній рукавиці, — є найкращим доказом!

Паветта сиділа нерухомо, не піднімаючи голови. У повітрі згущувалося щось дуже дивне. Медальйон відьмака шарпався на ланцюжку під вамсом. Він побачив, як королева жестом покликала пажа, який стояв за кріслом, і пошепки віддала йому короткий наказ. Ґеральт не розчув, який саме. Утім, вираз подиву, що з'явився на обличчі хлопця, примусив його замислитися, як і той факт, що наказ довелося повторити. Паж побіг до виходу.

Колотнеча за столом не вщухала. Ейст Турсех звернувся до королеви.

— Каланте, — сказав він спокійно, — чи він говорить правду?

— А навіть якщо і так, — процідила королева, прикусивши губу й скубаючи зелений шарф на плечі, — то що?

— Якщо він говорить правду, — спохмурнів Ейст, — обітниці треба дотримуватися.

— Та невже?

— Чи я маю розуміти, — запитав похмуро острів'янин, — що так само вільно ти трактуєш усі обітниці? Також і ті, що так добре закарбувалися у моїй пам'яті?

Ґеральт, який ніколи не сподівався побачити у Каланте глибокий рум'янець, вологі очі й тремтячі губи, був здивований.

— Ейсте, — прошепотіла королева. — То дещо інше…

— Та невже?

— Ах ти сучий сину! — несподівано гарикнув Крах ан Крайт, підхоплюючись із місця. — Останнього дурня, який стверджував, що я зробив щось надарма, краби общіпали на дні затоки Алленкер! Не для того я приплив зі Скелліге, щоб повертатися ні з чим! Знайшовся конкурент, трясця твоїй матері! Гей, нехай хтось принесе мій меч, і дайте залізяку тому дурневі! Швидко побачимо, хто…

— Може б, ти заткнувся, Краху? — уїдливо сказав Ейст, спираючись обома кулаками об стіл. — Драйже Бон-Ду! Відповідатимеш за подальшу поведінку королівського племінника.

— Мене теж заспокоїш, Турсеху? — гукнув Райнфарн із Аттре, піднімаючись із місця. — Хто насмілиться втримати мене від того, щоб кров'ю змити образу, яку заподіяли моєму князеві? І його сину Віндгальмові, єдиному, хто гідний руки й ложа Паветти?! Принесіть мечі! Зараз тут, на місці, я покажу тому Єжакові, чи як там його звати, як у Аттре ми мстимося за таку образу! Цікаво, чи знайдеться хтось чи щось, здатне мене стримати?

— Аякже. Вихованість, — спокійно відказав Ейст Турсех. — Не годиться вчиняти тут бійку чи викликати кого, не отримавши спочатку згоди від пані цього дому. Бо що це, тронна зала Цінтри чи корчма, де можна лупити по писку і штрикати ножами, коли заманеться?

Усі знову репетували наввипередки, лаялися і розмахували руками. Розгардіяш стих, наче ножем відтятий, тільки коли в залі раптово пролунав короткий і лютий рев сердитого зубра.

— Так, — сказав Кудкудак, відкашлюючись і підводячись зі стільця. — Ейст помилився. Це вже навіть не корчма. Це щось на кшталт звіринця, тому й зубр був доречним. Достойна Каланте, дозволь мені викласти свою думку про проблему, яку ми тут маємо.

— Бачу, що багато осіб, — сказала повільно Каланте, — мають про цю проблему свою думку і викладають її навіть без мого дозволу. Дивно, чому вас не цікавить моя власна? А моя думка така: скоріше цей клятий замок звалиться мені на голову, ніж я віддам Паветту цьому дивакові. Я не маю жодного наміру…

— Клятва Ройґнера… — почав Єжак, але королева одразу перебила його, гепнувши об стіл золотим кубком:

— Клятва Ройґнера цікава мені, як торішній сніг! А щодо тебе, Єжаче, то я ще не вирішила, чи дозволю Краху або Райнфарну зустрітися

з тобою на втоптаній землі, чи просто накажу тебе повісити. Перебиваючи мене, коли я говорю, ти значною мірою впливаєш на моє рішення!

Ґеральт, усе ще занепокоєний тремтінням медальйону, роззираючись по залу, зустрівся поглядом із очима Паветти, смарагдово-зеленими, як у її матері. Принцеса вже не ховала їх під довгими віями — водила ними з Мишовура на відьмака, не звертаючи уваги на інших. Мишовур крутився, нахилившись, і щось бурмотів.

Кудкудак, досі стоячи, багатозначно кашлянув.

— Говори, — кивнула королева. — Тільки посутньо й коротко.

— Як накажете, королево. Достойна Каланте й ви, рицарі! Воістину, дивну умову поставив Єжак із Ерленвальду перед королем Ройґнером, дивної нагороди він забажав, коли король задекларував йому виконання будь-якого бажання. Але не вдаватимемо, що ми ніколи не чули про такі умови, про старий, наче людство, Закон Несподіванки. Про ціну, яку може забажати той, хто рятує чиєсь життя у безнадійній, здавалося б, ситуації, хто виконує неможливу, здавалося б, умову. «Віддаси мені те, що перше вийде тебе привітати». Скажете ви, що це може бути пес, алебардник на брамі, навіть теща, якій не терпиться вилаяти зятя, який повертається додому. Або: «Віддаси мені те, що дома застанеш і на що не сподівався». Після тривалої подорожі, панство, і несподіваного повернення найчастіше це коханець у ліжку дружини. Але буває, що й дитина. Дитина, на яку вказало призначення.

— Коротше, Кудкудаче, — насупилася Каланте.

— Як накажете. Панове! Чи не чули ви про дітей, на яких вказало призначення? Чи легендарний герой Затрет Ворута не був іще дитиною відданий ґномам, бо саме його батько зустрів першим, коли повертався у фортецю? А Шалений Дей, який вимагав у мандрівників віддати те, що вони вдома залишили і про що не знають? Цією несподіванкою став славетний Супре, який згодом звільнив Шаленого Дея від прокляття, що над ним тяжіло. Згадайте також Зівеліну, яка стала королевою Метінни за допомогою гнома Румплестельта, а натомість обіцяла свого первістка. Зівеліна не виконала обіцянку і, коли Румплестельт прибув за нагородою, чарами змусила його утекти. А невдовзі після того й вона, і дитина померли від мору. Не можна безкарно гратися із призначенням!

— Не лякай мене, Кудкудаче, — скривилася Каланте. — Наближається північ, час страхів. Чи пам'ятаєш ти ще якісь легенди зі свого, безсумнівно, важкого дитинства? Якщо ні, то сідай.

— Прошу дозволу, — підкрутив барон довгого вуса, — ще трохи постояти. Хотів би я нагадати усім про одну легенду. Це стара, забута легенда, усі ми її, вважаю, чули в часи нашого важкого дитинства. У цій легенді королі дотримувалися обіцянок. А нас, бідолашних васалів, із королями поєднує виключно королівське слово: на ньому ґрунтуються договори, союзи, наші привілеї, наші лени. І що? Ми маємо в усьому тому сумніватися? Сумніватися у непорушності королівського слова? Дочекатися, коли воно значитиме не більше торішнього снігу? Воістину, якщо так буде, то після важкого дитинства чекає на нас і важка старість.

— На чиєму ти боці, Кудкудаче? — закричав Райнфарн із Аттре.

— Тихо! Нехай говорить!

— Той проклятий квоктун ображає величність!

— Барон із Тігге має рацію!

— Тихо, — сказала раптом, підводячись, Каланте. — Дайте йому закінчити.

— Красно дякую, — поклонився Кудкудак. — Але я, власне, закінчив.

Запанувала тиша, дивна після того галасу, який щойно викликали слова барона. Каланте й далі стояла. Ґеральт не думав, що хтось окрім нього помітив, як трусяться долоні, якими вона потирала лоба.

— Мої панове, — сказала вона нарешті. — Маю пояснити. Так, той… Єжак… говорить правду. Ройґнер і справді пообіцяв йому те, на що не сподівався. Схоже, що наш світлої пам'яті король був довбнем у жіночих справах і не вмів рахувати до дев'яти. А мені зізнався в усьому лише на смертному ложі. Бо знав, що б я зробила, якби він зізнався про ту клятву раніше. Знав, на що здатна мати, чиєю дитиною розпоряджаються настільки легковажно.

Рицарі й вельможі мовчали. Єжак стояв нерухомо, наче залізна, колюча статуя.

— А Кудкудак, — продовжила Каланте, — що ж, Кудкудак нагадав мені, що я не мати, а королева. Тож — добре. Як королева, завтра я скликаю Раду. Цінтра — не тиранія. Рада вирішить, чи має клятва вже мертвого короля вирішувати долю спадкоємиці трону. Та обговорить,

чи треба віддати її і трон Цінтри зайді, чи ж потрібно вчинити відповідно до інтересів королівства.

Каланте замовкла на мить, скоса глянувши на Ґеральта.

— А щодо шляхетних рицарів, які прибули до Цінтри з надією на руку принцеси… Мені залишається тільки висловити співчуття з приводу серйозної образи й ураженої честі, яких ви тут зазнали. З приводу того посміховиська, яким ви стали. Не моя у тім провина.

Серед гулу голосів, який прокотився поміж гістьми, відьмак уловив шепіт Ейста Турсеха.

— Клянуся всіма богами моря, — видихнув острів'янин. — Це не годиться. Це явне підбурювання до кровопролиття. Каланте, ти їх просто нацьковуєш…

— Замовчи, Ейсте, — люто просичала королева. — Бо я розгніваюся.

Чорні очі Мишовура зблиснули, коли друїд вказав поглядом на Райнфарна з Аттре, який готувався встати, із похмурим, перекошеним обличчям. Ґеральт одразу ж відреагував, випередивши його, устав першим, гучно відсунувши стілець.

— Може, й не потрібно буде скликати Раду, — сказав він голосно й звучно.

Усі замовкли, дивлячись на нього здивовано. Ґеральт відчув на собі смарагдовий погляд Паветти, позирк Єжака з-за ґрат чорного забороло, відчував також, наче хвилю повені, Силу, що піднімалася і згущувалася у повітрі. Бачив, як під впливом тієї Сили дим із факелів та каганців набуває фантастичних форм. Знав, що й Мишовур бачить. Знав також, що того не бачить ніхто інший.

— Сказав я, — повторив він спокійно, — що скликання Ради може виявитися непотрібним. Розумієш, що я маю на увазі, Єжаче з Ерленвальду?

Голчастий лицар ступив два скреготливі кроки вперед.

— Розумію, — сказав він глухо з-за забороло шолому. — Тільки дурень би не зрозумів. Я чув, що мить тому сказала милостива і шляхетна пані Каланте. Вона знайшла пречудовий спосіб мене позбутися. Я приймаю твій виклик, невідомий мені лицарю!

— Не пригадую, — мовив Ґеральт, — щоб я тебе викликав. Не маю наміру битися з тобою, Єжаче з Ерленвальду.

— Ґеральте! — крикнула Каланте, кривлячи губи й забувши назвати відьмака шляхетним Равіксом. — Не перетягуй струни! Не випробовуй мого терпіння!

— Ані мого, — зловісно додав Райнфарн. А Крах ан Крайт лише загарчав. Ейст Турсех красномовним жестом показав стиснутого кулака. Крах загарчав іще голосніше.

— Усі чули, — промовив Ґеральт, — як барон із Тігге розповідав про славетних героїв, забраних у батьків через такі самі обітниці, якої Єжак добився від короля Ройґнера. Але навіщо, з якою метою вимагають такі клятви? Ти знаєш відповідь, Єжаче з Ерленвальду. Клятва така може створити потужний, нерозривний зв'язок призначення між тим, хто вимагає клятву, і її об'єктом, дитиною-несподіванкою. Дитина така, обрана сліпою долею, може бути призначена для незвичайних вчинків. Вона може відіграти надзвичайну роль у житті того, з ким доля її пов'яже. Саме тому, Єжаче, ти запросив з Ройґнера ціну, яку тепер вимагаєш. Ти не хочеш трону Цінтри. Ти хочеш забрати принцесу.

— Все саме так, як ти говориш, невідомий мені лицарю, — голосно розсміявся Єжак. — Саме цього я і домагаюся! Віддайте мені ту, яка є моїм призначенням!

— Це, — сказав Ґеральт, — потрібно буде довести.

— Ти насмілюєшся сумніватися? Після того як королева підтвердила правдивість моїх слів? Після того, що ти сам сказав мить тому?

— Так. Бо ти не сказав нам усього. Ройґнер, Єжаче, знав силу Закону Несподіванки й вагомість клятви, яку він дав. А дав він її, бо знав, що закон і звичай мають силу, яка оберігає такі клятви. Пильнує, щоб ті виконувалися лише тоді, коли підтвердить їх сила призначення. Я стверджую, Єжаче, що зараз ти не маєш на принцесу жодних прав. Отримаєш їх тільки тоді, коли…

— Коли що?

— Коли принцеса сама погодиться йти із тобою. Так говорить Закон Несподіванки. Це згода дитини, не батьків, підтверджує клятву, доводить, що дитина й насправді уродилася у тіні призначення. Це тому ти повернувся через п'ятнадцять років, Єжаче. Бо таку умову включив до своєї клятви король Ройґнер.

— Хто ти?

— Я Ґеральт із Рівії.

— Ким ти є, Ґеральте із Рівії, що видаєш себе за знавця у питанні звичаїв та законів?

— Він знає цей закон краще за будь-кого іншого, — хрипко сказав Мишовур, — бо до нього його колись застосували. Його колись забрали з батьківського дому, бо він був тим, кого батько не сподівався вдома після повернення застати. Бо він був призначений для чогось іншого. І силою призначення став він тим, ким він є.

— А ким він є?

— Відьмаком.

У тиші, яка запанувала, ударив дзвін із кордегардії, понурим бамканням оголошуючи північ. Усі здригнулися і підняли голови. На обличчі Мишовура, який дивився на Ґеральта, з'явилася дивна, здивована міна. Але найпомітніше здригнувся і неспокійно ворухнувся Єжак. Руки його у панцирних рукавицях безвладно впали вздовж боків, колючий шолом невпевнено похилився.

Дивна, невідома Сила раптово згустилася, наповнюючи зал, наче сива імла.

— Це правда, — сказала Каланте. — Присутній тут Ґеральт із Рівії є відьмаком. Професія його гідна шани й поваги. Він присвятив себе тому, аби охороняти нас від жахіть і кошмарів, які породжує ніч і які насилають зловісні, ворожі людям сили. Він убиває усіх страховидл і монстрів, які підстерігають нас у лісах та ярах. А також і тих, які мають нахабство заходити до наших осель.

Єжак мовчав.

— А тому, — вела далі королева, піднімаючи руку у перснях, — нехай виконається закон, нехай виконається клятва, виконання якої вимагаєш ти, Єжаче з Ерленвальду. Пробило північ. Твоя обітниця вже не діє. Зніми шолом. Перш ніж моя дочка оголосить свою волю, перш ніж вирішить щодо свого призначення, нехай вона побачить твоє обличчя. Ми всі прагнемо побачити твоє обличчя.

Єжак із Ерленвальду повільно підняв латну печатку, шарпнув за зав'язки шолома, зняв його, хапаючи за залізний ріг, і кинув з розмаху на підлогу. Хтось крикнув, хтось вилаявся, хтось зі свистом втягнув повітря. На обличчі королеви з'явилася зла, дуже зла посмішка. Посмішка жорстокого тріумфу.

Над широкою напівкруглою бляхою нагрудника дивилися на них двоє випуклих чорних ґудзиків баньок, розміщених по обидва боки від укритого рудуватою щетиною, видовженого, тупо зрізаного писку, озброєного тремтячими вібрисами, повного гострих білих іклів. Голова й карк постаті, що стояла посередині залу, їжачилися гребенем коротких, сірих, рухливих голок.

— Саме такий я маю вигляд, — промовило створіння, — про що ти чудово знала, Каланте. Ройґнер, розповідаючи про пригоду в Ерленвальді, не міг не описати того, кому він завдячував життям. Кому, незважаючи на вигляд, він поклявся у тому, у чому поклявся. Ти добре приготувалася до мого приходу, королево. За твою погордливу та презирливу відмову дотримуватися слова докорили тобі власні васали. Коли не вдалася спроба натравити на мене інших претендентів на руку дочки, мала ти — про всяк випадок — іще й відьмака-вбивцю, який сидить тепер праворуч від тебе, на почесному місці. А наприкінці ще й низький обман. Ти хотіла принизити мене, Каланте. Знай же, що принизила ти себе.

— Досить. — Каланте встала, вперлася стиснутим кулаком у бік. — Покінчимо з цим. Паветто! Бачиш, хто — а скоріше що — стоїть перед тобою й осмілюється на тебе претендувати. За Законом Несподіванки і за одвічним звичаєм рішення належить тобі. Відповідай. Досить єдиного твого слова. Скажеш «так» — і станеш його власністю, здобиччю цієї потвори. Скажеш «ні» — й ніколи більше його не побачиш.

Міць, що пульсувала у залі, стискувала скроні Ґеральта залізним ободом, шуміла у вухах, настовбурчувала волосся на шиї. Відьмак дивився на побілілі суглоби пальців Мишовура, стиснуті на краю столу. На тоненьку цівку поту, що збігала по щоці королеви. На крихти хліба на столі, що рухалися, наче хробачки, формували руни, які, розпорошуючись і збираючись знову, складалися у виразний напис: «УВАГА!»

— Паветто! — повторила Каланте. — Відповідай. Чи хочеш ти піти з цим створінням?

Паветта підвела голову.

— Так.

Міць, що переповнювала залу, відповіла глухим гуркотом у вигинах стелі. Ніхто, абсолютно ніхто не видавав і найменшого звуку.

Каланте повільно, дуже повільно опустилася на трон. Її обличчя нічого не виражало.

— Усі чули, — пролунав у тиші спокійний голос Єжака. — Ти також, Каланте. І ти, відьмаче, хитрий платний горлорізе. Мої права було доведено. Істина й призначення узяли гору над брехнею і крутійством. І що вам залишається, шляхетна королево і перевдягнений відьмаче? Холодна сталь?

Ніхто не відгукнувся.

— Я б охоче, — вів далі Єжак, ворушачи вібрисами й плямкаючи писком, — негайно залишив це місце разом із Паветтою, але не відмовлю собі у невеликому задоволенні. Це ти, Каланте, підведеш свою доньку сюди, до мене, і вкладеш її білу руку в мою долоню.

Каланте повільно повернула голову до відьмака. У її очах був наказ. Ґеральт не ворухнувся, відчуваючи й бачачи, як Міць, що загущувалася у повітрі, зосереджується на ньому. Тільки на ньому. Він уже знав.

Очі королеви звузилися, губи ворухнулися…

— Що?! Що таке?! — заревів раптом Крах ан Крайт, підхоплюючись із місця. — Білу руку? У його долоню? Принцеса з якимось щетинистим смірдяйлом? Із цією… свинською мордою?

— А я хотів битися з ним як із лицарем! — вторив Райнфарн. — Із цим страшидлом, із цією скотиною! Зацькувати його псами! Псами!

— Стража! — вигукнула Каланте.

Далі все покотилося швидко. Крах ан Крайт схопив зі столу ніж і з грюкотом перекинув стілець. Відповідно до наказу Ейста Драйг Бон-Ду, не роздумуючи, садонув його по потилиці дудкою від волинки, з усієї сили. Крах гепнувся на стіл, між осетром у сірому соусі й кривим частоколом ребер, що лишилися від печеного вепра. Райнфарн підскочив до Єжака, блиснувши вихопленим із рукава кинджалом. Кудкудак, підхоплюючись, копнув табурет просто йому під ноги. Райнфарн спритно перескочив перешкоду, але миті зволікання вистачило — Єжак обманув його коротким рухом і повалив на коліна потужним ударом броньованої перчатки. Кудкудак схилився, щоб вирвати у Райнфарна кинджал, але його стримав княжич Віндгальм, вчепившися за його стегно, неначе гончак.

Від входу бігли стражники, озброєні гвізармами й глевіями[1]. Каланте, пряма і грізна, вказала їм владним, різким жестом на Єжака.

---

[1] Глевія — держакова зброя, що походить від випрямленої коси; часто має вертикальний шип збоку леза.

Паветта закричала, Ейст Турсех — лаявся. Усі посхоплювалися з місць, не дуже розуміючи, що робити.

— Убийте його! — крикнула королева.

Єжак, гнівно форкаючи й шкірячи ікла, повернувся до стражників, що атакували. Він був беззбройним, але закутим у шиповану сталь, від якої зі дзвоном відскакували вістря гвізарм. Утім, удар відкинув його назад, просто на Райнфарна, який уже підводився, і той схопив його за ноги, не даючи рухатися. Єжак заричав, відбиваючи залізними налокітниками удари зброї, що сипалися на його голову. Райнфарн штрикнув його кинджалом, але вістря ковзнуло по бляхах нагрудника. Стражники, схрестивши ратища, приперли Єжака до різьбленого каміну. Райнфарн, повиснувши на його поясі, відшукав щілину у панцирі і вбив у неї вістря. Єжак зіщулився.

— Дані-і-і-і-і!!! — тонко заверещала Паветта, застрибуючи на стілець.

Відьмак із мечем у руці побіг по столі в бійку — розкидаючи тарілки, миски та бокали. Знав, що часу мало. Вереск Паветти ставав дедалі ненатуральнішим. Райнфарн відводив кинджал для чергового удару.

Ґеральт тяв, стрибнувши зі столу і припавши на коліно. Райнфарн завив і заточився на стіну. Відьмак крутнувся і серединою клинка хльоснув стражника, який намагався загнати вістря гвізарми між фартухом і нагрудником Єжака. Стражник гепнувся на підлогу, гублячи плаский шолом. Від входу набігали наступні.

— Так не годиться! — заревів Ейст Тірсех, хапаючи стільця. З розмаху зламав грубу меблину об підлогу і з тим, що лишилося в руці, рушив до стражі.

Єжак, зачеплений одночасно двома гаками гвізарм, зі дзвоном звалився, закричав і зафурчав, коли його потягли по підлозі. Третій стражник скочив, піднімаючи глевію, щоб ударити вістрям. Ґеральт тяв його у скроню самим кінчиком меча. Ті, що волокли Єжака, відсахнулися, кидаючи гвізарми. Ті, які набігали від входу, відступили перед уламками стільця, що стирчали з руки Ейста, наче чародійський меч Бальмур із правиці легендарного Затрета Ворути.

Вереск Паветти досяг піку й раптово наче зламався. Ґеральт, відчуваючи, що світить, долілиць упав на землю, вп'ймавши краєм ока зеленкуватий відблиск. Відчув жахливий біль у вухах, почув страшний гуркіт і страшний крик, що вирвався з численних горлянок. А потім

рівний, монотонний, вібруючий крик принцеси. Стіл, сіючи навколо їдлом та столовими приборами, підіймався, крутячись, важкезні стільці літали по залу, розбиваючись об стіни, плескали, піднімаючи хмари куряви, гобелени й килими. Від входу чути було стук, вереск і сухий тріск держаків гвізарм, що ламалися, наче патики.

Трон, разом із Каланте, яка на ньому сиділа, підскочив і стрілою полетів через залу, з гуркотом гепнувся об стіну й розлетівся. Королева безпомічно зсунулася, наче ганчіркова лялечка. Ейст Турсех, ледь утримуючись на ногах, скочив до неї, вхопив у обійми й власним тілом заслонив від граду, що лупив у стіни і підлогу.

Ґеральт, стискаючи у долоні медальйон, наскільки міг швидко повз у бік, де Мишовур, невідомо яким дивом все ще навколішки, а не на череві, підіймав коротку паличку з гілки глоду. На кінчик палички було насаджено щурячий череп. На стіні за спиною друїда гобелен із зображенням облоги й пожежі фортеці Ортагор загорівся справжнісіньким полум'ям.

Паветта вила. Крутячись, шмагала криком, наче батогом: усе й усіх. Коли хтось із лежачих намагався підвестися, то падав і котився або розпластувався по стіні. На очах у Ґеральта велика срібна посудина для соусу, вирізьблена у формі багатовесельної галери із задертим дзьобом, просвистіла у повітрі й збила з ніг воєводу з ім'ям, що було важко запам'ятати, — той саме намагався втекти. Зі стелі потроху сипалася штукатурка. Під стелею кружляв стіл, а розпластаний на ньому Крах ан Крайт кидав донизу огидні прокльони.

Ґеральт доповз до Мишовура, удвох вони сховалися за гіркою, яку, рахуючи від низу, утворювали Деряба зі Стрепту, діжечка пива, Дрогодар, стілець і лютня Дрогодара.

— Це чиста первинна Сила! — крикнув друїд, пересилюючи гармидер і гул. — Вона над тим не владна!

— Знаю! — відгукнувся Ґеральт. Печений фазан, усе ще із кількома смугастими пір'їнами, що стирчали з гузки, упавши невідомо звідки, гепнув його по спині.

— Треба її зупинити! Стіни починають тріскатися!

— Бачу!

— Ти готовий?

— Так!

— Раз! Два! Давай!

Вони вдарили по ній одночасно: Ґеральт Знаком Аард, Мишовур моторошним трирівневим закляттям, від якого, здавалося, плавитиметься підлога. Стілець, на якому сиділа принцеса, розлетівся на друзки. Паветта цього ніби й не помітила — надалі висіла у повітрі, всередині прозорої зеленкуватої сфери. Не перестаючи кричати, повернула до них голову, а її маленьке обличчя скривилося раптом у лиховісній гримасі.

— На всіх демонів! — проревів Мишовур.

— Увага! — крикнув відьмак, пригинаючись. — Блокуй її, Мишовуре! Блокуй, бо нам гаплик!

Стіл важко гупнув об підлогу, розбиваючи поміст і все, що було знизу. Крах ан Крайт, який лежав на столі, підскочив — пласко, на три лікті вгору. Довкола падав важкий дощ із тарілок і решток їдла, вибухали, б'ючись об підлогу, кришталеві карафи. Відірваний від стіни карниз загуркотів, наче грім, труснувши замкову підлогу.

— Вона вивільнює все! — закричав Мишовур, націлившись паличкою у принцесу. — Вивільнює все! Тепер уся Сила вдарить по нас!

Ґеральт ударом меча відбив велику двозубу виделку, що летіла у друїда.

— Блокуй, Мишовуре!

Смарагдові очі метнули в них дві зелені блискавки. Блискавки скрутилися у сліпучі труби, вири, зсередини яких на них рвонула Сила, тараном розсаджуючи черепи, гасячи очі, забиваючи подих. Разом із Силою сипнули скло, фаянс, миски, свічники, кістки, надкушені окрайці хліба, дошки, планки та тліючі поліна з вогнища. Дико кричучи, наче величезний глухар, пролетів над ними каштелян Гаксо. Величезна голова вареного коропа розбилася об груди Ґеральта, на золотому полі, ведмедеві та панні з Чотирирога.

Крізь закляття Мишовура, від яких стрясалися стіни зали, крізь власний крик і стогони поранених, гук, брязкіт і гуркотіння, крізь виття Паветти відьмак раптом почув найстрашніший звук, який йому коли-небудь доводилося чути.

Кудкудак, присівши, здушував руками й колінами волинку Драйга Бон-Ду. А сам, перекрикуючи потворні звуки, що вилітали з міху, задерши голову, вив і ревів, вищав і скреготів, бекав і пищав у мішанині голосів усіх знаних, незнаних, домашніх, диких і міфічних звірів.

Паветта замовкла, перелякана, витріщившись на барона й широко відкривши рота. Сила різко ослабла.

— Зараз! — гарикнув Мишовур, вимахуючи паличкою. — Зараз, відьмаче!

Вони вдарили. Зеленкувата сфера, що оточувала принцесу, лопнула, наче мильна бульбашка, порожнеча миттю всмоктала Силу, що безумствувала у залі. Паветта важко гепнулася на підлогу й розплакалася.

По хвильці тиші, що дзвонила у вухах після недавнього пандемоніуму, через розгардіяш та руйнування, через поламані меблі та непорушні тіла важко, із зусиллями, почали пробиватися голоси.

— Cuach op arse, ghoul y badraigh mal an cuach, — повторював Крах ан Крайт, спльовуючи кров із прокушеної губи.

— Візьми себе в руки, Краху, — із зусиллям промовив Мишовур, обтрушуючи одяг від гречаної каші. — Тут жінки.

— Каланте. Люба. Моя. Каланте! — повторював Ейст Турсех у перервах між поцілунками.

Королева розплющила очі, але не намагалася вивільнитися з його обіймів.

— Ейсте, люди дивляться, — сказала вона.

— А нехай дивляться.

— Чи хтось хоче пояснити мені, що воно було? — запитав сенешаль Віссегерд, виповзаючи з-під зірваного гобелену.

— Ні, — сказав відьмак.

— Медика! — крикнув тоненько Віндгальм із Аттре, схилившись над Райнфарном.

— Води! — волав один із братів зі Стрепту, Деригірка, гасячи власним каптаном тліючий гобелен. — Води, скоріше!

— І пива! — прохрипів Кудкудак.

Кілька рицарів, які ще трималися на ногах, намагалися підняти Паветту, але та відштовхнула від себе їхні руки, встала сама й непевним кроком пішла в бік каміну, біля якого сидів, спершись спиною об стінку, Єжак, незгарбно намагаючись позбутися перемазаних у кров блях панцира.

— Теперішня молодь! — пхикнув Мишовур, дивлячись у їхній бік. — Рано починають! Лише одне в них у голові.

— Ти про що?

— А що, відьмаче, не відаєш, що дівиця, себто незаймана, не могла б застосувати Силу?

— Диявол узяв би її дівоцтво, — буркнув Ґеральт. — Звідки в неї взагалі такі здібності? З того, що я знаю, ані Каланте, ані Ройґнер…

— Успадкувала через покоління, точно кажу, — промовив друїд. — Її бабця, Адалія, порухом брови піднімала розвідний міст. Гей, Ґеральте, тільки-но поглянь! Їй усе ще не досить!

Каланте, звисаючи з плеча Ейста Турсеха, вказувала на пораненого Єжака стражникам. Ґеральт і Мишовур швидко наблизилися, але дарма. Стражники відсахнулися від постаті, яка напівлежала під коміном, відступили, буркочучи та бурмочучи.

Потворний писок Єжака розмазався, розмився, втрачаючи контури. Шипи і щетина пішли хвилями, перетворившись на чорне, блискуче, кучеряве волосся і бороду, що обрамлювали бліде вугласте чоловіче обличчя, прикрашене великим носом.

— Що… — заїкнувся Ейст Турсех. — Хто то? Єжак?

— Дані, — м'яко сказала Паветта.

Каланте, стиснувши вуста, відвернулася.

— Заклятий? — пробурмотів Ейст. — Але як…

— Пробило північ, — сказав відьмак. — Саме цієї хвилини. Дзвін, який ми чули раніше, був непорозумінням і помилкою дзвонаря. Вірно, Каланте?

— Вірно, вірно, — простогнав чоловік на ім'я Дані, відповідаючи замість королеви, яка, зрештою, відповідати наміру не мала. — Однак, може, замість того щоб просторікувати, хтось допоможе мені стягнути ці бляхи й викличе медика? Той божевільний Райнфарн дзьобнув мене під ребро.

— Навіщо нам медик? — спитав Мишовур, піднімаючи паличку.

— Досить. — Каланте випросталася, гордовито звівши голову. — Досить цього. Коли все закінчиться, хочу вас бачити у моїй кімнаті. Усіх, хто тут стоїть. Ейста, Паветту, Мишовура, Ґеральта і тебе… Дані. Мишовуре?

— Так, королево.

— Чи та твоя паличка… Я забила собі хребта. І те, що поряд.

— Як накажете, королево.

III

— …прокляття, — продовжував Дані, потираючи скроню. — Від народження. Я так і не дізнався, у чому була причина і хто мені це зробив. З півночі до світанку — нормальна людина, від світанку… бачили що. Акерспаарк, мій батько, хотів це приховати. У Маехті люди забобонні, чари й прокляття у королівській родині могли б виявитися фатальними для династії. Від двору мене забрав один із батькових рицарів, виховав, удвох ми блукали по світі, мандрівний рицар і його зброєносець, потім, коли він загинув, я подорожував сам. Уже не пам'ятаю, від кого я почув, що від прокляття може звільнити дитина-несподіванка. Незабаром я зустрів Ройґнера. Далі ви знаєте.

— Далі ми знаємо, чи то — здогадуємося, — кивнула Каланте. — Особливо про те, що ти не чекав узгоджені з Ройґнером п'ятнадцять років, а раніше закрутив голову моїй дочці. Паветто! Як давно?

Принцеса опустила голову й підняла один палець.

— Отакої. Ти, мала відьмо! Під самим моїм носом! Нехай я тільки довідаюся, хто його впускав уночі в замок! Нехай я тільки доберуся до фрейлін, із якими ти ходила збирати первоцвіти. Первоцвіти, холера! Ну і що я з вами маю робити?

— Каланте… — почав Ейст.

— Тихо, Турсеху. Я ще не закінчила. Дані, справа дуже складна. Ти з Паветтою вже рік, і що? І нічого. Це значить, що не від того батька ти виторгував клятву. Призначення з тебе посміялося. Що ж за іронія, як говорить присутній тут Ґеральт із Рівії.

— Та хай їм грець, тим призначенням, клятвам і іронії, — скривився Дані. — Я кохаю Паветту, а вона кохає мене, тільки це й важливо. Ти не можеш, королево, ставати на заваді нашому щастю.

— Можу, Дані, можу, та ще і як, — посміхнулася Каланте однією зі своїх жорстких посмішок. — На твоє щастя — не хочу. Маю певний борг перед тобою, Дані. За те, знаєш. Я намірювалася… Маю просити у тебе вибачення, але я цього дуже не люблю. Тож віддаю тобі Паветту — і ми квити. Паветто? Ти не передумала, га?

Принцеса заперечила, запально помотавши головою.

— Дякую, пані. Дякую, — посміхнувся Дані. — Ти мудра й великодушна королева.

— Певно, що так. І чарівна.

— І чарівна.

— Можете удвох лишитися у Цінтрі, якщо забажаєте. Тутешні люди менш забобонні, ніж мешканці Маехту, і швидко звикнуть. Зрештою, і Єжаком ти був досить симпатичним. Тільки-от на трон поки що не розраховуй. Я маю намір трохи поправити поряд із новим королем Цінтри. Шляхетний Ейст Турсех зі Скелліге зробив мені пропозицію.

— Каланте…

— Так, Ейсте, я погоджуюся. Ще ніколи я не вислухувала зізнання у коханні, лежачи на підлозі серед уламків власного трону, але… Як ти там сказав, Дані? Тільки це важливо, і нехай краще ніхто не стає на заваді моєму щастю, щиро вам раджу. А ви чого так витріщаєтесь? Я ще не така стара, як думаєте, дивлячись на мою майже заміжню дочку.

— Теперішня молодь, — забурмотів Мишовур. — Яблучко від яблуньки…

— Що ти там бурмочеш, чаклуне?

— Нічого, пані.

— От і добре. До речі, Мишовуре, маю для тебе пропозицію. Паветті буде потрібен учитель. Має навчитися, як поводитися зі своїм особливим даром. Я люблю цей замок і хотіла б, щоб він стояв, як стоїть. А при наступному нападі істерії моєї здібної доньки він може розлетітися. Що ти на це, друїде?

— Це честь для мене.

— Отож-бо. — Королева відвернула голову в бік вікна. — Уже світає. Час…

Вона різко повернулася туди, де Паветта й Дані шепотілися, тримаючись за руки й ледь не стикаючись лобами.

— Дані!

— Так, королево?

— Чуєш? Світає! Уже зовсім світло! А ти…

Ґеральт глянув на Мишовура, Мишовур на Ґеральта, й обидва засміялися.

— А вам чого так весело, чаклуни? Чи не бачите…

— Бачимо, бачимо, — запевнив Ґеральт.

— Чекали ми, щоб ти сама помітила, — гмикнув Мишовур. — Цікавило мене, коли зрозумієш.

— Що саме?

— Ти зняла клятву. Ти її зняла, — сказав відьмак. — Тієї миті, коли сказала: «Даю тобі Паветту», — призначення здійснилося.

— Саме так, — підтвердив друїд.

— Боги, — повільно сказав Дані. — Тож — нарешті. Дідько, я думав, що більше втішатимуся, що заграють якісь сурми чи що… Призначення. Королево! Дякую. Паветто, чуєш?

— Гм, — сказала принцеса, не підводячи очей.

— Таким чином, — зітхнула Каланте, втомлено дивлячись на Ґеральта, — усе закінчується добре. Вірно, відьмаче? Прокляття знято, готуються два весілля, ремонт тронної зали триватиме десь із місяць, четверо вбитих, безліч поранених, Райнфарн із Аттре ледь дихає. Радіймо. Чи ти знаєш, відьмаче, що була мить, коли я хотіла наказати, щоб тебе…

— Знаю.

— Але тепер я мушу віддати тобі належне. Я жадала результату — й маю результат. Цінтра у союзі зі Скелліге. Моя донька не найгірше виходить заміж. На мить я подумала, що все й так би відбулося відповідно до призначення, навіть якби я не затягнула тебе на учту й не посадовила поряд із собою. Але я помилялася. Призначення міг змінити кинджал Райнфарна. А Райнфарна стримав меч у руці відьмака. Ти відпрацював чесно, Ґеральте. Тепер — питання ціни. Кажи, чого ти хочеш.

— Зараз, — проказав Дані, мацаючи перев'язаний бік. — Питання ціни, кажете. Це я боржник, мені належить…

— Не перебивай мене, зятю, — примружилася Каланте. — Твоя теща не переносить, коли її перебивають. Запам'ятай це. І знай, що ніяким боржником ти не є. Так склалося, що був ти на кшталт предмету угоди, яку я уклала з Ґеральтом із Рівії. Я сказала, що ми квити, і не бачу сенсу вибачатися за це нескінченно. Але угода мене зобов'язує. Ну, Ґеральте. Твоя ціна.

— Добре, — сказав відьмак. — Прошу твій зелений шарф, Каланте. Нехай він завжди нагадує мені колір очей найчарівнішої з відомих мені королев.

Каланте засміялася і зняла з шиї смарагдове намисто.

— Ця блискітка, — промовила, — має каміння відповідного відтінку. Візьми її разом із приємними спогадами.

— Можна й мені сказати? — скромно запитав Дані.

— Але ж так, зятю, прошу, прошу.

— Я і далі вважаю себе твоїм боржником, відьмаче. Це моєму життю загрожував кинджал Райнфарна. Це мене забили б стражники, якби не ти. Якщо вже мова про якусь ціну, то я її і маю сплатити. Запевняю, що я це зможу. Чого ти хочеш, Ґеральте?

— Дані, — сказав повільно Ґеральт. — Відьмак, якому ставлять таке запитання, мусить просити, щоб його повторили.

— Я і повторю. Бо, бачиш, я твій боржник іще й з іншої причини. Коли там, у залі, я довідався, ким ти є, то ненавидів тебе й думав про тебе дуже погано. Вважав тебе сліпим, жадібним до крові знаряддям, кимось таким, хто бездумно й безпристрасно вбиває, витирає клинок від крові і перераховує гроші. А переконався, що професія відьмака й дійсно гідна поваги. Ти захищаєш нас не лише від Зла, що таїться у пітьмі, а й від того, що ховається у нас самих. Шкода, що вас так небагато.

Каланте усміхнулася. І вперше за цю ніч Ґеральт був схильним вважати, що це була натуральна посмішка.

— Добре сказав мій зять. Мушу і я до тієї промови додати два слова. Тільки два. Вибач, Ґеральте.

— А я, — промовив Дані, — повторюю. Чого ти хочеш?

— Дані, — серйозно сказав Ґеральт, — Каланте, Паветто. І ти, праведний рицар Турсеху, майбутній король Цінтри. Щоб стати відьмаком, треба народитися у тіні призначення, а таких народжується дуже мало. Тому нас так небагато. Ми старіємо, гинемо й не маємо кому передавати наше знання, наші здібності. Бракує нам наступників. А цей світ сповнений Зла, яке тільки й чекає, аби нас не стало.

— Ґеральте, — прошепотіла Каланте.

— Так, ти не помиляєшся, королево. Дані! Ти даси мені те, що вже маєш, але про що не відаєш. Я повернуся до Цінтри за шість років, щоб перевірити, чи призначення було до мене прихильне.

— Паветто… — Дані широко розплющив очі. — Ти хіба не…

— Паветто! — закричала Каланте. — Чи ти… Чи ти…

Принцеса опустила очі й почервоніла. А потім відповіла.

ОЛОС РОЗУМУ-5

— Ґеральте! Агов! Ти тут?

Він підвів голову від пожовклих шорстких сторінок «Історії світу» Родеріка де Новембра, цікавого, хоча дещо суперечливого твору, який вивчав відучора.

— Я тут. Що трапилося, Неннеке? Я тобі потрібен?

— Маєш гостя.

— Знову? Хто цього разу? Герцог Геревард власною персоною?

— Ні. Цього разу Любисток, твій приятель, той трутень і нероба, той жрець мистецтва, ясна і промениста зірка балади й любовного вірша. Як завжди, опромінений славою, надутий, наче свинячий пухир, іще й смердить пивом. Хочеш із ним побачитися?

— Звичайно. Адже це мій приятель.

Неннеке обурено стенула плечима.

— Не розумію я тієї дружби. Він твоя абсолютна протилежність.

— Протилежності притягуються.

— Схоже на те. О, прошу, підходить, — вказала вона рухом голови. — Твій славетний поет.

— Він справді славетний поет, Неннеке. Думаю, ти ж не твердитимеш, що не чула його балад?

— Чула, — скривилася жриця. — Аякже. Що ж, я на тому не розуміюся, може, вміння вільно перескакувати від зворушливої лірики до лайливого свинства — це, власне, і є талант. Менше з тим. Вибач, але я не складу вам компанії. Сьогодні не маю настрою ні на його поезію, ні на його вульгарні жарти.

З коридору пролунали сріблястий сміх, тринькання лютні, і на порозі бібліотеки став Любисток у бузковому кубрачку з мереживними манжетами й у капелюшку набакир. Побачивши Неннеке, трубадур

уклонився підкреслено низько, замітаючи підлогу прип'ятим до капелюшка пером чаплі.

— Моє глибоке шанування, достойна мати, — заквилив дурнувато. — Хвала Великій Мелітеле і її жрицям, криницям цноти й мудрості…

— Перестань дуркувати, Любистку, — пирхнула Неннеке. — І не титулуй мене матір'ю. Ти ж знаєш, що мене тіпає від думки, що ти міг би бути моїм сином.

Вона крутнулася на п'ятах і вийшла, шурхочучи довгими шатами. Любисток, кривляючись, наче мавпа, спародіював уклін.

— Аніскільки не змінилася, — сказав він безтурботно. — Як і раніше, не розуміє жартів. Зла на мене, бо, приїхавши, я побалакав хвильку із воротаркою, такою миленькою блондинкою з довгими віями та дівочою косою аж до зграбної дупочки, яку гріх було не вщипнути. То я й ущипнув, а Неннеке, яка, власне, підійшла… Ет, що там. Привіт, Ґеральте.

— Привіт, Любистку. Звідки ти знаєш, що я тут?

Поет випростався, підтягнув штани.

— Я був у Визімі, — промовив. — Почув про стриґу, довідався, що ти поранений. Здогадався, куди ти міг поїхати на лікування. Як бачу, ти вже здоровий?

— Вірно бачиш. Але спробуй розтлумачити це Неннеке. Сідай, побалакаємо.

Любисток сів, зазирнув у книгу на підставці.

— Історія? — посміхнувся. — Родерік де Новембр? Читав, читав. Коли я вчився в академії в Оксенфурті, історія посідала друге місце у списку моїх улюблених предметів.

— А що було на першому місці?

— Географія, — серйозно сказав поет. — Атлас світу був більшим, і легше було за ним заховати карафу горілки.

Ґеральт сухо засміявся, устав, вийняв з полиці «Аркан магії й алхімії» Луніні та Тирсса й витягнув на денне світло заховану за грубезною томиною пузату, обплетену соломою посудину.

— Ого, — явно повеселішав бард. — Мудрість і натхнення, як бачу, надалі криються у бібліотеках. О-о-ох! Люблю це! На сливах, вірно? Так, це і є алхімія, як і зветься. Це філософський камінь, що насправді вартий досліджень. Твоє здоров'я, брате. О-о-ох, міцна, як зараза!

— Що тебе сюди привело? — Ґеральт узяв карафу в поета, сьорбнув і розкашлявся, тримаючись за перев'язану шию. — Куди ти прямуєш?

— Нікуди. Тобто можу податися туди ж, куди підеш ти. Міг би скласти компанію. Ти довго думаєш тут розважатися?

— Недовго. Місцевий герцог дав мені зрозуміти, що його не радує моя персона у його володіннях.

— Геревард? — Любисток знав усіх королів, князів, володарів і сеньйорів від Яруги до Драконячих гір. — Забий. Не відважиться постати проти Неннеке, проти богині Мелітеле. Люд йому тоді фортецю з димом пустить.

— Не хочу неприємностей. А тут я сиджу вже занадто довго. Поїду на південь, Любистку. Далеко на південь. Тут я роботи не знайду. Цивілізація. На холеру тут комусь відьмак? Якщо питаю про якесь завдання, дивляться на мене, наче на дивовижу.

— Та що ти вигадуєш, Ґеральте? Яка така цивілізація? Я переправився через Буйну тиждень тому і, їдучи країною, наслухався різних оповісток. Кажуть, є тут водяні, віюни, перестрахи, літавиці, всеможливе свинство. Повинен мати роботи по вуха.

— Оповістки чув і я. Половина — чи вигадана, чи перебільшена. Ні, Любистку, світ змінюється. Щось закінчується.

Поет глитнув з карафи, примружився, зітхнув важко.

— Знову починаєш плакатися над своєю сумною відьмачою долею? Та ще й філософствуєш? Бачу згубні наслідки невластивого читання. Бо про те, що світ змінюється, додумався навіть отой старий пердун Родерік де Новембр. Ця його мінливість світу, це ж, скажімо чесно, єдина теза з трактату, із якою можна погодитися беззастережно. Але це не настільки революційна теза, аби мене тут нею частувати, до того ще й із міною мислителя, яка тобі абсолютно не пасує.

Замість відповіді Ґеральт сьорбнув із карафи.

— Так-так, — знову зітхнув Любисток. — Світ змінюється, сонце заходить, а горілка закінчується. Що там, кажеш, закінчується ще? Ти ж щось згадував про закінчення, філософе.

— Наведу тобі кілька прикладів, — сказав Ґеральт по хвилі мовчання. — З останніх двох місяців, проведених на цьому березі Буйни. Якогось дня під'їжджаю, дивлюся — міст. Під мостом сидить троль, з кожного перехожого вимагає платню. Тим, хто відмовляється, ламає

ногу, інколи — й обидві. Тож іду до війта, питаю: скільки можете дати за того троля? Війт рота роззявив від здивування. Як то, питає, а хто ж буде міст ремонтувати, як троля не стане? Троль дбає про міст, ремонтує його регулярно, солідно, на совість. Дешевше виходить платити йому мито. Тож їду далі, дивлюся: вилохвіст. Невеличкий, з п'ять аршинів буде від кінчика носа до кінця хвоста. Летить, несе у пазурах вівцю. Їду в село, скільки, питаю, заплатите за гада. Хлопи на коліна: ні, кричать, то улюблений дракон найменшої доньки нашого барона, якщо в нього хоч луска з хребта впаде, барон село спалить, а з нас шкіру обдере. Їду далі, а голод усе дужче дошкуляє. Розпитую про роботу: еге ж, є, але яка? Тому вміймай русалку, цьому — німфу, ще третьому — мавку… Зовсім вони подуріли, по селах дівок — як реп'яхів, повно, а їм хочеться нелюдських. Інший просить, щоби вбив я йому скорпіонницю і приніс кістку з її долоні, бо, змелена й насипана в юшку, вона, кажуть, посилює потенцію…

— Ото якраз дурня, — втрутився Любисток. — Я пробував. Не посилює аж нічого, а юшка стає наче зварена з онуч. Але ж якщо люди у те вірять і готові платити…

— Не вбиватиму скорпіонниць. Або інших нешкідливих створінь.

— То ходитимеш голодним. Хіба що зміниш роботу.

— На яку?

— На будь-яку. Стань жерцем. Був би ти непоганим, і з твоєю совістю, і з твоєю моральністю, і з твоїм знанням природи людей і всіляких речей. Що ти не віриш у жодних богів, не проблема. Мало знаю жерців, які вірують. Стань жерцем і перестань бідкатися над собою.

— Я не бідкаюся. Констатую факти.

Любисток поклав ногу на ногу і з цікавістю пригледівся до стертої підметки.

— Ти, Ґеральте, нагадуєш мені старезного рибалку, який під кінець життя з'ясував, що риби смердять, а від води тягне сирістю і ломить кістки. Будь послідовним. Балаканина й скигління нічого не дадуть. Якби я зрозумів, що попиту на поезію вже немає, то повісив би лютню на кілок і став би садівником. Троянди б вирощував.

— Дурню верзеш. На таке зречення ти не здатний.

— Що ж, — погодився поет, розглядаючи підметку. — Може, й не став би. Але наші професії дещо відрізняються. Попит на поезію і звук

струн не зменшиться ніколи. Із твоєю професією — дещо гірше. Адже ви, відьмаки, самі позбавляєте себе роботи, поступово, але постійно. Що краще і сумлінніше працюєте, то менше маєте роботи. Адже ваша мета, сенс вашого існування — це світ без потвор, світ спокійний і безпечний. Чи то пак світ, у якому відьмаки зайві. Парадокс, вірно?

— Вірно.

— Раніше, коли були ще єдинороги, існувала досить велика група дівчат, які зберігали цноту, аби могти їх ловити. Пам'ятаєш? А щуролови із флейтами? Усі змагалися за їхні послуги. А прикінчили їх алхіміки, винайшовши якісь результативні отрути, а на те наклалося загальне приручення котів, куниць і ласок. Звірятка були дешевші, миліші й не жлуктили стільки пива. Вбачаєш аналогію?

— Вбачаю.

— Тож користуйся чужим досвідом. Цнотливки для єдинорогів, коли втратили роботу, одразу ж розцнотилися. Деякі, прагнучи надолужити роки посту, широко прославилися технікою та запалом. Щуролови… Ну, тих краще не наслідуй, бо всі вони як один поспивалися і пішли жебрати. Що ж, схоже, зараз дійшла черга до відьмаків. Читаєш Родеріка де Новембра? Є там, наскільки пам'ятаю, згадки про відьмаків, про тих перших, які їздили по країні якихось років триста тому. У часи, коли хлопи виходили жати озброєними групами, села оточували потрійним частоколом, купецькі каравани нагадували затяжне військо на марші, а на валах небагатьох міст день і ніч стояли готові до стрілянини катапульти. Бо ми, люди, були тут непроханими гостями. Цією землею володіли дракони, мантикори, грифи й амфісбени, вампіри, вовкулаки і стриґи, кікімори, химери й літавиці. І треба було ту землю у них відібрати по шматку, кожну долину, кожен перевал, кожен бір і кожну галявину. І це вдалося нам не без неоціненної допомоги відьмаків. Але ті часи минули, Ґеральте, минули без вороття. Барон не дозволяє убити вилохвоста, бо то, напевне, останній драконоїд у радіусі тисячі миль і збуджує вже не жах, а лише співчуття і ностальгію за давніми часами. Троль під мостом зжився з людьми, це вже не потвора, якою лякають дітей, це релікт і місцева цікавинка, до того ж — корисна. А перестрахи, мантикори, амфісбени? Сидять у гущавині й неприступних горах…

— Виходить, я був правий. Щось закінчується. Чи подобається тобі це, чи ні — щось закінчується.

— Не подобається мені, що ти вдався до простих банальностей. Не подобається мені та міна, із якою ти це робиш. Що з тобою діється? Не впізнаю тебе, Ґеральте. Ех, зараза, мерщій їдьмо на той південь, до тих диких країв. Лиш зарубаєш кілька потвор, відразу твоя нудьга мине. А потвор там, кажуть, чимало. Кажуть, що коли стару бабцю там змучить життя, то йде вона сама-самісінька по хмиз у ліс, не беручи із собою рогатини. Результат гарантовано. Ти маєш осісти там назавжди.

— Може, й маю. Але не осяду.

— Чому ж? Там відьмаку простіше заробити.

— Заробити простіше. — Ґеральт ковтнув із карафи. — Але витратити важче. До того ж їдять там ячмінь й просо, пиво там на смак — наче сеча, дівчата не миються, а комарі — гризуть.

Любисток зареготав, спершись потилицею о полицю, об оправлені у шкіру корінці книжок.

— Просо й комарі! Це нагадує мені нашу першу спільну мандрівку на край світу, — сказав. — Пам'ятаєш? Ми познайомилися на фестивалі у Гулеті, й ти підмовив мене…

— Це ти мене підмовив. Тобі ж довелося втікати з Гулети швиденько, наче на срачку, бо дівча, яке ти трахнув під настилом для музик, мало чотирьох братів-бурмил. Шукали вони тебе по всьому місту, погрожуючи каструвати тебе й виваляти у смолі й соломі. Тому ти до мене тоді й пристав.

— А ти мало зі штанів не вистрибнув від радощів, що знайшов компаньйона. Бо до того часу в дорозі ти міг поговорити виключно з кобилою. Але нехай вже, ти правий, було, як кажеш. Я справді мусив тоді зникнути на певний час, а Долина Квітів здалася мені відповідним місцем для цієї мети. Це мав бути кінець населеного світу, форпост цивілізації й Новизни, найдальша точка на межі двох світів… Пам'ятаєш?

— Пам'ятаю, Любистку.

РАЙ СВІТУ

I

Любисток обережно спустився сходами корчми, несучи два кухлі, з яких стікала піна. Пошепки лаючись, він протиснувся крізь зграйку зацікавлених дітлахів, які штовхалися навколо. Навскіс перетнув двір, оминаючи коров'ячі коржі.

Навкруги виставленого на майдан столу, за яким відьмак розмовляв зі старостою, зібралося вже кільканадцять поселян. Поет поставив кухлі й сів. Одразу зорієнтувався, що під час недовгої його відсутності розмова не просунулася уперед ані на п'ядь.

— Я відьмак, пане старосто, — невідомо вкотре повторив Ґеральт, витираючи рота від пивної піни. — Я нічим не торгую. Не займаюся і вербуванням до війська й не вмію лікувати сап. Я відьмак.

— Професія така, — невідомо вкотре пояснив Любисток. — Відьмак, розумієте? Стриґ убиває й упирів. Усяке паскудство нищить. Професійно, за гроші. Розумієте, старосто?

— Ага. — Чоло старости, поране глибокими зморшками важких роздумів, розгладилося. — Відьмак! Треба ж було так відразу!

— Ну власне, — кивнув Ґеральт. — Тому відразу й запитую: знайдеться тут, в окрузі, якась робота для мене?

— А-а-а-а… — Староста знову заходився роздумувати, сліди чого проступили на чолі. — Робота? Нібито… Ну… Живолаки? Питаєте, чи є тутки живолаки?

Відьмак посміхнувся і кивнув, потерши пальцем повіку, що засвербіла від куряви.

— Є. — Староста після болісних роздумів дійшов-таки висновку. — Ото гляньте тудочки. Бачте ті гори? Тама ельфи мешкають, тама їхнє королівство. Палаци їхні, кажу, усічки зі щирого золота. Отож-бо,

панове! Ельфи, кажу. Жахіття. Хто тудочки поїде, той уже не повертається.

— Так я і думав, — сказав холодно Ґеральт. — Саме тому я туди й не збираюся.

Любисток нахабно зареготав. Староста, як Ґеральт і чекав, поринув у довгі роздуми.

— Ага, — сказав нарешті. — То є так. Але є тута й інші живолаки. З ельфської країни, видко, до нас лізуть. О, пане, таки їх є. Аж порахувати важко. А найгірша — то Мора буде, я вірно кажу, людоньки?

«Людоньки» пожвавилися й оточили стіл з усіх боків.

— Мора! — сказав один. — Так-так, вірно староста балакає. Бліда дівчина, оточки по халупах на світанку ходить, а діточки від неї мруть!

— Й анциболи, — додав інший, жолдак місцевої стражі. — Коням гриви заплітають у стайнях!

— І нетопирі! Нетопирі тута є!

— І віли! Через них людину короста обсипує!

Наступні кільки хвилин минули в інтенсивному перераховуванні потвор, що дошкуляють тутешнім поселенцям своїми мерзенними вчинками або самою вже своєю екзистенцією. Ґеральт і Любисток довідалися про бідаків та мамунів, через яких поштивий хлоп не може з п'яних очей додому втрапити, про літавців, що літають і в корів молоко смокчуть, про голову на павучих ногах, що бігає лісом, про хобольдів, що носять червоні шапочки, і про грізну щуку, що вириває з рук баб, які перуть, білизну й ось-ось візьметься за самих баб. Як завжди, не обійшлося без того, щоб не проінформувати, що стара Нарадківна літає вночі на рогачі, а вдень плоди витравлює, що мірошник розводить муку пилом із жолудів, а якийсь там Дуда, говорячи про королівського управителя, назвав того злодієм і наволоччю.

Ґеральт вислухав спокійно, киваючи в удаваній зосередженості, поставив кілька запитань, що стосувалися головним чином доріг і топографії місцини, після чого встав і підморгнув Любистку.

— Ну, то бувайте, добрі люди, — сказав. — Скоро повернуся, тоді й побачимо, що можна буде зробити.

Вони від'їхали вздовж халуп і тинів мовчки, супроводжувані гавкотом собак і криками дітей.

— Ґеральте, — озвався Любисток, уставши у стременах і зірвавши налите яблуко з гілки, що стирчала з-за огорожі саду. — Ти всю дорогу нарікав, наче тепер доводиться все важче з пошуками занять. А з того, що я мить тому почув, випливає, що тут ти можеш працювати до зими, та ще й без передиху. Ти б заробив трохи грошенят, я мав би непогані теми для балад. Чому ж, поясни мені, ми їдемо далі?

— Я не заробив би тут ані шеляга, Любистку.

— Чому?

— Бо в тому, що вони говорили, не було ані слова правди.

— Вибач?

— Жодне зі створінь, про які вони говорили, не існує.

— Та ти жартуєш! — Любисток виплюнув кісточку й кинув недогризком у плямисту дворнягу, занадто завзяту до кінських бабок. — Ні, це неможливо. Я придивлявся до тих людей, а в людях я розбираюся. Вони не брехали.

— Ні, — погодився відьмак. — Не брехали. Глибоко вірили в усе. Що не змінює факту.

Поет певний час мовчав.

— Жодна з тих потвор… Жодна? Того бути не може. Щось із того, про що вони казали, має існувати. Хоча б одне! Визнай.

— Визнаю. Одне тут є напевне.

— Ха! Що?

— Нетопирі.

Вони виїхали за останні тини, на гостинець, що звивався серед огорож жовтих від рапсу й неспокійних від вітру полів збіжжя. Дорогою, назустріч, тяглися завантажені вози. Бард поклав ногу на луку сідла, спер лютню на коліно і бринькав тепер на струнах тоскну мелодію, час від часу махаючи дівулям, які йшли, хихотячи й підіткавши спідниці, узбіччями — із граблями на міцних плечах.

— Ґеральте, — сказав він раптом. — Але ж потвори є. Може, їх не стільки, як колись, може, не чигають вони за кожним деревом у лісі, але ж вони — є. Існують. Чому ж виходить так, що люди додатково вигадують і тих, яких не існує? Більше того, вони ще й вірять у те, що вигадують? Га? Ґеральте із Рівії, славетний відьмаче? Ти не задумувався над причиною?

— Задумувався, славетний поете. І ту причину я знаю.

— Цікаво.

— Люди, — Ґеральт відвернувся, — люблять вигадувати потвор і потворності. Тоді самі собі здаються менш потворними. Коли напиваються як чіп, ошукують, крадуть, луплять дружину віжками, морять голодом стару бабцю, забивають сокирою впійманого у капкан лиса чи нашпиговують стрілами останнього на світі єдинорога, люди полюбляють думати, що потворніша за них усе ж Мора, яка входить до хат на світанку. Тоді якось легше стає їм на серці. І легше стає жити.

— Я запам'ятав, — сказав Любисток, помовчавши хвилину. — Добер у риму і складу про те баладу.

— Склади. Але не розраховуй на оплески.

Вони їхали повільно, але скоро зникли з очей останні халупи поселення.

Незабаром перетнули лінію лісистих узгір'їв.

— Ха! — Любисток стримав коня і роззирнувся. — Глянь, Ґеральте. Хіба не чудово? Ідилія, хай мене дияволи. Око радіє!

Місцевість за узгір'ям плавно спускалася у напрямку рівних пласких полів, посічених мозаїкою різнокольорового збіжжя. Посередині, округло й правильно, наче листок конюшини, дзеркально блищали плеса трьох озер, оточених темними смугами вільхових заростей. Горизонт окреслювала імлиста синя лінія гір, що височіли над чорними безформними просторами бору.

— Їдьмо, Любистку.

Гостинець вів просто до озер, уздовж греблі й схованих у вільшанику ставків, де повно було галасливих качок-крижнів, широконісок, чапель і пірникоз. Багатство пір'їстої звірини дивувало, бо ж усюди помітні були сліди діяльності людини — греблі доглянуті, обкладені фашиною, перемички зміцнені камінням та колодами. Дренажі при ставках не прогнили, весело дзюркотіли водою. У приозерному очереті було видно човни та помости, а на плесах стирчали жердини поставлених сіток та ятерів.

Любисток раптом обернувся.

— Хтось за нами їде, — сказав збуджено. — На возі.

— Нечувано, — зіронізував відьмак, не оглядаючись. — На возі? А я думав, що тутешні їздять на нетопирах.

— Знаєш, що я тобі скажу? — буркнув трубадур. — Що ближче до краю світа, то ти стаєш дотепніший. Страшно подумати, до чого дійде!

Їхали вони неспішно, а запряжений двійкою плямистих коників віз був порожнім, тож наздогнав їх швидко.

— Тпру-у-у! — Чоловік на возі стримав коней одразу ж за ними. Носив він кожух на голе тіло й мав волосся аж до брів. — Славимо милостивих богів!

— І ми, — відповів Любисток, знайомий зі звичаєм, — славимо.

— Як хочемо, — буркнув відьмак.

— Звуся Кропивник, — повідомив візник. — Я-тко до вас приглядався, яко ви зі старостою з Верхнього Посаду балакали. Знаю, що витко — відьмак.

Ґеральт відпустив віжки й дозволив кобилі пофоркати на придорожню кропиву.

— Чув я, — продовжував чоловік у кожуху, — як вам староста казочки балакали. На лички ваші-тко дивився, і не дивно мені було. Давно такої дурні й побрехеньок я-тко не чув.

Любисток засміявся. Ґеральт пильно дивився на хлопа, нічого не кажучи. Хлоп, званий Кропивником, відкашлявся.

— Не хтіли б ви найнятися на справжню, порядну роботу, пане відьмаче? — запитав. — Я дещо для вас-тко маю.

— Що ж саме?

Кропивник очей не спустив.

— Про справи на гостинцю погано балакається. Їдьмо до мене, у Нижній Посад. Там поговоримо. Вам-тко й так тудою дорога.

— Звідки така впевненість?

— Звідти, що тута іншої дороги нема, а ваші коні в тамтий бік мордами, а не хвостом обернені.

Любисток знову засміявся.

— Що ти на те скажеш, Ґеральте?

— Нічого, — сказав відьмак. — На гостинці погано балакається. Тож в дорогу, пане Кропивнику.

— В'яжіть коней до борту та усідайтеся на віз, — запропонував хлоп. — Вдобніше буде. Чом би жопу в сідлі бити?

— Свята правда.

Вони вдряпалися на віз. Відьмак із насолодою випростався на соломі. Любисток, імовірно, побоюючись забруднити свій елегантний зелений кубрак, усівся на дошці. Кропивник цмокнув на коней, віз заторохтів по зміцненій колодами греблі.

Вони переїхали міст над зарослим лататтям і ряскою каналом, минули смугу скошених лугів. Далі, скільки оком кинути, тягнулися оброблені поля.

— Вірити не хочеться, що це край світу, кінець цивілізації, — сказав Любисток. — Тільки глянь, Ґеральте. Жито наче золото, а в тій кукурудзі й хлоп на коні сховався б. Чи ота ріпа, глянь, яка величезна.

— Знаєшся на рільництві?

— Ми, поети, мусимо знатися на всьому, — зверхньо заявив Любисток. — Інакше ми б себе компрометували, пишучи. Учитися треба, дорогенький мій, учитися. Від рільництва залежить доля світу, тож на рільництві знатися добре. Рільництво годує, одягає, оберігає від холоду, спонукає до розваг і підтримує мистецтво.

— З тими розвагами й мистецтвом ти трохи перебрав.

— А з чого ж горілку женуть?

— Зрозумів.

— Замало розумієш. Учися. Глянь на ті фіолетові квітки. То люпин.

— Насправді то вика, — втрутився Кропивник. — Що, люпинчику ви-тко не бачили, чи як? Але в одному ви правенькі, пане. Родиться тут усе з усіх сил і росте так, що аж мило. Тому й кажуть: Долина Квітів. Тому тут наші діди й поселилися, ельфів з-тута перед тим вигнаши.

— Долина Квітів, чи Дол Блатанна. — Любисток тицьнув ліктем відьмака, який простягся на соломі. — Ти помітив? Ельфів з-тута вигнаши, але стару ельфійську назву не узнаши за необхідне зміниши. Брак фантазії. А як тут вам із ельфами живеться, хазяїне? Вони ж тут у вас у горах, за межею.

— Не мішаємось одні до других. Вони собі — ми собі.

— Найкращий вихід, — сказав поет. — Правда, Ґеральте?

Відьмак не відповів.

II

— Дякуємо за частування. — Ґеральт облизнув кістяну ложку й поклав її у порожню миску. — Дякуємо стократно, господарю. А тепер, якщо дозволите, перейдемо до справи.

— Ага, можна, — погодився Кропивник. — Що, Дуне?

Дун, старший Нижнього Посаду, величезний чолов'яга з понурим поглядом, кивнув дівкам, ті поспіхом зібрали зі столу посуд і залишили світлицю на явний жаль Любистка, який від початку бесіди шкірив до них зуби й смішив їх невибагливими жартами.

— Тож я слухаю, — сказав Ґеральт, дивлячись у вікно, звідки чулися стукіт сокир і звук пилки. На подвір'ї кипіла якась робота з деревиною, різкий смоляний дух долинав аж у хату. — Кажіть, чим можу прислужитися.

Кропивник глянув на Дуна. Старший селища кивнув і відкашлявся.

— Ага, воно-тко отакочки є, — промовив. — Є тут єдне таке поле…

Ґеральт копнув під столом Любистка, який уже готувався ущипливо прокоментувати.

— Поле, — продовжував Дун. — Добре кажу, Кропивнику? Лежало те поле довгий час під паром, але заорали його-тко й тепер саджаємо тамочки коноплі, хміль і льон. Шмат поля, кажу вам. Аж до самого бору сягає…

— І що? — не витримав поет. — Що воно на тому полі?

— Ага. — Дун підвів голову, пошкріб за вухом. — Ага, ґрасує там диавол.

— Що? — пирхнув Любисток. — Що-що?

— Я ж кажу. Диавол.

— Який диавол?

— А який має бути? Диавол, і все тут.

— Дияволів немає!

— Не втручайся, Любистку, — сказав Ґеральт спокійним голосом. — А ви кажіть далі, мосьпане Дуне.

— Я ж кажу: диавол.

— Це я вже знаю. — Ґеральт, якщо хотів, міг бути надзвичайно терплячим. — Розкажіть, який він, звідки взявся, чим вам шкодить. По порядку, як ваша ласка.

— Ага. — Дун підняв кордубату долоню і почав рахувати, по черзі відгинаючи пальці, з помітним зусиллям. — По черзі, отож-бо й вірно, мудрий з вас-тко чоловік. Ага, так. Вигляда він, пане, як диавол, випиши-вималюй диавол. Звідки взявся? Та знізвідки. Бах, трах, брах — і дивимося: диавол. А шкодити він-тко нам майже не шкодить. Щоб занадто. Буває, навіть допомагає.

— Допомагає? — зареготав Любисток, намагаючись витягнути муху з пива. — Диявол?

— Не втручайся, Любистку. Кажіть далі, пане Дуне. У який спосіб допомагає вам отой, як ви кажете…

— Диавол, ага, — повторив із натиском кмет. — А допомагає він-тко так: ґрунт удобрює, землю спушує, кротів нищить, птахів колошкає, ріпу та буряки доглядає. Та й гусінь, що у капусті плодиться, з'їдає. Але капусту також, по правді, з'їдає. Ніц, аби б жерти. Як то диявол.

Любисток знову зареготав, після чого клацнув пальцями й кинув виловленою з пива мухою у кота, що спав біля вогню. Кіт розплющив одне око й презирливо глянув на барда.

— Однаково ж, — спокійно сказав відьмак, — готові ви мені заплатити, щоби позбутися того диявола, так? Іншими словами, не бажаєте його поблизу?

— А хто ж би, — Дун глянув похмуро, — хтів диавола на батьківському спадку? Наша земля з діда-прадіда, королівським наказом віддана, і диаволу до неї — ніц! Плювати нам на його-тко допомогу, бо що ж, ми самі рук не маємо? А це ж, пане відьмаче, не диавол, а злостиве бидло, і в голові в нього, перепрошую, засрано так, що й витримати важко. Зрання не відомо, що йому-тко назавтра в макітру стрелить. Бо ж, пане, або у колодязь напаскудить, або за дівками ганяє, лякає, погрожує, що трахне. Краде, пане, худобу й збіжжя. Нищить, псує, набридає, на греблі рується, ями копає, наче ондатра чи бобер якийсь, вода з одного ставка повністю витекла, і коропи поснули. У стогу люльку палив, сучий син, з димом все сіно пустив…

— Розумію, — перебив Ґеральт. — Тож таки заважає.

— Ні, — покрутив Дун головою. — Не заважає. Пустує тільки, ось що.

Любисток відвернувся до вікна, стримуючи сміх. Відьмак мовчав.

— А, що тут базікати, — відгукнувся Кропивник, який мовчав до цього часу. — Ви ж відьмак, ні? То наведіть із тим диаволом порядок. Шукали ви роботи у Верхньому Посаді, я сам чув. То роботу ви й маєте. Заплатимо вам-тко, скільки треба. Але зважте, ми не хочемо, аби витко диавола вбили. Що ні — то ні.

Відьмак підняв голову й паскудно посміхнувся.

— Цікаво, — сказав. — Так би мовити, нещоденно.

— Що? — зморщився Дун.

— Нещоденно. Звідки таке милосердя?

— Не лзя вбивати, — Дун набурмосився сильніше, — бо у цій Долині…

— Не лзя — і все-тко, — перебив його Кропивник. — Тільки схопіть його, пане, або вигоньте за сьому гору. А ми при оплаті вас-тко не зобидімо.

Відьмак мовчав, не перестаючи посміхатися.

— Домовились-тко? — спитав Дун.

— Спочатку я хотів би на нього глянути, на того вашого диавола.

Кмети перезирнулися.

— Ваше право, — сказав Кропивник і устав. — І воля ваша. Диавол ночами по всіх усюдах тут гуляє, але вдень десь у коноплях сидить. Або серед старих верб на болоті. Там на нього можете глянути. Не станемо вас підганяти. Хочете відпочити — то відпочивайте скільки забажаєте. Ані зручностей, ані їдла ми для вас не пошкодуємо, відповідно до закону гостинності. Тож — лишайтеся.

— Ґеральте. — Любисток зіскочив із табурета, виглянув на подвір'я, на кметів, які саме віддалялися від хати. — Я зовсім перестав тебе розуміти. Не минуло й дня, як ми розмовляли про уявних потвор, а ти раптом ангажуєшся ловити дияволів. А про те, що диявол, власне, — це вимисел, що він — створіння міфічне, про це ж знає кожен, окрім, видко, темних кметів. Що означає твій несподіваний запал? Готовий закластися, трохи тебе знаючи, що ти б не принизився до того, щоб дістати в такий спосіб нам нічліг, харч і прання?

— І справді, — скривився Ґеральт. — Схоже на те, що ти мене вже трохи знаєш, співаче.

— Тоді я не розумію.

— А що тут розуміти?

— Дияволів немає! — вигукнув поет, геть розбудивши кота. — Немає! Дияволів, диявол їх бери, не існує!

— Правда, — посміхнувся Ґеральт. — Але я, Любистку, ніколи не міг опиратися спокусі поглянути на щось, чого не існує.

III

— Одне напевне, — пробурмотів відьмак, обвівши поглядом сплутані конопляні джунглі, що розкинулися попереду. — Цей диявол — не дурень.

— З чого ти робиш такий висновок? — зацікавився Любисток. — Із того факту, що сидить він у непрохідній гущавині? Та в будь-якого зайця стане на те розуму.

— Йдеться про спеціальні властивості конопель. Таке величезне поле емітує сильну антимагічну ауру. Більшість заклять тут не спрацює. А там, глянь, бачиш ті тички? То хміль. Пилок із шишок хмелю діє схоже. Готовий закластися, що це не випадковість. Лайдак відчуває аури й знає, що тут він у безпеці.

Любисток відкашлявся, поправив штани.

— Цікаво, — сказав він, чухаючи лоба під капелюшком. — Як ти за те візьмешся, Ґеральте? Ніколи я ще не бачив тебе у роботі. Б'юсь об заклад, що ти трохи знаєшся на ловах диявольов. Намагаюся пригадати собі якісь старовинні балади. Була одна така, про диявола й бабу, непристойна, але кумедна. Баба, уявляєш собі…

— Давай-но без баби, Любистку.

— Як скажеш. Хотів лише допомогти, нічого більше. А старовинними пісеньками не слід легковажити, у них накопичено мудрість поколінь. Є балада про парубка на ймення Йолоп, який…

— Припини балакати. Час братися до роботи. Відпрацьовувати харч і прання.

— Що хочеш зробити?

— Трохи понишпорю у коноплях.

— Оригінально, — пирхнув трубадур. — Хоч і не витончено.

— А ти б як за це взявся?

— З розумом, — надувся Любисток. — Спритно. Облавою, наприклад. Вигнав би диявола з гущавини, а в чистому полі наздогнав би його верхи, взяв на аркан. Що про це думаєш?

— У цілому концепція цікава. Хтозна, може, й дієва, якби ти захотів узяти участь у ловах, бо для такої операції треба щонайменше двох. Але поки що ми не полюємо. Поки що я хочу зорієнтуватися, що воно таке, отой диявол. Тому мені треба понишпорити в коноплях.

— Гей! — Бард тільки щойно це зауважив. — Ти меча не взяв!

— А навіщо? Я теж знаю балади про диявольов. А ні баба, ні парубок на ймення Йолоп мечами не користувалися.

— Гм-м… — Любисток розгледівся. — Ми мусимо пхатися у саму оту гущавину?

— Ти не мусиш. Можеш повертатися у село й чекати на мене там.

— О, ні, — запротестував поет. — Втратити таку нагоду? Я також хочу побачити диявола, переконатися, чи насправді він такий страшний, як його малюють. Я питав, чи нам обов'язково треба продиратися крізь коноплі, якщо там уже є стежка.

— І справді. — Ґеральт заслонив очі долонею. — Є стежка. Скористаємося нею.

— А якщо то дияволова стежка?

— То краще. Не ходитимемо даремно.

— Знаєш, Ґеральте, — теревенив бард, крокуючи за відьмаком вузькою нерівною стежиною серед конопель. — Я завжди думав, що «диявол» — це тільки метафора, яку вигадали, щоб було чим лаятися. «Дияволи взяли», «хай йому диявол», «до диявола». Ми так говоримо на загальній. Половинчики, коли бачать гостей, які йдуть до них, говорять: «Знову когось дияволи несуть». Ґноми лаються: «Düwel hoael», коли їм щось не вдається, а кепський товар називають «Düwelsheyss». А на Старшій Мові є таке прислів'я: «A d'yaebl aep ar-se», що означає…

— Я знаю, що воно означає. Перестань патякати, Любистку.

Любисток замовк, зняв прикрашений пером чаплі капелюшок, обмахнувся ним і витер спітніле чоло. У гущавині панувала важка, волога, задушлива спека, яку ще більше посилював запах квітучих трав і бур'янів. Стежка трохи вильнула й відразу за поворотом закінчилася невеличкою, витоптаною в гущавині галявиною.

— Глянь, Любистку.

У самому центрі галявини лежав чималий плаский камінь, а на ньому кілька глиняних мисочок. Між мисочками — це впадало у вічі — стояла майже до кінця спалена лойова свічка. Ґеральт бачив приклеєні до плям розтопленого сала зерна кукурудзи й бобів, та інші, кісточки й насіннячка, що не можна було розпізнати.

— Я так і думав, — пробурмотів він. — Йому приносять жертви.

— Справді, — сказав поет, вказуючи на свічку. — Ставлять дияволу свічку. Але годують його, як бачу, зернятками, наче чижика якогось. Зараза, що за холерний хлів. Усе тут аж липне від меду й дьогтю. Що…

Наступні слова барда заглушило грізне гучне бекання. У коноплях щось зашурхотіло й затупало, а потім з гущавини вигулькнуло найдивовижніше створіння, яке тільки Ґеральту доводилося бачити. Створіння

мало десь трохи більше ніж сажень зросту, витрішкуваті очі, козині роги й бороду. Також і рухливі, роздвоєні й м'які губи наштовхували на думку про козу. Нижню частину тіла вкривало довге густе темно-руде волосся аж до роздвоєних ратиць. Дивовижа ця мала ще й довгого хвоста з китицею, яким тепер енергійно махала.

— Ук! Ук! — гукнуло створіння, перебираючи ратицями. — Чого вам? Геть, геть, на роги візьму, ук, ук!

— Тебе хтось під жопу копнув, козлику? — не витримав Любисток.

— Ук! Ук! Бе-е-е-е! — забекав козеріг. Важко було зрозуміти, що це: підтвердження, заперечення чи ж бекання мистецтва заради.

— Замовчи, Любистку! — гарикнув відьмак. — Ані слова.

— Блеблеблебееееее! — люто заклекотіло створіння, а його верхня губа широко розійшлася, показуючи жовті кінські зуби. — Ук! Ук! Ук! Блеубееублеуууубеее!

— Ото так, — кивнув Любисток. — Шарманка й дзвіночок — твої. Повертатимешся додому — забирай.

— Перестань, холера тебе візьми, — прошипів Ґеральт. — Ти все псуєш. Залиш дурні жарти собі…

— Жарти!!! — люто проревів козеріг і підскочив. — Жарти, беее, беееее! Нові жартівники прийшли, га? Принесли кульки залізні? Я вам дам кульок залізних, лайдаки, ук, ук, ук! Жартів вам схотілося, беееее? Маєте жарти! Маєте ваші кульки! Маєте!

Створіння підскочило й різко махнуло рукою. Любисток завив й усівся на стежці, тримаючись за чоло. Створіння забекало, махнуло знову. Біля вуха Ґеральта щось свиснуло.

— Маєте ваші кульки! Беееее!

Залізна кулька десь дюймового діаметру гепнула відьмака в плече, наступна вдарила Любистка в коліно. Поет брудно вилаявся і кинувся навтьоки. Ґеральт без зволікання побіг за ним, а кульки свистіли над їхніми головами.

— Ук! Ук! Беееее! — верещав козеріг, підскакуючи. — Я вам дам кульки! Жартівники срані!

Кулька свиснула в повітрі. Любисток вилаявся ще брудніше, хапаючись за потилицю. Ґеральт кинувся убік, у коноплі, але не ухилився від снаряду, що поцілив його в лопатку. Треба визнати, що кидався диявол надзвичайно влучно й мав, здається, невичерпний запас

кульок. Відьмак, присівши у гущавині, ще почув тріумфальне бекання диявола-переможця і відразу свист чергової кульки, прокльони й тупіт ніг Любистка, який тікав стежкою.

А потім настала тиша.

IV

— От знаєш, Ґеральте… — Любисток приклав до лоба охолоджену у відрі підкову. — На це я не сподівався. Ця рогата потвора з козиною бородою, цей цап кудлатий, гнав тебе, наче якогось молокососа. А я по лобі отримав. Глянь, яка ґуля!

— Ти мені її вшосте показуєш. І цікавішою, ніж першого разу, вона не виглядає.

— Який ти милий. А я думав, що біля тебе буду в безпеці.

— Я не просив лізти зі мною у коноплі. Натомість просив, аби ти тримав свого лихого язика за зубами. Ти не послухав — тепер терпи. І мовчки, будь ласка, бо вони саме йдуть.

До світлиці увійшли Кропивник і огрядний Дун. За ними дріботіла сивенька й покручена, наче крендель, бабця, яку вела світловолоса й на диво худа дівчина-підліток.

— Мосьпане Дуне, мосьпане Кропивнику, — почав відьмак без вступу. — Перш ніж вирушити, я запитував, чи не намагалися ви самостійно вжити якихось заходів щодо вашого диявола. Ви відповіли, що не робили нічого. Я маю підстави вважати, що було інакше. Чекаю пояснень.

Поселенці пошепотілися між собою, після чого Дун відкашлявся у кулак і ступив уперед.

— Ви-тко, панство, праві. Пробачення просимо. Збрехали ми, бо стидко нам було. Хтіли ми-тко самі диавола перехитрити, так зробити, аби пішов він від нас геть…

— Яким чином?

— У нас у Долині, — повільно сказав Дун, — уже об'являлися раніше страшидла. Дракони летючі, в'юни земні, бурдалаки, упирі, паюки огромнезні й змії різні. А ми завжди чину на всіляку мерзоту в нашій книзі шукали.

— У якій книзі?

— Покажіте книгу, бабуню. Книгу, кажу. Книгу! Грець мене зараз візьме! Глуха, наче пень! Лілє, скажи бабці, щоби книгу показала!

Світловолоса дівчина висмикнула велику книгу з гачкуватих бабчиних пальців і подала відьмакові.

— У книзі тій, — продовжував Дун, — котру в роді нашому маємо ми з часів незапам'ятних, є способи проти усіх потвор, чар і чудацтв, які на світі були чи й будуть.

Ґеральт покрутив у руках важке, грубезне, обросле жирним пилом томище. Дівчина все ще стояла перед ним, мнучи в долонях фартушок. Була вона старшою, ніж йому спочатку здалося, — в оману ввела її філігранна постать, що так відрізнялася від дебелої статури інших дівчат із поселення, напевне її одноліток.

Він поклав книгу на стіл і перегорнув важку дерев'яну обкладинку.

— Глянь-но на те, Любистку.

— Перші Руни, — оцінив бард, зазираючи йому через плече, із підковою, все ще прикладеною до чола. — Найстарше письмо, що вживалося до часів запровадження новочасного алфавіту. Базується на ельфійських рунах і ґномських ідеограмах. Кумедний синтаксис, але так тоді говорили. Цікаві ілюстрації й ілюмінації. Нечасто зустрінеш щось таке, Ґеральте, а якщо вже зустрінеш, то у храмових бібліотеках, а не по селах на краю світа. На всіх богів, звідки таке маєте, любі поселяни? Не хочете ж нас запевнити, що вмієте це читати? Бабцю? Умієш ти читати Перші Руни? Умієш читати будь-які руни?

— Що-о-о?

Світловолоса дівчина наблизилася до бабці й прошепотіла їй щось на вухо.

— Читати? — Старенька показала в усмішці беззубі ясна. — Я? Ні, золотко. Того мистецтва я-тко не навчена.

— Поясніть мені, — сказав Ґеральт холодно, повертаючись до Дуна та Кропивника, — яким чином ви користуєтеся книгою, не вміючи читати руни?

— Найстарша бабка завжди знає, що у книзі стоїть, — похмуро сказав Дун. — А тому, що знає, учить якусь молоду, коли самій їй-тко час уже в землю. Самі бачите, нашій бабці вже час. Тож бабця пригріла Ліле й учить її. Але поки що бабця зна краще.

— Стара відьма й молода відьма, — пробуркотів Любисток.

— Якщо я добре зрозумів, — недовірливо промовив Ґеральт, — бабця знає усю книгу напам'ять? Так? Бабуню?

— Усю ні, де б там, — відповіла бабця, знову за допомогою Ліле, — тільки те, що біля образка стоїть.

— Ага. — Ґеральт навмання відкрив книгу. На надірваній сторінці було зображено строкату свиню з рогами у формі ліри. — Тож похваліться, бабуню. Що воно тут написано?

Бабця зашамкотіла, придивилася до картинки й заплющила очі.

— Тур рогатий, альбо таурус, — процитувала. — Неуками зюбрем званий облудно. Роги має і бодає ними…

— Досить. Дуже добре, справді. — Відьмак перегорнув кілька злиплих сторінок. — А тут?

— Хмарники й планетники розмаїті є. Ті дощ ллють, тамті вітер сіють, овамті перуни мечуть. Хочаши врожай від них ухоронити, візьми ніж залізний, новий, лайна мишачого лота три, чаплі сивої смальцю…

— Добре, браво. Гм… А тут? Що воно є?

На картинці було намальоване нечесане страшидло на коні, із величезними баньками і ще більшими зубами. У правиці страшидло тримало чималий меч, у лівій — мішок із грошима.

— Ведьжмак, — заплямкала бабця. — Яко відьмаком дехтим зовоши. Взивати його небезпечно дуже, але ж треба, бо коли проти огидства й потвори нічим не зарадиши, ведьжмак зарадиши. Слідкувати аби треба…

— Досить, — буркнув Ґеральт. — Вистачить, бабуню. Дякую.

— Ні-ні, — запротестував Любисток зі злорадною посмішкою. — Як там далі йдеться? Цікавенна книга! Кажіть, бабуню, кажіть.

— Е-е-е… Слідкувати аби треба, даби ведьжмака не дотикатися, бо від тего запаршивіти можна. І дівок пред ним вкрити, бо ведьжмак хтивий є понад всельку міру…

— Збігається, до останньої літери, — засміявся поет, а Ліле, як здалося Ґеральту, ледь помітно усміхнулася.

— …понад всельку міру і на злото ласий, — бурмотіла бабця, примружившись, — тож не давати онему більше як: за утопця срібний грош або півторака. За котолака: срібних грошей два. За вемпира: срібних грошей штири…

— Ото були часи, — буркнув відьмак. — Дякую, бабуню. А тепер покажіть нам, де тут про диявола мова і що та книга про дияволів

мовиши. Бо того разу я-тко радий був би більше почутиши, бо ж цікавлюся, якого то способу ви-тко на нього ужили.

— Обережно, Ґеральте, — пирхнув Любисток. — Починаєш наслідувати цей жаргон. Це заразна манера.

Бабця, ледь стримуючи тремтіння руки, перегорнула кілька сторінок. Відьмак і поет схилилися над столом. І справді, на сторінці фігурував метальник кульок, рогатий, волохатий, хвостатий і хижо усміхнений.

— Диавол, — проказала бабця. — Також званий рокітом та сільваном. Проти худоби й домової городини шкідник великий і надокучливий. Хчаши його з землі вигнати, тако вчини…

— Ну-ну, — пробурмотів Любисток.

— Увізьмиши горіхів єдну жменю, — продовжувала бабця, ведучи пальцем по пергаменту, — також увізьмиши кульок залізних жменю другу. Меду кухву, дьогтю — другу. Мидла сірого судок, творогу — другий. Куди диавол сидить, ходьши нічною порою. І горіхи почни їсти. Враз диавол, кторий ласий є, прибіжить і запиташи, смачно лі. Вончас дай онему кульок залізних…

— А щоби вас холера, — буркнув Любисток. — А щоби вас покрутило…

— Тихо, — сказав Ґеральт. — Ну, бабуню. Далі.

— …зубів надламавши, диавол, бачаши, яко мед ти їси, також меду запрагне. Дай онему дьогтю, а сам творог їж. Як почуєш скоро, як дияволу унутрі бурчить і корчить, робиши вигляд, якоби то ніц. А захочеши диавол творогу, дай онему мила. По милові диавол не втримає…

— Добралися до мила? — перебив Ґеральт із кам'яним обличчям, повернувшись у бік Дуна й Кропивника.

— Та де там, — простогнав Кропивник. — Тільки до кульок. Ох, пане, і дав він-тко нам на горіхи, як кульку вгриз…

— А хто вам казав, — розсердився Любисток, — давати йому-тко стільки кульок? Написано в книзі: увізьмиши кульок залізних жменю другу. А ви-тко онему мішок отих кульок дали! Ви-тко йому амуніції без малого на два роки забезпечили, дурні!

— Обережно, — посміхнувся відьмак. — Наслідуєш жаргон. Це заразно.

— Дякую.

Ґеральт раптом підвів голову й зазирнув в очі дівчини, що стояла поряд із бабцею. Ліле не відвела погляду. Очі мала ясні й насичено сині.

— Навіщо ви жертвуєте дияволу зерно? — запитав він різко. — Адже видно, що він типове травоїдне.

Ліле не відповіла.

— Я поставив запитання, дівчино. Не бійся, від розмови зі мною не паршивіють.

— Не питайте її ніц, панове, — відгукнувся Кропивник занепокоєно. — Ліле… Вона… Вона дивна. Не відповість вам, не примушуйте її.

Ґеральт не зводив із Ліле очей, а Ліле не відводила погляду. По спині відьмакові пробігло тремтіння, уповзло на шию.

— Чому не пішли ви на диявола з вилами та дрючками? — підвищив він голос. — Чому не поставили на нього сильце? Якби ви тільки схотіли, його цап'яча довбешка була б уже нахромлена на кілок, як страшидло на ворон. Мене ви попередили, щоб я не намагався його вбити. Чому? Це ти їм заборонила, вірно, Ліле?

Дун піднявся з лавки. Головою сягав стелі.

— Вийди, дівко, — буркнув він. — Забирай бабцю і вийди звідси!

— Хто вона, мосьпане Дуне? — запитав відьмак, коли за бабцею і Ліле зачинилися двері. — Хто ця дівчина? Чому користується у вас більшою пошаною, ніж та холерна книга?

— Не ваше діло. — Дун глянув на нього, й у погляді тому не було доброзичливості. — Мудрих жінок ви у себе в містах переслідуйте, на багаттях паліть. У нас того не було й не буде.

— Ви мене не зрозуміли, — сказав відьмак холодно.

— Бо я й не намагався, — буркнув Дун.

— Я це помітив, — процідив Ґеральт, також не вдаючи сердечності. — Але одну важливу річ вам краще зрозуміти, мосьпане Дуне. Усе ще не пов'язує нас жодна угода, усе ще я не взяв жодних зобов'язань. Ви не маєте підстав уважати, що купили собі відьмака, який за срібний грош або півторак зробить те, що ви зробити не зуміли. Або не забажали. Або не можна вам. Аж ніяк, мосьпане Дуне. Не купили ви собі ще відьмака, і я не думаю, що вам те вдасться. Не з вашим небажанням розуміти.

Дун мовчав, міряючи Ґеральте похмурим поглядом. Кропивник закашлявся, покрутився на лавці, шурхнув личаками по глинобитній долівці, а тоді раптово випростався.

— Пане відьмаче, — сказав. — Не сердьтеся. Ми-тко розповімо вам, що і як. Дуне?

Старший поселення кивнув, дозволяючи, й усівся.

— Коли ми сюди їхали, — почав Кропивник, — ви-тко бачили, як тут усе росте, які тут врожаї знімають. Так воно тут завжди є — так, як в іншому місці непросто побачити, якщо можна взагалі побачити. Тож у нас саджанці й посівне зерно річ важна, ми-тко ними й данину платимо, і продаємо, і міняємо…

— Що спільного те має з дияволом?

— А має. Диавол раніше тільки набридав і по-дурному пустував, аж тут став зерно красти. Спочатку стали ми носити йому-тко потрошку на камінь у коноплях, думав я — нажереться і заспокоїться. Аж ніяк: крав далі, аж гуло. А вже як ми перед ним запаси ховати почали по сараях та стодолам, на три замки замкненим, то він-тко розлютився, пане, ричав, бекав, «ук-ук» волав, а коли він «ук-ук», тоді краще ноги у руки. Грозився…

— …що трахати буде, — втрутився Любисток із широкою посмішкою.

— Це також, — погодився Кропивник. — А ще про червоного півня згадував. Щоби довго не базікати: як він-тко красти не зміг, зажадав данину. Наказав зерно собі й інше добро носити аж мішками цілими. Тоді ми і розізлилися, та вирішили йому хвостату жопу придавити. Але…

Кмет кашлянув та опустив голову.

— Не тра крутити, — раптом відгукнувся Дун. — Погано ми-тко відьмака оцінили. Кажи все, Кропивнику.

— Бабця заборонила диавола бити, — швидко сказав Кропивник. — Але ж ми знаємо, що то Ліле, бо бабця… Бібця тільки те говорить, що Ліле їй скаже. А ми-тко… Ви ж самі знаєте, пане відьмаче. Ми слухаємо.

— Я помітив, — криво посміхнувся Ґеральт. — Бабця ваша може тільки підборіддям трясти та мимрити текст, якого й сама не розуміє. А на дівчину ви наче на скульптуру богині дивитеся, із відкритим ротом, уникаючи її очей, але намагаючись угадати її бажання. А бажання її — то для вас наказ. Хто вона, та ваша Ліле?

— Ви ж угадали, пане. Віщунка. Ну, Мудра, значить. Але не кажіть про те нікому. Просимо вас. Якби воно до володаря дійшло, або ж, не дай боги, до намісника…

— Не бійтеся, — серйозно сказав Ґеральт. — Знаю, у чому річ, і вас не видам.

Дивні жінки й дівчата, які траплялися по селах і яких назвали віщунками або ж Мудрими, не користувалися надмірною симпатією у вель-

мож, котрі збирали данину й отримували зиски з рільництва. Рільники завжди зверталися до мудрих за порадами, майже у кожній справі. Вірили їм сліпо й безмежно. А ухвалені на основі таких порад рішення часто кардинально суперечили політиці панів та володарів. Ґеральт чув про радикальні й незрозумілі випадки — про винищення племінних стад, припинення сівби чи жнив і навіть про міграції цілих сіл. Тож володарі викорінювали «забобони», не вибираючи засобів. Кмети ж дуже швидко навчилися Мудрих переховувати. І слухати їх порад не припинили. Бо, як підказував досвід, одне було безсумнівним — у далекосяжній перспективі завжди виявлялося, що Мудрі мали рацію.

— Ліле не дозволила нам диавола убити, — продовжував Кропивник. — Казала так зробити, як книга каже. Як знаєте, не вийшло. Були вже клопоти з володарем. Як ми-тко менше, ніж завжди, зерна у данину віддали, він мало ротяку не роздер, так репетував та погрожував. Тож ми про диавола йому-тко навіть не писнули, бо володар у нас суворий і на жартах аж ніяк не знається. А тоді ви нам і трапилися. Я питав Ліле, чи можна вас… найняти…

— І що?

— Сказала через бабцю, що спочатку повинна вона на вас-тко глянути.

— І глянула.

— Глянула. І признала вас, знаємо ми те, можемо зрозуміти, що Ліле признає, а що ні.

— Вона до мене й слова не вимовила.

— Ні до кого, окрім бабці, вона й слова ніколи не вимовила. Але якби вона вас не признала, то до світлиці нізащо не увійшла б.

— Гм… — задумався Ґеральт. — Це цікаво. Віщунка, яка замість того, щоби віщувати, мовчить. Звідки вона у вас узялася?

— Ми-тко не знаємо, пане відьмаче, — пробурмотів Дун. — Але з бабцею, як те старі пам'ятають, було так само. Попередня бабця також пригріла неговірку дівку, що невідомо звідки з'явилася. А та дівка — це зараз саме наша бабця. Дідо мій казали, що бабця отако-тко відроджується. Як ніби місяць на небі відроджується і щоразу новим є. Не смійтеся…

— Я не сміюся, — покрутив головою Ґеральт. — Забагато я бачив, аби такі речі мене смішили. Я у ваші справи носа встромляти не думаю, мосьпане Дуне. Питаю тому, що хочу встановити зв'язок між Ліле та

дияволом. Ви ж хіба й самі не зрозуміли, що такий зв'язок існує? Тож якщо вам потрібна ваша віщунка, можу вам одне порадити за диявола: ви мусите його полюбити.

— Знаєте, пане, — сказав Кропивник, — тут не тільки про диавола йдеться. Ліле нікого не дозволяє кривдити. Жодну істоту.

— Звичайно, — втрутився Любисток. — Бо всі віщунки походять із того самого кореня, що й друїди. А друїд, коли ґедзь із нього кров буде ссати, ще й смачного йому побажає.

— Ви це точно сказали, — усміхнувся легенько Кропивник. — Влучно. Те саме було в нас із вепрами, що овочі рили. І що? Вигляньте у вікно: овочі наче писанки. Знайшовся спосіб, Ліле навіть не знає, який саме. Чого очі не бачать, того й серцю не жаль. Розумієте?

— Розумію, — відповів Ґеральт. — Аякже. Але нічого не вийде. Ліле чи ні, а диявол ваш — це сільван. Рідкісне, але розумне створіння. Я його не вб'ю, мій кодекс те забороняє.

— Якщо він розумний, — відгукнувся Дун, — достукайтеся до його розуму.

— Саме так, — підхопив Кропивник. — Як диавол розум має, значить, по-розумному й зерно краде. Так ви-тко, пане відьмаче, довідайтеся, про що йому йдеться. Адже він того зерна не жере. Не стільки. Навіщо йому зерно? На зло нам чинить, чи як? Чого він бажає? Довідайтеся та виженіть його з околиць якимось відьмачим способом. Зробите те?

— Спробую, — вирішив Ґеральт. — Але…

— Але що?

— Книга ваша, людоньки, застаріла. Розумієте, до чого я веду?

— Як по правді, — буркнув Дун, — то не дуже.

— То я вам розтлумачу. Отож, мосьпане Дуне, мосьпане Кропивнику, якщо ви розраховуєте, що допомога моя обійдеться у срібний грош чи півторак, то ви холерно помиляєтеся.

V

— Гей!

З гущавини пролунав шелест, гнівне «ук-ук» і потріскування тичок.

— Гей! — повторив відьмак, завбачливо сховавшись. — Покажись-но, рокіто.

— Сам ти рокіто!

— Тоді як? Диявол?

— Сам ти диявол! — Козеріг вистромив голову з конопель, шкірячи зуби. — Чого хочеш?

— Порозмовляти.

— Смієшся, чи як? Думаєш, не знаю, хто ти такий? Хлопи тебе найняли, щоби мене звідси викинути, га?

— Точно, — признався Ґеральт байдуже. — І про те, власне, я хотів поговорити. Нужбо — домовимося?

— Оно що тобі дошкуляє, — забекав диявол. — Хотів пирогів задарма поїсти? Зі мною такі номери не пройдуть, беее! Життя, людино, це змагання. Виграє кращий. Хочеш у мене виграти, то доведи, що ти кращий. Замість домовлятися — змагатися. Переможець диктує умови. Пропоную перегони, звідси й до старої верби на греблі.

— Не знаю, де гребля і де стара верба.

— Якби ти знав, я б перегонів не пропонував. Люблю змагатися, але не люблю програвати.

— Я помітив. Ні, навипередки ми не бігатемо. Спекотно нині.

— Шкода. То, може, позмагаємося іншим чином? — Диявол вишкірив жовті зуби й підняв із землі чималий камінь. — Знаєш гру «Хто голосніше гукне?» Я гукаю першим. Прикрий очі.

— Маю іншу пропозицію.

— Уважно слухаю.

— Ти підеш звідси без змагань, перегонів і гукання. Сам, без примусу.

— Запхай цю пропозицію a d'yeabl aep arse. — Диявол проявив знання Старшої Мови. — Я звідси не піду. Мені тут подобається.

— Але ти занадто тут набешкетував. Перебрав із жартами.

— Düweisheyss тобі до моїх жартів. — Сільван, як виявилося, знав також і ґномську. — А ціна твоїй пропозиції — стільки й що і Düweisheyss. Нікуди я не піду. Хіба що ти переможеш мене у якійсь грі. Дати тобі шанс? Пограємо у загадки, якщо ти силових ігор не любиш. Зараз загадаю тобі загадку, якщо відгадаєш її — ти виграв, а я звідси йду. Якщо тобі не вдасться — я залишаюся, а йдеш ти. Напруж мізки, бо загадка не з легких.

Не встиг Ґеральт запротестувати, як диявол забекав, затупотів ратицями, шмагнув по землі хвостом і вимовив:

— Рожеві листочки, крапчасті стручки,
Росте в м'якій глині поблизу ріки,
На довгій стеблині крапчастий цвіт.
Коту не показуй, бо з'їсть на обід.

— Ну, що воно таке? Угадуй!

— Поняття не маю, — байдуже зізнався відьмак, навіть не намагаючись задуматися. — Може, в'юнкий горішок?

— Невірно. Ти програв.

— А як звучить справжня відповідь? Що має… гм… крапчасті стручечки?

— Капуста.

— Слухай-но, — гарикнув Ґеральт. — Ти починаєш діяти мені на нерви.

— Я попередив, — зареготав диявол, — що загадка не з легких. Отожбо. Я виграв, тож залишаюсь. А ти йдеш геть. Прощаюся без жалю.

— Ще хвилину. — Відьмак непомітно встромив руку в кишеню. — А моя загадка? Я хоча б маю право на реванш?

— Ні, — запротестував диявол. — З якого дива? Адже я можу не вгадати. Ти мене за дурня маєш?

— Ні, — покрутив Ґеральт головою. — Я маю тебе за злостивого, зухвалого бовдура. Зараз пограємося у зовсім нову, невідому тобі гру.

— Ха! Оце діло! Що за гра?

— Гра зветься, — повільно промовив відьмак, — «Не роби іншому те, що й тобі неприємно». Очі можеш не заплющувати.

Ґеральт зігнувся у блискавичному замаху, дюймова залізна кулька різко свиснула в повітрі й тріснула диявола просто межи рогів. Створіння гепнулося навзнак, наче громом бите. Ґеральт довгим стрибком, щучкою, кинувся між тичками та ухопив його за волохату ногу. Сільван забекав та зашарпався, відьмак сховав голову за плече, але у вухах йому таки задзвонило, бо диявол, хай і нікчемної статури, копнув із силою злобного мула. Він спробував вчепитися у ратицю, що била й копала, але не зумів. Козеріг заборсався, замолотив по землі руками й стусанув його знову, просто у чоло. Відьмак вилаявся, відчуваючи, як нога диявола вислизає з його пальців. Обидва покотилися в різні боки, із тріском ламаючи тички і плутаючись у конопляних стеблах.

Диявол підскочив першим і кинувся, схиливши рогату голову. Але Ґеральт уже також певно стояв на ногах і без зусиль уник атаки, а тоді схопив створіння за ріг, сильно шарпнув, повалив на землю і притис колінами. Диявол забекав і плюнув йому просто в очі, та ще й таким способом, якого не посоромився б і верблюд із надміром слини. Відьмак рефлекторно відсахнувся, не відпустивши, втім, рогів диявола. Сільван, мотиляючи головою, ударив обома копитами назад і, що найдивніше, обома влучив. Ґеральт брудно вилаявся, але не звільнив захвату. Відірвав диявола від землі, притис до тичок, що тряслися, наче у пропасниці, і з усіх сил копнув у волохате коліно, після чого схилився і наплював йому просто в вухо. Диявол завив і заклацав тупими зубами.

— Не роби іншому те… — видихнув відьмак, — …що й тобі неприємно! Граємо далі?

— Блеблеблееееє!!! — Диявол булькотів, вив і завзято плювався, але Ґеральт міцно тримав його за роги й нагинав голову донизу, завдяки чому плювки диявола летіли йому ж на ратиці. Ті дерли землю, здіймаючи хмари куряви й трави.

Наступні кільки хвилин минули в інтенсивному борюканні, обміні лайкою і копняками. Ґеральт якщо чомусь і радів, то виключно факту, що його ніхто не бачить, бо ж сцена виглядала занадто ідіотично.

Черговий копняк роз'єднав і розкидав їх у протилежні боки гущавини конопель.

Диявол знову випередив відьмака — звівся і кинувся навтьоки, помітно кульгаючи. Ґеральт, важко дихаючи і витираючи обличчя, кинувся навздогін. Продерся крізь коноплі й увірвався у хміль. Відьмак почув тупіт коня, що мчав галопом. Звук, на який очікував.

— Сюди Любистку! Сюди! — закричав він. — У хміль!

Раптом він побачив груди коня одразу перед собою, а наступної миті на нього наїхали. Він відштовхнувся від коня, наче від скелі, й упав навзнак, від удару об землю в очах у нього потемніло. Попри це перекотився набік, за хмелеві тички, уникаючи копит. Спритно підхопився, але в цю мить на нього наїхав другий вершник, знову зваливши. А потім хтось упав на нього, притиснувши до землі.

А потім був блиск і різкий біль у потилиці.

І темрява.

VI

Рот був повен піску. Коли схотів його виплюнути, зрозумів, що лежить обличчям до землі. Коли схотів ворухнутися, зрозумів, що зв'язаний. Трохи підняв голову. Почув голоси.

Лежав він на лісовому смітті, одразу біля соснового стовбура. За якихось двадцять кроків стояло кілька розсідланих коней. Бачив їх крізь пір'їсту папороть, нечітко, але один із тих коней, безсумнівно, був гнідим Любистка.

— Три мішки кукурудзи, — почув він. — Добре, Торкве. Дуже добре. Ти зумів.

— Це ще не все, — сказав бекаючий голос, що міг бути лише голосом диявола-сільвана. — Глянь-но, Галарре. Ніби квасоля, але суцільно біла. І яка велика! А оце зветься рапс. Вони з того роблять олію.

Ґеральт міцно заплющив і знову розплющив очі. Ні, це був не сон. Диявол і Галарр, ким би той не був, послуговувалися Старшою Мовою, мовою ельфів. Але слова «кукурудза», «квасоля» і «рапс» були на загальній.

— А це? Що воно? — запитав той, кого звали Галарром.

— Насіння льону. Льон, розумієш? Сорочки роблять із льону. Це набагато дешевше, аніж шовк, і міцніше. Метод обробки, як мені здається, доволі складний, але я визнаю, що і як.

— Аби тільки прийнявся отой твій льон, аби не пропав у нас, як ріпа, — поскаржився Галарр, як і раніше користуючись чудернацьким волапюком. — Намагайся роздобути нові саджанці ріпи, Торкве.

— Не бійся, — бекнув диявол. — Із цим тут проблеми немає, тут усе росте, наче холера. Роздобуду вам, не бійтеся.

— І ще одне, — сказав Галарр. — Довідайся нарешті, у чому суть їхнього трипілля.

Відьмак обережно підняв голову і спробував повернутися.

— Ґеральте… — почув він шепіт. — Ти очуняв?

— Любистку… — прошепотів у відповідь. — Де ми… Що з нами…

Любисток тільки стиха застогнав. Із Ґеральта було досить. Він вилаявся, напружився й перекотився набік.

Посеред галявини стояв диявол, який мав, як стало відомо, звучне ім'я Торкве. Завантажував на коней мішки, саки, в'юки. У цьому йому

допомагав худорлявий високий єгомосць, що міг бути тільки Галарром. Він, почувши рух відьмака, повернувся. Волосся його було чорним, із помітним темно-синім відтінком. Мав він загострені риси й великі блискучі очі. І гострі кінчики вух. Галарр був ельфом. Ельфом з гір. Чистої крові Ен Сейдхе, представник Старшого Народу.

Галарр не був єдиним ельфом поблизу. На краю галявини сиділо їх іще шестеро. Один потрошив Любисткові в'юки, другий бринькав на лютні трубадура. Інші, зібравшись навколо розв'язаного мішка, жадібно пожирали ріпу й сиру моркву.

— Yanadain, Торувіель, — сказав Галарр, вказуючи рухом голови на в'язнів. — Vedran! Enn'I!

Торкве підскочив і забекав.

— Ні, Галарре! Ні! Філавандрель заборонив! Ти забув?

— Ні, я не забув. — Галарр перекинув два зв'язані мішки через спину коня. — Але треба перевірити, чи, бува, вони не ослабили пута.

— Чого ви хочете від нас? — застогнав трубадур, у той час як інший ельф, притиснувши його коліном до землі, перевіряв вузли. — Чому ви нас зв'язали? Що вам треба? Я Любисток, пое…

Ґеральт почув звук удару. Повернувся, викручуючи шию.

Ельфійка, що стояла над Любистком, мала чорні очі й волосся кольору воронового крила, що буйно спадало на плечі, тільки на скронях заплетене у дві тоненькі косиці. Носила вона короткий шкіряний кабатик поверх вільного крою сорочки із зеленого сатину й тісні вовняні легінси, заправлені в чоботи для верхової їзди. Стегна обмотала кольоровою хусткою, що сягала вище колін.

— Que glosse? — запитала вона, дивлячись на відьмака і граючись руків'ям довгого кинджала на поясі. — Que l'en pavienn, el'ea?

— Nell'ea, — заперечив він. — T'en pavienn, Aen Seidhe.

— Ти чув? — Ельфійка повернулася у бік товариша, високого сіда, який навіть не думав перевіряти пута Ґеральта й бринькав на лютні Любистка з байдужим виразом на обличчі. — Ти чув, Ванадаіне? Мавполюд уміє говорити! Уміє навіть бути зухвалим!

Сейдхе знизав плечима. Пір'я, що декорували його куртку, зашелестіло.

— Ще одна причина, аби вставити йому кляп, Торувіель.

Ельфійка схилилася над Ґеральтом. Мала вона довгі вії, ненатурально бліду шкіру й сухі потріскані губи. Носила довге намисто з різьблених

шматочків золотої берези, нанизаних на ремінець, кілька разів обернене навколо шиї.

— Ну, скажи щось ще, мавполюде, — прошипіла вона. — Побачимо, на що здатна твоя звикла гавкати горлянка.

— А що, тобі привід потрібен, — відьмак із зусиллям перевернувся на спину й виплюнув пісок, — аби вдарити зв'язаного? Бий без приводу, я ж бачив, що це тобі подобається. Дай собі волю.

Ельфійка випросталася.

— На тобі я вже дала собі волю, до того ж коли руки у тебе були вільні, — сказала вона. — Це я наїхала на тебе конем і дала по пиці. І знай, що саме я з тобою покінчу, коли прийде час.

Він не відповів.

— Я б охоче пришила тебе зблизька, дивлячись в очі, — продовжувала ельфійка. — Але ти так страшно смердиш, людино. Я застрелю тебе з лука.

— Твоя воля. — Відьмак стенув плечима, наскільки дозволяли йому мотузки. — Ти зробиш, що захочеш, шляхетна Ен Сейдхе. У зв'язану й нерухому ціль ти маєш влучити.

Ельфійка встала над ним, розставивши ноги, схилилася й блиснула зубами.

— Маю, — прошипіла. — І влучу, куди схочу. Але можеш бути певен, що не загинеш від першої стріли. І від другої. Намагатимуся, аби ти відчував, що помираєш.

— Не підходь так близько, — скривився він, вдаючи огиду. — Страшно смердиш, Ен Сейдхе.

Ельфійка відскочила, крутнула вузькими стегнами і з розмаху копнула його у бік. Ґеральт скорчився і скрутився, знаючи, куди саме вона має намір копнути його вдруге. Вдалося, отримав лише у стегно, але так, що аж зуби задзвонили.

Високий ельф, який стояв поруч, акомпанував ударам різкими акордами на струнах лютні.

— Облиш його, Торувіель! — забекав диявол. — Здуріла? Галларе, накажи їй припинити!

— Thaesse! — крикнула Торувіель і копнула відьмака знову.

Високий сід різко шарпнув струни, й одна порвалася із протяжним стогоном.

— Досить! Досить, на богів! — нервово кричав Любисток, борсаючись і смикаючись у мотузках. — Чого ти знущаєшся з нього, дурна дівко? Дай нам спокій! А ти облиш мою лютню, добре?

Торувіель повернулася до нього зі злою гримасою на потрісканих губах.

— Музика! — гарикнула. — Людина, але музика! Лютніст!

Вона мовчки вихопила інструмент з рук високого ельфа і з розмаху розтрощила лютню об стовбур сосни, кинула обплутані струнами рештки на груди Любисткові.

— На коров'ячому рогові тобі грати, дикуне, а не на лютні.

Поет сполонів, губи його затремтіли. Ґеральт, відчуваючи холодну лють, що здіймалася десь усередині, притягнув поглядом чорні очі Торувіель.

— Що витріщаєшся? — просичала ельфійка, схиляючись. — Брудний мавполюде! Хочеш, щоб я виколола тобі ті гадючі очі?

Намисто її зависло прямо над ним. Відьмак напружився, різко зірвався, ухопив намисто зубами й сильно смикнув, підгинаючи ноги і перекочуючись убік. Торувіель втратила рівновагу й звалилася на нього. Ґеральт борсався у мотузках, наче викинута на берег риба, притис ельфійку, відхилив голову назад так, що аж хруснуло в хребті, і з усієї сили вдарив її чолом в обличчя. Торувіель завила й захлинулася.

Його жостко стягнули з неї, тягнучи за волосся та вбрання, підняли. Хтось його вдарив, він відчув, як перстень тне шкіру на вилиці, ліс перед очима затанцював і поплив. Устиг помітити, як Торувіель зривається на коліна, побачив кров, що текла в неї з носа й рота. Ельфійка вихопила кинджал з піхов, але раптом заклякла, згорбилася, схопилася за обличчя і звісила голову між колін.

Високий ельф у прикрашеній строкатим пір'ям куртці вийняв кинджал із її руки, підійшов до відьмака, якого тримали. Посміхнувся, піднімаючи вістря. Ґеральт бачив його вже крізь червоне, кров з чола, розтятого об зуби Торувіель, заливала йому очі.

— Ні! — забекав Торкве, підскакуючи до ельфа й виснучи на руці. — Не вбивай! Ні!

— Voerle, Vanadain, — пролунав раптом гучний голос. — Quess aen? Caelm, evellienn! Галарр!

Ґеральт повернув голову, наскільки дозволяла рука, що вчепилася в його волосся.

На галявину виїхав білосніжний кінь, гриву мав довгу, м'яку, шовковисту, наче жіноче волосся. Волосся вершника, який сидів у багатому сідлі, було такого самого кольору, стягнуте на чолі стрічкою, оздобленою сапфірами.

Торкве, побекуючи, підскочив до коня, ухопився за стремено й засипав біловолосого ельфа потоком слів. Сейдхе перервав його владним жестом й зіскочив з сідла. Наблизився до Торувіель, яку підтримували двійко ельфів, обережно відвів від її обличчя закривавлену хустку. Торувіель болісно зойкнула. Сейдхе покрутив головою і повернувся до відьмака, підійшов ближче. Його чорні палаючі очі блискотіли, неначе зорі, на блідому обличчі й були оточені синцями, наче він кілька ночей поспіль не знав сну.

— Ти кусаєшся навіть зв'язаний, — сказав він тихо, позбавленою акценту спільною. — Наче василіск. Я зроблю з того висновки.

— Торувіель почала, — забекав диявол. — Копала його, зв'язаного, наче розум втратила…

Ельф знову жестом наказав йому мовчати. За його коротким наказом інші сіди перетягнули відьмака й Любистка під сосну, прикрутивши пасками до стовбура. Потім усі схилилися біля пораненої Торувіель, заслонивши її. Ґеральт чув, як вона якоїсь миті крикнула й забилася у їхніх руках.

— Я того не хотів, — сказав диявол, який лишився біля них. — Не хотів, людино. Не знав, що вони з'являться акурат тоді, коли ми… Коли вони тебе оглушили, а твого друга зв'язали, я просив, щоб вони кинули вас там, у хмелі. Але…

— Вони не могли залишати свідків, — пробурмотів відьмак.

— Вони ж нас не вб'ють? — застогнав Любисток. — Вони ж нас не…

Торкве мовчав, ворушачи м'яким носом.

— Холера, — знову застогнав поет. — Уб'ють нас? Про що йдеться, Ґеральте? Свідками чого ми стали?

— Наш козлорогий приятель виконує у Долині Квітів особливу місію. Вірно, Торкве? На прохання ельфів краде насіння, саджанці, рільничі знання… Що ще, дияволе?

— Що вдасться, — бекнув Торкве. — Усе, чого вони потребують. А покажи мені таку річ, якої вони не потребують. Вони голодують у горах, особливо взимку. А про рільництво й поняття не мають. Доки

приручать яку-ніяку худобу чи птицю, доки повирощують щось на своїх гірських полях… Вони не мають на те часу, людино.

— Хєр там мені є діло до їх часу. Що я їм зробив? — застогнав Любисток. — Що я їм поганого зробив?

— Подумай добре, — сказав біловолосий ельф, наблизившись беззвучно. — І, може, ти сам зумієш відповісти собі на це запитання.

— Він просто мститься за всі кривди, яких ельфи зазнали від людей, — криво посміхнувся відьмак. — Йому байдуже, кому мститися. Нехай тебе не вводять в оману його шляхетна зовнішність і вишукана мова, Любистку. Він нічим не відрізняється від тієї чорноокої, яка нас копала. Йому треба на комусь зігнати свою безсилу ненависть.

Ельф підняв розбиту на друзки лютню Любистка. Хвильку дивився на знищений інструмент, нарешті відкинув його у кущі.

— Якби я хотів дати волю ненависті чи бажанню помсти, — сказав він, граючись рукавичками з м'якої білої шкіри, — то увірвався б у долину серед ночі, спалив би посади й вирізав би мешканців. Дитяча забавка, вони навіть сторожі не виставляють. Не бачать і не чують нас, коли ходять до лісу. Чи може бути щось простіше, щось легше, аніж швидка, тиха стріла з-за дерева? Але ми не влаштовуємо на вас полювання. То ти, людино з дивними очима, влаштувала полювання на нашого приятеля, сільвана Торкве.

— Еееє, це перебір, — бекнув диявол. — Яке там полювання. Побавилися ми трохи…

— Це ви, люди, ненавидите усе, що відрізняється від вас, нехай навіть лише формою вух, — продовжував спокійно ельф, не звертаючи на козлорогого уваги. — Для того ви одібрали у нас нашу землю, вигнали нас із наших домівок, випхали у дикі гори. Ви зайняли нашу Дол Блатанна, Долину Квітів. Я — Філавандрель ен Фідайль зі Срібних Веж, з роду Фелеаорнів з Білих Кораблів. Нині, вигнаний і витіснений на край світу, я Філавандрель з Краю Світу.

— Світ великий, — буркнув відьмак. — Можемо поміститися. Місця досить.

— Світ великий, — повторив ельф. — Це правда, людино. Але ви той світ змінили. Спочатку змінювали ви його силою, вчиняли з ним так, як із усім, що потрапляло вам у руки. Тепер схоже, що світ почав до вас пристосовуватися. Прогнувся під вас. Піддався вам.

Ґеральт не відповів.

— Торкве каже правду, — продовжував Філавандрель. — Так, ми голодуємо. Так, загрожує нам погибель. Сонце світить інакше, повітря інше, вода вже не та вода, якою вона була. Те, що колись ми їли, що ми вживали, гине, дрібніє, пропадає. Ми ніколи не обробляли землі, не дерли її, на відміну від вас, людей, не роздирали сапами та сохами. Вам земля платить криваву данину. Нас вона обдаровувала. Ви видираєте з землі скарби силою. Для нас земля родила й квітла, бо нас вона кохала. Що ж, жодна любов не триває вічно. Але ми хочемо вижити.

— Замість того щоб красти зерно, можна його купувати. Стільки, скільки ви потребуєте. Ви ж усе ще маєте багато речей, які люди незвичайно цінують. Ви можете торгувати.

Філавандрель посміхнувся презирливо.

— З вами? Ніколи!

Ґеральт наморщився, ламаючи засохлу на щоці кров.

— Хай вас дияволи візьмуть разом із вашою зухвалістю і презирством. Не бажаючи співіснувати, ви самі себе прирікаєте на погибель. Співіснувати, знайти своє місце — це ваш єдиний шанс.

Філавандрель сильно нахилився вперед, очі його блиснули.

— Співіснувати на ваших умовах? — запитав він інакшим, але все ще спокійним тоном. — Визнавши ваше домінування? Утративши свою ідентичність? Співіснувати — як хто? Раби? Парії? Співіснувати з вами через мури, якими ви відгородилися від нас у містах? Співіснувати з вашими жінками і йти за те на шибеницю? Незворушно дивитися, що відбувається на кожному кроці з дітьми — результатами такого співіснування? Чому ти уникаєш мого погляду, дивна людино? Як тобі вдається співіснувати з ближніми, від яких ти усе ж дещо відрізняєшся?

— Справляюся. — Відьмак глянув йому просто в очі. — Якось справляюся. Бо мушу. Бо не маю іншого виходу. Бо якось я зумів угамувати у собі пиху й гординю інакшості, бо зрозумів, що пиха й гординя хоча і захист, але захист жалюгідний. Бо я зрозумів, що сонце світить інакше, бо щось змінюється, і не я є центром тих змін. Сонце світить інакше й світитиме, безглуздо кидатися на нього із сапою. Треба визнавати факти, ельфе, треба того навчитися.

— Ви саме цього й прагнете, правильно? — Філавандрель стер зап'ястям піт, який виступив на блідому чолі над білими бровами. — Це ви бажаєте нав'язати іншим? Переконання, що прийшов ваш час,

ваша людська ера та епоха, що те, що ви робите з іншими расами, настільки ж природно, як і схід чи захід сонця? Що всі мусять із тим погодитися, прийняти це? І ти мені докоряєш пихою? А що проголошуєш ти? Чому ви, люди, не визнаєте той факт, що у вашому пануванні над світом не більше природності, аніж у вошах, що розплодилися на кожусі? Так само ти міг би запропонувати мені співіснувати з вошами, так само я слухав би вошей, якби взамін на визнання їхньої перемоги вони погодилися на спільне користування кожухом.

— То не витрачай часу на дискусію з таким неприємним інсектом, ельфе, — сказав відьмак, ледь стримуючись. — Дивує мене, як сильно ти прагнеш у такої воші, як я, пробудити відчуття вини й каяття. Ти жалюгідний, Філавандрелю. Ти озлоблений, ти прагнеш помсти й усвідомлюєш власне безсилля. Давай, прохроми мене мечем. Помстися у моїй особі всій людській расі. Побачиш, наскільки тобі полегшає. Копни мене перед тим у яйця чи у зуби, як ота твоя Торувіель.

Філавандрель відвернувся.

— Торувіель хвора, — сказав він.

— Знаю я ту хворобу і її симптоми. — Ґеральт сплюнув через плече. — То, що я їй прописав, повинно допомогти.

— І справді, розмова ця не має сенсу. — Філавандрель устав. — Прикро мені, але ми мусимо вас убити. Помста тут ні до чого, це чисто практичне рішення. Торкве мусить і надалі виконувати своє завдання, і ніхто не має права підозрювати, для кого він це робить. Ми не витримаємо війну з вами, а торгувати й обмінювати не станемо. Ми не настільки аж наївні, щоб не розуміти, чиїм форпостом є ваші купці. Хто за ними приходить. І якого роду співіснування приносить.

— Ельфе, — відгукнувся тихо Любисток, який дотепер мовчав. — Я маю приятелів. Людей, які дадуть за нас викуп. Якщо забажаєш, то і їжею. Будь-чим. Подумай про це. Адже вкрадене насіння вас не врятує…

— Нічого їх не врятує, — перебив Ґеральт. — Не принижуйся перед ним, Любистку, не благай його. Це безглуздо й жалюгідно.

— Для того, хто живе так коротко, — вимушено усміхнувся Філавандрель, — ти надто презирливо ставишся до смерті, людино.

— Раз мати народила, раз і помирати, — спокійно сказав відьмак. — Філософія саме для вошей, вірно? А твоя довговічність? Шкода мені тебе, Філавандрелю.

Ельф здійняв брови.

— Поясни, чому саме.

— Ви жалюгідно смішні, Філавандрелю, із краденими мішечками насіння на в'ючних конях, зі жменькою зерна, із тими крихтами, завдяки яким хочете вижити. І з цією вашою місією, яка має вас відволікти від думок про скору загибель. Бо ти ж уже знаєш, що це — кінець. Нічого не зійде і не вродиться на плоскогір'ях, нічого вже вас не врятує. Але ви довговічні, житимете довго, дуже довго, зарозуміло обравши ізоляцію, щоразу слабші, нечисленні, щоразу більш ослоблені. І ти знаєш, що тоді станеться, Філавандрелю. Ти знаєш, що тоді, у розпачі, юнаки з очима столітніх старців і дівчата — відцвілі, ялові й хворі, такі, як Торувіель, — поведуть у долини тих, хто ще зможе тримати в руках мечі та луки. Ви зійдете у квітучі долини назустріч смерті, прагнучи померти гідно, у битві, а не в ліжках, вас укладуть анемія, туберкульоз та скорбут. Тоді, довговічний Ен Сейдхе, ти пригадаєш мене. Пригадаєш, що було мені тебе шкода. І зрозумієш, що я мав рацію.

— Час покаже, хто мав рацію, — тихо сказав ельф. — І в цьому — перевага довговічності. Я маю шанс у тому переконатися. Нехай завдяки отій краденій жменьці збіжжя. Ти ж такого шансу не матимеш. Помреш за хвилину.

— Пощади хоча б його. — Ґеральт рухом голови вказав на Любистка. — Ні, не через патетичне милосердя. З розуму. Про мене ніхто не згадає, а за нього захочуть помститися.

— Ти низько оцінюєш мій здоровий глузд, — сказав ельф після короткого зволікання. — Якщо він виживе дякуючи тобі, то, без сумніву, почуватиметься зобов'язаним помститися за тебе.

— І не сумнівайся! — вибухнув Любисток, блідий наче смерть. — І не сумнівайся, сучий сину! Убий мене також, бо я обіцяю тобі, що інакше підніму проти вас цілий світ. Побачиш, що зможуть воші з кожуха! Ми прикінчимо вас, хай би ми мали навіть зрівняти із землею ті ваші гори! І не сумнівайся у цьому!

— Ну ти дурень, Любистку, — зітхнув відьмак.

— Раз мати народила, раз і помирати, — гордо сказав поет, причому ефект дещо псували його зуби, що клацали, наче кастаньєти.

— Це вирішує справу. — Філавандрель вийняв з-за пояса рукавичку, натягнув її. — Час завершувати цей епізод.

За його коротким наказом ельфи з луками встали навпроти. Зробили це швидко, схоже, чекали на це вже давно. Один, як зауважив відьмак, досі жував ріпу. Торувіель, рот і ніс якої були перев'язані навхрест смужками тканини й береста, стала поряд із лучниками. Без лука.

— Зав'язати вам очі? — запитав Філавандрель.

— Відійди. — Відьмак відвернувся. — Іди ти…

— A d'yeabl aep arse, — закінчив Любисток, клацаючи зубами.

— О, ні! — забекав раптом диявол, підбігаючи й затуляючи собою засуджених. — Вам розум затьмарило? Філавандрелю! Ми не так домовлялися! Не так! Ти мусив вивезти їх у гори, потримати десь у печерах, поки ми не скінчимо тут…

— Торкве, — сказав ельф. — Я не можу. Не можу ризикувати. Ти бачив, що він зробив Торувіель, зв'язаний? Я не можу ризикувати.

— Мене не обходить, що ти там можеш, а що ні! Що ви собі думаєте? Думаєте, що я дозволю вам убивство? Тут, на моїй землі? Поруч із моїм селищем? Ви прокляті дурні! Забирайтеся звідси разом із вашими луками, бо на роги вас візьму, ук, ук!

— Торкве. — Філавандрель спер руки на пояс. — Те, що ми мусимо зробити, — необхідність.

— Düweisheyss, а не необхідність!

— Відійди убік, Торкве.

Козеріг потрусив вухами, забекав іще голосніше, вибалушив очі й зігнув лікоть у популярному серед ґномів непристойному жесті.

— Не станете ви тут нікого вбивати! Сідайте на коней та геть у гори, за перевали! Інакше вам доведеться убити й мене!

— Будь розсудливим, — повільно промовив біловолосий ельф. — Якщо ми залишимо їх живими, люди дізнаються про тебе, про те, що ти робиш. Піймають тебе і замучать. Ти ж їх знаєш.

— Знаю, — бекнув диявол, усе ще затуляючи собою Ґеральта, — краще, ніж ви! І не знаю, от чесно, кого краще триматися! Шкодую, що зв'язався з вами, Філавандреле!

— Ти сам того хотів, — холодно відказав ельф, даючи знак лучникам. — Ти сам того хотів, Торкве. Lesparellean! Evel lienn.

Ельфи витягнули стріли з колчанів.

— Відійди, Торкве, — сказав Ґеральт, стискаючи зуби. — У цьому нема сенсу. Відійди.

Диявол, не рухаючись із місця, показав ґномський жест і йому.

— Я чую… музику… — схлипнув раптом Любисток.

— Таке буває, — сказав відьмак, дивлячись на вістря стріл. — Не переймайся. Зовсім не соромно здуріти від страху.

Обличчя Філавандреля змінилося, скорчилося у дивній гримасі. Біловолосий сід різко відвернувся, крикнув на лучників, коротко, уривчасто. Лучники опустили зброю.

На галявину вийшла Ліле.

Це було вже не худе сільське дівчисько в полотняній сукенці. Травами, якими заросла галявина, йшла — ні, не йшла — пливла до них Королева, сяюча, золотоволоса, променистоока, чарівна Королева Полів, прикрашена гірляндами квітів, колосків, жмутками трав. Біля її лівого боку тупцяло непевними ніжками оленятко, біля правого — шелестів великий їжак.

— Дана Меадб, — стиха промовив Філавандрель. А потім нахилив голову й став на коліно.

Встали на коліно й інші ельфи, поволі, наче зволікаючи, один за одним падали вони навколішки, низько, з пошаною, схилили голови. Останньою, хто укляк на колінах, була Торувіель.

— Hael, Dana Meadbh, — повторив Філавандрель.

Ліле не відповіла на привітання. Затрималася за кілька кроків від ельфів, кинула блакитний погляд на Ґеральта й Любистка. Торкве, хоча теж схилився, зігнувся у поклоні, одразу заходився розрізати мотузки. Жоден із сейдхе не ворухнувся.

Ліле все ще стояла над Філавандрелем. Не відізвалася, не видала ані звуку, але відьмак бачив, як змінилося обличчя ельфа, відчував ауру, що їх оточувала, і не мав сумнівів, що ця пара обмінюється думками. Диявол раптом шарпнув його за рукав.

— Твій приятель, — бекнув стиха. — Він вирішив зомліти. Саме вчасно. Що робити?

— Дай йому кілька разів по пиці.

— Із задоволенням.

Філавандрель встав з колін. За його наказом ельфи блискавично кинулися сідлати коней.

— Ходімо із нами, Дано Меадб, — сказав біловолосий ельф. — Ти нам потрібна. Не кидай нас, Споконвічна. Не позбавляй нас твоєї милості. Ми без неї загинемо.

Ліле повільно похитала головою і вказала на схід, у бік гір. Ельф уклонився, зминаючи в кулаці оздоблену вузду свого білогривого жеребчика.

Підійшов Любисток, блідий і занімілий, його підтримував сільван. Ліле глянула на нього й усміхнулася. Подивилася в очі відьмакові, дивилася довго. Не сказала ані слова. Слова були не потрібні. Більшість ельфів були вже у сідлах, коли підійшли Філавандрель і Торувіель. Ґеральт глянув у чорні очі ельфійки, що виднілися з-під пов'язки.

— Торувіель… — почав він. І не закінчив.

Ельфійка кивнула. Зняла з луки сідла лютню, пречудовий інструмент із легкого, майстерно інкрустованого дерева, зі струнким різьбленим грифом. Мовчки вручила лютню Любистку. Поет прийняв інструмент і уклонився. Також мовчки, але очі його говорили багато про що.

— Прощавай, дивна людино, — тихо сказав Філавандрель до Ґеральта. — Ти маєш рацію. Слова не потрібні. Нічого вони не змінять.

Ґеральт мовчав.

— Якщо подумати, — додав сід, — я дійшов висновку, що ти був правий. Тоді, коли було тобі нас шкода. Тож — до побачення. До побачення скоро, у день, коли ми зійдемо в долину, щоб померти з гідністю. Тоді шукатимемо тебе, я і Торувіель. Не підведи нас.

Певний час вони мовчки переглядалися. А потім відьмак відповів коротко й просто:

— Я намагатимуся.

VII

— На богів, Ґеральте! — Любисток, переставши грати, притулив лютню, торкнувся до неї щокою. — Це дерево саме співає! Ці струни живуть! Що за чудовий тон! Холера, за таку лютнічку пара копняків і дещиця страху — дуже низька ціна. Я б дозволив копати себе хоч від

сходу до світанку, якби знав, що отримаю її. Ґеральте? Ти мене взагалі слухаєш?

— Важко вас не чути. — Відьмак підняв голову від книги, глянув на диявола, який далі завзято дудів у дивакувату флейту, зроблену зі шматків очерету різної довжини. — Я чую вас, ціла околиця вас чує.

— Düweisheyss, а не околиця. — Торкве відклав флейту. — Пустка і все тут. Дичина. Задуп'я. Ех, шкода мені моїх конопель!

— Конопель йому шкода, — засміявся Любисток, обережно підкручуючи любовно зроблені кілочки лютні. — Треба було сидіти у гущавині, наче миша під віником, замість страхати дівок, нищити греблі й паскудити криницю. Думаю, що зараз ти станеш обережніше й облишиш витівки, га, Торкве?

— Я люблю витівки, — заявив диявол, шкірячи зуби. — І життя собі без них не уявляю. Але нехай уже вам, обіцяю, що на нових теренах я стану обережним. Буду пустувати обережніше.

Ніч була захмарена й вітряна, вітер валив очерет, шумів у кущах, між якими вони отаборилися. Любисток додав у вогонь хмизу. Торкве крутився на лігвищі, відганяючи хвостом комарів. В озері скидалася риба.

— Цю нашу експедицію на край світу я опишу в баладі, — заявив Любисток. — І тебе в ній також опишу, Торкве.

— Не думай, що воно тобі зійде з рук, — гарикнув диявол. — Тоді я теж напишу баладу й опишу тебе, та ще так, щоб ти й за дванадцять років не зміг з'явитися у пристойному товаристві. Побачиш тоді. Ґеральте?

— Що?

— Ти вичитав щось цікаве у тій книзі, яку ти видурив у кметів?

— Аякже.

— То прочитай і нам, поки ще вогонь не згас.

— Так, так. — Любисток бринькнув на звучних струнах лютні Торувіелі. — Прочитай, Ґеральте.

Відьмак сперся на лікоть, присуваючи книгу ближче до багаття.

— Бачити її можна, — почав, — літньою порою, від Дня Трави й Черва аж по дні Листопаду, але найчастіше зустрічають її на Свято Серпа, яке прастарі звали Ламмас. Об'являється вона яко Панна Світловолоса, уся у квітах, і все, що живе, спішить за нею і тулиться до неї, єдно,

чи звір, чи зілля. Тому й ім'я її є Живія. Прастарі звуть її Данамебі й дуже шанують її. Навіть Бородачі, хоча всередині гір, не серед полів мешкають, шанують її й іменують Блойменмагде.

— Данамебі, — пробурмотів Любисток. — Дана Меадб, Панна Полів.

— Як Живія ступне, земля квітне і родить, і буйно парується всіляке створіння, така її сила. Народи усі жертви їй складають з урожаю, у надії, що їх, а не чуже поле Живія відвідає. Бо мовлять також, що колись наприкінці осяде Живія серед люду того, який їй більш інших сподобається, але це вже бабські теревені. Бо вірно мудреці бають, що Живія лише землю кохає і те, що на тій росте і живе, втім без різниці, яблуня-дичка це найменша чи лихий черв'як, а люди усі для неї не більше значать, аніж отая худша з дичок, бо ж і вони колись підуть, а нові по ним, інші, прийдуть племена. А Живія вічною є, була і буде, завжди, до скінчення віку.

— До скінчення віку! — проспівав трубадур і забринькав на лютні. Торкве доєднався високою треллю на своїй очеретяній флейті. — Поздоров'ю тобі, Панно Полів! За врожай, за квіти у Дол Блатанна, але й за шкіру нижчепідписаного, яку зберегла ти від дірявлення стрілами. Знаєте, щось я вам скажу.

Він перестав грати, обійняв лютню, наче дитину, й посмутнів.

— Мабуть, не згадуватиму в баладі про ельфів і про труднощі, із якими довелося їм боротися. Не забракне тоді охочої сволоти для походу в гори… А навіщо прискорювати…

Трубадур замовк.

— Доказуй, — гірко промовив Торкве. — Хотів ти сказати: прискорювати те, що неминуче. Невідворотне.

— Не говори про те, — перебив Ґеральт. — Навіщо про те говорити? Слова тут не потрібні. Беріть приклад з Ліле.

— Вона спілкувалася з ельфом телепатично, — буркнув бард. — Я те відчував. Правда, Ґеральте? Ти ж відчуваєш таке спілкування. Ти зрозумів, про що… Що вона передавала ельфові?

— Дещо.

— Про що вона говорила?

— Про надію. Про те, що все оновлюється і не перестає змінюватися.

— І все?

— Того вистачило.

— Гм… Ґеральте? Ліле мешкає у селі, серед людей. Си не думаєш ти, що…

— …що серед них і залишиться? Тут, у Дол Блатанна? Може. Якщо…

— Якщо що?

— Якщо люди виявляться достойними. Якщо край світу залишиться краєм світу. Якщо ми будемо поважати межі. Ну, досить цих балачок, хлопці. Час спати.

— Правда. Північ скоро, вогонь згасає. Я посиджу ще, завжди найкраще мені віршується біля багаття, що дорогає. І ще треба назву для моєї балади. Пристойну назву.

— Може, «Край світу»?

— Банально, — пхикнув поет. — Навіть якщо це й насправді кінець, треба б те місце назвати інакше. Метафорично. Закладаюся, що ти знаєш, що воно — «метафора», га, Ґеральте? Гмм… Треба подумати… «Там де…» Холера. «Там де…»

— На добраніч, — сказав диявол.

ОЛОС РОЗУМУ-6

Відьмак розшнурував сорочку, відліпив мокрий льон від шиї. У печері було дуже тепло, аж гаряче, у повітрі висіла важка мокра пара, що краплями осідала на замшілому камінні й на базальтових плитах стін.

Навколо були рослини. Проростали з видовбаних у скелі, заповнених торфом заглиблень, із великих скринь, ночов і горщиків. Вони п'ялися по скелях, дерев'яному риштуванню й тичках. Ґеральт розглядався із цікавістю, упізнаючи деякі рідкісні види — ті, які входили до складу відьмачих ліків і еліксирів, магічних фільтрів і чародійських декоктів. Й інші, ще рідкісніші, про чиї властивості він міг лише здогадуватися. І такі, яких він взагалі не знав і навіть про них не чув. Він бачив стіни печери, обліплені плахтами зірколистного нострікси, грубі кульки дутоголову, що виплескувалися з чималих ящиків, стеблі піщанки, обсипані ягодами, червоними, наче кров. Упізнавав м'ясисте, із товстими прожилками листя подорожника, бордово-жовті овали безміру й темні стрілки пилокрутки. Помічав притулений до кам'яних брил пір'їстий міх кровостану, лискучі клубні чилибухи й тигрово-смугасті пелюстки мишехвістої орхідеї.

У затіненій частині гроту здіймалися капелюшки гриба-шитначка, сірі, наче польове каміння. Неподалік росло тянигроно, зілля, здатне нейтралізувати будь-який відомий токсин чи отруту. Жовто-сірі, непоказні волоті, що виступали з прикопаних у ґрунті скринь, видавали раног, корінь із сильними, універсальними лікувальними властивостями.

Середину печери займали водяні рослини. Ґеральт бачив бочки, повні роголисника й черепашок ряски, і басейни, укриті товстим килимом річчії, поживи для паразитуючого турмеріку. Скляні збірники, повні покручених кореневищ галюциногенного двугроту, струнких

зелених криптокорин і клубів нитянника. Болотисті, замулені корита — розплідники незліченної цвілі, плісняви й болотяних рослин.

Неннеке, засукавши рукави жрецьких шат, вийняла з кошика ножиці й кістяні грабельки і мовчки взялася до роботи. Ґеральт присів на лавці між стовпами світла, що входило крізь великі кришталеві пластини на стелі печери.

Жриця муркотіла й наспівувала під ніс, уміло заглиблюючи руки в гущавину листя і стебел, швидко заклацала ножицями, заповнюючи кошик жмутками зілля. Поправляла тички й рамки, що підтримували рослини, час від часу розпушувала землю держаком грабельок. Інколи гнівно бурмотіла і виривала засохлі чи згнилі стеблі, кидала їх до збірників гумусу на підживку для грибів та інших, лускуватих та по-змііному скручених рослин, яких відьмак не знав. Навіть не був упевнений, чи це взагалі рослини, — здавалося йому, що лискучі стебла легенько рухаються, витягаючи у бік жриці волохаті паростки.

Було тепло. Дуже тепло.

— Ґеральте?

— Слухаю. — Він поборов сонливість, що огортала його.

Неннеке, граючись ножицями, дивилася на нього з-за великого пір'їстого листя мухокуща.

— Не їдь іще. Залишся. На кілька днів.

— Ні, Неннеке. Уже час мені рушати в дорогу.

— Що тебе так жене? Геревардом можеш не перейматися. А той мандрьоха Любисток нехай іде сам, куди його ноги понесуть. Залишся, Ґеральте.

— Ні, Неннеке.

Жриця клацнула ножицями.

— Ти так поспішаєш залишити храм, бо боїшся, що вона тебе тут знайде?

— Так, — зізнався він, не опираючись. — Ти здогадалася.

— Принаймні, це не важка загадка, — пробурмотіла вона. — Але заспокойся. Йеннефер уже тут була. Два місяці тому. Не повернеться так скоро, бо ми посварилися. Ні, не за тебе, про тебе вона навіть не запитувала.

— Не запитувала?

— Ось що тебе гризе, — засміялася жриця. — Ти егоцентрик, як і будь-який чоловік. Немає нічого гіршого, аніж відсутність зацікавлення, вірно? Аніж байдужість? Але ні, не переймайся. Я добре знаю Йеннефер. Вона ні про що не питала, але розглядалася пильно, шукала твої сліди. І вона на тебе дуже зла, я те відчула.

— Через що ви посварилися?

— Ні через що, що могло б тебе обходити.

— Я і так знаю.

— Не думаю, — спокійно сказала Неннеке, поправляючи тички. — Твої знання про неї дуже поверхові. Хоча, скажу чесно, її про тебе — також. Це досить типово для стосунків, які вас поєднують чи поєднували. Ви обоє не здатні ні на що, крім максимально емоційної оцінки наслідків при одночасному ігноруванні причин.

— Вона була тут, щоб намагатися лікуватися, — ствердив він холодно. — Через те ви й посварилися, признайся.

— Ні в чому я не признаюся.

Відьмак піднявся, став у світло, під однією з кришталевих плит у стелі гроту.

— Підійди-но на хвилину сюди, Неннеке. Глянь на це.

Він розв'язав потайну кишеньку на поясі, видобув маленький згорточок, мініатюрний мішечок із козячої шкіри, висипав вміст на долоню.

— Два діаманти, рубін, три пристойні нефрити, цікавий агат. — Неннеке розумілася на всьому. — Скільки вони тобі коштували?

— Дві з половиною тисячі темерських оренів. Плата за стриґу з Визіма.

— За розпанахану шию, — скривилася жриця. — Що ж, питання ціни. Але ти добре зробив, перетворивши готівку в ці цяцьки. Орен тримається слабко, а ціни камінців у Визімі невисокі, заблизько до ґномських копален у Магакамі. Якщо продаси ці камінці у Новіграді, отримаєш щонайменше п'ятсот новіградських крон, а крона нині шість з половиною оренів — і продовжує рости.

— Я хотів би, аби ти це взяла.

— На депозит?

— Ні. Нефрити візьми для храму, як, скажімо, мою жертву богині Мелітеле. А інші камінці… вони для неї. Для Йеннефер. Віддай їй, коли навідається до тебе знову, що, напевно, швидко станеться.

Неннеке глянула йому просто у вічі.

— Я б цього на твоєму місці не робила. Повір мені, розсердиш її ще більше, якщо більше — узагалі можливо. Залиш усе, як є, бо ти вже не в змозі нічого ані змінити, ані покращити. Тікаючи від неї, ти повівся як… ну, назвемо цей спосіб не дуже гідним зрілого чоловіка. Намагаючись загладити провину коштовностями, ти поводишся, наче чоловік сильно, сильно перезрілий. Я насправді не знаю, якого типу чоловіків не терплю більше.

— Вона була занадто деспотична, — буркнув він, відвертаючись. — Я не міг того винести. Ставилася до мене, як…

— Припини, — сказала Неннеке різко. — Не плач мені в поділ. Я не твоя мати, скільки разів тобі це повторювати? Твоєю повіреною я також не маю наміру бути. Хрін мене там цікавить, як вона до тебе ставилася, а те, як ти ставився до неї, обходить мене ще менше. І бути посередницею та передавати їй дурнуваті камінчики я не маю ні найменшого наміру. Якщо ти хочеш бути дурнем — будь ним без мого посередництва.

— Ти мене не зрозуміла. Я не думав вибачатися чи підкуповувати. Але я дещо їй винен, а лікування, яке вона хоче пройти, кажуть, коштує чимало. Я хочу їй допомогти, і це все.

— Ти ще більший дурень, ніж я думала. — Неннеке підняла з землі кошик. — Коштовне лікування? Допомога? Ґеральте, для неї твої камінчики — це дріб'язок, не вартий і плювка. Ти знаєш, скільки Йеннефер може заробити перериванням вагітності знатній дамі?

— Це якраз знаю. Як і те, що за лікування від безпліддя бере вона ще більше. Шкода, що собі не зможе таким от чином допомогти. Тому шукає допомоги в інших.

— Їй не допоможе ніхто, це абсолютно неможливо. Вона — чарівниця. Як більшість магічок, вона має атрофовані, цілком непридатні гонади[1], і це незворотньо. Вона ніколи не зможе мати дитину.

— Не всі чарівниці недорозвинені в цьому. Я знаю дещо про це, ти також про це знаєш.

— Аякже. — Неннеке примружилась. — Я знаю.

---

[1] Гонади — статеві залози, які утворюють статеві продукти (зокрема яйцеклітини).

— Не може бути правилом те, з чого є винятки. Тільки не пропонуй, прошу, мені банальних неправд про винятки, які лише підтверджують правила. Розкажи мені про винятки як такі.

— Про винятки, — відповіла вона холодно, — можна сказати виключно одне. Вони є. Більше — нічого. А Йеннефер… Що ж, на жаль, вона винятком не є. Принаймні не з точки зору дефекту, про який ми говоримо. Бо в іншому важко знайти більший виняток, аніж вона.

— Чарівникам, — Ґеральт не переймався ані холодом, ані алюзіями, — уже вдавалося воскрешати мертвих. Мені відомі задокументовані випадки. А воскресіння мертвих куди важче, ніж деатрофії органів, — так мені здається.

— Невірно тобі здається. Бо я не знаю жодного задокументованого, вдалого випадку деатрофії чи регенерації залоз внутрішньої секреції. Ґеральте, досить уже, це починає нагадувати консиліум. Ти на тому не розумієшся, я — розуміюся. І якщо я кажу тобі, що Йеннефер заплатила за одні здібності втратою інших, то воно так і є.

— Якщо це аж настільки очевидно, то я не розумію, навіщо вона все ще намагається…

— Ти дуже мало розумієш, — повторила жриця. — Холерно мало. Досить перейматися проблемами Йеннефер, подумай про власні. Твій організм також піддали змінам, що є невідворотними. Ти дивуєшся їй, а що скажеш про себе? Для тебе також має бути очевидним, що ти ніколи не станеш людиною, а ти ж постійно намагаєшся нею бути. Робиш людські помилки. Помилки, яких відьмак робити не повинен.

Він сперся об стіну печери, витер піт із брів.

— Ти не відповідаєш, — ствердила факт Неннеке, легенько усміхаючись. — Я не дивуюся. Нелегко дискутувати з голосом розуму. Ти — хворий, Ґеральте. Ти — неповносправний. Ти погано реагуєш на еліксири. Маєш прискорений пульс, сповільнену акомодацію[1] ока, запізнілу реакцію. Не виходять у тебе найпростіші Знаки. І ти хочеш вирушати? Ти маєш лікуватися. Необхідна терапія. І транс перед нею.

---

[1] Акомодація — пристосування ока до чіткого відображення об'єктів, що перебувають на різній від нього відстані; відбувається через зміну форми кришталика.

— І для цього ти прислала до мене Іолу? У межах терапії? Для полегшення трансу?

— Ти дурень!

— Не настільки.

Неннеке повернулася і всунула руки між м'язисті стебла невідомих відьмакові в'юнів.

— Ну добре, — сказала вона повільно. — Так, я прислала її до тебе. У межах терапії. І скажу тобі, що вдало. Наступного дня ти реагував куди краще. Був спокійнішим. Крім того, Іола також потребувала терапії. Не злися.

— Я не злюся ані за терапію, ані за Іолу.

— Але ж злишся на голос розуму, який чуєш?

Він не відповів.

— Транс — необхідний, — повторила Неннеке, оглядаючи свій печерний садочок. — Іола готова. Встановила з тобою фізичний і психічний контакт. Якщо хочеш виїжджати, ми зробимо це сьогодні вночі.

— Ні. Не хочу. Зрозумій, Неннеке, у трансі Іола може віщувати. Пророкувати, читати майбутнє.

— Саме про те і йдеться.

— Власне. А я не хочу знати майбутнє. Як я міг би робити те, що я роблю, якби знав майбутнє? Зрештою, я його і так знаю.

— Ти впевнений?

Він не відповів.

— Ну добре, — зітхнула вона. — Ходімо вже. До речі, Ґеральте… Не хочу бути нетактовною, але скажи мені… Скажи, як ви познайомилися? Ти і Йеннефер? Як це почалося?

Відьмак усміхнувся.

— Почалося з того, що я і Любисток не мали чим поснідати й вирішили наловити риби.

— Я так розумію, що замість риб ти зловив Йеннефер?

— Я розповім тобі, як воно було. Але, може, після вечері, бо я дещо зголоднів.

— Тоді ходімо. У мене вже є усе, що треба.

Відьмак рушив до виходу, ще раз обвів поглядом печерну теплицю.

— Неннеке?

— Га?

— Половина з того, що тут є, — це рослини, які вже не ростуть ніде у світі. Я не помиляюся?

— Ти не помиляєшся. Більше ніж половина.

— Чим це пояснити?

— Якщо я скажу, що, ласкою богині Мелітеле, тобі цього, напевно, не вистачить?

— Напевно, ні.

— Я так і думала. — Неннеке усміхнулася. — Бач, Ґеральте, наше ясне сонце все ще світить. Але вже не так, як раніше. Хочеш, почитай про це книжки. А якщо не хочеш витрачати часу на це, то, може, задовольнить тебе пояснення, що кришталь, із якого зроблено дах, діє наче фільтр. Елімінує убивче проміння, якого все більше у сонячному світлі. Тому ростуть тут рослини, яких у диких умовах не побачиш ніде у світі.

— Я зрозумів, — кивнув відьмак. — А ми, Неннеке? Що з нами? На нас також світить сонце. Чи не слід і нам заховатися кудись під такий дах?

— У принципі, слід, — зітхнула жриця. — Але…

— Але що?

— Уже пізно.

СТАННЄ БАЖАННЯ

I

Сом вистромив з-під води свою вусату довбешку, сильно рвонув, хлюпнув, збурив воду й блиснув білим черевом.

— Любистку, пильнуй! — крикнув відьмак, упираючись підборами в мокрий пісок. — Тримай, холера!

— Тримаю… — стогнав поет. — Матінко, ну й потвора! Левіафан, а не риба! Ото буде їжі, боги!

— Ослаблюй, ослаблюй, бо линва лусне!

Сом заліг на дно, ривком рушив проти течії, у бік річного закруту. Линва засичала, рукавички Любистка й Ґеральта задимілися.

— Тягни, Ґеральте, тягни! Не ослаблюй, бо у корінні заплутається!

— Линва порветься!

— Не порветься! Тягни!

Вони згорбилися й потягнули. Линва із шипінням розтинала воду, вібрувала, розкидала крапельки, що полискували у світлі вранішнього сонця, наче ртуть. Сом раптом випірнув, забився під самою поверхнею, напруга линви ослабла. Вони заходилися швидко вибирати слабину.

— Візьмемо його, — сопів Любисток. — Привеземо в село й накажемо зав'ялити. А з голови приготуємо юшку!

— Пильнуй!

Сом, відчувши під черевом мілину, вистромив з-під води половину двосажневої туші, смикнув довбешкою, хльоснув пласким хвостом і різко пішов на глибину. Від рукавичок знову здійнявся дим.

— Тягни, тягни! На берег його, сучого сина!

— Линва аж тріщить! Ослаблюй, Любистку!

— Витримає, не хвилюйся! З голови… юшку зготуємо…

Знову підтягнений ближче до пляжу, сом забився, скажено засмикався, начебто на знак того, що так легко у горщик не піде. Бризки злетіли на сажень угору.

— Шкіру продамо… — Любисток, спираючись ногами, тягнув линву обіруч, червоний від зусилля. — А вуса… З вусів зробимо…

Ніхто ніколи так і не довідався, що там поет мав намір зробити з вусів сома. Линва порвалася із тріском, а обидва рибалки, втративши рівновагу, звалилися на мокрий пісок.

— А хай тебе холера! — закричав Любисток, аж відлуння пішло між вербами. — Стільки їдла пропало! А бодай би ти здох, сом'ячий сине!

— Я казав. — Ґеральт обтрушував штани. — Казав, аби не тягнути щосили. Профукав ти справу, колего. Рибак з тебе, наче з козячої сраки труба.

— Неправда, — обурився трубадур. — Те, що потвора взагалі клюнула, — моя заслуга.

— Цікаво. Ти й пальцем не ворухнув, аби допомогти мені поставити линву. Грав на лютні й горлав на всю округу, нічого більше.

— Помиляєшся, — вишкірився Любисток. — Бо бач, коли ти заснув, я зняв з гачка личинки та причепив дохлу ворону, яку знайшов у кущах. Хотів уранці побачити твою міну, коли ти ту ворону витягнеш. А сом вп'ймався на ворону. На твої личинки гівно б узялося.

— Узялося, узялося. — Відьмак сплюнув у воду, намотуючи шнур на дерев'яну рогачку. — Але урвалося, бо ти тягнув наче дурний. Замість балакати згорни решту шнурів. Сонце вже зійшло, час у дорогу. Йду пакуватися.

— Ґеральте!

— Що?

— На другому шнурі щось є… Ні, зараза, просто зачепилося. Холера, тримає, наче камінь, не дам ради! Ну-у, пішло… Ха-ха, глянь, що я тягну! То хіба затоплений шкут з часів короля Дезмода! Але й велике гівно! Глянь, Ґеральте!

Любисток, зрозуміло, перебільшував, витягнутий з води клубок перегнилих водоростей, решток сіток і мотузок був чималим, але до розмірів шкута з часів легендарного короля йому було далеко. Бард витягнув клубок на пляж і заходився порпатися в ньому носком чобота. Водорості аж рухалися від п'явок, бокоплавів і малих рачків.

— Ха! Глянь, що я знайшов!

Ґеральт, зацікавившись, наблизився. Знахідкою виявився щербатий глиняний глечик, на кшталт амфори з двома ручками, заплутаний у сітку, чорну від гнилих водоростей, колоній равликів і слимаків, обліплену смердячим мулом.

— Ха! — знову гордо вигукнув Любисток. — Ти знаєш, що воно таке?

— Авжеж. Це старе горнятко.

— Помиляєшся, — заявив трубадур, шматочком деревини обдряпуючи з глечика мушлі й скам'янілу, злежалу глину. — Це не що інше, як зачарований глечик. А всередині сидить джин, що виконає три мої бажання.

Відьмак пирхнув.

— Можеш сміятися. — Любисток закінчив обдирати, схилився й обмив амфору. — Але на шийці є печатка, а на печатці — чародійський знак.

— Який? Покажи.

— А дзузьки. — Поет заховав глечик за спиною. — Ще чого хочеш. Це я знайшов, і всі бажання мені потрібні.

— Не чіпай тієї печатки! Облиш!

— Пусти, кажу! Це моє!

— Любистку, обережно!

— Та зараз!

— Не чіпай! О, ясна холера!

З глечика, який під час шарпанини впав на пісок, вирвався червоний, яскравий дим.

Відьмак відскочив і кинувся до біваку по меч. Любисток, схрестивши руки на грудях, навіть не здригнувся.

Дим запульсував, зібрався у нерівну кулю, що висіла на рівні голови поета. Куля набрала подоби карикатурної, безносої голови з великими очиськами й чимось схожим на дзьоб. Голова була десь із сажень діаметром.

— Джине! — промовив Любисток, тупнувши ногою. — Я тебе визволив, і віднині я є твоїм паном. Мої бажання…

Голова заклацала дзьобом, який зовсім не був дзьобом — а чимось на кшталт обвислих, деформованих і рухливих губ.

— Утікай! — крикнув відьмак. — Утікай, Любистку!

— Мої бажання, — продовжував поет, — є такими. По-перше, нехай щонайшвидше дідько візьме Вальдо Маркса, трубадура з Цідарису.

По-друге, у Кельфі мешкає графиня Віргінія, яка нікому не хоче давати. Нехай дасть мені. По-третє…

Ніхто ніколи так і не довідався, яке було третє бажання Любистка. Потворна голова випустила з себе дві ще більш потворні лапи й схопила барда за горлянку. Любисток захрипів.

Ґеральт доскочив до голови у три стрибки, замахнувся срібним мечем і тяв від вуха, через середину. Повітря завило, голова бухнула димом і раптово виросла, подвоюючи свій розмір. Потворна паща, тепер значно більша, розчахнулася, заклацала, завила, а лаписька зашарпали безвольного Любистка й притиснули до землі.

Відьмак склав пальці в Знак Аард і вгатив у голову максимальну кількість енергії, яку вдалося йому мобілізувати. Енергія влучила у ціль, матеріалізувавшись, наче сліпучий промінь, у сяйві, що оточувало голову. Гримнуло так, що у Ґеральта загуло у вухах, а від вибухової хвилі аж зашуміли верби. Потвора оглушливо загарчала, ще збільшилася, але відпустила поета, піднялася вгору, закрутилася й відлетіла до поверхні води, вимахуючи лапами.

Відьмак кинувся, щоб відтягнути Любистка, який лежав нерухомо. У цей момент пальці його натрапили на закопаний у піску круглий предмет.

Була то латунна печатка, оздоблена знаком зламаного хреста й дев'ятипроменевої зірки.

Голова, яка висіла над рікою, виросла до розміру копиці сіна. Роззявлена ревуча паща тепер нагадувала ворота стодоли середніх розмірів. Витягши лаписька, потвора атакувала.

Ґеральт, зовсім не знаючи, що робити, затис печатку в кулаці й, виставивши руку в бік напасника, викрикнув формулу екзорцизму, якої його навчила одна жриця. Ніколи раніше він ту формулу не застосовував, бо ж у забобони принципово не вірив.

Ефект перевищив усі його сподівання.

Печатка засичала й раптом розпалилася, обпікаючи долоню. Гігантська голова завмерла в повітрі й нерухомо зависла над рікою. Хвилину так повисіла, нарешті завила, загарчала й перетворилася на пульсуючий клуб диму, на велику купчасту хмару. Хмара тонко кувікнула і з несамовитою швидкістю помчала за течією ріки, залишаючи на поверхні води збурену смугу. За кілька секунд вона зникла вдалині, тільки на воді ще якийсь час відлунювало, стихаючи, виття.

Відьмак схилився над поетом, що скулився на піску.

— Любистку? Живий? Любистку, холера! Що з тобою?

Поет замахав головою, засмикав руками й відкрив рота, готуючись заверещати. Ґеральт скривився і примружив очі — Любисток мав тренований, гучний тенор, а під впливом переляку вмів досягати нечуваних регістрів. Але тим, що вирвалося з глотки барда, був ледь чутний хрипкий скрип.

— Любистку! Що з тобою? Відгукнися!

— Хххх… еееее… кхеееее… кххууууурва…

— Болить тобі щось? Що з тобою? Любистку!

— Хххх… Кххх…

— Не говори нічого. Якщо все добре, кивни.

Любисток скривився, з великим зусиллям кивнув іодразу перекотився на бік, скорчився і виблював кров'ю, душачись і кашляючи.

Ґеральт вилаявся.

II

— Боги! — Стражник відсахнувся й опустив ліхтар. — Що з ним?

— Пропусти нас, добра людино, — сказав тихо відьмак, підтримуючи згорбленого в сідлі Любистка. — Ми поспішаємо. Ти ж бачиш.

— Бачу, — ковтнув сухим горлом стражник, дивлячись на бліде обличчя й на захлюпане чорною засохлою кров'ю підборіддя поета. — Поранений? Паскудно він виглядає, пане.

— Ми поспішаємо, — повторив Ґеральт. — Ми в дорозі від світанку. Пропустіть нас, прошу.

— Не можемо, — сказав другий стражник. — Через браму — тільки від сходу до заходу. Серед ночі — не можна. Такий наказ. Не можна нікому, хіба що зі знаком від короля чи бургомістра. Або якщо гербовий шляхтич.

Любисток захрипів, скорчився ще сильніше, спираючись чолом об гриву коня, затрясся, задрижав і смикнувся у сухому спазмі блювання. По розгалуженому засохлому мереживу на шиї коня потекла чергова цівка.

— Люди, — повторив Ґеральт так спокійно, як тільки міг. — Адже ви бачите, як із ним погано. Я мушу знайти когось, хто його вилікує. Пропустіть нас, прошу.

— Не просіть. — Стражник сперся на алебарду. — Наказ є наказ. Якщо пропущу вас, то піду під різки, а ще виженуть мене зі служби, і що тоді дітлахам їсти? Ні, пане, я не можу. Стягайте друга з коня і несіть його до кімнати в барбакані. Оглянемо його, до світанку протягне, якщо так йому написано. Уже недовго.

— Тут огляду недостатньо, — скреготнув зубами відьмак. — Тут потрібен цілитель, жрець, умілий медик…

— Такого ви все 'дно серед ночі не збудили б, — сказав другий стражник. — Тільки й того для вас можемо зробити, абись вам до світання під брамою не стирчати. У кімнаті тепло, та й покласти пораненого буде на чому, полегше воно, чим на кульбаці. Давайте, допоможемо вам його з коня стягти.

У кімнаті всередині барбакану і справді було тепло, душно й затишно. Вогонь весело потріскував у каміні, а за каміном завзято цвіркотів цвіркун.

За важким квадратним столом, заставленим глечиками, сиділо троє чоловіків.

— Вибачте, вельможні, — сказав, стражник, який підтримував Любистка, — що ми вам перешкоджаємо… Думаю, мо', ви й не будете проти… Той тут лицар, гм… І другий, поранений, тож я й подумав…

— Правильно подумали. — Один із чоловіків повернув до них худорляве, кутасте, виразне обличчя й устав. — Давайте, кладіть його на лежанку.

Чоловік був ельфом. Як і другий, що сидів за столом. Обидва, на що вказував одяг, мішанина людської та ельфійської моди, були ельфами осілими, асимільованими. Третій чоловік, з вигляду — найстарший, був людиною. Лицарем, судячи з одягу й сивуватого волосся, обрізаного так, щоб помістилося під шоломом.

— Я — Хіреадан, — представився вищий з ельфів, той, із виразним обличчям. Як завжди з представниками Старшого Люду, неможливо було визначити його вік, міг він мати як двадцять, так і сто двадцять років. — А це мій родич Еррділь. А отой шляхтич — це лицар Вратімір.

— Шляхтич, — пробурмотів Ґеральт, але уважніший погляд на герб, вишитий на туніці, розвіяв його надію: чотиридольний щит із золотими лілеями перетятий був навскіс срібною стрічкою. Вратімір походив не

тільки з неправедного ложа[1], а й зі змішаного, людсько-нелюдського зв'язку. Як такий, хоч і гербовий, не міг уважатися за повноправного шляхтича й, безсумнівно, не користувався привілеєм проходу через браму міста після сутінків.

— На жаль, — погляд відьмака не пройшов повз увагу ельфа, — і ми мусимо тут чекати світанку. Закон не знає винятків, принаймні не для таких, як ми. Запрошую до компанії, пане лицарю.

— Ґеральт із Рівії, — відрекомендувався відьмак. — Я відьмак, а не лицар.

— Що з ним? — Хіреадан вказав на Любистка, якого стражники тим часом клали на лежак. — Виглядає як отрута. Якщо це отрута, можу допомогти. Маю при собі добрі ліки.

Ґеральт сів, а потім швидко, без подробиць розповів про пригоди над рікою. Ельфи перезирнулися. Сивий рицар почвиркав слиною між зубами, морщачись.

— Неймовірно, — сказав Хіреадан. — Що це могло бути?

— Джин з пляшки, — буркнув Вратімір. — Як у казці…

— Не зовсім. — Ґеральт вказав на скорченого на лежанці Любистка. — Я не знаю жодної казки, що так би закінчувалася.

— Ураження того бідолахи, — сказав Хіреадан, — безумовно магічної природи. Побоююся, що мої медикаменти мало на що тут здатні. Але, принаймні, полегшать йому страждання. Ти вже давав йому якісь ліки, Ґеральте?

— Знеболювальний еліксир.

— Ходімо, допоможеш мені. Підтримаєш йому голову.

Любисток жадібно випив змішані з вином ліки, подавився останнім ковтком, захрипів і заплював шкіряну подушку.

— Я його знаю, — сказав другий з ельфів, Еррділь. — Це Любисток, трубадур і поет. Я бачив його колись, коли він співав при дворі короля Етайна у Цідарісі.

— Трубадур, — повторив Хіреадан, дивлячись на Ґеральта. — Погано. Дуже погано. У нього травма шиї і гортані. Починаються зміни в голосових зв'язках. Треба якнайшвидше перервати дію чарів, бо інакше… Це може виявитися незворотнім.

---

[1] Інакше кажучи, Вратімір був незаконнонародженим, бастардом; герби бастардів у Середньовіччі перекреслювались навскоси суцільною лінією.

— Це значить… Чи значить це, що він не зможе розмовляти?

— Розмовляти — так. Зможе. Але не співати.

Ґеральт, не сказавши ні слова, усівся за столом, спершись чолом на кулаки.

— Чародій, — сказав Вратімір. — Потрібні магічні ліки чи цілюще закляття. Ти мусиш відвезти його до якогось іншого міста, відьмаче.

— Як це? — підвів Ґеральт голову. — А тут, у Рінді? Тут немає чародія?

— У всій Реданії скрутно з магами, — сказав лицар. — Вірно, пановe ельфи? З того часу, як король Геріберт наклав розбійницький податок на чари, маги бойкотують столицю і ті міста, які надто завзято виконують королівські накази. А райці у Рінді славляться, як я чув, такою завзятістю. Вірно? Хіреадане, Еррділю, я маю рацію?

— Маєш, — підтвердив Еррділь. — Але… Хіреадане, можна?

— Навіть треба, — сказав Хіреадан, дивлячись на відьмака. — Нічого робити з цього таємницю, і так усі про це знають, уся Рінда. У місті, Ґеральте, тимчасово перебуває одна чародійка.

— Інкогніто, напевне?

— Не зовсім, — посміхнувся ельф. — Особа, про яку я кажу, велика індивідуалістка. Нехтує вона як бойкотом, який Рада Чарівників оголосила Рінді, так і розпорядженням тутешніх райців, і почувається пречудово, бо через бойкот виник величезний попит на магічні послуги. Звичайно, чародійка не платить жодного податку.

— І міська рада з цим змирилася?

— Чародійка мешкає у резиденції одного купця, торгового фактора з Новіграда, який одночасно є почесним послом. Ніхто не може там її чіпати. Вона користується правом притулку.

— Це скоріше домашній арешт, а не притулок, — поправив Еррділь. — Вона там практично ув'язнена. Але не нарікає на брак клієнтів. Багатих клієнтів. На райців вона демонстративно кладе, влаштовує бали й гулянки…

— Райці ж лютують і підбурюють проти неї, кого зможуть, псують, як можуть, її репутацію, — додав Хіреадан. — Розпускають про неї огидні плітки, напевно, сподіваючись, що ієрарх з Новіграда заборонить купцеві давати їй прихисток.

— Не люблю пхати пальців між такими дверима, — буркнув Ґеральт. — Але не маю вибору. Як звуть того купця-посла?

— Бо Беррант. — Відьмаку здалося, що Хіреадан скривився, промовляючи прізвисько. — Що ж, це і справді твій єдиний шанс. Вірніше, єдиний шанс того бідолахи, який стогне там, на ліжку. Але чи захоче чарівниця тобі допомагати… Не знаю.

— Пильнуй, коли туди підеш, — сказав Еррділь. — Шпики бургомістра спостерігають за будинком. Якщо тебе затримають, ти знаєш, що робити. Гроші відчиняють будь-які двері.

— Поїду, щойно відчинять браму. Як звати чарівницю?

— Йеннефер з Венгерберґа.

III

— Пан спить, — повторив сторож на дверях, дивлячись на Ґеральта згори. Був він вищим на голову й десь удвічі ширший у плечах. — Ти що, глухий, волоцюго? Пан спить, кажу.

— І нехай собі спить, — погодився відьмак. — У мене справа не до твого пана, а до дами, яка тут перебуває.

— Маєш, кажеш, справу. — Сторож, як виявилося, був людиною дотепною, що, з такими статурою і зовнішністю, було дивним. — То йди, галайдо, до борделю і вмочи її там. Геть.

Ґеральт відчепив від пояса капшук і зважив його на долоні, тримаючи за ремінці.

— Не підкупиш мене, — гордовито сказав цербер.

— Не маю наміру.

Сторож був занадто великим, щоб мати рефлекси, які дозволили б йому ухилитися чи затулитися від швидкого удару звичайної людини. А від удару відьмака він навіть оком кліпнути не встиг. Важкий капшук із металевим ляскотом гепнув його у скроню. Він упав на двері, обома руками хапаючись за одвірок. Ґеральт відірвав його від них копняком у коліно, пхнув плечем і зацідив капшуком знову. Очі сторожа затуманилися і комічно закосили, ноги склалися, неначе два цизорики. Відьмак, бачачи, як бурмило мацає навколо руками, хоча вже майже знепритомнів, вальнув його з розмаху втретє, просто у тім'ячко.

— Гроші, — пробурмотів, — відчиняють будь-які двері.

У сінях було темнувато. Крізь двері ліворуч лунало гучне хропіння. Відмак обережно туди зазирнув. На збитій постелі спала, посвистуючи

носом, дебела жінка в нічній сорочці, задертій вище стегон. Картина не з найвишуканіших. Ґеральт затягнув сторожа в кімнатку й замкнув двері на скобель.

Праворуч були ще двері, напіввідчинені, а за ними кам'яні східці, що вели вниз. Відьмак уже збирався пройти повз, коли знизу долинули до нього невиразні прокльони, гуркіт і сухий тріск розбитого посуду.

Приміщення було великою кухнею, повною всілякого начиння, із запахом трав та смоляного дерева. На кам'яній підлозі, серед уламків глиняного глечика, сидів навпочіпки голісінький чоловік із низько опущеною головою.

— Яблучний сік, суча мати, — сказав він невиразно, крутячи головою, наче баран, що помилково буцнув фортечний мур. — Яблучний… сік. Де… Де слуги?

— Прошу? — ґречно перепитав відьмак.

Чоловік підняв голову: очі мав без краплі свідомості й почервонілі.

— Вона хоче яблучного соку, — заявив, із зусиллям підводячись, після чого усівся на накритій кожухом скрині й сперся об піч. — Мушу… занести його нагору, бо…

— Чи я маю приємність бачити купця Бо Берранта?

— Тихіше, — болісно скривився чоловік. — Не верещи. Слухай, там, у бочці… Сік. Яблучний. Налий у щось… і допоможи мені зійти сходами, добре?

Ґеральт стенув плечима, потім кивнув зі співчуттям. Сам він намагався уникати алкогольних ексцесів, але стан, у якому перебував купець, не був йому зовсім чужим. Він знайшов серед посуду глечик і олов'яний кубок, начерпав з бочки. Почув хропіння й озирнувся. Голий чолов'яга спав, звісивши голову на груди.

На мить відьмак захотів полити його соком і розбудити, але роздумав. Вийшов з кухні, несучи глечик. Коридор закінчувався важкими інкрустованими дверима. Він увійшов обережно, прочинивши їх так, щоб прослизнути всередину. Було темнувато, тож він розширив зіниці. І зморщив носа.

У повітрі висів важкий запах кислого вина, свічок і перезрілих плодів. І ще чогось, що нагадувало мішанину запаху бузку й аґрусу.

Роззирнувся. Стіл посередині кімнати уособлював істинне бойовище глечиків, карафок, кубків, срібних тарілок і ваз, блюд і столового

приладдя, оправленого у слонову кістку. Зім'ята й зсунута набік скатертина була залита вином, поцяткована фіолетовими плямами, жорстка від воску, що натік зі свічників. Помаранчеві шкірки яскравіли, наче квіти, серед кісточок слив і персиків, хвостів грушок і кострубатих, обдзьобаних виноградних кетягів. Один бокал був перевернутий і розбитий. Другий був цілий, наполовину повний, стирчала з нього кістка індика. Поруч із бокалом стояла чорна туфелька на високому підборі. Зроблена була зі шкіри василіска. Найдорожчого матеріалу для шевців не існувало.

Друга туфелька лежала під стільцем, на недбало кинутій чорній сукні з білими шлярками, погаптованій квітчастим мотивом.

Ґеральт з хвилину стояв нерішуче, борючись із відчуттям незручності, із бажанням розвернутися і піти собі. Але це означало б, що цербер у сінях отримав своє абсолютно марно. Відьмак не любив робити щось марно. У кутку кімнати він помітив кручені сходи.

На східцях він знайшов чотири зів'ялі білі троянди й серветку, поплямовану вином і карміновою помадою.

Запах бузку й аґрусу посилився.

Східці вели до спальні, підлогу якої вкривала велика кудлата шкура. На шкурі лежали біла сорочка з мереживними манжетами й кільканадцять білих троянд. І чорна панчоха.

Друга панчоха звисала з одного із чотирьох різьблених стовпців, що підтримували куполоподібний балдахін над ложем. Рельєфи на стовпчиках зображували німф і фавнів у різних позах. Деякі пози були цікавими. Деякі — ідіотично смішними. Багато — повторювалися. У цілому.

Ґеральт голосно кахикнув, дивлячись на безліч чорних локонів, які виднілися з-під адамашкової ковдри. Ковдра ворухнулася і застогнала. Ґеральт кахикнув іще голосніше.

— Бо? — невиразно запитали безліч чорних локонів. — Ти приніс сік?

— Приніс.

З-під чорних локонів з'явилося бліде трикутне обличчя, фіалкові очі й вузькі, трохи скривлені губи.

— Ооооох… — губи скривилися ще більше. — Ооох… Я помру від спраги…

— Прошу.

Жінка всілася, виборсуючись із-під ковдри. Мала вона гарні плечі і зграбну шию, на шиї — чорну оксамитову стрічку із зоряною прикра-

сою, що аж іскрилася від діамантів. Окрім оксамитки, вона не мала на собі нічого.

— Дякую. — Вона вийняла кубок із його руки, випила жадібно, потім підняла руки й торкнулася скроні. Ковдра зсунулася ще сильніше.

Ґеральт відвів погляд. Ґречно, але неохоче.

— Хто ти, власне, такий? — запитала чорноволоса жінка, мружачи очі й прикриваючись ковдрою. — Що ти тут робиш? Де, до холери, Беррант?

— На яке запитання мені відповідати спершу?

Він моментально пожалкував, що зіронізував. Жінка підняла долоню, з пальців її вистрелила золотиста смуга. Ґеральт відреагував рефлекторно, склавши обидві долоні у Знак Геліотропу, перехопив чари перед самим обличчям, але заряд був таким сильним, що його відкинуло назад, на стіну. Він зсунувся на підлогу.

— Не треба! — крикнув, побачивши, що жінка знову піднімає руку. — Пані Йеннефер! Я прибув з миром і без злих намірів!

З боку сходів пролунав тупіт, у дверях спальні замайоріли постаті слуг.

— Пані Йеннефер!

— Ідіть геть, — спокійно наказала чародійка. — Ви мені тут не потрібні. Вам платять за те, щоб ви пильнували дім. Але якщо вже ця людина зуміла сюди увійти, я подбаю про неї сама. Перекажіть це пану Берранту. А для мене прошу приготувати купіль.

Відьмак насилу встав. Йеннефер дивилася на нього мовчки, мружачи очі.

— Ти відбив моє закляття, — сказала нарешті. — Ти не чарівник, це видно. Але ти відреагував надзвичайно швидко. Кажи, хто ти, незнайомцю. І, раджу, кажи швидко.

— Я Ґеральт із Рівії. Відьмак.

Йеннефер вихилилася з ложа, хапаючи вирізьбленого на стовпчику фавна за фрагмент анатомії, добре пристосований для хапання. Не зводячи погляду з Ґеральта, підняла з підлоги халат із хутровим коміром. Устала, щільно загорнувшись у нього. Не поспішаючи, налила собі ще один кубок соку, вихилила одним ковтком, відкашлялася, наблизилася. Ґеральт мимоволі потер поперек, яким мить тому болісно зіткнувся зі стіною.

— Ґеральт із Рівії, — повторила чарівниця, дивлячись на нього з-під чорних вій. — Як ти сюди потрапив? І навіщо? Берранта, сподіваюся, ти не скривдив?

— Ні. Не скривдив. Пані Йеннефер, я потребую твоєї допомоги.

— Відьмак, — пробурмотіла вона, підходячи ще ближче і щільніше загортаючись у халат. — Мало того, що перший, котрого я бачу близько, так це ще й славетний Білий Вовк. Я про тебе дещо чула.

— Уявляю.

— Не знаю, що там ти собі уявляєш. — Вона позіхнула й присунулася ще ближче. — Дозволиш? — Торкнулася долонями його щоки, наблизила обличчя і зазирнула в очі. Він зціпив зуби. — Зіниці у тебе пристосовуються до світла рефлекторно чи ти їх можеш звужувати або розширювати за власним бажанням?

— Йеннефер, — сказав він спокійно. — Я їхав до Рінди цілий день, не зупиняючись. Чекав усю ніч, поки відчинять браму. Дав по черепу воротареві, бо той не хотів мене сюди впускати. Неґречно й нав'язливо перебив твої сон і спокій. А все через те, що мій приятель потребує допомоги, надати яку можеш тільки ти. Надай її, прошу, а потім, якщо захочеш, порозмовляємо про мутації та аберації.

Вона відступила на крок, негарно скривила рота.

— Про якого роду допомогу йдеться?

— Про магічну регенерацію уражених органів. Горла, гортані й голосових зв'язок. Ураження нанесене немовби багровою імлою. Чи чимось подібним.

— Подібним, — повторила вона. — Кажучи коротше, це не багрова імла вразила твого приятеля. А що то було? Кажи ж, вирвана зі сну на світанку, я не маю ані сили, ані охоти зондувати тобі мозок.

— Гм-м… Краще за все, якщо я почну спочатку…

— О, ні, — перебила вона. — Якщо все так складно, то стримайся. Дурний присмак у роті, скуйовджене волосся, очі, що злипаються, й інші вранішні негаразди сильно обмежують мої перцептивні здібності. Зійди вниз, до лазні у підвалі. Зараз я туди прийду, і тоді все мені розповіси.

— Йеннефер, я не хотів би бути нав'язливим, але час минає. Мій приятель…

— Ґеральте, — різко перебила вона. — Я вилізла заради тебе з ліжка, а не мала наміру робити те щонайменше до того, як дзвін виб'є полудень. Я готова відмовитися від сніданку. Знаєш чому? Бо ти приніс мені яблучний сік. Ти поспішав, голову твою займали страждання

приятеля, ти вдерся сюди силою, б'ючи людей по черепах, і все ж приділив час спраглій жінці. Ти підкупив мене цим, і я не виключаю, що допоможу тобі. Але від води й мила я не відмовлюся. Іди. Прошу.

— Добре.

— Ґеральте.

— Слухаю, — затримався він на порозі.

— Скористайся оказією і викупайся сам. За твоїм запахом я можу здогадатися не тільки про породу й вік, а навіть про масть твого коня.

IV

Вона увійшла до лазні в той момент, коли Ґеральт, сидячи голим на маленькому ослінчику, поливав себе водою з цеберка. Він кашлянув і скромно повернувся спиною.

— Не переймайся, — сказала вона, кидаючи оберемок одягу на вішак. — Я не знепритомнію, побачивши голого чоловіка. Трісс Меріголь, моя приятелька, каже, що коли ти бачила одного, то бачила всіх.

Він устав, обгорнувши стегна рушником.

— Красивий шрам, — усміхнулася Йеннефер, дивлячись на його груди. — Що то було? Упав під пилку на тартаку?

Він не відповів. Чарівниця роздивлялася його, звабливо схиливши голову.

— Перший відьмак, якого я можу роздивитися зблизька, до того ж голісінького. Ого! — схилилася, прислухаючись. — Я чую твоє серце. Дуже повільний ритм. Ти вмієш контролювати виділення адреналіну? Ах, пробач, це професійна цікавість. Здається, тебе дратують розмови про властивості твого організму. Ти звик ці властивості називати словами, які я дуже не люблю, вдаючись до патетичного сарказму, який я не люблю ще більше.

Він не відповів.

— Та досить про те. Моя купіль холоне. — Йеннефер зробила рух, наче хотіла скинути халат, і завагалася. — Я купатимуся, ти — розказуватимеш. Заощадимо час. Але… Не хочу тебе бентежити, до того ж ми майже незнайомі. Тому, задля пристойності…

— Я відвернуся, — запропонував він невпевнено.

— Ні. Я маю бачити очі того, із ким розмовляю. Маю кращу ідею.

Він почув, як вона вимовила закляття, відчув тремтіння медальйону й побачив чорний халат, що м'яко падав на підлогу. А потім почув плескіт води.

— Тепер я не бачу твоїх очей, Йеннефер, — сказав він. — А шкода.

Невидима чарівниця пирхнула, заплескалася у діжі.

— Розповідай.

Ґеральт припинив боротьбу зі штанами, які він надягав під рушником, і усівся на лаву. Застібаючи пряжки чобіт, розповів про пригоду над рікою, до мінімуму скорочуючи опис битви із сомом. Не було схоже, що Йеннефер може зацікавити рибальство.

Коли він дійшов до моменту звільнення істоти-хмари із глечика, велика губка, що намилювала невидимість, завмерла.

— Ну-ну, — почув він. — Цікаво. Джин, замкнений у пляшці.

— Та який там джин, — заперечив він. — То був якийсь різновид багряної імли. Якийсь новий, невідомий рід…

— Новий і невідомий різновид заслуговує, щоб його якось називати, — сказала невидима Йеннефер. — Джин — то назва, не гірша за інші. Продовжуй, прошу.

Він послухався. Мильна піна у діжці все більше пінилася під час подальшої розповіді, вода плюскотіла через край. Певної миті щось привернуло його увагу. Він придивився й помітив контури і форми, що проступали під милом, яке вкривало невидимість. Контури й форми привабили його настільки, що він аж замовк.

— Розказуй! — поквапив голос, що долинав із ніщо над контурами. — Що далі?

— Це все, — сказав він. — Я прогнав того, як ти кажеш, джина…

— Яким чином? — Ківш піднявся і вилив воду. Мило зникло, форми — також.

Ґеральт зітхнув.

— Закляттям, — сказав він. — Точніше, екзорцизмом.

— Яким? — Ківш знову вилив воду.

Відьмак уважно стежив за діями ківша, оскільки вода, нехай ненадовго, але також давала можливість побачити тіло. Він повторив закляття, відповідно до правил безпеки замінюючи голосну «е» вдихом. Думав, що чарівниці сподобається його обізнаність із тим правилом, тож він здивувався, почувши з діжки дикий регіт.

— Що у тому смішного?

— Той твій екзорцизм… — Рушник спурхнув з кілка і почав швидко стирати рештки контурів. — Трісс аж ридатиме від сміху, коли я їй про це розповім! Хто тебе його навчив, відьмаче? Того… закляття?

— Одна жриця з храму Гульдри. Це таємна храмова мова…

— Ну, раз таємна — то таємна. — Рушник хльоснув об край діжки, вода бризнула на підлогу, сліди босих ніг позначили кроки чародійки. — Це не закляття, Ґеральте. І я б не радила повторювати цих слів у інших храмах.

— Раз не закляття, то що воно таке було? — запитав він, спостерігаючи, як дві чорні панчохи створюють із повітря — одну за другою — стрункі ноги.

— Дотепний вислів. — Трусики з воланами обліпили ніщо в цікавий спосіб. — Хоча й нецензурний.

Біла сорочка з великим жабо у формі квітки пурхнула вгору й утворила форми. Як помітив відьмак, Йеннефер не користувалася ніякими штучками з китового вуса, які люблять жінки. Не потребувала.

— Який вислів? — запитав він.

— Байдуже.

З кришталевої чотирикутної пляшечки, що стояла на столі, вискочив корок. У лазні запахло бузком і аґрусом. Корок описав кілька кругів і заскочив на місце. Чарівниця застібнула манжети сорочки, вдягнула сукню і матеріалізувалася.

— Застібни. — Вона повернулася спиною, розчісуючи волосся черепаховим гребінцем. Гребінець, як він помітив, мав довгу загострену ручку, що могла у разі потреби замінити стилет.

Він застібнув її сукню повільно, гачок за гачком, насолоджуючись запахом її волосся, що чорним каскадом спадало до середини спини.

— Повернімося до створіння з пляшки, — сказала Йеннефер, вдягаючи у вуха діамантові сережки. — Зрозуміло, що зовсім не твоє смішне «закляття» змусило його втекти. Правдивішою мені здається гіпотеза, що він відіграв на твоєму компаньйонові й утік, бо йому це набридло.

— Правдоподібно, — похмуро погодився Ґеральт. — Бо я ж не думаю, що він полетів до Цідаріса уколошкати Вальдо Маркса.

— Вальдо Маркс — це хто?

— Трубадур, який вважає мого компаньйона — також поета й музику — безталанним віршомазом, який потурає смакам босоти.

Чарівниця повернулася, дивно блиснувши фіалковими очима.

— То твій приятель устиг вимовити бажання?

— Навіть два. Обидва жахливо дурнуваті. Чому ти питаєш? Адже це повна дурня, те здійснення бажань геніями, д'жінні, духами лампи…

— Повна дурня, — повторила Йеннефер, посміхаючись. — Звичайно. Це вимисел, позбавлена сенсу казочка, як і всі легенди, у яких добрі духи та феї здійснюють бажання. Такі казочки придумують бідні простачки, які навіть і не думають, щоб свої чисельні бажання і прагнення здійснювати шляхом власної активності. Тішить мене, що ти не з них, Ґеральте з Рівії. Цим ти мені духовно близький. Я, якщо чогось прагну, не мрію, а дію. І завжди отримую те, чого бажаю.

— Не сумніваюся. Ти готова?

— Готова.

Чародійка застібнула ремінці туфельок й устала. Навіть на підборах не була занадто високою. Труснула волоссям, яке, він помітив, залишилося в такому ж мальовничому, розтріпаному й кучерявому безладі, незважаючи на завзяте розчісування.

— Питання, Ґеральте. Печатка, якою було закрито пляшку… Твій приятель ще її має?

Відьмак замислився. Печатка була не в Любистка, а в нього, до того ж при собі. Але досвід підказував, що чародіям не можна говорити забагато.

— Гммм… Мабуть, що так. — Схоже, пауза, яку він зробив, ввела чародійку в оману. — Так, мабуть, має. А що? Ця печатка важлива?

— Дивне запитання, — сказала вона різко, — як для відьмака, фахівця з надприродних потвор. Того, хто має знати, що така печатка важлива настільки, щоб до неї не торкатися. І не дозволяти торкатися приятелю.

Він стис зуби. Удар був точним.

— Що ж. — Йеннефер змінила тон на значно лагідніший. — Немає людей, які б не помилялися, і, як бачу, відьмаків, які б не помилялися, теж немає. Кожен може помилитися. Ну, ми можемо вирушати. Де твій товариш?

— Тут, у Рінді. У домі такого собі Еррділя. Ельфа.

Вона глянула уважно.

— У Еррділя? — повторила, кривлячи губи у посмішці. — Я знаю, де це. Думаю, там десь і його кузен Хіреадан?

— Вірно. А що…

— Нічого, — перебила вона, підняла руки й заплющила очі. Медальйон на шиї відьмака запульсував і шарпнув ланцюжок.

На вологій стіні лазні висвітився яскравий контур, що нагадував двері, в обрамленні яких клубочилося, фосфоризуючи, молочне ніщо.

Відьмак тихо вилаявся. Він не любив магічних порталів, як і подорожей ними.

— Ми маємо… — Він відкашлявся. — Тут недалеко…

— Я не можу ходити вулицями цього міста, — відрізала вона. — Тут мені не раді, можуть образити, закидати камінням або й чимось гіршим. Кілька осіб тут добряче псують мою репутацію, вважаючи, що мине це їм безкарно. Не бійся, мої портали безпечні.

Ґеральт був свідком, як колись через безпечний портал пролетіла половина того, хто крізь нього проходив. Другої половини так і не знайшли. Знав також кілька випадків, коли хтось у портал заходив і про нього більше ніхто й ніколи не чув.

Чародійка вчергове поправила волосся, причепила до пояса вишитий перлинами капшук. Капшук здавався замалим, щоб умістити щось більше, ніж жменю мідяків і губну помаду, але Ґеральт знав, що то не звичайний капшук.

— Обійми мене. Міцніше, я не порцелянова. Уперед!

Медальйон завібрував, щось блиснуло, і Ґеральт раптом опинився серед чорного ніщо, у пронизливому холоді. Він нічого не бачив, не чув і не відчував. Холод був єдиним, що реєстрували його відчуття. Він хотів вилаятися, але не зумів.

V

— Уже майже година, як вона туди зайшла. — Хіреадан перевернув клепсидру, що стояла на столі. — Я починаю непокоїтися. Невже з горлом Любистка все настільки погано? Не думаєш, що є сенс зазирнути до них нагору?

— Вона чітко вказала, щоб цього не робили. — Ґеральт насилу, кривлячись, допив кубок трав'яного напою. Він цінував і любив осідлих ельфів за інтелігентність, спокійну завбачливість і специфічне почуття гумору, але їхніх смаків до їжі й напоїв не розумів і не поділяв. —

Я не маю наміру їй перешкоджати, Хіреадане. Магія вимагає часу. Хай триває і добу, аби Любисток одужав.

— Що ж, слушно.

Із сусіднього приміщення чувся стукіт молотків. Еррділь, як виявилося, мешкав у порожньому трактирі, який він купив і мав намір відновити й утримувати разом із дружиною, тихою і неговіркою ельфійкою. Рицар Вратімір, який після разом проведеної у кордегардії ночі пристав до компанії, сам запропонував свою допомогу в ремонтних роботах. Разом із подружжям він узявся оновлювати панелі — одразу після того, як минуло сум'яття, викликане раптовою й ефектною появою відьмака і Йеннефер, які вискочили зі стіни у сяйві порталу.

— Щиро кажучи, — почав Хіреадан, — я й не сподівався, що вийде так легко. Йеннефер не з тих, хто спонтанно надасть допомогу. Клопоти ближніх не дуже її турбують і не тривожать сон. Коротше, я не чув, щоб вона хоч колись комусь допомогла задарма. Цікаво, який вона має інтерес, допомагаючи тобі й Любистку.

— Ти не перебільшуєш? — усміхнувся відьмак. — Вона не справила на мене аж такого поганого враження. Зверхність, зрозуміло, демонструвати вона любить, але у порівнянні з іншими чародіями, з усією їх наглючою бандою, вона — ходяча чарівність і доброзичливість.

Хіреадан посміхнувся.

— Звучить на кшталт того, що скорпіон — красивіший за павука, — сказав він, — бо має такий чудовий хвостик. Дивися, Ґеральте. Ти не перший, хто так її оцінює, не знаючи, що привабливість вона перетворила на зброю. Зброю, якою вона користується аж занадто вміло й без сумнівів. Що, звичайно, не суперечить тому факту, що вона вродлива жінка, яка привертає увагу. Ти ж це не заперечуватимеш, вірно?

Ґеральт швидко глянув на ельфа. Уже вдруге йому здалося, що він помічає на його обличчі сліди рум'янцю. Це здивувало не менше, ніж слова Хіреадана. Чистокровні ельфи рідко захоплювалися людськими жінками. Навіть красунями. Йеннефер же, по-своєму приваблива, красунею не була.

Смаки смаками, але й насправді мало хто описував чародійок як красунь. Усі вони походили з тих суспільних прошарків, у яких єдиним призначенням дочок було заміжжя. Хто б там намислив прирікати доньку на роки копіткого навчання і на тортури соматичними змінами,

якщо можна було видати її заміж і мати з того зиск? Хто б хотів у родині чародійку? Незважаючи на повагу, якою втішалися маги, родина чародійки не мала б з неї жодної користі, бо, доки дівчина закінчувала навчання, її зв'язки з родиною уривалися — важливим залишалося тільки професійне братерство. Тому чародійками ставали виключно доньки з нульовими шансами знайти чоловіка.

На противагу жрицям та друїдкам, які неохоче брали потворних чи скалічених дівчаток, чародії приймали кожну, хто виявляв необхідні нахили. Якщо ж дитина проходила крізь сито перших років навчання, наставала черга магії, яка випрямляла й вирівнювала ноги, виправляла погано зрощені кістки, латала заячі губи, усувала шрами, родимі плями та віспини. Молода чародійка ставала привабливою, бо того вимагав престиж її професії. Результатом були псевдогарні жінки зі злими, холодними очима погануль, бридуль, не здатних забути про свою бридкість, приховану за магічною маскою, до того ж не заради щастя, а виключно заради престижу професії.

Ні, Ґеральт не розумів Хіреадана. Очі його, очі відьмака, реєстрували забагато подробиць.

— Ні, Хіреадане, — відповів він. — Я не заперечу. Дякую тобі за застереження. Але тут ідеться виключно про Любистка. Він постраждав при мені, за моєї присутності. Я не зумів його врятувати, не зміг йому допомогти. Якби я знав, що це його вилікує, то сів би голим задом і на скорпіона.

— Саме цього ти мусиш остерігатися найбільше, — загадково усміхнувся ельф. — Бо Йеннефер про це знає і таке знання полюбляє використовувати. Не довіряй їй, Ґеральте. Вона небезпечна.

Відьмак не відповів.

Нагорі скрипнули двері. Йеннефер стояла біля сходів, зіпершись на балюстраду галерейки.

— Відьмаче, можеш зайти на хвилину?

— Звичайно.

Чародійка сперлася спиною об двері однієї з небагатьох більшменш умебльованих кімнат, де розмістили стражденного трубадура. Відьмак підійшов, мовчки придивився. побачив, що її ліве плеч трохи вище за праве. Ніс трохи довгуватий. Губи трохи завузькі. Підборіддя трохи замале. Брови трохи несиметричні. Очі…

Він бачив забагато деталей. Зовсім непотрібних.

— Що з Любистком?

— Ти сумніваєшся у моїх уміннях?

Він розглядав далі. Фігура в неї була як у двадцятирічної, хоча про справжній її вік він намагався не думати. Рухалася із природною, невимушеною грацією. Ні, неможливо було здогадатися, якою вона була раніше, що в ній виправили. Він припинив про це думати, це не мало жодного сенсу.

— Твій талановитий друг буде здоровим, — сказала вона. — Його вокальні здібності відновляться.

— Я вдячний, Йеннефер.

Вона посміхнулася.

— У тебе буде нагода це довести.

— Можна до нього зазирнути?

Вона мовчала хвильку, дивлячись на нього з дивною усмішкою і барабанячи пальцями по одвірку.

— Авжеж. Увійди.

Медальйон на шиї відьмака почав різко, ритмічно смикатися.

У центральній точці підлоги лежала й молочно світилася скляна куля розміром з кавун. Куля фіксувала середину зірки з дев'ятьма променями: та була чітко виписана й торкалася кінчиками кутів і стін кімнатки. У зірку червоною фарбою було вмальовано пентаграму. Кінці пентаграми були позначені чорними свічками; ті стирчали у підсвічниках дивної форми. Чорні свічки горіли також біля узголів'я ліжка, на якому лежав укритий овечими шкурами Любисток. Поет дихав спокійно, уже не хрипів, не гарчав, з обличчя його зникла гримаса болю, тепер її змінила щаслива усмішка ідіота.

— Спить, — сказала Йеннефер. — І снить.

Ґеральт придивився до узорів, накреслених на підлозі. Прихована в них магія відчувалася, але він знав, що то була магія спляча, нерозбуджена. Була наче подих лева, який дрімав, але в ній відчувався і прихований левиний рик.

— Що це, Йеннефер?

— Пастка.

— На кого?

— Зараз на тебе. — Чародійка повернула ключ у замку, стиснула його у долоні. Ключ зник.

— Виходить, мене упіймано, — сказав відьмак холодно. — Що тепер? Будеш замірятися на мою цноту?

— Не лести собі. — Йеннефер усілася на край ліжка.

Любисток, усе ще по-дурному усміхаючись, тихенько застогнав. Безсумнівно, це був стогін насолоди.

— Що тобі треба, Йеннефер? Якщо це гра, то правил я не знаю.

— Я вже казала тобі, — почала вона, — що завжди отримую те, чого прагну. Так уже воно склалося, що я захотіла щось, що має Любисток. Заберу це в нього, і ми розійдемося. Не бійся, не заподію йому жодної шкоди…

— Чудасія, яку ти розставила на підлозі, — перебив він, — служить для викликання демонів. Там, де викликають демонів, завжди комусь завдають шкоди. Я цього не дозволю.

— …волосина з його голови не впаде, — продовжувала чародійка, не звертаючи уваги на його слова. — Голосок він матиме ще більш чудовий і залишиться задоволеним, майже щасливим. Усі ми будемо щасливими. І розійдемося без жалю, але й без образ.

— Так, Віргініє, — застогнав Любисток, не розплющуючи очей. — Чудові твої перси, делікатніші, за лебединий пух… Віргініє…

— Розум йому відняло? Марить?

— Снить, — посміхнулася Йеннефер. — Його бажання виконуються уві сні. Я прозондувала його мозок до самого дна. Було там небагато. Трохи свинств, кілька марень, багато поезії. Менше з тим. Печатка, якою була закрита пляшка із джином, Ґеральте. Знаю, що вона не в трубадура, а в тебе. Прошу її віддати.

— Для чого тобі та печатка?

— Ну як тобі відповісти на те запитання? — Чародійка грайливо посміхнулася. — Може, спробуємо так: хрін там тобі є до того діло, відьмаче. Задовольняє тебе така відповідь?

— Ні, — посміхнувся і він, і також паскудно. — Не задовольняє. Але не переймайся з цього приводу, Йеннефер. Мене нелегко задовольнити. До цього часу вдавалося це виключно непересічним особам.

— Шкода. Тож ти залишишся незадоволеним. Твоя проблема. Печатку, прошу. Не корч гримас, які не пасують до твого типу вроди й масті. Якщо ти не зрозумів, то знай, що це, власне, й розпочалося віддячення, яке ти мені винен. Печатка є першим внеском за голос співака.

— Як бачу, ти розбила ціну на багато внесків, — сказав він холодно. — Добре. Я міг на це очікувати — і очікував. Але нехай це буде чесний торг, Йеннефер. Я купив твою допомогу. І я заплачу.

Вона скривила вуста у посмішці, але фіалкові очі залишилися примруженими й холодними.

— Щодо цього, відьмаче, можеш не сумніватися.

— Я, — повторив він. — Але не Любисток. Я забираю його звідси в безпечне місце. Зробивши це, я повернуся і заплачу другий внесок — і внески подальші. Бо раз ідеться про перший…

Він устромив руку в секретну кишеньку на поясі, витягнув латунну печатку зі знаком зірки й зламаного хреста.

— Прошу, візьми. Не як внесок. Прийми від відьмака як доказ удячності за те, що хоч і з розрахунком, але ти поставилася до нього доброзичливіше, ніж це зробили б більшість із твоїх побратимів. Прийми це як доказ доброї волі, яким я повинен переконати тебе, що, подбавши про здоров'я приятеля, я повернуся сюди, щоб сплатити. Я не помітив скорпіона серед квітів, Йеннефер. Тож я готовий розплатитися за свою неувагу.

— Красива промова. — Чародійка склала руки на грудях. — Зворушлива й патетична. Шкода, що марна. Любисток мені потрібен і залишиться тут.

— Він уже був одного разу близько від того, що ти хочеш сюди притягнути. — Ґеральт вказав на узори на підлозі. — Коли ти закінчиш цей витвір і притягнеш сюди джина, незважаючи на твої обіцянки, Любисток напевно постраждає, може, навіть сильніше, ніж у минулі рази. Бо ж ідеться про створіння з пляшки, вірно? Ти маєш намір заволодіти ним, змусити, щоб воно тобі служило? Не відповідай, я знаю, хрін там мені є до того діло. Роби, що хочеш, стягни сюди хоч і з десяток демонів. Але без Любистка. Якщо наразиш Любистка на небезпеку, це вже не буде чесний торг, Йеннефер, і ти не маєш права вимагати таку плату. Я не дозволю… — перервав себе.

— Цікаво було, коли ти відчуєш, — захихотіла чародійка.

Ґеральт напружив м'язи, усю свою волю, стискаючи до болю щелепи. Не допомогло. Він був наче паралізований, наче кам'яна статуя, наче вбитий у землю стовп. Не міг ворухнути навіть пальцем у чоботі.

— Я знала, що ти зумієш відбити чари, накладені прямо, — сказала Йеннефер. — Знала я також, що ти, перш ніж щось зробиш, намагати-

мешся справити на мене враження красномовством. Ти балакав, а підвішені над тобою чари діяли й потроху тебе ламали. Тепер ти можеш лише говорити, але вже не мусиш справляти на мене враження. Я знаю, що ти красномовний. Наступні зусилля у цьому напрямку зіпсують увесь ефект.

— Хіреадан… — сказав він із зусиллям, все ще намагаючись боротися із чародійським паралічем. — Хіреадан зрозуміє, що ти щось плетеш. Зрозуміє швидко, запідозрить у будь-який момент, бо він тобі не довіряє, Йеннефер. Не довіряв тобі від самого початку…

Чародійка розвела руки у широкому жесті. Стіни кімнати розпливлися і набули однорідної каламутно-сірої структури та барви. Зникли двері, зникли вікна, зникли навіть закурені завіски й засиджені мухами малюнки на стінах.

— І що з того, що Хіреадан зрозуміє? — скривилася вона злостиво. — Побіжить по допомогу? Крізь мій бар'єр ніхто не пройде. Але Хіреадан ніколи не побіжить, не зробить щось проти мене. Нічого. Він під моїм закляттям. Ні, мова не про чорнокнижництво, я не робила нічого в цьому напрямку. Звичайна хімія організму. Він, дурень, у мене закохався. Ти про це не знав? Він навіть мав намір викликати Бо на поєдинок, уявляєш собі? Ельф, а заздрісний. Таке рідко буває. Ґеральте, я не без причини вибрала цей дім.

— Бо Беррант, Хіреадан, Еррділь, Любисток. Ти і справді йдеш до цілі найкоротшим шляхом. Але мною, Йеннефер, ти не скористаєшся.

— Скористаюся, скористаюся. — Чародійка встала з ліжка, підійшла, старанно оминаючи накреслені на підлозі знаки та символи. — Я ж казала, що ти мені дещо винен за зцілення поета. Йдеться про дрібничку, невеличку послугу. Після того, що намірююся тут зробити, я одразу ж зникну з Рінди, а маю в цьому місті певні… несплачені рахунки, назвемо це так. Кільком особам дещо пообіцяла, а я завжди дотримуюся обітниць. Оскільки ж не зможу сама, ти виконаєш обітниці за мене.

Він боровся, боровся з усіх сил. Дарма.

— Не смикайся, відьмаченьку, — посміхнулася вона саркастично. — Це нічого не дасть. Ти маєш сильну волю і чималу опірність до магії, але зі мною та моїм закляттям справитися не зумієш. І не ламай переді мною комедію. Не намагайся причарувати мене своєю непохитною і гордою чоловічністю. Ти непохитний і гордий виключно у власній уяві. Щоб

урятувати приятеля, ти б заплатив будь-яку ціну, хоч би й чоботи мені вилизав. А може, й дещо інше, якби мені раптом заманулося розваг.

Він мовчав. Йеннефер стояла перед ним, посміхаючись і граючись прикріпленою до оксамитки зіркою з обсидіану, що іскрилася від діамантів.

— Вже у спальні Бо, — продовжувала вона, — перекинувшись із тобою кількома словами, я знала, хто ти. І знала, у якій монеті вимагатиму плату. Мої рахунки в Рінді міг би сплатити будь-хто, хоча б і Хіреадан. Але зробиш це ти, бо маєш заплатити. За удавану гординю, за холодний погляд, за очі, що ловлять будь-яку деталь, за кам'яне обличчя, за саркастичний тон. За переконання, що можеш стояти ніс до носу з Йеннефер із Венґерберґу, вважати самозакоханим наглим стервом, корисливою відьмою й одночасно — витріщатися на її намилені цицьки. Плати, Ґеральте з Рівії!

Вона схопила його обіруч за волосся і різко поцілувала в губи, вп'ялася у них, наче вампір. Медальйон на шиї трясся, Ґеральту здавалося, що ланцюжок скорочується і стискається, наче гарота. У голові його щось блиснуло, у вухах страшезно зашуміло. Він перестав бачити фіалкові очі чародійки, провалився у пітьму.

Він стояв на колінах. Йеннефер промовляла до нього лагідним, м'яким тоном:

— Ти запам'ятав?

— Так, пані.

Це був його власний голос.

— Тож іди й виконай доручення.

— Як накажеш, пані.

— Можеш поцілувати мені руку.

— Дякую, пані.

Відчув, як повзе до неї на колінах. У голові його дзижчали тисячі бджіл. Долоня її пахла бузком і аґрусом. Бузком і аґрусом… Сяйво. Темрява.

Балюстрада, сходи. Обличчя Хіреадана.

— Ґеральте! Що з тобою? Ґеральте, ти куди?

— Мушу… — Його власний голос. — Мушу йти.

— Боги! Гляньте на його очі!

Обличчя Вратіміра, викривлене страхом. Обличчя Еррділя. І голос Хіреадана:

— Ні! Еррділю, ні! Не торкайся його й не намагайся затримати! З дороги, Еррділю! Зійди з його дороги!

Запах бузку й аґрусу. Бузку й аґрусу…

Двері. Вибух сонця. Спекотно. Парко. Запах бузку й аґрусу.

«Буде гроза», — подумав він.

І це була його остання притомна думка.

VI

Темрява. Запах…

Запах? Ні, сморід. Сморід урини, гнилої соломи й мокрих лахів. Сморід кіптяви від смолоскипа, увіткнутого в залізний рогач, що стирчить зі стіни, збудованої з нерівних кам'яних блоків. Тінь від смолоскипа, тінь на вистеленій соломою підлозі…

Тінь ґрат.

Відьмак вилаявся.

— Нарешті. — Відчув, як хтось піднімає його й притуляє спиною до вологого муру. — Я вже починав непокоїтися, що ти так довго не приходиш до тями.

— Хіреадане? Де… Холера, голова розвалюється… Де це ми?

— А як ти вважаєш?

Ґеральт витер обличчя, оглядівся. Під протилежною стіною сиділо троє голодранців. Він бачив їх невиразно, сиділи ті найдалі від світла смолоскипа, майже у повній темряві. Під ґратами ж, що відділяли їх від освітленого коридора, присіло щось, схоже на перший погляд на купу лахміття. Насправді то був худорлявий старець з носом наче лелечий дзьоб. Довжина скрученого в патли волосся і стан одежі свідчили, що перебуває він тут не від учора.

— Засадили нас до ями, — сказав відьмак похмуро.

— Тішуся, — промовив ельф, — що до тебе повернулася здатність робити логічні висновки.

— Холера ясна… А Любисток? Як довго ми тут сидимо? Скільки часу минуло від…

— Не знаю. Як і ти, я був непритомним, коли мене сюди вкинули. — Хіреадан підгорнув солому й усівся зручніше. — Це важливо?

— Ще й як, зараза. Йеннефер… І Любисток. Любисток там, із нею, і вона планує… Гей, ви там! Як давно нас тут зачинили?

Голодранці пошепотілися між собою. Жоден не відповів.

— Оглухли? — Ґеральт сплюнув, усе ще не позбувшись металевого присмаку в роті. — Питаю, який зараз час дня? Чи ночі? Ви ж знаєте, коли приносять вам жерти?

Голодранці знову пошепотілися, покашляли.

— Вельможне панство, — сказав нарешті один. — Залиште нас у спокої і не говоріть до нас, дуже просимо. Ми ж бо порядні злодії, не якісь там політичні. Ми ж бо проти влади замах не чинимо. Ми ж бо тільки крадемо.

— Ага, — сказав інший. — У вас свій кутик, у нас — свій. І нехай кожен свій пильнує.

Хіреадан пирхнув. Відьмак сплюнув.

— Так воно і є, — заплямкав зарослий дідок із довгим носом. — Кожен у турмє свій кут пильнує і зі свома тримається.

— А ти, діду, — насмішкувато запитав ельф, — тримаєшся з ними чи з нами? До якої групи ти належиш?

— До жодної, — гордо відповів дідок. — Бо я — безневинний.

Ґеральт знову сплюнув.

— Хіреадане? — запитав, розтираючи скроню. — Із тим замахом проти влади… Це правда?

— Абсолютна. Ти нічого не пам'ятаєш?

— Я вийшов на вулицю… Люди на мене озиралися… Потім… Потім була якась крамниця…

— Ломбард, — притишив голос ельф. — Ти увійшов до ломбарду. Щойно увійшов, одразу дав у зуби власнику. Сильно. Навіть занадто сильно.

Відьмак стримав прокляття.

— Лихвар упав, — тихо продовжував Хіреадан. — А ти копнув його кілька разів у чутливі місця. На порятунок принципалу прибіг пахолок. Його ти викинув у вікно, просто на вулицю.

— Боюся, — пробурмотів Ґеральт, — що на цьому не закінчилося.

— Побоювання обґрунтоване. Ти вийшов з ломбарду й помаршируував серединою вулиці, розштовхуючи перехожих і викрикуючи якусь дурню про честь дами. За тобою вже тягнувся чималий хвіст, у якому були я, Еррділь і Вратімір. Ти ж зупинився перед домом аптекаря

Лаврусика, увійшов, а за хвилину був знову на вулиці, тягнучи Лаврусика за ногу. І виголосив перед юрмою щось на зразок промови.

— Якої?

— Простіше кажучи, ти заявив, що навіть професійну повію чоловік, який себе поважає, не повинен називати курвою, бо то низько й непорядно. А вживати визначення «курва» стосовно жінки, яку ти ніколи не трахав за гроші, гівнисто й цілком заслуговує на покарання. Покарання ж, заявив ти привселюдно, буде здійснено негайно і буде це покарання якраз для гівнюка. Ти затис голову аптекаря між колінами, стягнув з нього штани й відшмагав його ременем по сраці.

— Розказуй, Хіреадане. Розказуй. Не жалій мене.

— Драв ти Лаврусика по заду, не шкодуючи сил, а аптекар вив, верещав, плакав, волав про допомогу божеську й людську, благав про милість, ба навіть обіцяв виправитися, але, схоже, ти не повірив. Тоді набігло кілька озброєних бандитів, яких у Рінді заведено звати гвардією.

— А я, — покивав Ґеральт, — власне тоді й учинив замах проти влади?

— Та де там. Учинив замах ти значно раніше. І лихвар, і Лаврусик — у міській раді. Напевно, тебе зацікавить, що обидва закликали викинути Йеннефер з міста. Не тільки голосували за те в раді, але дерли проти неї горлянку по корчмах і обмовляли непристойними словами.

— Я про те здогадався вже давно. Розповідай. Ти зупинився на міських стражниках, які тоді прибігли. Це вони засадили мене до ями?

— Хотіли. Ох, Ґеральте, що воно було за видовище. Що ж ти з ними виробляв — описати важко. Вони мали мечі, батоги, палиці, сокирки, а ти — лише ясеневий ціпок із набалдашником, який відібрав у якогось франта. А коли вже всі лежали на землі, ти пішов далі. Більшість із нас знала, куди ти прямуєш.

— Був би радий дізнатися і я.

— Ішов ти до храму. Бо жрець Крепп, також людина з ради, приділяв Йеннефер багато уваги у своїх проповідях. Зрештою, ти зовсім не приховував своїх поглядів щодо жерця Креппа. Пообіцяв йому урок пошани до прекрасної статі. Говорячи про нього, оминав офіційну титулатуру, але додавав інші визначення, які дуже втішили дітлахів, які бігли за тобою.

— Ага, — буркнув Ґеральт. — Тож дійшло діло й до блюзнірства. Що ще? Святотатство у храмі?

— Ні. Ти туди увійти не встиг. Перед храмом чекала вже ціла рота міської сторожі, озброєна усім, що тільки знайшлося у цейхгаузі, окрім катапульти, як мені здається. Усе йшло до того, що вони тебе просто знищать. Але ти до них не дійшов. Раптом схопився обома руками за голову й зомлів.

— Не продовжуй. Але, Хіреадане, звідки у ямі взявся ти?

— Коли ти впав, кілька стражників підскочили, щоб продірявити тебе сулицями. Я вступив із ними у суперечку. Отримав у голову буздиганом і отямився отут, у ямі. Безсумнівно, мене звинуватять в участі в антилюдській змові.

— Раз ми вже обвинувачені, — скреготнув зубами відьмак, — то що нам загрожує, як вважаєш?

— Якщо Невіль, бургомістр, устиг повернутися зі столиці, — буркнув Хіреадан, — то хтозна… Я його знаю. Але якщо не встиг, вирок винесуть райці, а це, зрозуміло, лихвар із Лаврусиком. А воно означає…

Ельф виконав короткий жест навколо шиї. Незважаючи на темряву, що панувала в підземеллі, жест той залишав небагато місця для домислів. Відьмак не озвався. Злодії про щось собі шепотілися. Дідуган, який сидів безневинно, здавалося, спав.

— Чудово, — нарешті сказав Ґеральт і брудно вилаявся. — Мало того, що я буду висіти, так ще й знаючи, що був причиною твоєї смерті, Хіреадане. І, напевне, — Любистка. Ні, не перебивай. Я знаю, що це справи Йеннефер, але винен я сам. Моя дурість. Вона мене оманила, зробила з мене, як це ґноми кажуть, гевала.

— Гм… — пробурмотів ельф. — Ані додати, ані відняти. Я тебе попереджав щодо неї. Зараза, тебе попереджав, а сам виявився настільки ж великим, вибач на слові, дурнем. Ти переймаєшся, що через тебе я тут сиджу, а воно все навпаки. Ти сидиш тут через мене. Я міг затримати тебе на вулиці, заговорити з тобою, не дозволити… Не зробив я того. Бо боявся, що коли розпадуться чари, які вона на тебе наклала, ти повернешся і… скривдиш її. Вибач мені.

— Вибачаю з усією щирістю. Бо ти й поняття не маєш, яку силу мало те прокляття. Я, дорогий мій ельфе, звичайне зачарування переломлюю за кілька хвиль і не млію. Чари Йеннефер вам не вдалося б зламати, а з тим, аби мене обезвладнити, могли бути клопоти. Пригадай гвардію.

— Не думав, повторюся, про тебе. Думав я про неї.

— Хіреадане?

— Так.

— Ти її… Ти її…

— Не люблю гучних слів, — перервав ельф, смутно посміхаючись. — Я від неї, скажімо так, у захваті. Напевне, ти дивуєшся, як можна захоплюватися кимось таким, як вона?

Ґеральт прикрив очі, щоб викликати у пам'яті образ. Образ, який його незрозумілим чином, скажімо так, уникаючи гучних слів, захоплював.

— Ні, Хіреадане. — сказав він. — Я не дивуюся.

З коридору почулися важкі кроки і дзвін металу. Яму заполонили тіні чотирьох стражників. Заскреготів ключ, безневинний дідуган відскочив від ґрат, наче рись, і сховався серед кримінальних.

— Так швидко? — упівголоса здивувався ельф. — Думав я, що поставити ешафот займе більше часу…

Один зі стражників, лисий, наче коліно, бурмило з воістину вепрячою щетиною на морді, вказав на відьмака.

— Отой, — сказав коротко.

Двоє інших схопили Ґеральта, брутально підняли й притисли до муру. Злодії втиснулися у свій куток, довгоносий дідуньо загарбався у солому. Хіреадан хотів зірватися з місця, але впав на підлогу, відсахнувшись від вістря приставленого до його грудей корда.

Лисий стражник устав перед відьмаком, засукав рукави й розім'яв кулака.

— Пан райця Лаврусик, — сказав, — наказав запитати, чи добре т'бі у нас у ямі. Може, чогось т'бі не досить? Може, холод докучає? Га?

Ґеральт вирішив не відповідати. Копнути лисого він також не міг, бо стражники, які його тримали, наступили йому на ноги важкезними чоботами.

Лисий узяв короткий замах і лупнув його у шлунок. Не допомогло й напруження м'язів. Ґеральт, із зусиллям хапаючи повітря, якийсь час роздивлявся пряжку власного пояса, а потім стражники підняли його знову.

— Нічого т'бі не треба? — продовжував лисий, дихаючи цибулею та попсутими зубами. — Пан райця утішиться, що ти не скаржишся.

Наступний удар, у те саме місце. Відьмак закашлявся і, може, обригався б, але не мав чим. Лисий повернувся боком. Змінив руку.

Геп! Ґеральт знову подивився на пряжку власного пояса. Хоча те й здалося йому дивним, але вище неї не було дірки, крізь яку виднілася б стіна.

— Ну як? — Лисий трохи відступив, безумовно щоб узяти більший розмах. — Не маєш жодних побажань? Пан Лаврусик наказав запитати, чи немає у т'бе таких. Але чому ж ти нічого не говориш? Язик у т'бе у вузол закрутивсь? Зараз ми й'го тобі розмотаємо!

Геп!

Ґеральт не зомлів і цього разу. А мав би зомліти, бо внутрішні органи йому трохи б іще знадобилися. Щоб зомліти, він повинен був змусити лисого до…

Стражник сплюнув, вишкірив зуби, знову розім'яв кулак.

— Ну як? Жодних бажань?

— Єдине… — простогнав відьмак, важко підводячи голову. — Щоб ти луснув, сучий сине.

Лисий заскреготів зубами, відійшов, розмахнувся, приміряючись цього разу, як і планував Ґеральт, ударити у голову. Але удару не було. Стражник раптом закульдикав, наче індик, обома руками схопився за черево, завив, загарчав від болю…

І луснув.

VII

— І що я маю з вами робити?

Потемніле небо за вікном роздерла сліпучо-ясна стрічка блискавки, за мить пролунав різкий, протяжний тріск грому. Злива набирала силу, грозова хмара пливла над Ріндою.

Ґеральт і Хіреадан, посаджені на лавці під великим гобеленом, де було зображено Пророка Лободу, який пасе вівці, мовчали, скромно опустивши голови. Бургомістр Невіль міряв кроками кімнату, гнівно пирхаючи і сопучи.

— Ви, холерні, засрані чаклуни! — закричав він, раптово зупинившись. — Ви затялися на моє місто, чи що? Інших міст на світі немає, чи що?

Ельф і відьмак мовчали.

— Якби щось таке… — бургомістр аж захлинувся. — Щоб ключника… Як помідор! У м'ясо! У червону кашку! Це не по-людськи!

— Не по-людськи й безбожно, — повторив присутній у кімнаті нарад ратуші жрець Крепп. — Настільки не по-людськи, що й дурень здогадався б, хто за тим стоїть. Так, бургомістре. Хіреадана ми знаємо обидва, а отой тут, що видає себе за відьмака, не мав би досить Сили, щоб таке зробити із ключником. Усе діло рук отієї Йеннефер, тої проклятої богами відьми!

За вікном, неначе підтверджуючи слова жерця, грохнув грім.

— Вона то, і ніхто інший, — продовжував Крепп. — І це навіть не питання. Хто, як не Йеннефер, мав би охоту помститися пану райцю Лаврусику?

— Га-га-га, — зареготав раптом бургомістр. — За оте я, якраз, менше за все гніваюся. Лаврусик мене підкусював, на владу мою зазіхав. А тепер уже від людей слухняності не доб'ється. Як хто пригадає, як він отримав по дупі…

— Бракувало тільки, аби ви злочину аплодували, пане Невілю, — насупився Крепп. — Нагадую вам, що, якби я не наклав на відьмака екзорцизм, він би підняв руку на мене й на величність храму…

— Бо й ви її паскудили у своїх проповідях, Креппе. Навіть Беррант на вас скаржився. Але що правда, то правда. Чуєте, лотри? — Бургомістр знову обернувся до Ґеральта й Хіреадана. — Ніц вас не виправдовує! Я й думати не буду терпіти тут такі скандали! Ну добре, гайда, розказуйте мені зараз же все, розказуйте, що у вас є на свій захист, бо як нема нічого, то, клянуся усіма реліквіями, так із вами потанцюю, що до смерті пам'ятатимете! Розказуйте мені все, зараз, як на сповіді!

Хіреадан тяжко зітхнув і подивився на відьмака значуще і з проханням. Ґеральт також зітхнув, відкашлявся.

І розповів усе. Ну, майже усе.

— Отакі то пироги, — сказав жрець по хвильці мовчання. — Ладна історія. Геній, звільнений від ув'язнення. І чародійка, у якої немає до того генія паролю. Непогана комбінація. Це може погано скінчитися, дуже погано.

— Що воно таке — геній? — запитав Невіль. — І що треба тій Йеннефер?

— Чародії, — пояснив Крепп, — черпають свою міць із сил природи, а точніше — з так званих Чотирьох Елементів, або Первістків, які популярно звуться стихіями. Повітря, Вода, Вогонь і Земля. Кожен із цих елементів має свій власний Вимір, що на жаргоні чаклунів зветься

Площиною. Існують Площина Води, Площина Вогню і так далі. Виміри ті, для нас недоступні, заселені істотами, званими геніями…

— Званими у легендах, — перебив відьмак. — Бо наскільки мені відомо…

— Не перебивай, — обрізав Крепп. — То, що відомо тобі небагато, було ясно вже під час твоєї розповіді, відьмаче. Тож тепер мовчи і слухай того, хто мудріший за тебе. Повертаючись до геніїв: є їх чотири роди, як є чотири Площини. Існують д'жінні, істоти повітряні, маруди, пов'язані з елементом Води, іфрити, які є геніями Вогню, і д'ао, генії Землі.

— Щось вас заносить, Креппе, — втрутився Невіль. — Тут не храмова школа, не вчи нас. Говори коротко: чого Йеннефер хоче від того генія?

— Такий геній, бургомістре, — це живий збірник магічної енергії. Чаклун, маючи генія на побігеньках, може ту енергію направляти в свої закляття. Не мусить ретельно тягнути Міць із Природи, це робить за нього геній. Сила такого чародія тоді стає величезною, близькою до всесилля…

— Якось не чув я про магів, що можуть усе, — скривився Невіль. — Навпаки, сила багатьох з них є перебільшеною. Цього не можуть, того не можуть…

— Чародій Стаммельфорд, — перебив його жрець, знову набуваючи тону, пози й міни академічного викладача, — пересунув колись гору, бо та заслоняла йому вид із вежі. Нікому ніколи ані раніше, ані пізніше не вдалося зробити щось подібне. Бо Стаммельфорд, як казали, користувався послугами д'ао, генія Землі. Існують записи про подібний масштаб учинків і інших магіків. Величезні хвилі й катастрофічні дощі, — безумовно, діло марідів. Вогняні стовпи, пожежі й вибухи — робота вогняних іфритів…

— Смерчі, урагани, польоти над землею, — буркнув Ґеральт. — Жофрей Монк.

— Вірно. Бачу, щось ти усе ж знаєш. — Крепп глянув на нього більш доброзичливо. — Говорять, що старий Монк знайшов спосіб і змусив служити собі д'жінні, генія Повітря. Поговорювали, що й не одного. Начебто тримав він їх у пляшках і використовував у разі потреби, по три бажання від кожного генія. Бо генії, моє панство, виконують лише три бажання, а потім вони вільні, утікають у свій вимір.

— Той над річкою нічого не виконав, — рішуче сказав Ґеральт. — Відразу кинувся Любисткові до горла.

— Генії, — задер носа Крепп, — це істоти злостиві й підступні. Не люблять тих, хто пакує їх у пляшки й наказує переносити гори. Роблять усе, щоб зробити неможливим виконання бажання, а виконують їх методом непростим для розуміння і передбачення. Інколи — й дослівно, тож треба слідкувати, що говориш. Щоб уярмити генія, потрібні залізна воля, сталеві нерви, міцна Сила й чимале вміння. З того, що ти розповідав, зрозуміло, що твої уміння, відьмаче, були малими.

— Замалими, щоб мерзоту ув'язнити, — погодився Ґеральт. — Але я його прогнав, та ще й так, що повітря вило. Але й це — щось. Йеннефер, правда, висміяла мій екзорцизм…

— Який то був екзорцизм? Повтори.

Відьмак повторив, слово в слово.

— Що?! — Жрець спершу зблід, потім почервонів, а під кінець посинів. — Як ти смієш! Знущаєшся з мене?

— Вибачте, — видавив Ґеральт. — Щиро кажучи, я не знаю… значення цих слів.

— Тож не повторюй, чого не знаєш! Поняття не маю, де ти міг почути таку мерзоту!

— Досить, — махнув рукою бургомістр. — Ми втрачаємо час. Добре. Ми вже знаємо, для чого чародійці той геній. Але ви, Креппе, казали, що це погано. Що — погано? Та нехай вона його впіймає та йде собі до диявола, яка мені різниця? Я думаю…

Ніхто ніколи не довідався, що цієї миті думав Невіль, навіть якщо це не була пуста похвальба. На стіні поряд із гобеленом із Пророком Лободою раптом з'явився сяючий прямокутник, щось блиснуло, після чого на середину кімнати випав… Любисток!

— Невинен! — закричав поет чистісіньким звучним тенором, сидячи на підлозі й обводячи усіх напівпритомним поглядом. — Невинен! Відьмак невинен! Бажаю, аби ви у те повірили!

— Любистку! — крикнув Ґеральт, стримуючи Креппа, який, схоже, готував екзорцизм і, хтозна, чи не прокляття. — Звідки ти… тут… Любистку!

— Ґеральте! — Бард скочив із підлоги.

— Любистку!

— Хто це? — гарикнув Невіль. — Холера, якщо не припинете чарувати, я за себе не ручаюся! Сказав же, що в Рінді чарувати не можна!

Спершу треба скласти письмове прохання, потім заплатити податок у скарбову палату… Гей же! Чи це, бува, не той співак, заручник відьми?

— Любистку, — повторив Ґеральт, тримаючи поета за плечі. — Як ти сюди дістався?

— Не знаю, — признався бард із дурнуватою і заклопотаною міною. — Щиро кажучи, я, скоріше, і знати не знаю, що там зі мною діялося. Небагато пам'ятаю, і хай мене зараза, якщо знаю, що з того було справжнім, а що кошмаром. Утім, пригадую собі гарнюню чорнявку з огнистими очима…

— Що ми тут про чорнявок, — гнівно перебив Невіль. — До справи, мосьпане, до справи. Ви кричали, що відьмак невинен. Як я це маю розуміти? Що ніби Лаврусик сам, власноручно відхльостав собі дупу? Бо якщо відьмак невинен, то інакше й бути не могло. Хіба що була то колективна галюцинація.

— Нічого не знаю про дупи чи галюцинації, — гордо сказав Любисток. — А також — про лаврових русаків. Повторюю, останнє, що я пригадую, була елегантна жіночка, вдягнена у зі смаком дібране чорне й біле. Щойно згадана брутально вкинула мене у світлову діру, скоріше за все — магічний портал. А перед тим дала мені ясну й чітку вказівку. Після прибуття я мав невідкладно засвідчити, цитую: «Бажанням моїм є, аби повірили мені, що відьмак не несе відповідальності за те, що сталося. Таким, а не інакшим є моє бажання». Дослівно. Звичайно, я розпитував, у чому річ, про що йдеться і навіщо це все. Чорнявка мені й слова вимовити не дала. Неелегантно вилаяла мене, узяла за карк і вкинула у портал. Це все. А тепер…

Любисток випростався, обтрусив кубрак, поправив комір і примхливе, хоча й брудне жабо.

— …чи не захочуть панове сказати мені, як зветься і де розташована найліпша у цьому місті корчма?

— У моєму місті поганих корчом немає, — повільно сказав Невіль. — Але перш ніж зумієш ти в цьому переконатися, докладно оглянеш іще й найкращу в моєму місті яму. Ти і твої приятелі. Ви ще не на волі, лайдаки, нагадую вам! Виведіть їх! Один розповідає несусвітні історії, а другий вискакує зі стіни й кричить про невинуватість; бажаю, верещить, аби мені повірили; має нахабство бажати собі…

— Боги! — Жрець раптом схопився за лисину. — Тепер я розумію! Бажання! Останнє бажання!

— Що там із вами сталося, Креппе? — наморщив лоба бургомістр. — Захворіли?

— Останнє бажання! — повторив жрець. — Вона змусила барда проказати останнє, третє бажання. Геніем неможливо було заволодіти, поки він не виконав те бажання. А Йеннефер поставила магічну пастку й напевне спіймала генія, раніше, ніж той устиг утекти у власний вимір! Пане Невілю, необхідно…

За вікном загримотіло. Та так, що затряслися стіни.

— Холера, — буркнув бургомістр, підходячи до вікна. — Близько гепнуло. Аби не у дім який, бракувало нам тут лише пожежі… Боги! Тільки гляньте! Тільки гляньте на те! Крепп!!! Що воно є?

Усі як один кинулися до вікна.

— О мати моя! — крикнув Любисток, хапаючись за горло. — То він! Той сучий син, який мене придушив!

— Д'жінні! — крикнув Крепп. — Геній повітря!

— Над корчмою Еррділя! — закричав Хіреадан. — Над дахом!

— Вона його впіймала! — Жрець висунувся так сильно, що мало не випав. — Бачите магічне світло? Чарівниця упіймала генія у пастку!

Ґеральт дивився мовчки.

Колись, роки назад, коли ще шмаркачем він набирався розуму в Каер Морені, у Відьмачому Оселищі, він і його приятель Ескель упіймали великого лісового джмеля, якого потім прив'язали до глечика на столі довгою ниткою, витягнутою із сорочки. Дивлячись, що виробляє прив'язаний джміль, вони надривалися зі сміху аж поки впіймав їх за тим заняттям Весемір, їхній наставник, і наваляв обом ременем.

Джин, що кружляв над дахом корчми Еррділя, поводився так само, як той джміль. Злітав і спадав, зривався і пікірував униз, кружляв, люто гудучи, й усе по колу. Бо джин, так само як і джміль з Каер Морену, був прив'язаний покрученими нитками зі сліпучо ясного, різнокольорового світла, що щільно оплітало його й закінчувалося на даху. Утім, джин мав більші можливості, аніж прив'язаний до глека джміль. Джміль не міг трощити навколишні дахи, розносити у пил стріхи, руйнувати комини, розвалювати невеличкі вежі та мансарди. Джин міг. І робив це.

— Він нищить місто! — завив Невіль — Та потвора нищить моє місто!

— Хе-хе, — засміявся жрець. — Найшла коса на камінь, як мені здається! Це винятково сильний д'жінні! Я насправді й не знаю, хто кого схопив, відьма його чи він відьму! Ха, скінчиться усе тим, що д'жінні зітре її на порох, і це пречудово! Справедливість відновиться!

— Та срав я на справедливість! — крикнув бургомістр, не узявши до уваги, що під вікнами можуть стояти виборці. — Дивися, Креппе, що там діється! Паніка, руїна! Ти про те мені не сказав, лисий дурню! Мудрував, теревенив, а про найважливіше — ані слова! Чому ти не сказав, що той демон… Відьмаче! Зроби щось! Чуєш, невинний чаклуне? Приклич того диявола до порядку! Прощу тобі всі провини, але…

— Тут нічого не вдасться зробити, пане Невілю, — пирхнув Крепп. — Ви не почули, що я говорив, тільки й того. Ви ніколи не чуєте, коли я говорю. Це, повторюю, нечувано сильний д'жінні, якби не це, чародійка вже його вхопила б. Скажу вам, закляття її зараз ослабне, д'жінні розчавить її і втече. І буде спокій.

— А тим часом місто розтрощить на друзки?

— Треба чекати, — повторив жрець. — Але не склавши руки. Видайте накази, бургомістре. Нехай люди полишать навколишні будинки й приготуються гасити пожежі. Те, що там зараз діється, ніщо порівняно з пеклом, яке почнеться, коли геній покінчить із чарівницею.

Ґеральт підвів голову, зустрівся з поглядом Хіреадана й відвів очі.

— Пане Креппе, — зважився він раптом. — Мені потрібна ваша допомога. Йдеться про портал, яким прибув Любисток. Портал усе ще з'єднує ратушу з…

— Немає вже навіть знаку порталу, — холодно сказав жрець, вказуючи на стіну. — Не бачиш?

— Портал, навіть невидимий, залишає слід. Закляттям такий слід можна стабілізувати. Я тим слідом пройду.

— Хіба що ви несповна розуму. Навіть якщо такий перехід не розірве вас на шматки, чого ви хочете досягнути? Хочете опинитися у центрі циклону?

— Я питав, чи ви можете накласти закляття, яке стабілізує слід.

— Закляття? — Жрець гордовито підняв голову. — Я не якийсь там безбожний чарівник! Я не накладаю заклять! Сила моя походить із віри й молитви!

— Можете чи ні?

— Можу.

— То ставайте до роботи, бо час підганяє.

— Ґеральте, — відгукнувся раптом Любисток. — Ти й справді здурів! Тримайся подалі від того холерного душителя!

— Прошу тиші, — сказав Крепп. — І поваги. Я молюся.

— До диявола твою молитву! — зарепетував Невіль. — Я побіг збирати людей! Треба щось робити, а не стояти й патякати! Боги, що за день! Що за холерний день!

Відьмак відчув, як Хіреадан торкається його плеча. Повернувся. Ельф зазирнув йому в очі, потім відвів погляд.

— Ти йдеш туди… бо мусиш, вірно?

Ґеральт завагався. Йому здалося, що він відчуває запах бузку й аґрусу.

— Хіба так, — сказав, вагаючись. — Мушу. Вибач, Хіреадане…

— Не вибачайся. Знаю, що ти відчуваєш.

— Сумніваюся. Бо я і сам про те не знаю.

Ельф посміхнувся. Посмішка та мала мало спільного з радістю.

— Власне, у тому й річ, Ґеральте. Саме у тому.

Крепп випростався, зітхнув глибоко.

— Готово, — сказав, гордо вказуючи на ледь помітний контур на стіні. — Але портал нестійкий і довго я його не втримаю. Немає у мене також жодної упевненості, що він не обірваний. Перш ніж ви туди вступите, пане відьмаче, очистіть сумління. Можу я вас благословити, але на відпущення гріхів…

— …не вистачить часу, — закінчив Ґеральт. — Я знаю, пане Креппе. На таке ніколи не вистачає часу. Вийдіть усі з кімнати. Якщо портал вибухне, у вас полопаються барабанні перетинки.

— Я залишуся, — сказав Крепп, коли за Любистком і ельфом зачинилися двері. Він ворухнув долонями в повітрі, створюючи навколо себе пульсуючу ауру. — Я про всяк випадок розгорну захист. А якщо портал вибухне… Я спробую вас витягнути, пане відьмаче. Теж мені, велика справа — перетинки. Перетинки відновлюються.

Ґеральт глянув на нього доброзичливіше. Жрець усміхнувся.

— Мужня ви людина, — сказав. — Хочете її врятувати, правда? Але мужність вам не сильно придасться. Джини — мстиві потвори. Чародійка вже мертва. Ви, якщо туди увійдете, також будете мертвим. Очистіть сумління.

— Я вже очистив. — Ґеральт устав перед слабким сяянням порталу. — Пане Креппе?

— Слухаю вас.

— Той екзорцизм, який вас так збентежив… Що значать ті слова?

— Авжеж, саме час на жарти й смішечки…

— Прошу вас, пане Креппе.

— Що ж, — сказав жрець, присідаючи за великим дубовим столом бургомістра. — Останнє ваше бажання, тож скажу вам. Значило те… гмм… гмм… «Йди звідси та трахни сам себе».

Ґеральт ступив у ніщо, а холод приглушив сміх, від якого його трясло.

VIII

Портал, ревучи й крутячи ним, наче ураган, із силою викинув його, виплюнув так, що мало не розірвалися легені. Відьмак безсило впав на підлогу, насилу хапаючи повітря ротом.

Підлога трусилася. Спершу він подумав, що це труситься він сам після подорожі крізь ревуче пекло порталу, але швидко зрозумів помилку. Увесь дім вібрував, трусився і тріщав.

Він роззирнувся. Перебував не в тій кімнаті, де востаннє бачив Йеннефер і Любистка, а у великому загальному залі ремонтованої корчмі Еррділя.

Побачив її. Вона стояла навколішки між столами, схилена над магічною кулею. Куля горіла сильним молочним сяйвом, підсвічувала червоним пальці чародійки. Сяйво від кулі створювало образ. Мерехтливий, нестійкий, але виразний. Ґеральт бачив кімнатку із зіркою та пентаграмою, накресленими на підлозі, тепер розжареними набіло. Бачив різнокольорові тріскучі вогнисті лінії, що вистрелювали з пентаграми угору, крізь дах, звідки долітав розлючений рев упійманого джина. Йеннефер побачила відьмака, скочила на ноги й підняла долоню.

— Ні! — крикнув він. — Не роби того! Я хочу допомогти!

— Допомогти? — пирхнула вона. — Ти?

— Я.

— Незважаючи на те, що я зробила?

— Незважаючи.

— Цікаво. Але не важливо. Я не потребую твоєї допомоги. Іди геть, мерщій.

— Ні.

— Геть! — крикнула вона, зловісно скривившись. — Тут стає небезпечно! Справа виходить з-під контролю, розумієш? Я не можу ним заволодіти, не розумію чому, але лайдак не слабне. Я його впіймала, коли він виконав третє бажання трубадура, я повинна вже мати його у кулі. А він узагалі не слабне! Холера, схоже, наче він робиться щоразу сильнішим! Але я його подолаю і так, зламаю…

— Не зламаєш його, Йеннефер. Він тебе вб'є.

— Мене не так легко вбити…

Вона урвала себе. Уся стеля корчми раптом розжарилася і блиснула. Картинка, яку показувала куля, розплилася у сяйві. На даху вималювався великий вогняний чотирикутник. Чародійка вилаялася, піднімаючи руки, з пальців її ударили іскри.

— Тікай, Ґеральте!

— Що відбувається, Йеннефер?

— Він мене знайшов… — Вона застогнала, червона від зусилля. — Хоче мене дістати. Створює власний портал, аби пройти всередину. Він не може зірватися з прив'язі, але дістанеться сюди через портал. Я не можу… Не можу його стримати!

— Йеннефер!

— Не відволікай мене! Я мушу сконцентруватися… Ґеральте, тобі треба втікати. Відкрию свій портал, дорогу до втечі для тебе. Май на увазі, це буде випадково встановлений портал, я не маю ані часу, ані сил на інший… Не знаю, де ти опинишся… але будеш у безпеці… Приготуйся…

Великий портал на стелі раптом блиснув сліпучо, роздерся і деформувався, з ніщо з'явилася відома відьмаку безформна паща, плямкаючи обвислими губами, вила вона так, що аж у вухах дзвеніло. Йеннефер стрибнула, замахала руками й викрикнула закляття. З долоні її вистрелила плутанка зі світла, спадаючи на джина, неначе сітка. Джин загарчав і випочкував собі довгі лаписька, що, неначе атакуючі кобри, полетіли до горла чародійки. Йеннефер не відсахнулася.

Ґеральт кинувся до неї, відіпхнув, заслонив. Джин, обмотаний магічним сяйвом, вискочив із порталу, наче корок з пляшки, кинувся на

них, роззявляючи пащу. Відьмак зціпив зуби й ударив його Знаком — без помітного ефекту. Але геній не атакував. Завис у повітрі під самою стелею, роздувся до імпонуючих розмірів, вибалушив на Ґеральта бліді баньки й заревів. У тому реві було щось, наче наказ, прохання. Він не зрозумів, яке саме.

— Туди! — крикнула Йеннефер, вказавши на портал, який вона вичарувала на стіні біля сходів. Порівняно з порталом, створеним генієм, портал чародійки здавався бідним, блідим і занадто простим. — Туди, Ґеральте! Утікай!

— Тільки разом із тобою!

Йеннефер, водячи руками у повітрі, кричала закляття, різнокольорові шнури прив'язі сипали іскрами, тріщали. Джин закрутився, наче дзиґа, напинаючи пута, розтягуючи їх. Потроху, але невідворотно він наближався до чародійки. Йеннефер не відступала.

Відьмак підскочив, уміло підставив їй ногу, схопив рукою за пояс, другою вчепився у волосся на потилиці. Йеннефер брудно вилаялася і вдарила його ліктем у шию. Він не відпустив. Різкий запах озону, породжений закляттями, не перебив запаху бузку й аґрусу. Ґеральт підсік чарівниці ноги, якими вона брикалася, і стрибнув, несучи її просто у мигтливе ніщо меншого порталу.

Порталу, що вів у невідоме.

Вони вилетіли, сплетені в обіймах, упали на мармурову підлогу, ковзнувши по ній, перекинули величезний свічник, потім і стіл, з якого із гуркотом і тріском посипалися кришталеві бокали, миски з фруктами і величезний тазик, повний товченого льоду, водоростей і устриць. Хтось скрикнув, хтось пискнув.

Лежали вони посередині бальної зали, що аж сяяла від канделябрів. Багато одягнені пани й дами, виблискуючи діамантами, припинили танцювати й дивилися на них ошелешено. Музики на галереї обірвали гру какофонією, що роздирала вуха.

— Ти кретин! — крикнула Йеннефер, намагаючись видряпати йому очі. — Ти холерний ідіоте! Ти зашкодив мені! Я вже майже його мала!

— Та хріна там ти мала! — викрикнув він у відповідь, злий не на жарт. — Я врятував тобі життя, дурна відьмо!

Вона пирхнула, наче розлючена кицька, долоні її сипонули іскрами. Ґеральт, відхиляючи обличчя, перехопив її за обидва зап'ястя, після

чого вони почали борюкатися серед устриць, зацукрованих плодів та колотого льоду.

— Чи панство має запрошення? — запитав статний чолов'яга із золотим ланцюгом камергера на грудях, дивлячись на них зі зверхнім виразом на обличчі.

— Пішов на хєр, дурню! — гарикнула Йеннефер, усе ще намагаючись видряпати Ґеральту очі.

— Це нечувано, — сказав із натиском камергер. — Ви і справді перебрали з тією телепортацією. Я поскаржуся в Раду Чародіїв. Хочу…

Ніхто ніколи не довідався, що там хоче камергер. Йеннефер вирвалася, відкритою долонею ударила відьмака у вухо, із силою копнула його у литку й скочила в портал, що згасав на стіні. Ґеральт кинувся за нею, вишколеним уже рухом хапаючи за волосся і пояс. Йеннефер, також набравшись вишколу, ударила його ліктем. Від різкого руху тріснула її сукня під пахвою, відкриваючи зграбну дівочу грудь. Із роздертого декольте випала устриця.

Вони удвох упали в ніщо порталу. Ґеральт іще почув слова камергера:

— Музика! Грайте далі! Нічого не трапилося. Прошу не перейматися цим гідним жалю інцидентом!

Відьмак був переконаний, що з кожною черговою подорожжю порталом зростає і ризик нещастя, — і не помилився. Вони потрапили у ціль, у корчму Еррділя, але матеріалізувалися під самою стелею. Упали, розбиваючи балюстраду сходів, із оглушливим тріском приземлилися на столі. Стіл не мав права таке витримати — і не витримав.

Йеннефер у мить падіння опинилася знизу. Відьмак був упевнений, що — знепритомніла. Помилявся.

Вона гепнула його зап'ястям в око й просто в обличчя жбурнула низку лайки, якої не постидався б і ґномський гробар, а ґномські гробарі були незрівнянними лихословами. Лайки супроводжували люті й безладні удари, відміряні наосліп, куди трапиться. Ґеральт схопив її за руки й, намагаючись уникнути удару чолом, втиснув обличчя у декольте чародійки, що пахло бузком, аґрусом і устрицями.

— Пусти мене! — заверещала вона, б'ючись неначе поні. — Ідіот, дурень, дурбецел! Пусти, кажу! Прив'язь зараз порветься, я мушу її посилити, бо джин утече!

Він не відповів, хоча мав бажання. Тільки сильніше схопив її, намагаючись притиснути до підлоги. Йеннефер брудно вилаялася, смикнулася і з усієї сили копнула його коліном у пах. Раніше, ніж він встиг ухопити повітря, вирвалася і вигукнула закляття. Він відчув, як якась потужна сила підіймає його з підлоги і кидає через весь зал, а потім, позбавляючи дихання, б'є об різьблений дводверний комод і трощить той на друзки.

IX

— Що там діється?! — Любисток, вчепившись у підмурок, витягав шию, намагаючись пробитися поглядом крізь зливу. — Що там діється, зараза?!

— Б'ються! — крикнув один із вуличних хлопчисьок, відскакуючи, наче ошпарений, від вікна корчми. Його обшарпані друзяки також кинулися навтьоки, шльопаючи по грязюці босими п'ятами. — Чаклун і відьма б'ються!

— Б'ються? — здивувався Невіль. — Вони б'ються, а той засраний демон руйнує моє місто! Гляньте, знову повалив трубу! І цегельню розтрощив! Гей, люди! Бігом туди! Боги, щастя, що дощить, а то була б пожежа!

— Це довго не триватиме, — похмуро сказав жрець Крепп. — Магічне світло слабне, прив'язь ось-ось розірветься. Пане Невіле! Накажіть, нехай люди відступають! Там зараз настане пекло! Від того дому і друзок не лишиться! Пане Еррділю, з чого ви смієтеся? Адже це ваш дім. Що вас так радує?

— Я застрахував ту руїну на купу грошей!

— Поліс враховує нещасні випадки магічні та надприродні?

— Звичайно.

— Розумно, пане ельфе. Дуже розумно. Вітаю. Гей, люди, ховайтеся! Кому життя миле, нехай не підходить ближче!

Зсередини дома Еррділя пролунав оглушливий грім, блиснула блискавка. Натовп відступив, ховаючись за колонами.

— Навіщо Ґеральт туди поліз? — застогнав Любисток. — За якою холерою? Чому він уперся, щоб урятувати ту чарівницю? Зараза, навіщо? Хіреадане, ти це розумієш?

Ельф смутно усміхнувся.

— Розумію, Любистку, — підтвердив він. — Розумію.

X

Ґеральт відскочив від чергової вогнисто-помаранчевої стріли, що вистрелила з пальців чародійки. Була вона виразно змученою, стріли були слабкими й повільними, він ухилявся від них із легкістю.

— Йеннефер! — крикнув. — Заспокойся! Зрозумій нарешті, що я хочу тобі сказати! Ти не зумієш…

Не закінчив. З рук чародійки вдарили тоненькі червоні блискавки, уп'ялися в нього в багатьох місцях і ретельно обплутали. Вбрання його засичало й задиміло.

— Не зумію? — процідила вона, стоячи над ним. — Зараз ти побачиш, на що я здатна. Досить буде, якщо ти трохи полежиш і більше не перешкоджатимеш!

— Зніми це з мене! — заричав він, б'ючись і шарпаючись у вогнистому павутинні. — Пече, холера!

— Лежи нерухомо, — порадила вона, важко дихаючи. — Це пече, тільки коли рухаєшся… Я не можу приділити тобі багато часу, відьмаче. Побурюкалися ми, але що занадто, то не добре. Мушу зайнятися джином, бо він готовий від мене втекти…

— Утекти? — крикнув він. — Це ти повинна втікати! Той джин… Йеннефер, послухай мене уважно. Я мушу сказати тобі правду. Ти здивуєшся.

XI

Джин забився на прив'язі, зробив коло, натягнув шнури, що його тримали, і змів башточку з дому Бо Берранта.

— Ото він реве! — наморщився Любисток, рефлекторно хапаючись за горло. — Як він потворно реве! Схоже на те, що він холерно злий!

— Бо він такий і є, — сказав жрець Крепп.

Гіредан швидко глянув на нього.

— Що?

— Він розлючений, — повторив Крепп. — І не дивуюся. Я б також був розлюченим, якби мав до йоти виконати перше бажання, яке випадково вимовив відьмак…

— Як це? — крикнув Любисток. — Ґеральт? Бажання?

— Це він тримав у руці печатку, яка ув'язнювала генія. Геній виконує його бажання. Саме тому й чарівниця не може запанувати над джином. Але відьмак не повинен їй цього говорити, навіть якщо він здогадався. Не повинен він цього їй говорити.

— Зараза, — пробурмотів Хіреадан. — Я починаю розуміти. Ключник у льоху… Луснув…

— Це було друге бажання відьмака. Залишилося в нього тільки одне. Останнє. Але, на богів, він не повинен видати цього Йеннефер!

XII

Вона стояла нерухомо, схилена над ним, не звертаючи жодної уваги на джина, що бився на прив'язі над дахом корчми. Будинок трусило, зі стелі сипалися вапно й тріски, меблі повзали по підлозі, спазматично стрясаючись.

— Значить, он воно що, — просичала. — Вітаю. Вдалося тобі мене ошукати. Не Любисток, а ти. Тому джин так б'ється! Але я ще не програла, Ґеральте. Ти недооцінюєш мене, недооцінюєш моєї сили. Поки що я тримаю у кулаці й тебе, і джина. Ти маєш іще одне, останнє бажання? Тож скажи його. Звільниш джина, а тоді я посаджу його у пляшку.

— Тобі вже не вистачить на те сил, Йеннефер.

— Ти недооцінюєш моїх сил. Бажання, Ґеральте!

— Ні, Йеннефер. Я не можу… Джин, може, і виконає його, але тобі не подарує. Коли звільниться, вб'є тебе, помститься тобі… Не зумієш його схопити і не зумієш від нього захиститися. Ти виснажена, ледь тримаєшся на ногах. Загинеш, Йеннефер.

— Це мій ризик! — крикнула вона люто. — Яке тобі діло, що зі мною стане? Подумай краще про те, що джин може дати тобі! Ти маєш іще одне бажання! Можеш зажадати, чого хочеш! Використай шанс! Використай його, відьмаче! Ти можеш мати все! Усе!

XIII

— Загинуть обоє? — завив Любисток. — Як це? Пане Креппе, чи як вас там… Чому? Адже відьмак… Чому, на важку і раптову заразу, він не

тікає? Чому? Що його там тримає? Чому не залишить ту холерну відьму на поталу долі й не втече? Це ж безглуздо!

— Абсолютно безглуздо, — повторив Хіреадан гірко. — Абсолютно.

— Це самовбивство! І звичайний ідіотизм!

— То ж його фах, — втрутився Невіль. — Відьмак рятує моє місто. Закликаю богів у свідки, якщо він переможе чарівницю і прожене демона, видам йому нагороду…

Любисток зірвав з голови капелюшок, оздоблений пером чаплі, наплював у нього, кинув у грязюку й розтоптав, повторюючи при тому різні слова різними мовами.

— Адже він… — бард раптом заїкнувся. — У нього є ще одне бажання про запас! Він міг би врятувати і її, і себе! Пане Креппе!

— Це не так просто, — сказав жрець. — Але якби… Якби він висловив власне бажання… Якби якось пов'язав свою долю з долею… Ні, не думаю, щоб він про те здогадався. І, може, краще, щоб не здогадався.

XIV

— Бажання, Ґеральте! Швидше! Чого ти бажаєш? Безсмертя? Багатства? Слави? Влади? Потуги? Чеснот? Швидше, ми не маємо часу!

Він мовчав.

— Людяності, — сказала вона раптом, паскудно посміхаючись. — Я вгадала, вірно? Адже цього ти прагнеш, про це мариш! Про визволення, про свободу бути тим, ким захочеш, а не тим, чим бути мусиш. Джин виконає це бажання, Ґеральте. Вислови його.

Він мовчав.

Вона стояла над ним у миготливому блиску чародійської кулі, у магічному світлі, серед відблисків променів, що в'язали джина, із розпущеним волоссям й очима, що горіли фіолетом, рівна, стрункa, чорна, страшна…

І чарівна.

Вона схилилася різко, зазирнула йому в очі, зблизька. Він відчув запах бузку й аґрусу.

— Мовчиш, — просичала вона. — Тож чого ти прагнеш, відьмаче? Яким є твоє найбільш приховане марення? Ти не знаєш чи не можеш наважитися? Пошукай у собі, пошукай глибоко й докладно, бо, кляну́ся Силою, другого такого шансу ти не матимеш!

А він раптом зрозумів правду. Він знав. Знав, ким вона була колись. Про що вона пам'ятала, чого не могла забути, із чим жила. Ким вона була насправді, до того як зробилася чародійкою.

Бо дивилися на нього холодні, злі та мудрі очі горбаньки.

Він перелякався. Ні, не правди. Перелякався, що вона прочитає його думки, що довідається, що він здогадався. І що ніколи йому цього не вибачить. Він заглушив ті думки, убив їх, викинув з пам'яті назавжди, без сліду, відчуваючи при тому величезне полегшення. Відчуваючи, що…

Стеля розсілася. Джин, опутаний сіттю з гаснучих променів, звалився, ревучи, на них, і в тому реві були тріумф і бажання вбивства. Йеннефер кинулася назустріч, з рук її било світло. Дуже слабке світло. Джин роззявив пащу й простягнув до неї лапи. А відьмак раптом зрозумів, що він знає, чого прагне.

І вимовив бажання.

XV

Дім вибухнув, цегла, балки й дошки підлетіли угору в хмарі диму й іскор. З куряви вихопився джин, величезний, як стодола. Ревучи й тріумфально регочучи, геній повітря, д'жінні, вже вільний, звільнений, не зв'язаний жодними зобов'язаннями і жодною волею, зробив над містом три кола, відірвав з ратушової вежі шпиль, вґвинтився у небо й полетів, пропав, зник.

— Утік! Утік! — закричав жрець Крепп. — Відьмак добився свого! Геній відлетів! Уже не загрожуватиме нікому!

— Ах, — сказав Еррділь зі справжнісінькім захватом. — Що за чудова руїна!

— Холера, холера! — скрикнув Любисток, скорчившись за підмурком. — Розвалив увесь дім! Цього ніхто не міг пережити! Ніхто, кажу вам!

— Відьмак Ґеральт із Рівії пожертвував собою для міста, — урочисто сказав бургомістр Невіль. — Ми не забудемо, вшануємо його. Подумаємо про пам'ятник…

Любисток струснув з плеча шматок заляпаного глиною очеретяного мату, обтрусив кубрак від плям змоченої дощем штукатурки, глянув на бургомістра й кількома точно дібраними словами виразив свою думку про пожертвування, почесті, пам'ять і всі пам'ятники світу.

XVI

Ґеральт роззирнувся. З діри на стелі повільно скрапувала вода. Навколо громадилися купи деревини та уламків. Дивним чином місце, де вони лежали, було геть чистим. На них не впала жодна дошка, жодна цеглина. Так, наче охороняв їх невидимий щит.

Йеннефер, трохи зарум'янена, присіла поряд, спираючись руками в коліна.

— Відьмаче, — відкашлялась вона. — Ти живий?

— Живий. — Ґеральт обтер обличчя від куряви й пилу, засичав.

Йеннефер повільним рухом торкнулася його зап'ястка, делікатно провела пальцями по долоні.

— Я тебе обпекла…

— Дрібниці. Кілька пухирів…

— Вибач. Знаєш, джин утік. Остаточно.

— Жалкуєш?

— Не дуже.

— Це добре. Допоможи мені встати, прошу.

— Зачекай, — прошепотіла вона. — Це твоє бажання… Я почула, чого ти собі бажаєш. Я остовпіла, просто остовпіла. Я всього могла сподіватися, але щоб… Що тебе змусило до цього, Ґеральте? Чому… Чому я?

— Ти не знаєш?

Вона схилилася над ним, торкнулася його, він відчув на обличчі дотик її волосся, що пахло бузком і аґрусом, і він раптом уже знав, що ніколи не забуде цього запаху, цього м'якого дотику, знав, що ніколи вже не зможе порівняти їх з іншим запахом і іншим дотиком. Йеннефер поцілувала його, а він зрозумів, що ніколи вже не прагнутиме інших уст, ніж ці, її, маленькі й вологі, солодкі від помади. Раптом він уже знав, що з цієї миті існуватиме лише вона, її шия, плечі й груди, визволені з-під чорної сукні, її делікатна холодна шкіра, не порівнювана з жодною іншою, якої він торкався. Він дивився зблизька у її фіалкові очі, найкрасивіші очі в усьому світі, очі, які, як він боявся, стануть для нього… Усім. Він це знав.

— Твоє бажання, — прошепотіла вона, торкаючись устами його вуха. — Не знаю, чи таке бажання взагалі може здійснитися. Не знаю, чи існує у Природі Сила, яка може здійснити таке бажання. Але якщо вже так, то ти обрік себе. Обрік себе на мене.

Він перервав її поцілунком, обіймами, дотиком, ласкою, ласками, а потім уже всім, цілим собою, кожною думкою, єдиною думкою, усім, усім, усім. Вони перервали тишу зітханнями й шелестом скинутого на підлогу одягу, перервали тишу дуже лагідно і були ліниві, були ретельні, були дбайливі й ніжні, і, хоча обоє вони не дуже знали, що воно — дбайливість і ніжність, вдалося їм, бо вони дуже хотіли. І взагалі, вони не поспішали, а весь світ раптом перестав існувати, перестав існувати на маленьку, коротку мить, а їм здалося, що це була ціла вічність, бо це й справді була ціла вічність.

А потім світ знову почав існувати, але існував зовсім інакше.

— Ґеральте?

— Гмм?

— І що далі?

— Не знаю.

— Я — також ні. Бо, бачиш, я… Я не впевнена, чи варто було себе на мене обрікати. Я не вмію… Зачекай, що ти робиш… Я хотіла тобі сказати…

— Йеннефер… Йен.

— Йен, — повторила вона, підкорившись йому цілковито. — Ніхто ніколи так мене не звав. Скажи це ще раз, прошу.

— Йен.

— Ґеральте.

XVII

Дощ перестав падати. Над Ріндою з'явилася райдуга, вона перетяла небо урваною кольоровою дугою. Здавалося, що виростає вона прямо зі зруйнованого даху корчми.

— На всіх богів, — пробурмотів Любисток. — Яка тиша… Вони мертві, кажу вам. Або повбивали одне одного, або мій джин їх прикінчив.

— Треба б подивитися, — сказав Вратімір, витираючи чоло зім'ятою шапкою. — Може, вони поранені. Може, викликати медика?

— Скоріше — гробаря, — заявив Крепп. — Я ту чарівницю знаю, а у відьмака також диявол з очей визирав. Робити нічого, доведеться копати дві ями на цвинтарі. Ту Йеннефер я б радив перед похованням пробити осиковим кілком.

— Яка тиша, — повторив Любисток. — Мить тому аж крокви літали, а тепер — наче маком засіяно.

Вони наблизилися до руїн корчми, дуже обережно й поволі.

— Хай столяр робить труни, — сказав Крепп. — Скажіть столяру…

— Тихо, — перебив Еррділь. — Я щось чую. Що то було, Хіреадане?

Ельф відкинув волосся з гострих вух, нахилив голову.

— Я не впевнений… Підійдімо ближче.

— Йеннефер жива, — сказав раптом Любисток, напружуючи свій музичний слух. — Я чув, як вона застогнала. О, знову застогнала!

— Ага, — підтвердив Еррділь. — Я також чув. Застогнала. Мусить страшно страждати, кажу вам. Хіреадане, куди ти? Побережися!

Ельф відсахнувся від розбитого вікна, у яке тільки-но заглянув.

— Ходімо звідси, — сказав коротко. — Не перешкоджайте їм.

— Так вони обидва живі? Хіреадане? Що вони там роблять?

— Ходімо звідси, — повторив ельф. — Залишимо їх там на якийсь час самих. Нехай вони там побудуть, вона, він і його останнє бажання. Почекаємо в якійсь корчмі, мине чимало часу — і вони до нас доєднаються. Удвох.

— Що вони там роблять? — зацікавився Любисток. — Скажи ж, до холери!

Ельф посміхнувся. Дуже, дуже смутно.

— Я не люблю гучних слів, — сказав він. — А не вживаючи гучних слів, цього назвати не вдасться.

ОЛОС РОЗУМУ-7

I

На галявині стояв Фальвік: у повному обладунку, без шолому, із відкинутим на плече карміновим орденським плащем. Поряд із ним сплів на грудях руки кремезний бородатий ґном у лисячій шубі, кольчузі й місюрці із залізних бляшок. Тай, без обладунків, у самому лише короткому набивному вамсі, повільно проходжався, час від часу вимахуючи мечем.

Відьмак роззирнувся, зупиняючи коня. Навколо полискували напівпанцирі й пласкі капаліни солдатні зі списами, яка оточила галявину.

— Зараза, — пробурмотів Ґеральт. — Можна було сподіватися.

Любисток повернув коня, тихо вилаявся, побачивши списоносців, що відрізали їм відступ.

— Про що йдеться, Ґеральте?

— Ні про що. Тримай рота на замку й не втручайся. Спробую якось відбрехатися.

— Про що йдеться, питаю? Знову авантюра?

— Заткнися.

— Усе ж це була дурна ідея — їхати в місто, — простогнав трубадур, дивлячись убік недалеких, іще помітних над лісом веж храму. — Треба було сидіти у Неннеке, носа за мури не вистромлюючи…

— Кажу, заткнися. Побачиш, усе з'ясується.

— Щось мені так не здається.

Любисток мав рацію. Не здавалося. Тай, вимахуючи оголеним мечем, і далі проходжався, не дивлячись у їхній бік. Солдатня, спершись на списи, дивилася похмуро й байдуже, із мінами професіоналів, у яких убивство без причини навіть не викликає викиду адреналіну.

Вони зійшли з коней. Фальвік і ґном наблизилися повільним кроком.

— Ви образили шляхетного Тая, відьмаче, — сказав граф без вступу чи формальних ґречностей. — А Тай, як ви напевне пам'ятаєте, кинув вам рукавичку. На території храму не годилося наполягати, тож ми почекали, поки ви визирнете з-під спідниці жриці. Тай чекає. Мусите битися.

— Мусимо?

— Мусите.

— А чи ви не вважаєте, пане Фальвіку, — криво посміхнувся Ґеральт, — що шляхетний Тай виявляє мені занадто серйозну честь? Я ніколи не мав честі бути пасованим на рицаря, а щодо народження, то краще й не нагадувати про обставини, які його супроводжували. Боюся, що я не досить гідний, аби… Як воно мовиться, Любистку?

— Неспроможний до надання сатисфакції і зустрічі на ристалищі, — процитував поет, надуваючи губи. — Кодекс лицарський промовляє…

— Капітул ордену керується власним кодексом, — перебив Фальвік. — Якби ви викликали рицаря ордену, той міг би відмовити вам у сатисфакції чи надати її, залежно від бажання. Тут маємо зворотну ситуацію: тут рицар викликає вас, а тим самим підносить до своєї гідності, вочевидь, лише на час, необхідний для того, щоб змити зневагу. Ви не можете відмовити. Відмова прийняти гідність зробила б вас негідним.

— Як же логічно, — сказав Любисток із мавпячою міною. — Бачу, ви навчалися у філософів, пане рицарю.

— Не втручайся. — Ґеральт підвів голову, зазирнув у вічі Фальвіку. — Закінчіть, рицарю. Я хотів би знати, до чого ви хилите. Що станеться, якщо я виявлюся… негідним?

— Що станеться? — Фальвік скривив губи у злостивій посмішці. — А те, що тоді я накажу тебе повісити на гілці, ти, мерзото.

— Спокійно, — раптом хрипко відгукнувся ґном. — Без нервів, пане графе. І без лайки, добре?

— Не вчи мене манер, Кранмере, — вицідив рицар. — І пам'ятай, що князь віддав тобі накази, які ти маєш виконати до йоти.

— То не вчіть мене, пане графе. — Ґном сперся долонею на заткнуту за пояс сокиру із подвійним вістрям. — Я знаю, як виконувати накази, обійдуся без повчань. Пане Ґеральте, дозвольте. Я — Денніс Кранмер, капітан стражі князя Гереварда.

Відьмак церемонно вклонився, дивлячись в очі ґнома — світло-сірі, сталеві під лляними кущистими бровами.

— Вийдіть проти Тая, пане відьмаче, — спокійно вів далі Денніс Кранмер. — Так буде краще. Бій має бути не на смерть, але до обезвладнення. Тож станьте проти нього і дайте йому можливість вас обезвладнити.

— Що, вибачте?

— Лицар Тай — улюбленець князя, — сказав Фальвік, злостиво посміхаючись. — Якщо ти доторкнешся до нього мечем у бою, виродку, будеш покараний. Капітан Кранмер тебе арештує і доставить до його високості. Для покарання. Такі він отримав накази.

Ґном навіть не глянув на рицаря, не зводив із Ґеральта холодних, сталевих очей. Відьмак посміхнувся — легенько, але досить паскудно.

— Якщо я добре розумію, — сказав він, — я маю стати до поєдинку, бо якщо відмовлюся, то мене повісять. Якщо я битимуся, то маю дозволити, аби супротивник мене скалічив, бо якщо його пораню, то мене поламають колесом. Дуже радісні альтернативи. А може, позбавити вас клопоту? Гепнуся головою об стовбур сосни і сам себе обезвладню. Це буде сатисфакцією, га?

— Без кпин, — засичав Фальвік. — Не погіршуй свого становища. Ти образив орден, волоцюго, і мусиш за те понести покарання, ти ж це вже зрозумів? А молодому Таю потрібна слава переможця над відьмаком, тож капітан хоче йому таку славу дати. Інакше ти вже висів би. Даси себе перемогти, врятуєш своє нікчемне життя. Нам не треба твого трупа, хочемо, аби Тай розмалював тобі шкіру. А твоя шкіра, шкіра мутанта, зростається швидко. Ну, гайда. Вирішуй. Вибору ти не маєш.

— Ви так вважаєте, пане графе? — Ґеральт посміхнувся ще паскудніше, озирнувся, пройшовся по солдатні оцінювальним поглядом. — А я вважаю, що маю.

— Так, це правда, — признав Денніс Кранмер. — Маєте. Але тоді проллється кров, чимало крові. Як у Блавікені. Ви того бажаєте? Бажаєте обтяжити сумління кров'ю і смертями? Бо вибір, про який ви думаєте, пане Ґеральте, — це кров і смерть.

— Аргументація чарівна, капітане, майже захоплива, — саркастично сказав Любисток. — Людину, на яку ви напали в лісі, намагаєтесь

узяти на гуманізм, апелюючи до її вищих почуттів. Ви просите, як я розумію, аби Ґеральт відмовився від пролиття крові розбійників, які на нього напали. Він має змилуватися над головорізами, бо головорізи бідолашні, мають дружин, дітей, хтозна, може, навіть матерів. А вам не здається, капітане Кранмере, що ви переживаєте завчасно? Бо я дивлюся на цих ваших списоносців і бачу, як трясуться в них коліна при самій думці про битву з Ґеральтом із Рівії, відьмаком, який зі стриґами голіруч упорується. Ніяка кров тут не проллється, нікого не буде скалічено. За винятком тих, хто поламає ноги, втікаючи до міста.

— Я, — спокійно сказав ґном і задерикувато задер бороду, — на свої коліна не скаржуся. Ні перед ким я не втікав дотепер — і звичаїв своїх не мінятиму. Я нежонатий, про дітей мені нічого не відомо, та й матері, жінки, яку я добре не знаю, волів би в це не втягувати. Але накази, які мені віддано, я виконаю. Як завжди — до йоти. Не апелюючи ні до яких там відчуттів, прошу пана Ґеральта із Рівії. Аби він ухвалив рішення. Прийму кожне і пристосуюся до будь-якого.

Вони дивилися один одному у вічі, ґном і відьмак.

— Що ж, добре, — сказав нарешті відьмак. — Вирішимо це. Шкода дня.

— Тож ви погоджуєтеся. — Фальвік підвів голову, очі його зблиснули. — Погоджуєтеся на поєдинок зі шляхетним Таєм з Дорндалю?

— Так.

— Добре. Приготуйтеся.

— Я готовий. — Ґеральт натягнув рукавички. — Не витрачатимемо часу. Якщо Неннеке довідається про цю авантюру, буде пекло. Тож вирішимо все швиденько. Любистку, зберігай спокій. Ти до цього нічого не маєш. Правда, пане Кранмере?

— Абсолютно, — твердо погодився ґном і подивився на Фальвіка. — Абсолютно, пане Ґеральте. Що б тут не було, стосується це лише вас.

Відьмак зняв меч зі спини.

— Ні, — сказав Фальвік, витягаючи свій. — Ти не битимешся тією своєю бритвою. Візьми мій меч.

Ґеральт стенув плечима. Узяв клинок графа й махнув ним на пробу.

— Важкий, — констатував холодно. — Із таким же успіхом могли ми битися на заступах.

— У Тая — такий само. Рівні шанси.

— Ви нечувано дотепні, пане Фальвіку. Просто нечувано.

Солдатня нещільно оточила галявину. Тай і відьмак устали один навпроти одного.

— Пане Таю? Що ви скажете про вибачення?

Лицарьок стиснув губи, закинув ліву руку за спину й завмер у фехтувальній позиції.

— Ні? — Ґеральт посміхнувся. — Не дослухаєтеся до голосу розуму? Шкода.

Тай присів, скочив, атакував блискавично, без попередження. Відьмак навіть не висилився на блок, уникнув плаского уколу швидким півобертом. Лицарьок замахнувся широко, клинок знову розтяв повітря, Ґеральт спритним піруетом вийшов з-під вістря, відскочив м'яко, коротким, легким фінтом вибив Тая з ритму. Тай вилаявся, тяв широко, справа, втратив на мить рівновагу, спробував її відновити, мимоволі, незграбно й високо заслоняючись мечем. Відьмак ударив із швидкістю і силою блискавки, вальнув просто, викидаючи руку на повний розмах. Важкий клинок гримнув із ляскотом у меч Тая так, що той, із силою відбитий, вдарив його просто в обличчя. Лицар завив, упав навколішки й уткнувся чолом у траву. Фальвік підбіг до нього. Ґеральт вбив меч у землю, відвернувся.

— Гей, стража! — заверещав Фальвік. — Узяти його!

— Стояти! Ані руш! — хекнув Денніс Кранмер, торкаючись сокири.

Солдати завмерли.

— Ні, графе, — сказав повільно ґном. — Я завжди виконую накази до йоти. Відьмак не торкнувся лицаря Тая. Щеня ударилося об власне залізо. Його проблеми.

— У нього розрубане обличчя! Він позначений на все життя!

— Шкіра заросте. — Денніс Кранмер втупив у відьмака сталеві очі й вишкірився. — А шрам? Шрам для рицаря — це добра пам'ятка, причина слави й хвали, якої так бажав для нього капітул. Рицар без шраму — це хер якийсь, а не рицар. Запитайте його, графе, і переконаєтеся, що він навіть радий.

Тай звивався по землі, плював кров'ю, скавчав і вив, не було схоже, що він радий.

— Кранмере! — гарикнув Фальвік, вириваючи свій меч із землі. — Ти пошкодуєш про це, присягаюся!

Ґном повернувся, поволі витягнув з-за пояса сокиру, відкашлявся і соковито поплював у правицю.

— Йой, пане графе, — заскреготів. — Не присягайтеся дарма. Я не люблю клятвопорушників, а пан Геревард дав мені право карати таких на горло. Тож я пущу повз вуха ваші дурнуваті слова. Але не повторюйте їх, прошу вас.

— Відьмаче! — Фальвік, пирхаючи від злості, повернувся до Ґеральта. — Геть з Елландеру. Негайно. Без хвилі зволікання.

— Рідко коли я погоджуюся з ним, — буркнув Денніс, підходячи до відьмака й віддаючи йому меча. — Але в цьому разі він має рацію. Їдьте звідси якомога швидше.

— Зробимо, як ви радите. — Ґеральт перевісив пояс через спину. — Але до того… Я ще маю слово до пана графа. Пане Фальвіку!

Рицар Білої Троянди нервово заморгав, витер долоні об плащ.

— Повернімося на мить до кодексу вашого капітулу, — продовжував відьмак, намагаючись не посміхатися. — Дуже цікавить мене одна справа. Якби я, скажімо, відчував себе ображеним вашою участю в усьому цьому скандалі, якби я викликав вас на мечі тут і зараз, на місці, що б ви вчинили? Чи уважали б мене достатньо гідним, аби схрестити зі мною клинок? Чи все ж відмовили б, навіть знаючи, що у разі відмови я вважав би вас негідним навіть того, аби на вас наплювати, набити вам морду й копнути в сраку на очах кнехтів? Графе Фальвіку, будьте так ласкаві, задовольніть мою цікавість.

Фальвік зблід, відсахнувся на крок, озирнувся. Солдати уникали його погляду. Денніс Кранмер скривився, висолопив язика і чвиркнув слиною на чималу відстань.

— Хоча ви й мовчите, — продовжував Ґеральт, — я чую у вашому мовчанні голос розуму, пане Фальвіку. Ви заспокоїли мою цікавість, а зараз я заспокою вашу. Якщо вам цікаво, що станеться, коли орден захоче будь-яким чином зробити прикрість матінці Неннеке чи жрицям чи буде надмірно прискіпливим до капітана Кранмера, то знайте, графе, що тоді я відшукаю вас і, не переймаючись жодним кодексом, випущу з вас кров, наче з підсвинка.

Лицар зблід іще сильніше.

— Не забувайте про мою обітницю, пане Фальвіку. Ходімо, Любистку. Час нам. Бувай, Деннісе.

— Удачі, Ґеральте, — широко посміхнувся ґном. — Бувай. Був радий нашій зустрічі, чекаю наступної.

— Взаємно, Деннісе. Тоді — до побачення.

Вони від'їхали демонстративно повільно, не оглядаючись. На клус перейшли тільки тоді, як сховалися у лісі.

— Ґеральте, — раптом озвався поет. — Ми хіба не поїдемо просто на південь? Треба ж буде оминути Елландер і волості Гереварда. Га? Чи ти маєш намір продовжувати ту виставу?

— Ні, Любистку, не маю такого наміру. Поїдемо лісами, а згодом звернемо на Купецький шлях. Пам'ятай, при Неннеке — ані слова про ту бійку. Ані словечка.

— Маю сподівання, що ми вирушаємо без зволікання?

— Негайно.

II

Ґеральт нахилився, перевірив кріплення стремена, допасував попругу, від якої ще пахло новенькою шкірою — ще жорстку й негнучку у клямрі. Поправив сакви і згорнуту за сідлом попону, приторочений до нього срібний меч. Неннеке стояла поряд нерухомо, схрестивши на грудях руки.

Наблизився Любисток, ведучи свого каро-гнідого мерина.

— Дякуємо за гостинність, шановна, — сказав серйозно. — І не злися вже на мене. Адже я і так знаю, що ти мене любиш.

— Авжеж, — погодилася Неннеке без посмішки. — Люблю тебе, бовдуре, хоча й сама не знаю чому. Бувай.

— До побачення, Неннеке.

— До побачення, Ґеральте. Пильнуйся.

Відьмак лише іронічно посміхнувся.

— Волію пильнувати інших. З часом сенс у тому — більший..

З храму, з-поміж оплетених плющем колон, вийшла Іола у товаристві двох молодших адепток. Несла скриньку відьмака. Невміло уникала його погляду, заклопотана усмішка мішалася з рум'янцем на її веснянкуватому, по-дитячому округлому обличчі, витворюючи чарівну композицію. Адептки, які її супроводжували, не приховували значущих поглядів і ледве стримувалися, аби не хихотіти.

— Велика Мелітеле, — зітхнула Неннеке. — Ціла прощальна процесія. Візьми скриньку, Ґеральте. Я поповнила твої еліксири, маєш усе, чого бракувало. І ті ліки, сам знаєш які. Вживай регулярно два тижні. Не забувай. Це важливо.

— Не забуду. Дякую, Іоло.

Дівчина нахилила голову, подала йому скриньку. Дуже хотіла щось сказати. Але не уявляла, що саме, які слова вимовити. Не знала, що б сказала, якби могла. Не знала. І бажала.

Їх руки зіткнулися.

Кров. Кров. Кров. Кості, наче білі зламані палички. Жили, неначе біляві мотузки, що вибухають з-під тріснутої шкіри, яку тнуть великі, наїжачені шипами лаписька й гострі зуби. Огидний звук роздертого тіла і крик — безсоромний і жахливий у своїй безсоромності. У безсоромності кінця. Смерті. Кров і крик. Крик. Кров. Крик…

— Іоло!!!

Неннеке, із нечуваною для її ваги швидкістю, кинулася до дівчини, яка лежала на землі, напружуючись, стрясаючись у конвульсіях, притримала її за плече й волосся. Одна з адепток стояла, наче громом уражена, друга, більш швидка, присіла Іолі на ноги. Іола вигнулася дугою, відкриваючи рота у німому, безголосому вереску.

— Іоло! — кричала Неннеке. — Іоло! Говори! Говори, дитинко! Говори!

Дівчина напружилася ще сильніше, закусила губу, тонкий струмок крові поповз по її щоці. Неннеке, червоніючи від зусилля, крикнула щось, чого відьмак не зрозумів, але медальйон його смикнув за шию так, що він рефлекторно нахилився, зігнувся, притиснутий невидимим тягарем.

Іола знерухоміла.

Любисток, блідий наче полотно, голосно зітхнув. Неннеке стала на коліна, із зусиллям випросталася.

— Заберіть її, — сказала адепткам. Було їх уже більше, вони збіглися, серйозні, перелякані й мовчазні. — Візьміть її, — повторила жриця. — Обережно. І не залишайте її саму. Я зараз прийду.

Повернулася до Ґеральта. Відьмак стояв нерухомо, мнучи віжки у спітнілій долоні.

— Ґеральте… Іола…

— Нічого не говори, Неннеке.

— Я також те бачила… На мить. Ґеральте, не їдь.

— Мушу.

— Ти бачив… бачив те?

— Так. І не вперше.

— І що?

— Немає сенсу оглядатися.

— Не їдь, прошу.

— Мушу. Займися Іолою. До побачення, Неннеке.

Жриця повільно похитала головою, шморгнула носом і витерла зап'ястям — різким рухом — сльози.

— Прощавай, — прошепотіла, не дивлячись йому в очі.

Сапковський і біля нього

Відьмак: Початок

«*Потім казали, що чоловік той прийшов у місто з півночі, через браму Линварів*».

Із цих слів у грудні 1986 року почалася історія, яка гримить уже тридцять років. Уже тридцять років пригоди відьмака Ґеральта із Рівії створюють чіткий стандарт для письменників у фентезі — а для читачів творять світ, у який легко увійти і який так не хочеться залишати.

Утім, у будь-якої події є не тільки початок — у кожної події є й те, що їй передує.

Сам Сапковський пригадував, як усе починалося, таким от чином: «*Ніхто мене не намовляв. Довідався я з номеру «Fantastyk'и», який валявся удома, залишений моїм сином, тоді — тринадцятирічним. У ті часи я купував «Fantastyk'у» саме для сина, але сам її читав рідко, скоріше — гортав; а все ж я був із журналом пов'язаний: я вже згадував, що був перекладачем-аматором, у 1983 році «Fantastyk'а» № 6 розмістила мій переклад «Слів Гуру» Корнблата, я вважав це успіхом і намірювався йти тим шляхом, готував переклади — Желязни, Олдісса, Лейбера. У конкурс я вплутався, скоріше, із думкою «взяти нагороду, подякувати, попрощатися — і далі робити переклади». Взагалі-то, це був незрозумілий спалах ініціативи*».

Конкурс на краще фантастичне оповідання, результатом якого стала поява як оповідання «*Відьмак*», так і створення світу, де розпочалися пригоди Ґеральта, було оголошено журналом «*Fantastyka*» у 1985 році. Утім, до кінця наступного, 1986-го, лишалося незрозумілим, чи вдалим був цей літературний досвід для Анджея Сапковського — зворотній зв'язок із авторами оповідань, що надійшли на конкурс, зрозуміло, не підтримувався.

«*Почавши з перших номерів 1986 року, задовго до кінця праці журі й закінчення конкурсу, «Fantastyk'а» розміщувала оповідання, «виокремлені серед робіт, що надійшли до редакції». А від мого «Відьмака» не було ані слуху, ані духу. «Ха, — подумалося мені, — я тут із амбіціями щодо мого відзначення або навіть і нагороди — а вони й не помітили». Аж нарешті прийшов грудневий номер, і там — «Відьмак». Ур-ра!*»

На той час Анджею Сапковському було майже сорок років. Економіст за фахом (освіту він отримав в університеті Лодзі), зайнятий у сфері зовнішньої торгівлі, він, як згадує сам, не пов'язував особливих планів на майбутнє із професією письменника. Досить сказати, що між успіхом «*Відьмака*» й наступним написаним — й опублікованим — оповіданням із цього світу минуло більше трьох років. (Була це

«*Дорога, з якої не повертаються*»: оповідання, яке виходить за межі канону, але в традиції, що склалася навколо циклу, розглядається як історія батьків Ґеральта; опубліковане воно в тому ж таки журналі «*Fantastyka*» у серпні 1988 року.)

І, мабуть, лише успіх другого оповідання (а воно було обране читачами як краще оповідання року) підштовхнув до продовження роботи. За наступні два роки, 1989-й і 1990-й, на сторінках того самого журналу (роль «*Fantastyk'и*» для розвитку польської фантастики важко переоцінити, як і діяльність М. Паровського — незмінного до недавнього часу редактора відділу польської прози) було опубліковано вже три оповідання: «*Зерно правди*», «*Менше зло*» й «*Питання ціни*». У 1990-му році вийшло й перше книжкове видання, яке поєднувало саме ці, опубліковані у часописі «*Fantastyka*», оповідання. Перше ж, так би мовити, канонічне видання збірки «*Останнє бажання*» з'явилося у видавництві «*superNOWA*» у 1993 році (що характерно — ПІСЛЯ виходу другого тому оповідань). У цьому виданні було знято оповідання «*Дорога, з якої не повертаються*», зате додано ще три: «*Кінець світу*», «*Останнє бажання*» (що дало назву збірці) і «*Голос розуму*», яке стало свого роду розчином, що цементував окремі сюжети збірки в єдине ціле.

(Цікаво, що «Останнє бажання», оповідання зі збірки, в якому присутня чарівниця Йеннефер, одна з трьох — разом із Ґеральтом і Цірі — центральних персонажів циклу, не перше з написаних, де вона з'являється поряд із біловолосим відьмаком: «*Межі можливого*», з якого починається «*Меч призначення*», другий том оповідань про Ґеральта — і в якому закладено головні мотиви й другого тому, й усього циклу, — написано й опубліковано раніше, у 1991 році, виявившись передостаннім — перед «*Крихтою льоду*» — оповіданням із циклу про відьмака, що були опубліковані в журналі «*Fantastyka*».)

Оповідання та романи з циклу тричі нагороджено найпрестижнішою польською премією за фантастичні твори — ім. Я. Зайделя (це премії 1990 року — за «*Менше зло*», 1992 року — за «*Меч призначення*» і 1994-го — за початок «романної пенталогії», книгу «*Кров ельфів*»). Окрім того, Сапковський — лауреат багатьох інших, як суто жанрових, так і загальнопольських премій (зокрема, він семикратний лауреат премії SFinks (1995, 1997, 1998, 2000, 2005, 2007), у тому числі п'ятикратний саме за романи з циклу про Ґеральта; лауреат Єврокону (2010; премія «Ґранд майстер»), премії ім. Девіда Ґеммела за англомовний переклад «*Крові ельфів*» (2009), 1997 року Сапковський отримав престижну премію «Pasport "Polityki"» — за внесок у польську культуру). Також Анджей Сапковський — кавалер срібної медалі міністерства культури й національної спадщини Польщі «Gloria Artis» (2012).

Книжки з циклу про Ґеральта перекладені щонайменше на два десятки мов (у тому числі на шведську, тайванську, португальську тощо).

До того ж, книжки — не єдине, чим Світ Ґеральта обростав та завойовував своїх фанів та поціновувачів (правда, відбувалося це поза творчістю самого Сапковського, і до деяких результатів — наприклад, до фільму й серіалу — сам автор завжди висловлював стримане невдоволення). Репліками й неканонічними доповненнями, що розвивали світ відьмака Ґеральта, стали комікс «*Відьмак*» (шість випусків за 1993—1995 роки), серіал (і повнометражний фільм на його основі)

«*Відьмак*», ігри планшетові, карткові й, нарешті, найбільш відомі три серії ігор комп'ютерних, випущених компанією «CD Projekt RED»: «*Відьмак*» (2007), «*Відьмак 2: Убивця королів*» (2011) і «*Відьмак 3: Дике Полювання*» (2015).

А. Сапковський і доля польського фентезі

Для польської жанрової літератури й для польського читача важливість Сапковського важко переоцінити. Зокрема, проявилася вона в кількох моментах.

По-перше, його твори стали вдалою відповіддю на ситуацію у польській фантастиці 80–90-х, яка у 1980-х була — як, почасти, й у тогочасному Радянському Союзі — простором якщо не політизованим, то радикально соціалізованим: теми, сюжети, сама мова фантастів відповідали, скоріше, проблемам ідеологічних перетворень та визвольних змагань. Але кінець епохи ПНР став кінцем як естетичних моделей такого спротиву, так і самої структури читацької аудиторії. Узагалі, саме тоді на місці «читача» почав виникати «фан», а «місія літератури» була замінена необхідністю розважати цільові групи.

Але із суто розважанням у польської фантастики певний час не складалося (досить глянути на номінантів та лауреатів єдиної тоді фантастичної премії ім. Я. Зайделя у другій половині 1980-х чи прослідкувати за редакторською політикою М. Паровського).

Наприкінці ж 1980-х, зі змінами в ідеології і внутрішній політиці, польський читач зіткнувся з валом професійної розважальної англомовної фантастики. І, по суті, на певний момент польська фантастика виявилася неконкурентноспроможною із яскравими іменами, сюжетами, назвами, що в той час вийшли на польський книжковий ринок.

Якийсь час здавалося, що західний стандарт наукової фантастики та фентезі переміг цілковито й беззаперечно. Польські автори соціальної фантастики були до такого просто не готові.

У такій ситуації вихід творів А. Сапковського — спочатку окремих оповідань, а тоді й двох збірок, «Останнього бажання» та «Меча призначення», що заклали фундамент подальшої Саги про Ґеральта, — був сприйнятий як щось надзвичайне. Сапковський переломив ситуацію: після виходу його творів стало зрозумілим, що польські автори цілком здатні конкурувати й вигравати в західних колег не просто «за очками», але «вчисту», нокаутом.

По-друге, не буде перебільшенням сказати, що Сапковський зумів створити самий принцип, правила такої конкурентності. Твори його не були пастишем зі знайомих — й остогидлих уже — фігур та ситуацій англомовного фентезі. Й узагалі-то, після виходу творів Сапковського, сюжети, герої чи ситуації, узяті «з Толкіна» чи «з Говарда», ще довго в Польщі не знаходили відгуку в серцях читачів. Виявилося, що використання свого, національного матеріалу — на рівні сюжетних ходів, персонажів, стафажу — цілком «грає», вибудовує для читача сприятливу зону комфорту. По суті, Сапковський показав — і довів — що польська фентезі має право й можливість існувати як оригінальний, а не вторинний продукт.

(Цим шляхом, до речі, польське фентезі йшло дуже довго: більшість авторів, які мають відданих читачів — А. Бжезинська, Я. Гжендович, Т. Колодзейчак, Я. Пекара та інші — активно використовують загальну схему «готуй з польського», запропоновану Сапковським; ситуація змінилася — і то, не кардинально, на рівні «персонального прориву» — лише з появою романів Р. Вегнера із циклу «Оповістки з Меекханських рубежів».)

Нарешті, по-третє, А. Сапковський створив стафаж і своєрідний мовний простір, який можна було наслідувати.

І саме цей третій момент виявився найголовнішим в сенсі впливу Сапковського на літературу фентезі поза межами Польщі, на пострадянському просторі.

Сапковський як канон: рецепції поза межами Польщі

Українською та російською мовами переклад першого оповідання циклу, «*Відьмака*», з'явився майже одночасно: у 1990 році — у восьмому номері журналу «*Всесвіт*» та у виданій в Росії збірці польської фантастики «*Истребитель ведьм*» відповідно. Утім, доля циклу творів про Ґеральта із Ривії виявилася для двох країн дуже різною.

Більш довгою — і плідною — залишається поки що історія рецепції творчості Сапковського у, скажімо, російськомовному секторі пострадянської жанрової літератури. (Говорячи «російськомовний» замість «російського», ми не помиляємося: йдеться саме про аудиторію читачів, яка виходила далеко за межі суто національних кордонів; так, представниками російськомовної фантастики були й залишаються українські автори, такі як М. та С. Дяченки, Г. Л. Олді, А. Валентинов, або ж автори білоруські — О. Громико, С. Булига тощо. Сама ця ситуація потребує куди більше місця для осмислення, ніж можна надати їй тут і зараз.)

Не було б великою помилкою сказати, що фантастика, як і будь яка інша формульна література, сильно залежить від канону. А тому — й від тих, хто закладає її естетику та сюжетику. Й у цьому разі російськомовна фентезі — бо так уже склалося — виносить на п'єдестал як канонічних кількох авторів (виносить — і наслідує їм, аж до повної профанації базових ідей). Двома стовпами на теперішній день є Дж. Р. Р. Толкін та Дж. Р. Р. Мартін. «Писати як Толкін» або «писати як Мартін» — свого роду кліше на ринку масової літератури пострадянського часу. І саме між цими двома авторами впевнено посідає своє місце й третій — А. Сапковський. Після виходу в 1996 році російського перекладу двох перших збірок оповідань з циклу про відьмака Ґеральта, значимість Сапковського стала співмірною за значенням із Толкіном — перетворившись на беззаперечний авторитет.

Але на відміну від того, що дав жанру фентезі Толкін (а це — принципи світобудови, дуальність світу, різкий — і в етичному, і в естетичному сенсах — розподіл героїв на абсолютно добрих і злих), Сапковський виявився важливим насамперед в естетиці та механізмах побудови тексту.

Принципи постмодерністського пастишу, механізм запозичення та перетворення (перетравлювання!) матеріалу, переосмислення фольклору — казок зокрема, —

наближення діалогів до актуального повсякдення, сама креація героїв (часто персонажів «на межі», не обов'язково однорідних і монолітних з точки зору етики) — ось ті запозичення, які запропонував російськомовним письменникам-фантастам Сапковський-як-канон.

Назвемо тут кілька знакових для пострадянського фентезі імен, у творчості яких є або прямі посилання на героїв та світи Сапковського, або ж чиї світи й сюжети створені за етичними/естетичними канонами Саги про Ґеральта.

Це Ю. Скірюк із циклом про Жугу, мага й мандрівника по світах і засвітах; це В. Васильєв із циклом «Відьмак з Великого Києва» — насиченим прямими посиланнями на світ і героїв Сапковського; це цикл про Вольху Редную білоруської письменниці О. Громико; це творчість О. Пєхова. (Звісно, список цей принципово неповний — так, в нього не включено менш відомих авторів, на кого творчість Сапковського мала вплив прямий чи опосередкований, через твори епігонів першого порядку).

Успіх і впливовість Сапковського тим більше характерні, що ті тенденції, які дали йому карт-бланш у польській масовій культурі, у пострадянській фантастиці свою роль не відіграли. Ігри з рідним, національним колоритом, цілком вдалі в поодиноких випадках (наприклад, у творчості російської письменниці М. Семенової), так і не вийшли за межі персонального успіху, не створили простір вдалих наслідувань. Ґеральт у цьому разі переміг Вовкодава.

Українські переклади творів Сапковського, на жаль, не такі розлогі: в активі маємо — окрім першого оповідання з Саги про Ґеральта — лише блискучий переклад А. Поритка «Гуситської трилогії».

Інша справа, що — за винятком окремих спроб — простір української жанрової літератури так до кінця й не сформовано. Тому й про вплив окремих творів на розвиток як відданої аудиторії, так і письменників, які працюють у цьому жанрі, говорити поки що не доводиться.

Утім, сподіваємося, що історія українських перекладів А. Сапковського лише починається — як починається і розвиток жанрової прози в нашій країні.

Пояснення перекладача

При перекладі книжок завжди є небезпека залучити до авторського тексту невластиві йому контексти — на рівні ідей, стилістики, перекладацьких скорочень, чи навпаки доповнень. Удвічі ризикованіше, коли йдеться про книжку, яка вже стала культовою, яка вже має репліки на мовах, близьких до мови пересічного читача-тут-і-зараз.

У принципі, це, на жаль, звична проблема перекладів фантастики українською — занадто часто (поки що — за кількома винятками, що, як та ластівка, весни не роблять) переклади фантастики українською йдуть у кільватері перекладів, наприклад, російською. Виграш тут можливий тільки за рахунок якості (що є фактором значимим, але не кінцевим — за остаточного підрахунку).

Тут і з'являється спокуса піти двома шляхами — й обидва вони не найкращі. По-перше, це піддатися спокусі використати ті перекладацькі знахідки, які вже обіграно в перекладах на інші — споріднені — мови. По-друге — це тенденція

принципово робити «не так, як у сусіда», що також не завжди є доречним. Зрозуміло, що в цій ситуації чесною була б робота, коли головним залишалася б естетика та мовні особливості оригіналу.

Але у будь-якому разі, при перекладі виникає необхідність рішень, які потребували б хоча б мінімального коментаря.

Тож — кілька пояснень на маргіналіях перекладу Саги про Ґеральта.

Проблема імен та назв. Проблема номер один — транскрипція імен та географічних назв світу цикла про Ґеральта. Як відомо, польська мова не використовує транскрипцію — у ній назви іншомовного походження переносяться цілком, без змін їх написання під фонетичні особливості польської. При перекладі ми, через зрозумілі причини, не могли йти таким шляхом. Тому, в міру можливостей і, відповідно, авторських інтенцій (а Сапковський — автор ерудований, він часто використовує назви та імена з історичним чи культурним бекграундом), нам доводилося вдаватися до транскрипції, пристосовувати звучання тих назв — інколи й змінюючи їх (якщо мова йшла про специфічні форми, в яких котресь із імен прижилося у нашому культурному контексті).

Але вказати хоча б деякі принципи транскрипції було б, мабуть, рішенням вірним і нагальним.

Перш за все, там, де зрозуміле джерело назви чи імені — мова, з якої їх узято, або ж фігури «історичних» носіїв, — ми слідували традиції написання, що склалася (наприклад, «Верден», «рицар Тай» тощо).

(Але й тут були виключення: так, ім'я гнома «Rumplestelt», узяте з німецької, у нашому перекладі пишеться через «-ст-», а не через «-шт-», як того потребувала б традиція перекладу з німецької — відповідно до пояснень А. Сапковського, що «у світі відьмака не завжди те, що може здатися таким, що походить з німецької, читається на німецький манер»).

Майже всюди (за деякими нечисленними виключеннями, які автор обумовлював окремо) латинське «*Ае-*» на початку чи всередині слова передавалося як «*Е-*» (звідси форми назв країн «Едірн» чи «Кедвен»). Але винятки становлять майже всі ельфійські імена — як такі, що складаються з кількох слів (крім того, тут відіграє свою роль і традиція «посттолкінівського» сприйняття ельфійських імен); тому — Філавандрель, Торувіель тощо.

Окремим винятком стала назва країни «Маехт», на написанні якої саме у такий спосіб наголошує А. Сапковський.

Проблема змін при перекладі. Як не дивно, тим, що завжди болісно сприймається читачами, є будь-яка перекладацька активність у спробі адекватної передачі значущих імен, назв і реалій: у разі, наприклад, коли вони мають додаткові сенси, є прикладами постмодерністської гри автора чи хай би навіть просто маркерами гри інтертекстуальної.

Але без цього, мабуть, будь-який переклад не був би прийнятним і вдалим.

Особливо ризиковано це робити відносно тих імен і назв, які вже стали знаковими (завдяки наявним перекладам на близькі мови, які завжди створюють бекграунд, відмовитися від якого читачеві майже неможливо — так, скажімо, було в боротьбі за

читачів трьох перекладів «*Гаррі Поттера*» Дж. Роулінг: одного українського і двох російських, у кожного з яких в середовищі українських читачів виявилася своя — і досить стійка — аудиторія, де первинним каталізатором нерідко ставало й сприйняття/несприйняття написання перекладачами імен головних персонажів).

Нашому перекладу А. Сапковського, боюся, не оминути цієї проблеми. І якщо деякі варіанти передачі імен можуть пройти непоміченими (як то «Жмутик» — «Treska» — з оповідання «*Відьмак*»), то щодо деяких імен чи назв треба дати хоча б мінімальний коментар.

Перш за все, це ім'я супутника відьмака Ґеральта в багатьох його пригодах (уже нам відомих, і тих, про які йтиметься у наступних частинах циклу) трубадура Любистка. Справа в тому, що польське його написання — «Jaskier». Це — не ім'я героя (воно стане нам відоме пізніше, в одному з наступних романів), це прізвисько, свого роду творчий псевдонім, який чітко визначає й етику героя, і його, так би мовити, естетику. Буквально прізвисько взяте від назви квітки жовтець; важливими тут стають такі моменти: жовтець — досить помітна квітка; він — елемент фольклору, любовного передусім; жовтець має їдкий, інколи отруйний сік; він використовується у народній медицині як лікувальний засіб. До того ж це не благородна назва, назва трохи «простецька». (Саме тому в російському перекладі він став Лютиком — це буквальне прочитання імені, яке російський текст міг собі дозволити, аж до вкоріненості назви квітки в російській любовній ліриці.)

При перекладі українською дібрати адекватне прізвисько, яке б відповідало усім критеріям, виявилося досить непросто. Нарешті перекладач зупинився на варіанті «Любисток», де, щонайменше, поєднується кілька важливих контекстів. По-перше, це рослина, тісно пов'язана з любовною тематикою (його додавали у чар-зілля, у приворотні декокти тощо); по-друге, це рослина, яка має лікувальні властивості, вона використовується у народній медицині; по-третє, у великій кількості любисток стає нав'язливим завдяки своєму сильному запаху і речовинам, що у ньому містяться. Поєднання цих факторів і дозволило нам назвати супутника відьмака Ґеральта саме так.

Друга велика проблема, із якою стикаються при перекладі Саги про Ґеральта, це назва однієї з гілок Старшого Люду цього світу, якому сам автор дав назву «*krasnolud*». Сапковський не вигадує це слово — він використовує наявний у польській мові неологізм. Але неологізм цей виник у досить чіткому контексті: при перекладі творів Дж. Р. Р. Толкіна. Трохи нижче, у «Бестіарії Сапковського», з цією історією можна ознайомитися ширше, але в двох словах: у польській мові існувало слово «*krasnoludek*»; існувало воно саме в тому контексті, в якому існує українське слово «*гном*». Як відомо, у Толкіна одним з народів Середзем'я стають кремезні невисокі бородані, називані — англійською — «*dwarves*» (зі зміною літери відносно звичного написання того слова в сучасній англійській). Це — народ ковалів і воїнів, дуже несхожий на маленьких «гномів» із народних переказів. Перекладачка Толкіна на польську зробила схожу операцію, змінивши звичне «*krasnoludek*» на неологізм «*krasnolud*».

Українські перекладачі Толкіна — зокрема чудова перекладачка «Володаря Кілець» Катерина Оніщук — повністю використали цю можливість, увівши форму

«*ґноми*». Оскільки в нашому випадку ми мали справу зі стовідсотково віддзеркаленою ситуацією стосовно світу, який створив Сапковський, саме в такій формі в цьому тексті й існують тепер «*krasnoludy*».

Нарешті, рішення, яке ще на підготовчому етапі викликало чи не найбільші застереження: використання «зросійщених» назв для кількох різновидів надприродної фауни у світі відьмака Ґеральта. Це стосується «лєшого», «кікімори» тощо. Втім, й у цих випадках перекладач наважився йти за автором — оскільки, з точки зору останнього, ці назви для польської є нерідними, привнесеними, але використаними саме в такому вигляді, а не як аналогічні найменування схожих створінь з польського фольклору.

Проблема Старшої Мови. Як уже знають читачі, у світі відьмака Ґеральта є не одна, а дві «латини». Одна — латина як така, мова вчених й університетів (й у цій іпостасі вона ще неодноразово з'являтиметься на сторінках циклу). А ще одна — свого роду «лінгва франка» минулої епохи цього світу — Старша Мова: мова віщувань, пророцтв, первинних назв багатьох із міст, ба навіть і першоджерело багатьох імен персонажів, з якими вже познайомився чи тільки познайомиться читач.

Як і в багатьох подібних випадках, перекладач опинився перед не дуже широким вибором: або транскрипція, або транслітерація, або — варіант зі збереженням максимальної «чужості» фраз Старшою Мовою, через використання, наприклад, латиниці в її написанні.

Утім виявилося, що один із цих шляхів для нас закритий: Старша Мова створювалася Сапковським як крута суміш з гаельської, валійської, латини, із використанням французької, італійської чи англійської. Разом з тим, сам автор — на відміну від, скажімо, Дж. Р. Р. Толкіна — не дає розлогих пояснень стосовно правил читання цією мовою. Навпаки, він наголошує, що створював її, аби та була інтуїтивно зрозумілою у загальних рисах («*щонайменше для тих, у кого IQ більше, аніж його талія*»). У цих умовах говорити про якісну транскрипцію — не доводиться.

Щодо прямої транслітерації, то й вона — з тими ж вихідними даними — здалася нам дещо сумнівною.

У результаті було обрано варіант, який видався перекладачу помірно прийнятним: оскільки вкраплення Старшої Мови в текст розподілено, здебільшого, між двома варіантами — як пряма мова представників Старшого Люду (або ж пряме «вчене» цитування певних фрагментів текстів Старшою Мовою) і як інтеграція окремих понять, слів та назв у людську мову цього світу, — то двома варіантами передається і Старша Мова в перекладі, залежно від ситуацій, викладених вище.

У першому випадку перекладач зберіг максимальну «чужість» тексту: фрази Старшою Мовою, вкладені в уста ельфів чи такі, що їх цитують на рівні «вченого» дискурсу, залишено в написанні латиницею. Здебільшого суть цих фраз або зрозуміла контекстуально, або розшифровується А. Сапковським далі в тексті.

У другій ситуації — у випадку із поняттями, інтегрованими в людську мову, що стали цілком «своїми» — перекладач намагався використовувати транскрипцію (спираючись як на люб'язні пояснення автора, так і на традицію прочитання Старшої Мови, що склалася серед польських, українських чи російських читачів та фанів).

Бестіарій Сапковського

Читач Саги про відьмака чи не з перших сторінок стикається із парадоксальною ситуацією: раз у раз з'являються істоти та чудовиська, чиї назви добре відомі нам із казок, фольклору чи традицій фентезі. Але майже відразу виявляється, що їхні риси, зовнішній вигляд чи поведінка відрізняються від звичних для нас. Що лісовика тут не просто звуть лєший, але що він — хижак і м'ясоїдна істота. Що кікімора — більш схожа не на бридку бабцю, а на покруч павука й крокодила.

Певним чином це пояснюється у наступних томах циклу: особливостями появи тут, у цьому світі, людини (бо ж читачі «*Останнього бажання*» уже знають, що люди тут — не автохтони). В одному з епіграфів до «*Крові ельфів*» першопроходець цього світу Ген Ґедимдейт описує цю ситуацію таким чином: «*Ми мали вже імена й назви для усього, що в тому новому, відродженому світі бачили наші очі. Зненацька, десь у закамарках пам'яті, знаходили ми назви для драконів і грифонів, для сирен і німф, для сильфід і дріад. Для білих єдинорогів, які в сутінках пили з ріки, схиляючи до води свої довгі морди. Усьому ми дали назву. І все ставало близьким, відомим, нашим.*»

«Нашим» — це й відповідним певному культурному тлу, що відомий нам, у нашому світі. Тож, здається, буде зовсім не зайвим дати якісь загальні відомості про бестіарій Сапковського. Тим більше, що й самий автор подає загальні відомості про фантастичних і надприродних істот у своєму «*Рукописі, знайденому у драконовій печері*».

Нижче наведено інформацію про істот, яких можна зустріти на сторінках творів Сапковського — безпосередньо або завдяки спогадам героїв.

АЛЬП — у німецькому фольклорі дух-вампір; згідно із повір'ями, діти можуть стати альпом, якщо мати використовує магічні обряди із кінською гривою, щоб позбавитися вагітності. Вважається, що в усіх своїх образах Альп носить капелюх. Він п'є кров, але віддає перевагу молоку жінки.

АМФІСБЕНА — Лукан описує амфісбену як двоголову змію: «Страхітлива, із підведеною вгору подвійною головою амфісбена», але пізніше її вважають істотою, чиї дві голови знаходяться на різних частинах тіла. Очі її, згідно із повір'ями, палають вогнем, а сама вона настільки гаряча, що розтоплює сніг. Такою її описує вже Пліній: із другою головою на кінці хвоста, «…ніби однієї голови їй мало, щоб випльовувати свою отруту». Одночасно згадуються і її лікувальні властивості.

«*Ящур, що дві голови має* (*на обох кінцях тіла*), *звідки й назва, що грецькою значить «двосторонній», бо ж амфісбена, однією мордою за іншу вхопившись, наче колесо котитися може, досить жваво й у який завгодно бік. Як пише Лукан: «et gravis in geminum vergens cauda t anphivena». Описана амфісбена також і Плінієм, який підкреслює її великі лікувальні властивості* (*як амулета чи талісмана*). *Вона — Ґеральдичний звір; на гербових щитах зустрічаються крилаті амфісбени, а також такі, у яких одна з голів — переважно задня — пташина*» (*А. Сапковський. «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

БРУКСА — вампір з Португалії, що набуває виключно жіночої подоби. Інколи — відьма, яка перетворюються на вампіра за посередництвом чарів. Часто оберта-

ється на хижого нічного птаха й у такому вигляді може нападати на мандрівників, хоча охочіше нападає на дітей (у «щоденному» своєму вигляді красивої жінки — підманює їх та пестить).

«Привид жінки, яка за життя користувалася чарами й через ті чари перетворилася на демонічну істоту. Вдень вона нормальна з вигляду жінка, яка може мати чоловіка й навіть дітей. Натомість вночі брукса трансформується на примарного птаха й нападає на людей та висмоктує з них кров. Бруксу неможливо вбити, немає на те методу, будь-які осикові кілки можна собі хоч у дупу забити, настільки ж мало придатне тут срібло. Єдиним захистом перед вампірицею може бути молитва та готовність до захисту (*А. Сапковський. «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ВАМПІР — у демонології народів Європи мрець, який встає ночами з могили та п'є кров у людей, які сплять (або — інколи — насилає на них нічні жахи). Згідно із розповсюдженим переконанням, вампірами ставали «нечисті» покійники — злочинці, самогубці, ті, хто помер передчасною та наглою смертю, або ті, хто помер від укусів. Вважалося, що такі тіла не розкладаються, а припинити їхні злочини можна, лише розкопавши могилу та вбивши їм у серце (груди) осиковий кіл або відрубавши голову. Оберегами від вампірів вважалися часник, залізо, биття дзвонів тощо.

ВАСИЛІСК — небезпечне для людей та інших істот створіння, напівптах-напіврептилія: зі зміїним тілом, із загостреною головою і гребенем із трьома шипами на ньому або на хвості, ходить на пташиних лапах. У багатьох легендах зветься «царем змій», Лукан зводить початок і його роду, і змій взагалі до Горгони. Пліній Старший вважає його спроможним убивати не лише отрутою, але й поглядом і диханням — від них сохне трава та тріскаються скелі. Врятуватися від василіска можна, показавши йому дзеркало: загине від власного відображення; також смертельним для нього вважався погляд або крик півня. Ісідор Севільський у праці «*Speculum Triplex*» стверджує, що василіск виводиться з яйця, яке знесене півнем і висиджене жабою.

«Від грецького «Basiliskos», латиною зветься він «Regulus», малий король, бо ж василіск усілякої повзучої гадини є королем і монархом, володарем драконів та змій. На відміну від інших гадів, що у поросі на череві повзають, василіск підвівшись іде, а на голові золоту корону носить. Усе, що живе, тікає від нього у великому страху. Як жодна інша з отруйних почвар, василіск самим поглядом страшенних своїх очиськ убити може. Навіть птах, що високо летить, трупом падає, коли василіск на нього погляд спрямує. Василіски, подібно до скорпіонів, лігва свої вибирають у місцях відлюдних, кам'янистих, теплих і сухих, і той розумно чинить, хто таких місць уникає (*А. Сапковський. «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ВІППЕР — «*Змія ця зветься так, бо молодь її насиллям народжується* (*vi pariat*). *Не чекаючи на завершення справи природним шляхом, молоді змієнята черево матері прогризають і вбивають її. Коли ж змія із самцем спарюється, той останній мусить усю голову їй до пащі всунути, аби насіння всередину виплюнути. Змія ж тоді, від жадання ошаліла, голову йому відгризає. Так вони й гинуть обидва, самець під час злягання, самиця під час пологів*» (*А. Сапковський. «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ВИВЕРНА — назва походить від старо-саксонського «*vivere*», «змій». Різновид дракона з однією парою лап, озброєних орлиними кігтями, та із перетинковими крилами. Зазвичай зображується із роздвоєним язиком. Вважалося, що вона поширює чуму; геральдичний колір її (а виверна часто траплялася на гербах) — зелений із червоним черевом і внутрішньою поверхнею крил.

«Різновид дракона, який, на відміну від класичного екземпляра, має тільки одну (*задню*) *пару ніг і крила нетопира замість передніх. Вирізняє його також і довга зміїна шия і дуже довгий рухливий хвіст, що закінчується шипом у формі серцевидного наконечника стріли чи списа. Тим шипом виверна користується дуже вміло — може рубати чи колоти жертву, а за сприятливих умов — навіть прохромити її наскрізь. Шип цей дуже отруйний»* (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ВОВКУЛАК — людина-перевертень у слов'янській міфології, яка може перетворюватися на вовка. Прикметою вовкулаки є помітна від народження «вовча шерсть» (на голові або тілі). Вважалося, що вовкулаком можна стати не тільки «природним» чином, але й у результаті чар (якщо, наприклад, перекинутися над пнем, у який вбито заговореного ножа; ставши жертвою чаклуна тощо). Вважалося, що після смерті вовкулак може стати вампіром, тому після смерті до рота йому клали монету. Вважався, крім іншого, їздовою твариною у чаклунів та чорнокнижників.

«Людина, яка під впливом злих чар перетворилася на вовка (*або перетворюється на чудовисько лише інколи, наприклад, при повні*). *Є уособленням глибоко закорінених фобій, з'являється у віруваннях усіх без винятку народів й у всіх культурах, сягаючи апогею за часів середньовіччя, коли це вовкулацтво ототожнювали із чаклунством, а малюнок людини-вовка була головною оздобою усіляких там «молотів відьом». Мовні форми його германська* («*Werwolf*») *і романська* («*loup-garou*») *є буквальною калькою з грецького «lykanthropos» — «чоловіко-вовк». Звичайне для його слов'янських назв закінчення «лак» походить зовсім не від хлебтання крові, але від «dlak»* (*щетина, кудель, шерсть*), *а назва лікантропа тут звучала — в залежності від місцини — «welkudlaka», «wulkolaka», «vukodlak», «vlkodlak» чи «warkodlak»* (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ГНОМ — *«Родич ґнома, часто ототожнюваний із кобольдом чи гобліном, невеликий потворний гуманоїд, що мешкає під землею, шукаючи та накопичуючи скарби. У Парацельса у його концепції елементалів, духів чотирьох стихій* (*елементів*) *Природи, гноми* (*кобольди*) *є духами землі* (*духами повітря були у Парацельса сильфи, води — ундини, а вогню — саламандри*). *Гноми Парацельса вміли проходити під землею і крізь скелі — наче ніж крізь масло. Слово не має переконливого етимологічного тлумачення, не виключено, що це неологізм, вигаданий Парацельсом. У європейських міфологіях і демонологіях гноми є непривітними до людей, жадібні до своїх багатств, охороняють місця свого проживання, тому шкодять, скільки сил вистачає, гірникам, геологам, шукачам скарбів. Сонячне світло для них — як і для тролів — убивче»* (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ГОЛЕМ — назва походить від єврейського слова «*golem*» зі значенням «грудка», «неоформлене»; у єврейських фольклорних розповідях: глиняний велетень, оживлений

магічними засобами. Схожим чином — з червоної глини — ліпить Адама і Яхве; Адам же в апокрифічних розповідях має велетенський зріст і не може говорити. Згідно із народними віруваннями, щоб отримати голема, треба з червоної глини зліпити подобу людину розміром з десятирічну дитину, яка оживлюється словом «бог» на його лобі. Далі та дуже швидко росте аж до велетенського зросту, але може вийти із покори.

«*Штучна людина, прототип андроїда й чудовиська Франкенштейна, створений ребе Левом Єгудою бен Бецацелем з Праги* (*1525-1609*), *щоб той виконував — без винагороди, платні чи утримання — різні роботи, які потребують великих зусиль, а перед усім, щоб він захищав гетто від погромів людом столиці Чехії. Спосіб конструювання штучної людини, голема, ребе Лев знайшов у Талмуді й книгах Кабали. Матеріалом повинна була слугувати глина, людиноподібній ляльці треба було вирізати напис «ЕМЕТ», до рота вкласти їй шматочок паперу із написом «ШЕМ», а закляття, що оживить голема, звучить: «Шанті, шанті, дахат, дахат!»* (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ГРИФОН — у грецькій міфології: жахлива істота з орлиним клювом і тілом лева; грецькі автори інколи звали грифонів собаками Зевса: згідно із легендами, вони стережуть золото в країні гіпербореїв або в Індії. Уважалися найсильнішими — після слонів — істотами. У геральдичній символіці поєднує в собі пильність і відвагу (риси орла й лева відповідно).

ҐНОМ — «*Постать, яка існує чи не в усіх міфологіях. У греків прийнялася назва «nanus», перероблена у Франції на «nain». В Іспанії їх звуть «duende». Слов'яни — через те, що часто мешкали вони в людських оселях — звали їх «домовиками», «домовоями» чи «домовими». У германців, якщо жили вони в горах, ґном був відомий як «Zwerg»* (*а звідси, через «duergar», «duerg» — англійське «dwarf»*). *Якщо сиділи вони в лісах, уживалася назва «Schrittel» або «Schratt»* (*звідси польське «skrzat» чи чеське «skret»*). *Відома також — у тому числі від братів Грімм — назва «Wicht», «Wichtlein» чи «Wichtelmann», звідси англосаксонський «wight». Часто вживана назва «карл», «карлик» має, натомість, — що варто знати — витоки, далекі від ґнома, — є змінена калька з германського слова «Karl».* (*англ. «churl»*), *що означає не малого, а навпаки — великого у тупого хлопа-йолопа.*

До літератури фентезі образ ґнома увійшов завдяки Толкіну, а взірцем для нього були карли зі скандинавських сказань. Ґноми з «Едди» — це не пустотливі ліліпутики, що дзюрять у молоко, не домові, яким достатньо насипати на порозі крихт, а вмілі воїни, чудові ковалі й зброярі. Це Карл Альберих викував Нагельрінг, меч Дитріха Бернського, у «Едді» карли Брокк в Сіндрі зробили Гунгнір, спис Одіна, а Даін і Наббі створили для Фреї золотого кабана Гільдісвіна (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

Множину від слова «*dwarf*» Толкін зробив «*dwarves*». В українському перекладі «Володаря Перснів» подібну ж операцію проробила Катерина Оніщук, замінивши звичного за звучанням «гнома» на «ґнома». Слово «ґном», таким чином, в українській мові — неологізм. («Можна помітити, що в цій книзі, як і в «*Гобіті*», вживано форму «ґноми», хоча словники кажуть нам, що правильно це слово пишеться

«гноми». (…) Перекладач наважився вживати форму «ґноми», аби хоч трохи відмежувати їх від безглуздих казочок пізніших часів»[1]).

ДЖИН — у мусульманській міфології: дух, найчастіше — злий. Відповідно до ісламської традиції, джинів створено Аллахом із бездимного вогню, вони мають повітряні або полум'яні тіла і є розумними істотами. Можуть набувати будь-якої форми й виконувати будь-які накази.

«*Східний демон, надприродна істота, згідно з мусульманською ідеологією родовід якої ведеться від Люципера* (*Ібіса*), *але сама* (*на відміну від шайтана*) *є смертною. Існували джини статі чоловічої та жіночої, і мали багато різновидів: іфрити, маруди, ауни й джанни. Легендарні царі Дауд* (*Давид*) *і Сулейман* (*Соломон*) *багато джинів позачиняли до мідних глеків, а глеки ті позакидали в морські глибини. Бува, що такий джин трапляє до рук бідного рибалки, а рибалка знімає царську печатку й звільняє джина. Той, розлючений, частіше за все — замість того, щоб виконувати бажання — хоче вбити рибалку, але якщо він викаже достатньо розуму і зуміє перехитрити джина, отримає чималий достаток. Саме слово — арабське «djinni» — походить від латинського «genius» (дух-опікун, дух місця)*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ДИКЕ ПОЛЮВАННЯ — у германській демонології назва почту привидів і злих духів, які мчать по небу під час зимових бур у супроводі гончаків, чиє виття змушує скавчати дворових собак. Дике полювання може виявитися небезпечним для людей — особливо для тих, кого воно застало на роздоріжжі та на перехрестях. У різні часи Дике Полювання велося різними міфологічними — ба й історичними — персонами: від Вотана та Каїна до Карла Великого й адмірала Френсіса Дрейка.

«*Привиди з Дикого Полювання можуть захоплювати людей силою, але також можуть змушувати приєднуватися до них гіпнотичним навіюванням. За першоджерело його вважають відомий з нордичної і германської міфології почет валькірій, служниць Одіна, що летять по небу та збирають на полях битв полеглих героїв, аби забрати їх у Вальгаллу. Почет валькірій у пізнішій германській міфології набрав демонічних рис і перетворився на Дике Полювання богині Гольди, чи Гульдри, жінки Вотана. Дике Полювання переважно жене під час т. зв. «суворих ночей»* (*Rauhnächte*), *близько від передодня Різдва та Трьох Королів*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*)

ДОППЕЛЬҐАНҐЕР — «*Таємнича істота, яка має здібність поліморфії і може ідеально копіювати людину й заміщувати її, ув'язнивши чи вбивши оригінал. З'являється у багатьох міфологіях і, вочевидь, є уособленням сильних і базових фобій: переляком перед втратою свого Я і страху перед ворогом, який може, прикинувшись близькою особою і завдати зрадницького удару. Доппельґанґер — не те саме, що «підминник», дитина ельфів чи кобольдів, підкинута замість вкраденої людської дитини. Доппельґанґер не копіює дітей — тільки дорослих. Розпізнати його дуже важко*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

---

[1] Цит. за: Толкін Дж. Р. Р. Володар Перснів. — Т. 3. Повернення короля / пер. з англ. К. Онищук. — Л.: Астролябія, 2013. — С. 648–649.

ДРАКОН — «*Майже в усіх сучасних мовах, що походять від індоєвропейської, дракон етимологічно виводиться від грецького слова «drakon», що значить «быстроокий». Від того походять «dragon», «dragone», «Drache», «drage», «drake». Те саме стосується і слов'ян, у яких є «дракон», «драк», «драган». І тільки поляки цілковито виламуються з цієї низки: у них є власне, неповторне слово «smok», яке, як стверджує Брюкнер, походить від індоарійського слова, що означає «поглинання» (звідки, наприклад, «смоктати» й «цмокати»). У старожитніх міфах ми завжди побачимо змія, а не якогось там крилатого ящера, суміш крокодила й нетопира. Серед германських народів для дракона часто вживаються назви «Wurm» («Wyrm», «Orm»), що означає змія. Змієм є дракон Фафнір, убитий Сігурдом (Зігфридом), прототип дракона, що ревно стереже скарби. Змієм є переможений Аполлоном дельфійський Піфон. Нарешті, змієм є Апопіс, переможений першим драконобойцем — богом Ра. Лише у середньовіччі дракон став уособленням Сатани і мусив бути страшним, і страшним треба було його зображувати. Тоді й скомпілювали у зображенні дракона усе найгірше, що втілює загрозу й пробуджує почуття гидливості. Гадячі луски, ящуркова (ящірок і саламандр боялися панічно) і фалічна заразом постать, змііний роздвоєний язик і отруйна слина, змііний хвіст, зубаста пащека, яка до того ж плюється вогнем (вочевидь, пекельним), крила нетопира (якого також боялися). Коротше кажучи — саме зло, огида й страхіття*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ЄДИНОРІГ — міфічна істота (із тілом коня у пізнішій традиції, спершу — із тілом бика, іноді — козла); прикрашений довгим прямим рогом усередині лоба. Вважається, що у Європу він потрапив через Великі Степи з Індії (першими зображеннями вважаються зображення з печаток у Хараппі). Грецька та римська традиції вбачали в єдинорогові реального звіра, пов'язуючи місцезнаходження його із Індією чи Африкою. Починаючи із візантійського бестіарію «Фізіолог», єдиноріг вважається символом чистоти й дівоцтва; вважалося, що приручити його може тільки діва.

КІКІМОРА — у східнослов'янській демонології злий дух, маленька бабця-невидимка. Ночами робила капості тим, хто спав, заплутувала пряжу тощо. Пізніше, здебільшого за літературною традицією, асоціювалася зі злим духом, що живе на болоті (яким вона стає і в А.Сапковського — див. нижче).

«*Жахливе створіння з руських казок, яке живе на багнах та болотах. Набуває постаті старої бабці, закутаної у халат, зітканий із моху й водоростей. Утім, мало хто — із живих — бачив кікімору, бо вона надзвичайно потаємна; на болотах можна почути хіба що її зловтішний сміх. Людей, котрі заблукали серед трясовини, кікімора криками вабить на драговину, звідки немає повернення. Кожух із переплетень моху раптово рветься… і з'являється кікімора, щоб дивитися на жахливу агонію нещасного, який занурюється у безодню*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

КРАКЕН — одне із найнедавніших легендарних створінь, гігантський головоногий молюск, що уособлює небезпеку навіть для великих кораблів. Може бути сприйнятим навіть за острів. Перетравлює їжу більше трьох місяців, під час яких виділяє велику кількість живильних екскрементів, чим приваблює зграї риб (за великим уловом

ісландські рибалки робили висновок про близькість кракена). Входив навіть до офіційної класифікації Карла Ліннея (лише в першому, щоправда, її виданні).

«Гігантська морська потвора, що живе у холодних морях Півночі, головним чином у Норвезькому морі й у північній Атлантиці, але зустрічається також у морях Гренландському, Лабрадорському й Баффіна. Найчастіше трапляються великі кракени поблизу Нової Фундландії. Створіння те бачило багато моряків, а року 1752-го його описав Ерік Понтоппідан, єпископ Бергену. Кракен, згідно із єпископом Понтоппіданом, це гігантський кальмар, «з півтори англійських миль довжиною — а то й більше», а мацаками своїми може легко сягнути з-під води до верха найдовших щогол, а то й перевертає кораблі догори кілем та затягує їх під воду. Слово «кракен» прижилося вже в усіх мовах, але походить воно з норвезької. Німецькою «Krake» значить кальмар» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ЛЄШИЙ — у східнослов'янській міфології — злий дух лісу, його уособлення як ворожої для людини частини простору. Він хазяїн звірів, зображують його одягненим у звірячу шкіру, підперезану червоним поясом, інколи — зі звіриними атрибутами: рогами, копитами; тісно пов'язаний із вовками («вовчий пастир»). Як негативний персонаж, асоціюється із лівим боком: його одяг запнуто на правий бік, лівий лапоть одягнений на праву ногу тощо. Лякає людей своїм сміхом, збиває зі шляху, кружляє та водить лісом, не даючи вийти до людей. Охороною від нього є спеціально оброблений шматок липового дерева. Інколи обдурити його можна, одягнувшись навиворіт або запнувши одяг на протилежний бік та помінявши взуття — праве на ліве.

«Лісове створіння з народної руської демонології. Дух-опікун лісу, охоронець його багатств і мешканців, до людей рішуче неприязний, особливо злий на лісорубів і мисливців. Одноокe, наче циклоп, людиноподібне, має розвинуті поліморфні здібності — перед людьми зазвичай з'являється в образі бородатого старця, але може також набути подобу ведмедя і навіть дерева. У Польщі лєший відомий під іменами лісовика, борового, борути, лісового діда чи лісового лиха (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

МАВКА — лісова німфа в українському фольклорі; описується в образі оголеної гарної дівчини із розпущеним волоссям. Вважається, що своїми співами й танцями мавки заманюють у ліс молодих хлопців. Не мають ані тіла, ані душі — навіть трава не прогинається під їхніми ногами. У цілому, прихильно налаштована до людини, яка дотримується певних правил взаємодії із мавками. Утім, можуть сушити хлопців любощами або забрати їх у безвість.

МАНТИКОРА — міфологічна істота із тілом червоного лева, хвостом скорпіона й людською головою. Уперше описана — згідно з Аристотелем — за «Історією тварин» грецьким лікарем Ктесієм. Аристотель описує мантикору таким чином: «індійський звір мантикора має потрійний ряд зубів на обох — верхній і нижній — щелепах, розміром він зі лева і настільки ж волохатий, ноги його схожі на ноги лева; обличчя і вуха мають схожість із людськими; хвіст його наче в земляного скорпіона — у хвості його жало, і він має здатність вистрілювати, наче стрілами, голками зі свого хвоста; голос його — щось середнє між звуками сопілки та труби; може бігати так

само швидко, як олень, а ще він дикий і людожер». У Середньовіччі часто зображувалася у бестіаріях (тут додалася така її риса, як чарівний голос, схожий із солодким зміїним шипінням, яким вона приманювала до себе людей).

«Живе в Індії. Тіло має левове, а голову й обличчя людські, але із пащею страхітливою, трьома рядами гострих зубів озброєною. Крила має мантикора орлині й хвіст скорпіонячий, отруйним жалом закінчений. Нападає на людей із засідки, вбиває і зжирає їх так, що ані кістки — та що там, навіть металевих клепок з кубраків і ґудзиків не залишає» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

МОРА — у демонології народів Європи — злий нічний дух, уособлення нічного кошмару: серед ночі, якщо прийде в дім, сідає на груди людині й душить її. Досить близька до слов'янської Мори чи Мари — уособленні смерті та мору, яка має здібність до поліморфізму. (Саме Марою звуть опудало, що спалюють на Івана Купалу).

«Змори, мари, морави — духи й створіння, які мучать тих, хто снить страшними снами, або сідають на грудях і тиснуть фізично. Назва походить від Мари, дружини Чорнобога. Багато мов знають слова, що походять від Мари і які значать злого домашнього привида чи сонний кошмар: нічна мара (від неї «марити», «марення»), «der Mahr», «nightmare», іберійське «mora». Також від Мари походять слова «мор», «морити», «зморити». Нордичні забобони кажуть, що жінка, яка в надалі бажає народжувати дітей без проблем і цілком безболісно, мусить проповзти через плідний мішок, що залишився від народження жереб'яти. Утім, ризиком є те, що народжені такою жінкою хлопчики можуть стати вовкулаками, а дівчатка — зморами (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ПАК — *«Чортеня, нечистий дух, якого обезсмертили Шекспір та Кіплінг. Родич гобліна та брауні, має здатність до поліморфії, може з'являтися в подобі собаки, бика, орла чи коня. У тій останній подобі пака — як кельпі — можна схопити, але біда тому, хто на нього сяде: пак занесе його у засвіти. Усе, що росте на полях і не зібране до Самайна, належить пакам. Хто наважиться збирати врожай після Самайна, наражається на їх жорстоку помсту»* (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

ПЛАНЕТНИКИ — у західних та південних слов'ян міфічні істоти, що перебувають у дощових хмарах, керують їх рухом, вітром, дощем та снігом і погодою взагалі. Саме планетники збивають у купу імлу, наповнюють хмари водою за допомогою райдуги, товчуть залізними ціпами лід, перетворюючи його на град, карають ним за сімейні гріхи. На планетників перетворюються діти, що померли нехрещеними, приспані матерями, нечисті покійники, діти стриґ. Планетниками могли ставати і двоєдушники, істоти, що суміщали у собі два єства, людське та демонічне (демонічна душа звільнялася під час сну людини).

РУСАЛКА — у слов'янській демонології — шкідливий водяний дух, на який перетворюються померлі дівчата (потопельниці), нехрещені діти. Описуються русалки як красиві простоволосі дівиці. На русальний тиждень, що наступає після Трійці, виходять з води, бігають по полях, гойдаються на деревах, можуть залоскотати людей до смерті або затягнути їх під воду. Четвер після Трійці вважається русальним Великоднем, і є найнебезпечнішим для зустрічі із русалками часом. Відлякати русалку можна полином, якого вони бояться.

«У міфології грецькій «наяда» чи «нереїда», водна господиня. Етимологія — жодної там русявки; тільки весняний обряд Бельтайна, на який для полудневих слов'ян придумано латинську назву «Росалія», свято троянд. Також русалок звуть ундинами (від «unda» — хвиля). Характер русалок буває на диво різним — від полохливих, невинних і безпечних істоток, що плюскаються у воді й ревно співають, до таких, хто без милості затягує під воду й топить» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

САЛАМАНДРА — легендарна істота, яка має здатність гасити вогонь, проходячи по ньому. Перші відомості про саламандру є вже в грецьких авторів: Аристотеля, Плінія. Лише в Августіна Блаженного саламандра із істоти, що вогонь гасить, перетворюється на створіння, яке у вогні живе. З того часу вона стає емблемою стихії вогню.

«Ящірка, яка так зветься грецькою, бо не лякається вогню, і посеред найбільшого жару сидить собі, ніби нічого не сталося, і тільки усміхається — та навіть може вогонь той пригасити. Серед усіх гадів отруйних саламандра є найотруйніша; бо якщо який гад отрутою убиває, то один лише раз, а саламандра може вбивати багаторазово й масово. І робить це вона тим способом, що як на дерево влізе, то будь-який плід отруює, і хто хоча б шматочок такого плоду відкусить, той на місці помре. А якщо саламандра в колодязь чи в джерело впаде, то вб'є отрута її кожного, хто отруєною водою хоча б вуста зволожить. Взнав про те Олександр, цар Македонський, у якого в Індіях — напившись води з ріки, саламандрою отруєною, — дві тисячі коней подохли й чотири тисячі людей померло. Одна тільки тварина саламандру пожерти може — і це є свиня. Але хто м'яса свині такої потім скуштує, той помре, бо отрута, хоча свині самій нестрашна, у свинині силу свою зберігає» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

СИРЕНА — у грецькій міфології: демонічна істота, породжена рікою Ахелоєм та однією з Муз — Мельпоменою або Терпсихорою. Від батька сирени успадкували дику стихійність, від матері-музи — божественний голос. Спочатку — згубні для людей, причина гибелі моряків, яких вони заманюють солодкими голосами на скелі біля їхнього острова. Пізніше стали сприйматися як музи засвітів (як такі вони зображувалися на надгробках). Тоді ж вони перетворюються на мудрих і солодкоголосих сирен, кожна з яких сидить на одній з восьми небесних сфер світового веретена богині долі Ананке, створюючи своїм співом гармонію космосу.

«У грецькій міфології подруги забав Персефони, як покару за те, що не перешкодили викраденню останньої Гадесом, були вони перетворені на потвор — напівжінок-напівриб. Наказано було їм мешкати на скелястому острові, звідки своїм солодким співом вони заманювали моряків, що пропливали повз. Утім, біда була тому, хто, зачарований їхніми голосами, ступав на скелі того острова: розшарпували його на клоччя. Пізніше сиренами називали також різновид морських німф, жінок із риб'ячими хвостами, які, на відміну від класичних грецьких сирен, зовсім не були кровожерними. «Mermaids» чи «Meerjungfrauen» — це милі й симпатичні панни із довгим волоссям і чималими бюстами, і, в принципі, треба б називати їх не сиренами, а морськими русалками» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері»*).

СТРИҐА — «*Різновид кровожерного упиря зі слов'янщини. Утім, родовід має вона аж ніяк не слов'янський, виводиться від латинського «striga» (звідси сучасне італійське «strega», чаклунка), від грецького «strix» — сова, бо стрига, як і сова, полюбляла ніч. Чоловіча версія стриги, стригон, є чисто додатковою слов'янською формою. Залежно від демонологічної версії, стрига свої жертви розшарпувала й жерла або висмоктувала з них кров, із смертельним результатом чи без нього. Стриґами ставали сьомі діти, діти, що померли без хрещення або причастя, діти, що були плодом гріха, особливо кровозмішення. А також діти атеїстів. Особливо такі, над трупом яких перескочив кіт*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері*»).

ТРОЛЬ — «*Нордичні страшидла, що живуть у темряві, активні лише під землею чи вночі; під промінням сонця вони репаються, наче помідори, або перетворюються на каміння. Походять вони від йотунів, льодових велетнів темного Йотунгейма. Людей вони ненавидять і немає для них більших смаколиків, аніж людське м'ясо. На щастя, вони настільки дурні, що навіть сільський дурник може врятувати своє життя, обдуривши тролів*» (*А. Сапковський «Рукопис, знайдений у драконовій печері*»).

ФАВН — у римській міфології бог полів, лісів, пасовищ, тварин. Імовірно, назва його походить від латинського «fatuor» — «бути одержимим». Вважалося, що фавни мають пророчу силу. Визнавалися лукавими духами, які здатні викрадати дітей, насилати хвороби й кошмари. Могли вступати в зв'язок із тваринами, спокушати жінок. Близький до грецьких силенів та римських сатирів.

Коментарі до оповідань

Анджей Сапковський завжди називав світ, який він створив, «аллотопним», інакше кажучи, таким, що не належить до однієї із якихось епох, не скопійований з неї. Читачі вже встигли, вважаю, відмітити максимально широку присутність у творах Сапковського з циклу про Ґеральта ахронізмів й анахронізмів. Але виникли вони зовсім не як помилка автора — а як його свідомий творчий прийом.

Утім, оскільки окремі цеглини цієї будівлі взято з історичної реальності (а сам Сапковський пречудово володіє матеріалом й історичним, і міфологічним), то якісь примітки на полях його творів можуть, на наш погляд, дати читачеві зайву можливість розширити горизонти сприйняття книжки.

ВІДЬМАК

В основу оповідання покладено поширений мотив з польських переказів про народження потвори (стриґи) від інцесту. Сюжет твору перегукується з історією Р. Замарського (Зморського) «Strzyga», надрукованою в 1852 р. у Вроцлаві у виданні «Podania i baśni. Ludu w Mazowszu (z dodatkiem kilku Szląskich I Wielkopolskich)».

Брама Линварів — середньовічне місто, в європейській традиції це територія строго зонована, що пов'язано як із корпоративним устроєм суспільства, так і з принципом закріплення визначених кварталів та районів міста за представниками окремих професій, зібраних у цехи. Цех давав людині не тільки роботу, але

й стиль життя, нормовану повсякденність (нормовану до рівня «що надягати» і «як розважатися»). Окрім того, часто за окремим цехом було закріплено певні ділянки стіни, які цехи повинні були захищати в разі необхідності, виставляючи своє ополчення. Часто відповідно до району, який займали цехи — або району, який вони повинні були контролювати, — у середньовічних містах називалися і брами.

Велерад, бургомістр Визіма — строго кажучи, Велерад має статус, який польською пишеться «grododzierżca»; це не просто бургомістр (який найчастіше вибирається міською Радою як посадова особа), але той, хто призначається королівським наказом і має у його стінах повноту військової й адміністративної влади. Оскільки ж Визім — столиця королівства, то й голова в місті — людина не виборна, а призначена верховним володарем.

…бавлячись важкезним буздиганом — окрім того, що буздиган є зброєю, яку можна використовувати за прямим призначенням, він є ознакою статусу володаря, часто як ознака належності до командної чи управлінської еліти (варто згадати зображення козацьких гетьманів чи полковників — булава, пернач, буздиган у них є ознаками саме їхнього офіційного статусу).

Відозва — відозва є документом офіційним, свого роду «голосом» верховної влади. Саме тому підписана вона повним титулом Фольтеста; саме тому є до певної міри виправдувальним документом для бургомістра.

Знак відьмацький — окрім суто магічної необхідності (реагування на використання чи присутність магії тощо), відьмацький знак є ознакою належності до професійної групи, цеху (а відьмаки — саме цех, хоча й досить своєрідний). На сторінках книжки ще не раз траплятимуться ситуації, коли належність того чи іншого персонажа визначається за знаками його професії, що присутні на його одежі чи прикрасах (перснях, ринграфах тощо).

…а не ховати в саркофазі в підземеллях палацу — у європейському Середньовіччі звичай ховати коронованих мерців поблизу житла зберігався досить довго. Здебільшого місцем останнього упокоєння ставали церковні стіни. Але у світі Ґеральта немає інституту Церкви, єдинобожжя, тож немає і категорії освяченої землі, на якій у європейському середньовіччі ховали покійників; у такому разі найбільш сакральною територією стає центр адміністративної влади — палац.

Деякі поради чаклунів здавалися … аж ніяк не дурнуватими — Велерад перераховує чи не всі базові способи боротьби із нечистою силою (вампірами, відьмами тощо), що дає нам як теоретична народна демонологія, так і практика розправи з тими, у кому підозрювали належність до надприродних сил.

Межові стовпи — означували реальні кордони між державами; по суті, були проявом верховної влади, втіленням юридичних прав володаря на підвладну йому територію. Пошкодження межового княжого стовпа вважалося одним із серйозних злочинів, замахом на маєстат монарха й каралося на горло. Більш детально про історію війни Фольтеста із Визіміром описано в романі А. Сапковського «Сезон гроз».

…розглядає парсуни — як відомо, вищі верстви населення, а тим більше володарі, не мали можливості укладати шлюби за покликом серця, та ще й робити це

персонально, одразу прибуваючи до двору майбутньої дружини чи майбутнього чоловіка. У цих випадках, відповідно, використовували «парсуни» — портретні зображення статусної особи (походження слова походить від латинського «persona» — «особа»). Парсуна не обов'язково мала портретну схожість із зображуваною людиною — головним чином портретисти мали відобразити регалії її статусу та уніфіковані позитивні риси. (Про наслідки невідповідності парсуни реальному вигляду людини — див. оповідання «*Меч призначення*» з однойменної збірки.)

На половину пострілу з лука — до уніфікації мір довжини, як відомо, при коротких вимірах використовували «мову тіла» («сажень», «п'ядь», «стопа» тощо); для відстаней більших — стандартизовані дистанції, які можуть бути зведені до більшменш однорідних величин (відстань, пройдена конем чи людиною від сходу до заходу сонця тощо). Відстань, на яку летить стріла, випущена з лука, «перестріл» — з цих останніх і становить десь 60—80 метрів.

Кмети — у Середньовіччі: вільні селяни-землероби, члени общини із земельним наділом; одночасно, у межах етико-правової системи середньовіччя — «підлий люд», нижчі щаблі суспільства в сенсі обсягу влади, яку вони мають у своєму розпорядженні. Цей мотив — протиставлення «благородного» бою проти чудовиська, яке ведуть рицарі та вельможі, із «підлими» замашками низів суспільства будуть використані Сапковським в оповіданні «*Межа можливого*», що входить у збірку «*Меч призначення*».

Мосьпане — Сапковський дуже чітко розділяє різні форми звернення героїв книги один до одного відповідно до їхнього статусу. «Мосьпане» (у звичному значенні «милостивий пане добродію») використовується при взаємному зверненні представників нешляхетних верств, або при зверненні до них з боку того, хто займає вищу позицію; інколи це звернення може використовуватися як навмисна образа (наприклад, при зверненні до людини шляхетного походження). За необхідності підкреслити професійно-статусні характеристики співрозмовника використовується форма «майстре» (наприклад, на сторінках книжки найчастіше так звертаються до барда й поета Любистка). При зверненні до вищого за себе часто використовується форма «пане» (воно ж з'являється за необхідності створити офіційну дистанцію із тим, з ким розмовляють), а при розмові із особою князівської чи королівської крові — «Ваше Величносте». Звернемо увагу на те, що відьмак досить часто при розмові із вельможними чи важливими особами опускає шанобливу форму звернення, говорячи до них просто за статусом (як то: «бургомістре», «кашteляне» тощо).

…мусить носити на шиї сапфір, краще за все — інклюз, на срібному ланцюжку — згідно із середньовічними уявленнями про магічну силу каміння, сапфіри, з одного боку, дають людині рішучість і відчайдушність, зміцнюють її дух (тому, наприклад, їх оправляють у руків'я зброї), з іншого — захищають від страху, зради, наклепу. Також вважалося, що вони роблять людину спокійною, приборкують пристрасті.

Гілочки ялівця, ліщини та жарновця — перераховано рослини, які мають у народній медицині властивості очищення, захисту від злих сил, уроку та чар.

Суміш … з чемериці, блекоти, глоду та молочаю — глід використовувався у народній медицині перш за все у любовній магії (образ колючого куща, що чіпляється до одягу й тіла) та як засіб зв'язування окремих інгредієнтів, в'яжучий засіб, а античний ботанік та лікар Діоскорид вважав його панацеєю проти усіх хвороб; чемериця була засобом, за допомогою якого вгамовували біль, лікували меланхолію та епілепсію, вважалося, що вона очищує кров; молочай використовується як засіб проти ран та виразок; блекота стосувалася, згідно із народними переконаннями, загострення відчуттів (аж до можливості віщувань), вона ж, як вважають, могла входити до складу зілля Цирцеї, за допомогою якого ця чарівниця перетворила на свиней товаришів Одіссея. Чемериця, молочай і блекота є, крім того, отруйними рослинами (а блекота до того ж — смертельно небезпечною).

Суміш беладони, аконіту, очанки — беладона у народній медицині використовувалася, зокрема, із косметичними цілями: закапана в око, вона призводила до розширення зіниці; аконіт використовувався як засіб для зупинення крові та як знеболювальне; очанка активно застосовувалася при хворобах очей — аж до лікування сліпоти; усі три трави — отруйні рослини (а беладона, разом із блекотою і дурманом, використовувалася ще й для так званої «мазі відьом»).

Пахолок — нижчий щабель серед збройних слуг, безпосередньо залежних від свого господаря чи володаря. Назвати так людину, яка не є формально на службі чи служінні — пряма й безпосередня образа.

…поки я тобі плазом по пиці не дав — погроза побити когось плазом зброї (чи то — негострою, пласкою її частиною, не наражаючи людину на небезпеку) є безумовною образою; так вчиняють із тими, із ким вважають недостойними схрестити зброю (нагадаємо, що довга клинкова зброя вважалася у середньовіччі «білою», чи то шляхетною — і не повинна була застосовуватися до недостойних супротивників).

Черепаховий камінь, агат — згідно із уявленнями середньовічної магії, агат черепахового забарвлення (малюнок на ньому нагадує панцир черепахи) захищає свого власника від магічних дій, нейтралізує магію й обертає її проти самого чаклуна.

ГОЛОС РОЗУМУ-2

Неннеке — треба відзначити схожість імені головної жриці Мелітеле із кашубським «*Nenke*» й українським «ненька».

Мелітеле — один з варіантів імені литовської богині кохання, вільної любові та флірту, що як «литовська Афродіта» з'являється на сторінках капітальної праці Теодора Нарбута «Стародавня історія литовського народу»; там само згадується і Мелітеле (як прусська варіація імені Мільда: «*Стародавні пруси звали її Мелітеле, що значить Малесенька*»). Утім, відомий дослідник О. Брюкнер звинувачував Т. Нарбута у тому, що той вигадав більшу частину пантеону зі своїх праць — включно із Мелітеле. Саме ім'я пов'язують із литовським «*mylėti*» — «любити». Із назвою «Мелітеле» у 1829—1830 рр. виходив літературний альманах, де містилися, між іншим, поезії А. Міцкевича, Ю. Словацького тощо.

ДЕЩИЦЯ ІСТИНИ

В основу оповідання покладено фабулу європейської казки «Красуня й чудовисько». Подібний сюжет відомий ще з часів Апулея, однак першою авторкою цієї казки вважається французька письменниця Габріела-Сюзан Барбот де Вільньов, яка видала її в 1740 р. Класичний варіант цієї історії відомий в авторстві Жанни-Марі Лепренс де Бомон, яка в 1756 р. опублікувала скорочений варіант казки мадам де Вільньов.

Сушений букетик борцю — тут є необхідність вказати, що народні назви борцю (аконіту) часто пов'язані із смертельною небезпекою його для вовків та собак (його народні назви в різних традиціях це «вовчий корінь», «воскобій», «псове зілля», «псова смерть» тощо). Античний лікар та ботанік Діоскорид відзначав, що борець вживали для отруєння вовків, пантер та інших диких звірів.

…зауважив, що воно з винограду, а не з яблук — історик Ф. Бродель у праці «Матеріальна цивілізація, економіка й капіталізм» відзначав, що розподіл середньовічної і ранньомодерної Європи на «культурний південь» і «грубу північ» проходив й по лінії різниці у звичних для тієї й іншої території напоїв. Північ у цьому разі пила алкогольні напої, зроблені з жита або з яблук, — на відміну від виноградних напоїв півдня.

…як сморід за затяжним військом — в умовах професійної рицарської армії ставлення до затяжного війська, куди потрапляли непрофесіонали, які не мали відповідного навчання та ременанту, було досить презирливим. Різницю між затяжним та охочим військом цілком можна прирівняти до різниці між «шляхетними» й «підлими» суспільними верствами.

ГОЛОС РОЗУМУ-3

Командорія ордена — місцеве представництво ордена в землях будь-якого окремого володаря чи поблизу якогось із міст.

«Князя», — виправив із притиском Тай — досить відомими з європейської історії є протиставлення «князів» і «герцогів» на прикладі Франції Раннього Середньовіччя. Й насправді, тут була чітка різниця між герцогом, так би мовити, вродженим (який, частіше за все походив з роду, що володів цими землями до приходу сюди централізованої королівської влади), і який вважався «князем» у цій місцині, й герцогом, який отримував титул завдяки служінню монарху.

Капітул — де-юре верховний орган управління в орденах, що приймав більшість значних рішень, а в ряді випадків мав повноваження змістити навіть Майстра ордена. Капітул складався з певної кількості осіб, куди могли входити Великі командори (при наявності в ордена кількох великих командорій), кашелян, ключник, заслужені орденські рицарі тощо.

«Тут не Елландер! Тут храм Мелітеле!» — судячи з усього, у світі Ґеральта храми богів мають екстрадицію відносно світської влади та власні закони, що діють у землях, відданих тим храмам. Також схоже, що храми тут мають право надання притулку тим, хто намагається уникнути переслідування влади. Обидва ці звичаї

досить добре відомі з європейського Середньовіччя (особливий статус храму Мелітеле буде обіграно Сапковським у романі «*Кров ельфів*»).

МЕНШЕ ЗЛО

В основу оповідання покладено фабулу німецької казки «Білосніжка», опублікованої в 1812 р. братами Грімм, а в перевиданні 1854 р. доповненої. Сюжетно казка перегукується зі східноафриканською казкою «Чарівне дзеркало».

Війт — виборна (рідше — за призначенням власника землі) посада місцевого самоврядування у містечках та селах; походить від нім. «*Vogt*» — «намісник» (що, у свою чергу, походить від «*vocatus*» середньовічної латини, яке пов'язане із «*advocatus*» — «покликаний на допомогу»). Забезпечував загальне адміністрування, реалізацію судових функцій.

Ліліт, яку на Сході все ще шанують під ім'ям Нійа — Ліліт — персонаж яфетичного фольклору, перша жінка, створена не з ребра Адама (як Єва), а самостійно, з окремого шматка глини. Пізніше стала демоном у єврейській міфології. Має риси суккуба: оволодіває чоловіками проти їх волі з метою народити від них дітей. Згідно з деякими переказами, пішовши від Адама (який не схотів прийняти рівність між ними), Ліліт стала дружиною Самаеля, матір'ю демонів. У Середньовіччі образ її перетворився на образ чарівної, звабливої жінки. Що стосується «Нійї», ім'я це зустрічається, наприклад, у польського хроніста Яна Длугоша, де той перераховує слов'янських дохристиянських богів: «*Плутона називали Нійа, уважаючи його за бога підземелля і стража та опікуна душі, як та покидає тіло. До нього молилися про те, аби душі проведені були по смерті до кращих садиб у підземеллях*». При цьому, романтична польська традиція довгий час вважала, що це не бог, а саме богиня.

Дзеркало Негалені — ім'я взято від Негаленнії: північної кельтської або германської богині, про яку відомо лише з її зображень та написів біля них. Пов'язана із мореплавством (або із щасливим поверненням з моря); зображувалася із кормилом чи канатом на носі корабля; іноді зображувалася із корзиною плодів, рогом, собакою.

Жулана — Прізвисько Ренфрі походить від назви пташки сорокопуда, одна з народних назв якої — жулан. Сорокопуд настромлює упійманих комах на шпичаки та шипи.

…твій ґлейт тобі не допоможе — ґлейтом (інколи «залізним листом») звалася охоронна грамота, видана монархом тому, хто формально не був підданим цього монарха.

ГОЛОС РОЗУМУ-4

Народилась на Беллетейн — назва свята походить від кельтського свята «*Belltaine*» початку літа, який традиційно розпочинався 1 травня. Етимологія назви його незрозуміла (вважається, що вона може походити від «*tene*», «вогонь», а частина «*bel*» може означати «сяючий»). Під час свята розпалювалися багаття і проводи-

лися ритуали очищення. Із цим святом пов'язані також ритуали Травневого Дерева та вибору Травневих Короля і Королеви (більш докладно про це — в оповіданні «Щось більше» у збірці А. Сапковського «Меч призначення»).

ПИТАННЯ ЦІНИ

Одне із важливих оповідань для Світу відьмака, оскільки в ньому аргументується значний для Світу мотив — Право несподіванки. Серед інших доводів, що їх наводить Кудкудак, згадується й гном Румплестельт, який є персонажем німецької казки «Румпельштильцхен», оприлюдненої в 1857 р. братами Грімм. Загалом цей сюжет відомий і в казках інших європейських народів (англійців, фінів, чехів та ін.).

Наливка із дягелю — дягель і досі використовується у парфумерії для ароматизації кремів, одеколонів; у кулінарії — як пряність й ароматизатор.

Каштелян — службова особа, яку верховний монарх призначав для управління замком та землями навколо; фактично, до сфери його відповідальності входили як оборона замку, так й адміністративні дії, пов'язані із гарнізоном. Походить — через французьке «*chatelain*» — «шателен» — від латинського «*castellum*», «замок».

На полі золотому ведмідь чорний… — Сапковським пародіюються описи гербів із середньовічних гербаріїв (як відомо, елементи геральдики та їх поєднання мали чітко визначений сенс та семантичне значення). Так, згідно зі звичними значеннями, ведмідь означав передбачливість і силу; червоний колір — хоробрість, мужність, пролиту в боротьбі кров; чорний колір — обережність, мудрість, непохитність у випробовуваннях; блакитний — вірність, бездоганність, небо; «що крокує» стосовно геральдичного звіра означає — той, який ступає на три кінцівки, а передня права його лапа — витягнута вперед і вгору; підняті руки — жест молитви; розпущене волосся — ґвалту (інакше кажучи, ведмідь викрав оту «панну в шатах блакитних»).

Каланте — ім'я королеви Цінтри походить від назви роду орхідеї каланта.

…між сенешалем Віссегердом — сенешаль (букв. «старший слуга») спочатку вважався стольником, людиною, яка контролює проходження банкетів і подавання страв на столи; пізніше обов'язки його розширилися до завідуючого внутрішнім розпорядком при дворі.

…підіймав коротку паличку з гілки глоду — глід був однією із чарівних рослин у друїдських практиках стародавньої та ранньосередньовічної Європи. У стародавніх сказаннях глід пов'язаний також із чарівним світом фейрі.

ГОЛОС РОЗУМУ-5

«Аркан магії та алхімії» — «аркан» тут вживається у значенні «таємне знання» (від лат. «*arcanum*» — «таємне»).

Загальне приручення котів, куниць і ласок — Сапковський перераховує види домашніх тварин, які використовувалися у Середньовіччі для боротьби із гризунами (й коти в цьому списку посідали спочатку зовсім не перше місце).

КРАЙ СВІТУ

В оповіданні, особливо наприкінці, де Любисток добирає назву для своєї балади («Банально, — пхикнув поет. — Навіть якщо це й насправді кінець, треба б те місце назвати інакше. Метафорично. Закладаюся, що ти знаєш, що воно — «метафора», га, Ґеральте? Гмм… Треба подумати… «Там де…». Холера. «Там де…». — На добраніч, — сказав диявол»), А. Сапковський обігрує польську приказку «tam, gdzie diabeł mówi dobranoc» — там, де диявол каже «добраніч».

То люпин. … Насправді то віка — як люпин, так і віка — рослини сімейства бобових, обидві мають квітки фіолетово-синього кольору й обидві є сільськогосподарськими культурами. Але люпин має квіти, зібрані у вертикальні китиці, у той час як квітки віки — із зрослолистою чашечкою та чіпкими стеблами.

Цікаві ілюстрації й ілюмінації — «ілюмінаціями» називаються малюнки, зроблені кольоровими фарбами (на відміну від ілюстрацій, які можуть бути монокольорові).

Диавол, також званий рокітом та сільваном — найбільш відомим (не враховуючи диявола) тут є Сільван (походить від лат. «*silva*», «ліс»), у римській міфології бог лісу й дикої природи, ототожнювався із грецьким Паном; згідно з однією версією — син раба й кози. «Рокіта» — у польських народних казаннях лісовий чи болотний демон, відомий гультяйством, скаканням та розбійною поведінкою.

Сейдхе — правильніше було б писати й говорити «ші», бо саме так читається та назва «чарівного народу», взятого з ірландського фольклору (що відоме нам, наприклад, завдяки міфологічній істоті «банші», яка безпосередньо стосується народу фейрі). Але автор наполягає саме на такій транскрипції самоназви народу ельфів.

Дана Меадб — ім'я її походить від ірландського «Meadbh», королеви Коннахту, однією з головних героїнь епосу «Викрадення бика з Куальнге». Пізніше вона перетворилася на королеву фей і фейрі в англійському фольклорі. (У творчості Сапковського вона зустрічається щонайменше ще раз — як героїня оповідання «*Золотий полудень*», де вона одночасно є Королевою Черв з «*Пригод Аліси у Країні Чудес*» Л. Керолла.)

Свято Серпа, яке престарі звуть Ламмас — Ламмас (або Лугнасад чи Лунаса) — свято врожаю у кельтській традиції. Відзначалося 1 серпня як свято початку осені й мало символіку полегшення долі землі, що страждає під тягарем зрілих плодів — у садах і на ланах.

ГОЛОС РОЗУМУ-6

Він бачив стіни печери, обліплені плахтами зірколистого нострікcу… — тут і далі автор змішує реальні рослини, відомі лікарськими властивостями, і рослини, які він вигадав. Залишимо читачеві можливість розібратися у реальній та вигаданій флорі самотужки (зауваживши, що в реальних рослин збережені народні чи «вчені» назви).

Орени, крони… — монетну систему країн світу Ґеральта здебільшого взято із реалій ранньомодерної доби. Так, орен — це змінна назва «флорину», золотої

монети, яка в нашій реальності чеканилася у Флоренції (звідки її назва) й була розповсюджена по всій тодішній Європі. «Крони» — загальна назва низки західноєвропейських монет, яка чеканилася монархами (звідси й назва — від латинського «*corona*», «корона»).

ОСТАННЄ БАЖАННЯ

В оповіданні використано персонажів мусульманської міфології — джинів, відомих у європейській культурі з казок «Тисяча й однієї ночі». Відповідно до цих оповідей, зокрема казки «Аладдін», джинів замкнено в чарівній лампі, при звільненні з ув'язнення джин виконує три бажання того, хто його врятував. А. Сапковський поєднує два мотиви — міфологічний і казковий, подаючи градацію джинів (їх він називає «геніями») відповідно до міфологічного канону, іменуючи їх д'жінні, маруди, іфрити, д'ао (також див. статтю «Джин» у «Бестіарії Сапковського») й казкову деталь (перебування джинів у лампі/пляшці й виконання ними трьох бажань власника лампи/пляшки). Загалом, підкорення джина людській волі було однією із проблем окультних наук в мусульманській культурі.

Сом вистромив з-під води свою вусату довбешку — доречно пригадати, що Сапковський-письменник почався навіть не з оповідання «*Відьмак*», а з короткої мініатюри «*Steelhead*», присвяченій саме риболовлі (втім, ловлять там не сома, а форель).

Латунна печатка, оздоблена знаком зламаного хреста й дев'ятипроменевої зірки — цікаво, що в християнській містиці дев'ятипроменева зірка пов'язана не лише із священною («три по три») дев'яткою, але й з дев'ятьма плодами й божими дарами Святого Духа. У містичних традиціях зірка із дев'ятьма променями уособлювала вічність, всесвіт (оскільки дев'ятка — як останнє число — символізує завершеність і вічність). Утім, поламаний хрест виводить цю емблематику з кола християнської.

…викрикнув формулу екзорцизму — екзорцизм є процедурою вигнання надприродних сутностей, що з'являються безпосередньо або втілюються у людей чи предмети. Походить від грецького «заклинати». Утім, треба мати на увазі й нелюбов усякого роду нечистої та надприродної сили до обсценної лексики: згідно із народними сказаннями, надприродні істоти досить нервово реагують на лайливу непристойну лексику, звернену до них.

Через браму — тільки від сходу до заходу — звичайна практика у середньовічних містах, коли в нічні часи ніхто не міг переступити браму; пов'язано це було як із заходами повсякденної безпеки, так і з уявленнями про переважно нічну активність надприродних сутностей та створінь. Середньовічне місто, за яскравим визначенням одного з відомих істориків, це місто в постійній облозі — як на повсякденному, так і на надприродному рівні.

Гербовий шляхтич — людина благородного походження, яка має привілей носити герб (а такий привілей мали не всі рицарі за замовченням; носіння свого герба — це привілей, родове, а інколи — дароване право). Такі привілеї, як пра-

вило, підтверджувалися спеціальним дипломом, листом, який засвідчував його за окремою людиною.

Чотиридольний щит із золотими лілеями — «чотиридольний» означає, що щит поділено на чотири частини: розсіченням (зверху вниз на дві половини) й пересіченням (по горизонталі, на верхню і нижню половини); у такому разі забарвлення чотирьох часток найчастіше було дзеркально-симетричним.

Ієрарх з Новіграда — «ієрарх» у нашій реальності — це повновладний глава духівництва в певному церковно-адміністративному окрузі. Походить від грецького «священновласний». Детальніше про значення храмового устрою для Новіграда — див. оповідання «*Вічний вогонь*» у збірці «*Меч призначення*».

«Ту Йеннефер я б радив перед похованням пробити осиковим кілком» — згідно із народними віруваннями, такого роду дії перед похованням треба було застосовувати не лише щодо потенціального вампіра, а й щодо чаклунів та відьом (пробивати осиковими кілками, відрубувати заступом голову чи ноги й руки, класти в домовину долілиць тощо); робити це треба було заради одного: аби покійник не вставав із могили й не мстився живим.

ГОЛОС РОЗУМУ-7

Кремезний бородатий ґном … у місюрці із залізних бляшок — місюркою (інакше «місюрською шапкою», від арабської назви Єгипту у нашій реальності — «Міср») за часів середньовіччя називали тип бойового шолому з укороченого шолома із поперечним ребром жорсткості й бармиці, кольчужної відлоги, що захищала шию, щоки й бік голови; інколи відлога могла бути не кольчужною, а ламілярною, із залізних бляшок, що находили одна на іншу.

Навколо полискували напівпанцирі й пласкі капалини — капалином (або «шапелем» — в італійській і французькій відповідно — назви ці походили від слова, що означало цими мовами «капелюх») звався простий шолом у вигляді металевого плаского ковпака із полями; вважався найдешевшим, тому використовувався переважно піхотою.

Зміст

Голос розуму-1 .. 5

Відьмак. .. 6

Голос розуму-2 .. 34

Дещиця істини.. 40

Голос розуму-3 .. 68

Менше зло.. 73

Голос розуму-4 .. 109

Питання ціни . 113

Голос розуму-5 .. 149

Край світу .. 155

Голос розуму-6 .. 193

Останнє бажання .. 200

Голос розуму-7 .. 250

Сапковський і біля нього .. 259

Літературно-художнє видання

САПКОВСЬКИЙ Анджей

Відьмак. Останнє бажання

Роман

Керівник проекту *З. О. Бакуменко*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *О. В. Стратілат*
Редактор *О. І. Стужук*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *І. О. Гнідая*
Коректор *Т. М. Новаченко*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ
ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
“Клуб Сімейного Дозвілля”»
61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: *trade@bookclub.ua*
www. trade.bookclub.ua

Київська філія
04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: *kyiv@bookclub.ua*

Одеська філія
65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: *odessa@bookclub.ua*

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
служба роботи з клієнтами:
тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Сапковський А.

С19 Відьмак. Останнє бажання : роман / Анджей Сапковський ; перекл. з пол. С. Легези ; комент. С. Легези й О. Стужук. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 288 с.

ISBN 978-617-12-0499-7 (укр.)
ISBN 978-83-7578-063-5 (пол.)

Біловолосий відьмак Ґеральт із Рівії, один з небагатьох представників колись численного цеху захисників людської раси від породжень нелюдського зла, мандрує невеликими королівствами, які можна охопити поглядом з вежі замку, та великими містами, отримуючи платню за те, чого навчений, — знищення віїв і з'ядарок, стриґ та віпперів. Але є у відьмака і власний кодекс, у якому вбивство — це лише крайня міра, а життя розумне, чим би воно не було, — це все-таки життя. Саме цим він наживає собі нових ворогів, але й знаходить друзів, які колись змінять його долю.

УДК 821.162.1
ББК 84.4ПОЛ